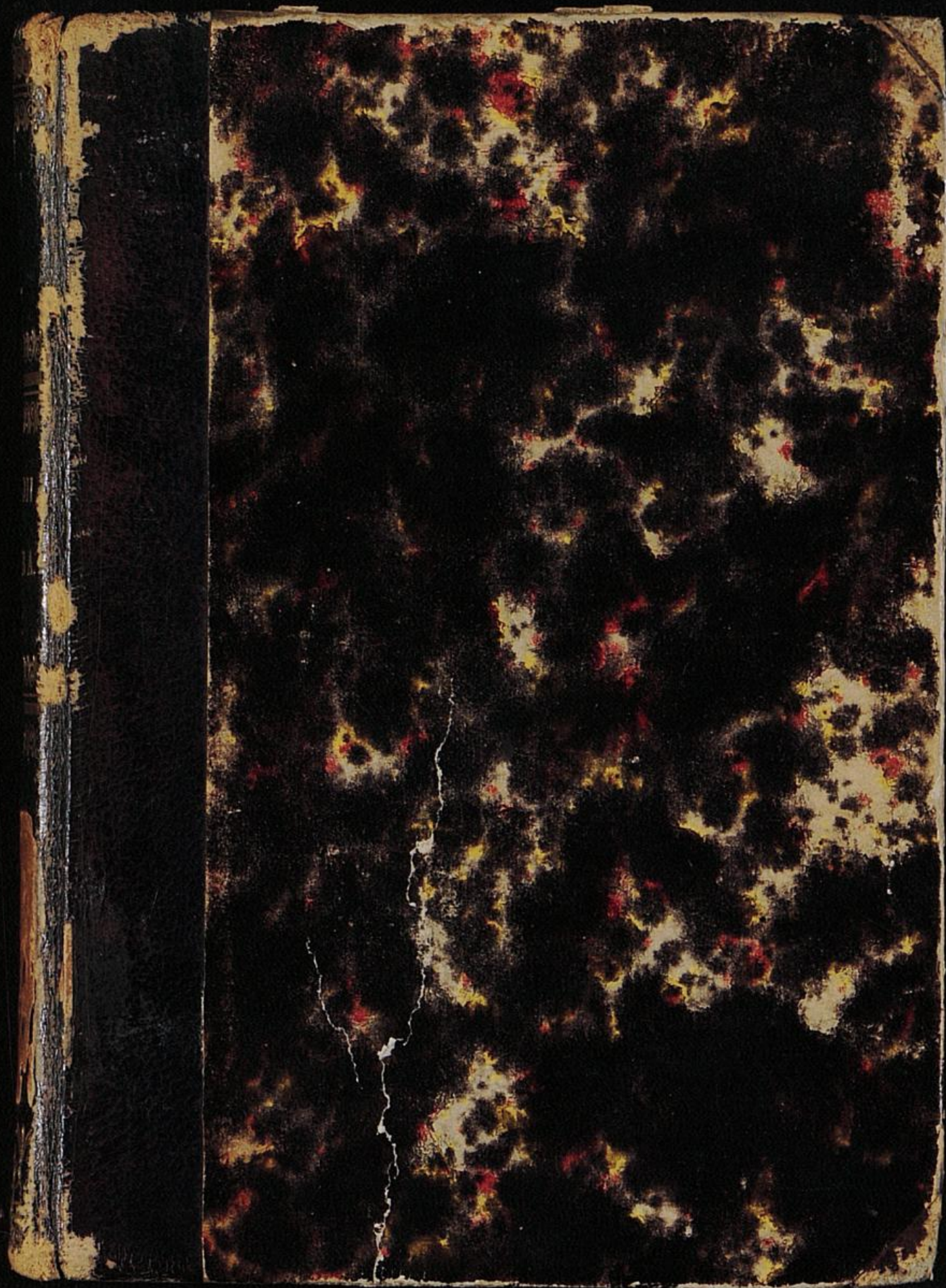
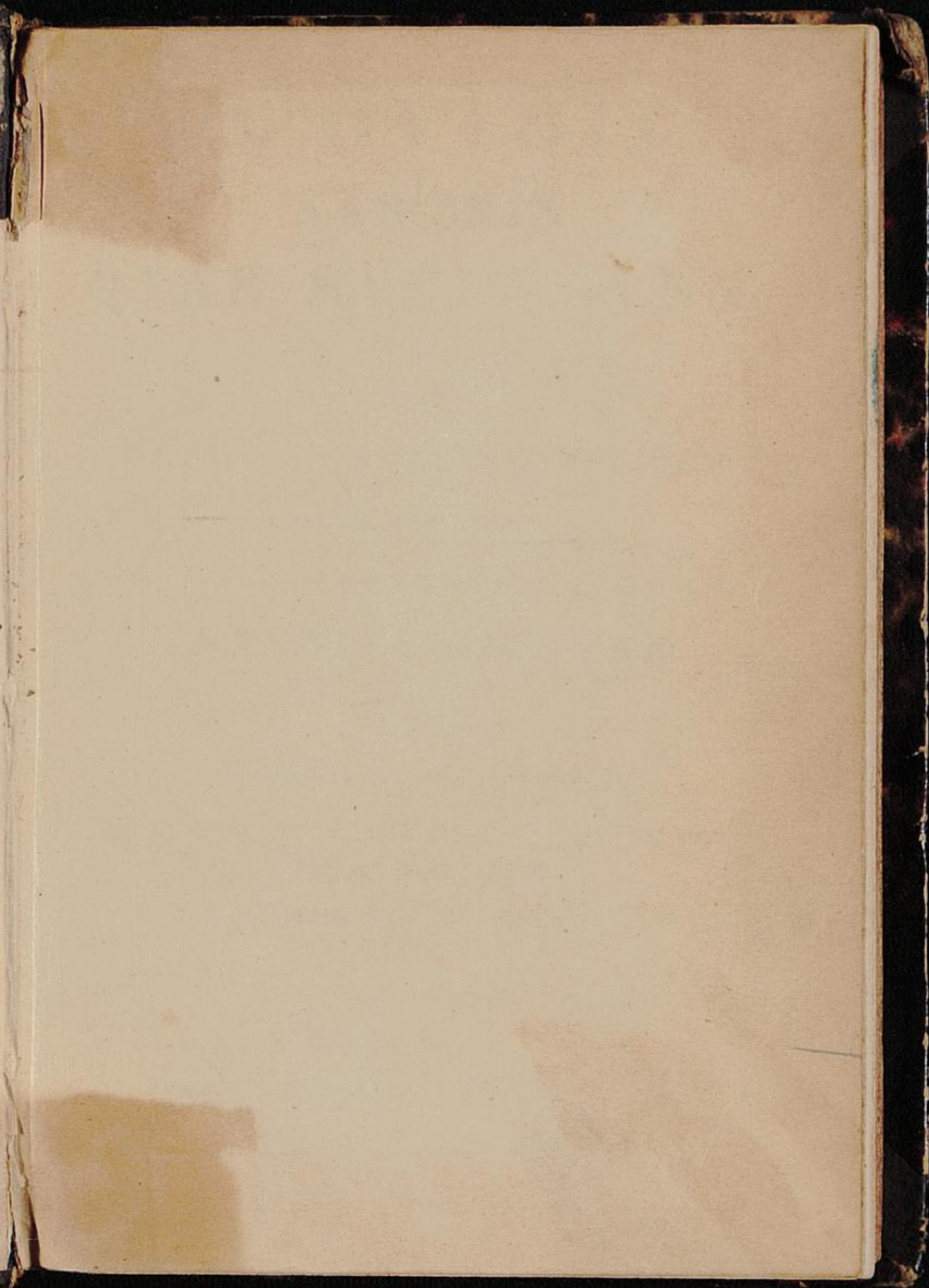
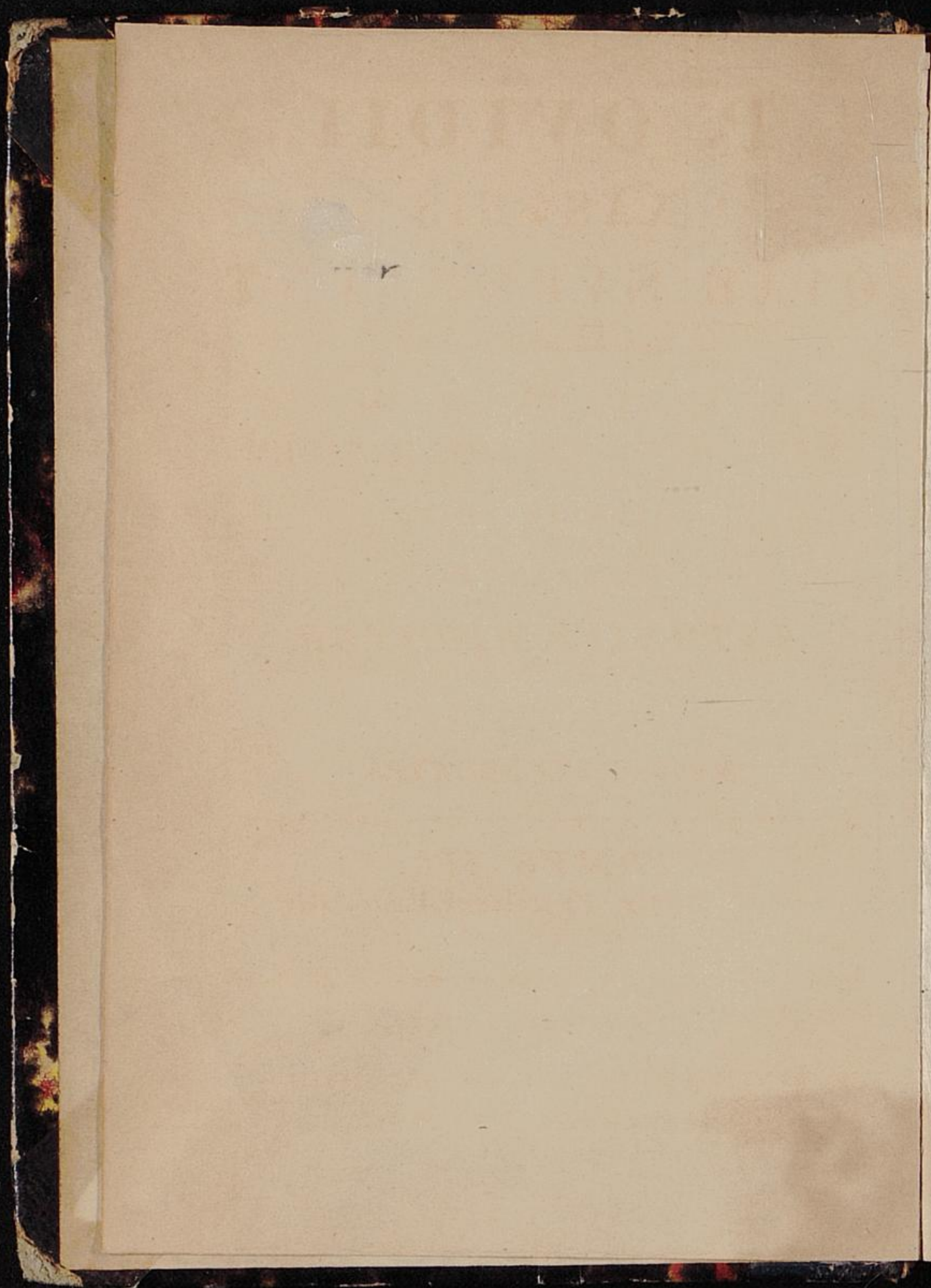

76 298.

P. OVIDII
NASONIS
QVAE SVPERSVNT.

AD
OPTIMORVM LIBRORVM FIDEM

ACCVRATE EDITA.

CVRAVIT
ANTONIVS RICHTER.

EDITIO STEREOTYPA

TOMVS III.

*Fasti, Tristia, Epistolae ex Ponto, Ibis
et Fragmenta.*

LIPSIAE

SVMTIBVS ET TYPIS CAROLI TAVCHNITH.

MENSE IVN. MDCCCXXVI.

P. OVIDII NASONIS
F A S T O R V M

LIBRI SEX PRIORES
GERMANICO CAES.

INSCRIPTI.

RELIQVI SEX LIBRI INIVRIA TEMPORIS

INTERCIDERUNT.

KALENDARIVM.

IANVARIVS.

A Kal. Ianuarii. Iani festum, Iunonis, Iovis et Aesculapii.

b IV. No.

c III. No. Cancer occidit cosmice.

d II. No.

e Nonis. Lyra oritur.

f VIII. Id.

g VII. Id.

A VI. Id. Festa Iani, Agonalia. Delphin oritur.

b V. Id. Medietas hiemis.

c IV. Id.

d III. Id. Festa Carmentis et Iuturnae.

e II. Id.

f Idubus. Festum Iovis. Redditae sunt provinciae populo Romano.

g XIX. Kal. Febr. Caesar Augustus vocatur.

A XVIII. Kal. Sacrificium Carmentis. Festum Porrimae et Postvertae.

b XVII. Kal. Festum Concordiae.

c XVI. Kal.

d XV. Kal. Sol in aquario.

e XIV. Kal.

f XIII. Kal.

g XII. Kal.

A XI. Kal.

b X. Kal.

c IX. Kal. Lyra occidit.

d VIII. Kal. Pectus Leonis occulitur.

e VII. Kal.

- f VI. Kal. Festum Castoris [et Pollucis].
- g V. Kal.
- A IV. Kal.
- b III. Kal. Festum Pacis.
- c II. Kal.

FEBRUARIUS.

- d Kal. Febr. Templum factum est Carmenti. Celebratur Asylum.
- e IV. No. Lyra penitus occidit.
- f III. No. Occidit Delphin.
- g II. No.
- A Nonis. Augustus dictus est pater patriae. Aquarius vadit ad occasum.
- b VIII. Id.
- c VII. Id. [Primus dies Ferialium.]
- d VI. Id.
- e V. Id. Ver incipit.
- f IV. Id. Initium Veris.
- g III. Id. Bootes oritur: et est festum Fauni.
- A II. Id.
- b Idubus. Festum Iovis et Fauni. Nefastus dies Fabiorum.
- c XVI. Kal. Martii. Anguis, Corvus, Crater oriuntur.
- d XV. Kal. Sol intrat in Pisces. Iterum Fauni.
- e XIV. Kal.
- f XIII. Kal. Festum Quirini. Festum stultorum et Fornacis.
- g XII. Kal. Ferialia.
- A XI. Kal. Caristia virorum.
- b X. Kal. Termini.
- c IX. Kal.
- d VIII. Kal. Fuga Tarquinii Superbi. Veris initium.
- e VII. Kal.
- f VI. Kal.
- g V. Kal.
- A IV. Kal.

- b III. Kal. Equiria in campo Martio.
- c II. Kal.

M A R T I V S.

- d Kal. Martii. Festum Martis et Iunonis. Ancilia feruntur. Non est bonum nubere.

e VI. No.

f V. No. Alter piscium conditur. Oritur vindemitor.

g IV. No. Bootes citius, vindemitor tardius occidunt cosmice.

A III. No. Festum Vestae. Cathedra Iulii.

b II. No. Festum Veiovis. Pegasus oritur heliace.

c Nonis.

d VIII. Idib. Corona Ariadnes oritur.

e VII. Id.

f VI. Id.

g V. Id.

A IV. Id.

b III. Id.

c II. Id. Altera Equiria fiunt iuxta Tiberim.

d Idibus. Festum Annae Perennae. Iulius Caesar occisus in Capitolio.

e XVII. Kal. Aprilis. Scorpius oritur.

f XVI. Kal. Milvius oritur. Festum Bacchi. Vilis anicula hederis coronata vendit populo libatum. Melle Libero patri sacrificamus. Libera toga datur. Milvus oritur chronice. Festum est Ledaeorum, qui fuerunt Argivi, vel Larium.

g XV. Kal.

A XIV. Kal. Quinquatria Palladis captae.

b XIII. Kal.

c XII. Kal.

d XI. Kal. Sol in Arietem.

e X. Kal. Vltimus dies quinquatrum.

f IX. Kal.

g VIII. Kal. Aequinoctium vernale.

A VII. Kal.

b VI. Kal.

c V. Kal. Festum Iani, Concordiae, Pacis, et Salutis.

d IV. Kal.

e III. Kal.

f II. Kal. Festa Lunae labentis, templum in Aventino monte.

A P R I L I S.

g Kal. Aprilis. Festum Veneris et Virilis Fortunae. Scorpis occidit.

A IV. No. Pleiades oriuntur.

b III. No. Meretrices lavantur sub myrrho. Fors Fortuna Virilis. Scorpis occidit cosmice.

c II. No. Hebae et Matri deorum Megalenses ludi fiunt.

d Nonis. Festum Publicae Fortunae.

e VIII. Id. Orion occidit chronice.

f VII. Id. Festum Cerealium ludorum. Libra occidit cosmice. Iuba victus a Iul. Caes.

g VI. Id.

A V. Id.

b IV. Id.

c III. Id.

d II. Id.

e Idibus. Festum Iovis victoris. Templum Libertatis.

f XVIII. Kal. Mai. Dies grandinosa. Augustus Caesar vicit Mutinenses.

g XVII. Kal. Forda litatur Telluri.

A XVI. Kal. Triumphus Augusti. Hyades occidunt heliace.

b XV. Kal. Sol in Taurum.

c XIV. Kal. Equiria. Combustio vulpium.

d XIII. Kal. Festa Palis. Roma condita.

- e XII. Kal.
- f XI. Kal. Festa Veneris Vinalia.
- g X. Kal.
- A IX. Kal.
- b VIII. Kal.
- c VII. Kal.
- d VI. Kal. Festum Rubiginis. Aries oritur heliace* Prothius oritur cosmice, occidit heliace. Tempora Veris prima finita sunt.

- e V. Kal.
- f IV. Kal. Festum Florae et Vestae.
- g III. Kal.
- A II. Kal.

M A I V S.

- b Kal. Maii. Amalthea capra oritur cosmice. Ara Laribus posita.
- c VI. No. Flat ventus Argestes. Hyades oriuntur cosmice. Finis Floraliū.
- d V. No. Panthera Chironis oritur chronice.
- e IV. No.
- f III. No. Stellificatio Lyrae. Sagittarius oritur.
- g II. No. Scorpius apparet in parte media.
- A Nonis.
- b VIII. Id. Lemuria celebrantur. Non est bonum nubere.
- c VII. Id. Orion occidit chronice.
- d VI. Id. Festum Martis Bisultoris.
- e V. Id.
- f IV. Id.
- g III. Id.
- A II. Id. Pliades oriuntur heliace. Aestas incipit.
- b Idibus. Ora Tauri oriuntur heliace. Scirpea simulacra mittuntur in Tiberim. Festum est Mercurii.
- c XVII. Kal. Iunii.

- d XVI. Kal. Iunii.
- e XV. Kal. Sol it in Geminos. Agonia Iunii fiunt.
- f XIV. Kal. Canis Orionis exit.
- g XIII. Kal. Lustra Vulcani fiunt.
- A XII. Kal.
- b XI. Kal.
- c X. Kal. Mos sacrorum pro fuga Tarquinii faciundorum. Non modo inest fuga Tarquinii. Inest VIII. Kal. Mart.
- d IX. Kal. Festum Publicae Fortunae.
- e VIII. Kal. Rostra aquilae oritur chronice.
- f VII. Kal. Bootes occidit heliace.
- g VI. Kal. Hyas occidit heliace, oriens cosmice.
- A V. Kal.
- b IV. Kal.
- c III. Kal.
- d II. Kal.

I V N I V S.

- e Kal. Iunii. Festa Carnae, Iunonis Monetae, Martis, et Tempestatis. Aquila critur chronice.
- f IV. No. Hyades oriuntur heliace.
- g III. No. Bellonae Festum.
- A II. No. Dedicatio templi Herculis.
- b Nonis. Festum Trinomii dei Fidei Sancti Semipatris. Malum est nubere ante Idus.
- c VIII. Idus.
- d VII. Id. Tergum ursae occidit heliace, et regis Lycaoni. Lycaonida fiunt, ludi Tiberis.
- e VI. Id. Datum est templum Menti. Festum et Vestae. Asinus coronatur. Ara Priapi. Priori Palladium liberatur ab igni Gallico. Mors Crassi et suorum.
- f V. Id. Delphin oritur chronice.
- g IV. Id. Matralia fiunt. Rutilius et Didius occi

duntur. Templum Fortunae Servius;
Concordiae Livia dedicavit.

A III. Id.

b II. Id.

c Idibus. Iovi invicto datum est templum. Minora
quinquatria Palladis fiunt.

d XVIII. Kal. Iulii.

e XVII. Kal. Dione orta est Heliace in fronte
Tauri.

f XVI. Kal. Flat Zephyrus prosper navigantibus.

g XV. Kal. Sol in Cancrum. Pallas colitur in
Aventina arce.

A XIV. Kal. Secundus ventus. Orion oritur he-
liace.

b XIII. Kal. Delphin oritur chronice. Sol in
Cancrum. Volsci et Aequi vincuntur.

c XII. Kal. Templum datum est Sumano Iovi.

d XI. Kal. Aesculapius, qui et dicitur Ophiuchus
et Serpentarius, chronice oritur.

e X. Kal.

f IX. Kal. Victus est Flaminius.

g VIII. Kal. Syphax vincitur. Hasdrubal occidi-
tur. Festum Fortis Fortunae. Sol-
stitium.

A VII. Kal. Festum Larium et Iovis Statoris.

b VI. Kal. Orion apparet a Zona inferius. Sol-
stitium.

c V. Kal. Laurum.

d IV. Kal. Templum Quirino factum.

e III. Kal.

f II. Kal. Festum Pieridum.

P. OVIDII NASONIS
F A S T O R V M
LIBER PRIMVS.

Tempora cum caussis Latium digesta per annum
Lapsaque sub terras, ortaue signa, canam.
Excipe pacato, Caesar Germanice, vultu
Hoc opus: et timidæ dirige navis iter:
5 Officioque, levem non aversatus honorem,
Huic tibi devoto numine dexter ades.
Sacra recognoscēs Annalibus eruta priscis;
Et quo sit merito quæque notata dies.
Invenies illic et festa domestica vobis:
10 Sæpe tibi Pater est, sæpe legendus Avus.
Quæque ferunt illi pictos signantia fastos,
Tu quoque cum Druso præmia fratre feres.
Caesaris arma canant alii; nos Caesaris aras:
Et quoscumque sacris addidit ille dies.
15 Annue conanti per laudes ire tuorum,
Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires.
Ingenium vultu statque caditque tuo.
Pagina iudicium docti subitura movetur
20 Principis, ut Clario missa legenda Deo.
Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
Civica pro trepidis cum tulit arma reis.

- Scimus et, ad nostras cum se tulit impetus artes,
Ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet, et fas est, vates rege vatis habenas: 25
Auspice te felix totus ut annus eat.
Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.
Scilicet arma magis, quam sidera, Romule, noras:
Curaque finitimos vincere maior erat. 30
Est tamen et ratio, Caesar, quae moverit illum:
Erroremque suum quo tueatur, habet.
Quod satis est, utero matris dum prodeat infans;
Hoc anno statuit temporis esse satis.
Per totidem menses a funere coniugis uxor 35
Sustinet in vidua tristia signa domo.
Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
Cum rudibus populis annua iura daret.
Martis erat primus mensis, Venerisque secundus.
Haec generis princeps, ipsius ille pater. 40
Tertius a Senibus, Iuvenum de nomine quartus:
Quae sequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Ianum, nec avitas praeterit umbras;
Mensibus antiquis addidit ille duos.
- N**e tamen ignores variorum iura dierum: 45
Non habet officii Lucifer omnis idem.
Ille Nefastus erit, per quem tria verba silentur:
Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Neu toto perstare die sua iura putaris;
Qui iam Fastus erit, mane Nefastus erat. 50
Nam simul exta Deo data sunt, licet omnia fari;
Verbaque honoratus libera Praetor habet.
Est quoque, quo populum ius est includere septis:
Est quoque, qui nono semper ab orbe redit.
Vindicat Ausonias Iunonis cura Kalendas: 55
Idibus alba Iovi grandior agna cadit

Nonarum tutela Deo caret. Omnibus istis,
Ne fallare cave, proximus Ater erit.
Omen ab eventu est: illis nam Roma diebus
60 Damna sub adverso tristia Marte tulit.
Haec mihi dicta semel, totis haerentia fastis,
Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

Ecce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum,
Inque meo primus carmine Ianus adest.
65 Iane biceps, anni tacite labentis origo,
Solutus de Superis qui tua terga vides:
Dexter ades ducibus, quorum secunda labore
Otia terra ferax, otia pontus agit.
Dexter ades Patribusque tuis, populoque Quirini:
70 Et resera nutu condita templa tuo.
Prospera lux oritur: linguisque animisque favete.
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
Lites vacent aures, insanaque protinus absint
Iurgia: differ opus, livida lingua, tuum.
75 Cernis, odoratis ut luceat ignibus aether;
Et sonet accensis spica Cilissa focus?
Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
Et tremulum summa spargit in aede iubar.
Vestibus intactis Tarpeias itur in arces:
80 Et populus festo concolor ipse suo est.
Iamque novi praeceunt fasces: nova purpura
fulget.

Et nova conspicuum pondera sentit ebur.
Colla rudes operum praebent ferienda iuvenci,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
85 Iupiter, arce sua totum cum spectet in orbem,
Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
Salve, laeta dies, meliorque revertere semper,
A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen esse Deum te dicam, Iane biformis?
90 Nam tibi par nullum Graecia numen habet.

Ede simul caussam, cur de coelestibus unus,
Sitque quod a tergo, sitque quod ante, vides.
Haec ego cum sumtis agitare mente tabellis;
Lucidior visa est, quam fuit ante, domus.
Tum sacer, ancipiti mirandus imagine, Ianus 95
Bina repens oculis obtulit ora meis.
Obstupui; sensique metu riguisse capillos;
Et gelidum subito frigore pectus erat.
Ille tenens dextra baculum, clavemque sinistra,
Edidit hos nobis ore priore sonos: 100
Disce, metu posito, vates operose dierum,
Quod petis, et voces percipe mente meas.
Me Chaos antiqui, nam res sum prisca, vocabant.
Adspice, quam longi temporis acta canam.
Lucidus hic aër, et, quae tria corpora restant, 105
Ignis, aquae, tellus, unus acervus erant.
Vt semel haec rerum secessit lite suarum,
Inque novas abiit massa soluta domos;
Flamma petit altum; propior locus aëra cepit:
Sederunt medio terra fretumque solo. 110
Tunc ego, qui fueram globus, et sine imagine moles,
In faciem redii dignaque membra Deo.
Nunc quoque, confusae quondam nota parva
figurae,
Ante quod est in me, postque videtur idem.
Accipe, quaesitae quae caussa sit altera formae: 115
Hanc simul ut noris, officiumque meum.
Quidquid ubique vides, coelum, mare, nubila,
terras;
Omnia sunt nostra clausa patentque manu.
Me penes est unum vasti custodia mundi:
Et ius vertendi cardinis omne meum est. 120
Cum libuit Pacem placidis emittere tectis;
Libera perpetuas ambulat illa vias.
Sanguine letifero totus miscebitur orbis,
Ni teneant rigidae condita bella serae.

- 125 Praesideo foribus coeli cum mitibus Horis:
It, redit officio Iupiter ipse meo.
Inde vocor Ianus. Cui cum Cereale sacerdos
Imponit libum, mixtaque farra sale:
Nomina ridebis: modo namque Patulcius idem,
130 Et modo sacrificio Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
Nomine diversas significare vices.
Vis mea narrata est: caussam nunc disce figurae.
Iam tamen hanc aliqua tu quoque parte vides.
135 Omnis habet geminas, hinc atque hinc, ianua frontes:
E quibus haec populum spectat; at illa Larem.
Utque sedens vester primi prope limina tecti
Ianitor egressus introitusque videt:
Sic ego prospicio coelestis ianitor aulae
140 Eoas partes, Hesperiasque simul.
Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
Servet ut in ternas compita secta vias.
Et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam,
Cernere non moto corpore bina licet.
145 Dixerat: et vultu, si plura requirere vellem,
Se mihi difficilem non fore, fassus erat.
Sumsi animum, gratesque Deo non territus egi:
Verbaque sum, spectans, pauca locutus, humum.
Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
150 Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent: tunc est nova temporis aetas:
Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modo formatis amicitur frondibus arbor;
Prodit et in summum seminis herba solum:
155 Et tepidum volucres concentibus aëra mulcent;
Ludit et in pratis, luxuriatque pecus.
Tum blandi soles: ignotaque prodit hirundo;
Et luteum celsa sub trabe fingit opus,
Tum patitur cultus ager, et renovatur aratro.
160 Haec anni novitas iure vocanda fuit.

Quaesieram multis: non multis ille moratus,
Contulit in versus sic sua verba duos.
Bruma novi prima est, veterisque novissima Solis:
Principium capiunt Phoebus et annus idem.
Post ea mirabar, cur non sine litibus esset 165
Prima dies. Caussam percipe, Ianus ait.
Tempera commisi nascentia rebus agendis;
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quam solitum testificatur opus. 170
Mox ego; Cur, quamvis aliorum numina placem,
Iane, tibi primo tura merumque fero?
Vt per me possis aditum, qui limina servo,
Ad quoscunque velim prorsus, habere Deos.
At cur laeta tuis dicuntur verba Kalendis; 175
Et damus alternas accipimusque preces?
Tum Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat;
Omina principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures:
Et visam primum consulit augur avem. 180
Templa patent auresque Deum: nec lingua caducas
Concipit ulla preces; dictaque pondus habent.
Desierat paucis: nec longa silentia feci;
Sed tetigi verbis ultima verba meis:
Quid vult palma sibi, rugosaque carica, dixi, 185
Et data sub niveo condita mella favo?
Omen, ait, caussa est, ut res sapor ille sequatur;
Et peragat coeptum dulcis ut annus iter.
Dulcia cur dentur, video: stipis adiice caussam,
Pars mihi de festo ne labet ulla tuo. 190
Risit; et, O quam te fallunt tua saecula, dixit,
Qui stipe mel sumta dulcius esse putes!
Vix ego Saturno quemquam regnante videbam,
Cuius non animo dulcia lucra forent.
Ov T. III. B

195 Tempore crevit amor, qui nunc est summus, habendi:

Vix ultra, quo iam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc sunt, quam prisci temporis annis;
Dum populus pauper, dum nova Roma fuit:
Dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum,
200 Et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Iupiter angusta vix totus stabat in aede;
Inque Iovis dextra fictile fulmen erat.
Frondebis ornabant, quae nunc Capitolia gemmis:
Pascebatque suas ipse senator oves.
205 Nec pudor, in stipula placidam cepisse quietem,
Nec foenum capiti supposuisse, fuit.
Iura dabat populis posito modo consul aratro;
Et levis argenti lamina crimen erat.
At postquam Fortuna loci caput extulit huius;
210 Et tetigit summos vertice Roma Deos;
Creverunt et opes, et opum furiosa cupido:
Et, cum possideant plurima, plura volunt.
Quaerere, ut absumant, absumta requirere certant:
Atque ipsae vitiis sunt alimenta vices.
215 Sic, quibus intumuit suffusa venter ab unda,
Quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.
In pretio pretium nunc est: dat census honores,
Census amicitias: pauper ubique iacet.
Tu tamen, auspiciis si sit stipis utile quaeris,
220 Curque iuvent nostras aera vetusta manus.
Aera dabant olim; melius nunc omen in auro est.
Victaque concedit prisca moneta novae.
Nos quoque templa iuvant, quamvis antiqua probemus,
Aurea; majestas convenit ista Deo.
225 Laudamus veteres, sed nostris utimur annis.
Mos tamen est aequè dignus uterque coli.
Finierat monitus. Placidis ita rursus, ut ante,
Clavigerum verbis alloquor ipse Deum:

Multa quidem didici: sed cur navalis in aere
Altera signata est, altera forma biceps? 230
Noscere me duplici posses in imagine dixit;
Ni vetus ipsa dies extenuaret opus.
Cauasaratis superest: Tuscum rate venit in amnem
Ante pererrato falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum. 235
Coelitibus regnis ab Iove pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen:
Dicta quoque est Latium terra, latente Deo.
At bona posteritas puppim servavit in aere;
Hospitis adventum testificata Dei. 240
Ipse solum colui, cuius placidissima laevum
Radit arenosi Tibridis unda latus.
Hic, ubi nunc Roma est, incaedua silva virebat:
Tantaque res paucis pascua bubus erat.
Arx mea collis erat, quem cultrix nomine nostro 245
Nuncupat haec aetas, Ianiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cum terra Deorum
Esset, et humanis numina mista locis.
Nondum Iustitiam facinus mortale fugarat:
Ultima de Superis illa reliquit humum. 250
Proque metu populum sine vi pudor ipse regebat.
Nullus erat, iustis reddere iura, labor.
Nil mihi cum bello: pacem postesque tuebar:
Et clavem ostendens, Haec, ait, arma gero.
Presserat ora Deus. Tunc sic nostra ora resolvo, 255
Voce mea voces eliciente Dei:
Cum tot sint Iani, cur stas sacratus in uno,
Hic ubi iuncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
Protinus Oebalii retulit arma Titi: 260
Vtque levis custos, armillis capta Sabinis,
Ad summae Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
Arduus in valles et Fora clivus erat.

- 265 Et iam contigerat portam: Saturnia cuius
Demserat appositas insidiosa seras.
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
Ipse meae movi callidus artis opus;
Oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi;
270 Sumque repentinas eiaculatus aquas.
Ante tamen gelidis subieci sulphura venis:
Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cuius ut utilitas pulsus percepta Sabinis;
Quaeque fuit, tuto reddita forma loco est;
275 Ara mihi posita est, parvo coniuncta sacello:
Haec adolet flammis cum strue farra suis.
At cur pace lates, motisque recluderis armis?
Nec mora; quaesiti reddita caussa mihi.
Vt populo reditus pateant ad bella profecto,
280 Tota patet demta janua nostra sera.
Pace fores obdo: ne qua discedere possit:
Caesareoque diu nomine clausus ero.
Dixit; et, attollens oculos diversa tuentes,
Adspexit toto quidquid in orbe fuit.
285 Pax erat; et vestri, Germanice, caussa triumph
Tradiderat famulas iam tibi Rhenus aquas.
Iane, face aeternos, pacem, pacisque ministros:
Neve suum, praesta, deserat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis;
290 Sacravere Patres hac duo templa die.
Accepit Phoebus Nymphaque Coronide natum
Insula, dividua quam premit amnis aqua.
Iupiter in parte est. Cepit locus unus utrumque:
Iunctaque sunt magno templa nepotis avo.
295 Quid vetat et stellas, ut quaeque oriturque cadit.
que,
Dicere? promissi pars sit et ista mei.
Felices animos, quibus haec cognoscere primis,
Inque domos superas scandere cura fuit!

- Credibile est illos pariter vitiisque locisque
Altius humanis exseruisse caput. 300
Non Venus et vinum sublimia pectora fregit,
Officiumve fori, militiaeve labor :
Nec levis ambitio, perfusaque gloria fuco;
Magnarumve fames sollicitavit opum.
Admovere oculis distantia sidera terris; 305
Aetheraque ingenio supposuere suo.
Sic petitur coelum: non ut ferat Ossan Olympus,
Summaque Peliacus sidera tangat apex.
Nos quoque sub ducibus coelum metabimur illis,
Ponemusque suos ad stata signa dies. 310
- Ergo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparsaque coelesti rore madebit humus;
Octipedis frustra quaeruntur brachia Cancri;
Praeceptis occiduas ille subivit aquas.
- Institerint Nonae: missi tibi nubibus atris 315
Signa dabunt imbres, exoriente Lyra.
- Quatuor adde dies ductis ex ordine Nonis;
Ianus Agonali luce piandus erit.
Nominis esse potes succinctus caussa minister,
Hostia coelitibus quo feriente cadit. 320
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper, Agone? rogas; nec nisi iussus agis.
Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab
actu
Nomen Agonalem credit habere diem.
Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum; 325
Vna sit ut proprio littera demta loco.
An, quia praevisos in aqua timet hostia cultros,
A pecoris lux est ista notata metu?
Pars etiam, fieri solitis aetate priorum
Nomina de ludis Graia tulisse diem. 330

- Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo:
Veraque iudicio est ultima caussa meo.
Vtque ea nunc certa est; ita rex placare sacrorum
Numina lanigeræ coniuge debet ovis.
335 Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur.
Hostibus amotis hostia nomen habet.
Ante, Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, et puri lucida mica salis.
Nondum pertulerat lacrimatas cortice myrrhas
340 Acta per æquoreas hospita navis aquas.
Tura nec Euphrates, nec miserat India costum,
Nec fuerant rubri cognita fila eroei.
Ara dabat fumos, herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus adusta sono.
345 Si quis erat, factis prati de flore coronis
Qui posset violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri,
In sacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidæ gavisa est sanguine porcæ,
350 Vltæ suas merita caede nocentis opes.
Nam sata, vere novo, teneris lactentia succis,
Eruta setigeræ comperit ore suis.
Sus dederat poenas. Exemplo territus huius
Palmitæ debueras abstinuisse, caper.
355 Quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit:
Rode, caper, vitem: tamen hinc, cum stabis ad aram,
In tua quod spargi cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxæ tibi deditus hostis
360 Spargitur affuso cornua, Bacche, mero.
Culpa sui nocuit: nocuit quoque culpa capellæ.
Quid bos, quid placidæ commeruistis oves?
Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas
Viderat inceptos destituisse favos.
365 Cærulea quem genetrix ægre solata dolentem,
Addidit hæc dictis ultima verba suis:

siste, puer, lacrimas: Proteus tua damna levabit;
Quoque modo repares, quae periere, dabit.
Decipiat ne te versis tamen ille figuris;
Impediant geminas vincula firma manus. 370
Pervenit ad vatem iuvenis: resolutaque somno
Alligat aequorei brachia capta senis.
Ille sua faciem transformis adulterat arte:
Mox domitus vinclis in sua membra redit.
Oraque caerulea tollens rorantia barba, 375
Qua, dixit, repares arte, requiris, apes?
Obrue mactati corpus tellure iuveni:
Quod petis a nobis, obrutus ille dabit.
Iussa facit pastor. Fervent examina putri
De bove: mille animas una necata dedit. 380
Poscit ovem fatum. Verbenas improba carpsit;
Quas pia Dīs ruris ferre solebat anus.
Quid tuti superest; animam cum ponat in aris
Lanigerumque pecus, ruricolaeque boves?
Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum, 385
Ne detur celeri victima tarda Deo.
Quod semel est triplici pro virgine caesa Dianae,
Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
Extā canum vidi Triviae libare Sapaecos:
Et quicumque tuas accolit, Haeme, nivēs. 390
Caeditur et rigido Custodi ruris asellus.
Caussa pudenda quidem est, huic tamen apta Deo.
Festa corymbiferi celebrabas, Graecia, Bacchi,
Tertia quae solito tempore bruma refert.
Dī quoque cultores in idem venere Lyaei, 395
Et quicumque ioci non alienus erat:
Panēs; et in Venerem Satyrorum prona iuventus;
Quaeque colunt amnes solaque rura, Deae.
Venerat et senior pando Silenus asello,
Quique rubro pavidas inguine terret aves. 400
Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
Gramine vestitis accubuere toris.

- Vina dabat Liber: tulerat sibi quisque coronam.
Miscendas parce rivus agebat aquas.
405 Naïdes effusis aliae sine pectinis usu,
Pars aderant, positis arte manuque comis.
Illa super suras tunicam collecta ministrat:
Altera dissuto pectus aperta sinu.
Exserit haec humerum: vestem trahit illa per
herbas.
- 410 Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliae Satyris incendia mitia praebent:
Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque, inextinctae Silene libidinis, urunt.
Nequitia est, quae te non sinit esse senem.
415 At ruber, hortorum decus et tutela, Priapus
Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat: sola suspirat in illa:
Signaque dat nutu; sollicitatque notis.
Fastus inest pulchris, sequiturque superbia
formam.
- 420 Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat: et, vino somnum faciente, iacebant
Corpora, diversis victa sopore locis.
Lotis in herbosa, sub acernis ultima ramis,
Sicut erat lusu fessa, quievit humo.
425 Surgit amans: animamque tenens, vestigia furtim
Suspenso digitis fert taciturna gradu.
Vt tetigit niveae secreta cubilia Nymphae;
Ipsa sui flatus ne sonet aura, cavet.
Et iam finitima corpus librabat in herba:
430 Illa tamen multi plena soporis erat.
Gaudet: et, a pedibus tracto velamine, vota
Ad sua felici coeperat ire via.
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
Intempestivos edidit ore sonos.
- 435 Territa consurgens Nymphe manibusque Priapum
Reiicit, et fugiens concitat omne nemus.

At Deus, obscoena nimium quoque parte paratus,
Omnibus ad Lunae lumina risus erat.
Morte dedit poenas auctor clamoris: et hinc est
Hellespontiaco victima grata Deo. 440
Intactae fueratis aves, solatia ruris:
Assuetum silvis, innocuumque genus;
Quae facitis nidos, quae plumis ova fovetis,
Et facili dulces editis ore modos.
Sed nihil ista iuvant: quia linguae crimen habetis, 445
Dique putant mentes vos aperire suas.
Nec tamen id falsum. Nam, Dīs ut proxima quaeque,
Nunc penna veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique caesa est:
Iuveruntque Deos indicis exta sui. 450
Ergo saepe suo coniux abducta marito
Vritur in calidis alba columba focis.
Nec defensa iuvant Capitolia, quo minus anser
Det iecur in lances, Inachi lauta, tuas.
Nocte Deae Nocti cristatus caeditur ales, 455
Quod tepidum vigili provocat ore diem.
Interea Delphin clarum super aequora sidus
Tollitur, et patriis exserit ora vadis.

Postera lux hiemem medio discrimine signat:
Aequaque praeteritae, quae superabit, erit. 460

Proxima prospiciet Tithono nupta relicto
Arcadiae sacrum pontificale Deae.
Te quoque lux eadem, Turni soror, aede recepit;
Hic ubi Virginea Campus obitur aqua.
Vnde petam caussas horum, moremquesacrorum? 465
Dirigat in medio quis mea vela freto?
Ipsa mone, quae nomen habes a carmine ductum,
Propositoque fave, ne tuus erret honos.
Orta prior Luna, de se si creditur ipsi,
A magno tellus Arcade nomen habet. 470

- Hic fuit Evander: qui, quamquam clarus utroque,
Nobilior sacrae sanguine matris erat.
Quae, simul aetherios animo conceperat ignes;
Ore dabat vero carmina, plena Dei.
475 Dixerat haec, nato motus instare, sibi que,
Multaque praeterea, tempore nacta fidem.
Nam iuvenis, vera nimium cum matre fugatus
Deserit Arcadium Parrhasiumque larem.
Cui genetrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
480 Siste, puer, lacrimas, ista ferenda tibi est.
Sic erat in fatis: nec te tua culpa fugavit;
Sed Deus: offenso pulsus es urbe Deo.
Non meriti poenam pateris, sed Numinis iram.
Est aliquid magnis crimen abesse malis.
485 Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
Pectora pro facto spemque metumque suo.
Nec tamen ut primus moere mala talia passus:
Obruit ingentes ista procella viros.
Passus idem, Tyriis qui quondam pulsus ab oris,
490 Cadmus, in Aoniâ constitit exsul humo.
Passus idem Tydeus, et idem Pagasaeus Iäson:
Et quos praeterea longa referre mora est.
Omne solum forti patria est; ut piscibus aequor:
Vt volucris, vacuo quidquid in orbe patet.
495 Nec fera tempestas toto tamen horret in anno:
Et tibi, crede mihi, tempora veris erunt.
Vocibus Evander firmata mente parentis
Nave secat fluctus, Hesperiamque tenet.
Iamque ratem doctae monitu Carmentis in amnem
500 Egerat, et Tuscis obviis ibat aquis.
Fluminis illa latus, cui sunt vada iuncta Ferenti,
Adspicit, et sparsas per loca sola casas.
Vtque erat, immissis puppim stetit ante capillis;
Continuitque manum torva regentis iter.
505 Et procul in dextram tendens sua brachia ripam,
Pinea non sano ter pede texta ferit.

Neve daret saltum properans insistere terrae,
Vix est Evandri vixque retenta manu.
Dique petitorum, dixit, salvete locorum;
Tuque novos coelo terra datura Deos: 510
Fluminaque, et Fontes, quibus utitur hospita tellus,
Et Nemora, et Silvae, Naiadumque chori;
Este bonis avibus visi natoque mihi que:
Ripaue felici tacta sit ista pede.
Fallor? an hi fient ingentia moenia colles? 515
Iuraque ab hac terra caetera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?
Et iam Dardaniae tangent haec littora pinus.
Hic quoque caussa novi femina Martis erit. 520
Care nepos, Palla, funesta quid induis arma?
Indue: non humili vindice caesus eris.
Victa tamen vinces, eversaue Troia resurges.
Obruert hostiles ista ruina domos.
Vrite victrices Neptunia Pergama flammae; 525
Num minus hic toto est altior orbe cinis?
Iam pius Aeneas sacra, et, sacra altera, patrem,
Afferet: Iliacos, excipe, Vesta, Deos.
Tempus erit, cum vos, orbemque tuebitur idem:
Et fient ipso sacra colente Deo: 530
Et penes Augustos patriae tutela manebit.
Hanc fas imperii frena tenere domum.
Inde nepos natusque Dei, licet ipse recuset,
Pondere coelesti mente paterna feret.
Vtque ego perpetuis olim sacrabor in aris: 535
Sic Augusta novum Iulia numen erit.
Talibus ut nostros dictis descendit in annos;
Substitit in medios praescia lingua sonos.
Puppibus egressus Latia stetit exsul in herba.
Felix, exsilium cui locus ille fuit! 540
Nec mora longa fuit. Stabant nova tecta: nec alter
Montibus Ausoniis Arcade maior erat.

- Ecce boves illuc Erytheïdas applicat heros,
Emensus longi claviger orbis iter.
545 Dumque huic hospitium domus est Tegeaea; va-
gantur
Incustoditae laeta per arva boves.
Mane erat: excussus somno Tirynthius hospes
De numero tauros sentit abesse duos.
Nulla videt taciti quaerens vestigia furti:
550 Traxerat aversos Cacus in antra feros;
Cacus, Aventinae timor atque infamia silvae,
Non leve finitimis hospitibusque malum.
Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
Grande: pater monstri Mulciber huius erat.
555 Proque domo longis spelunca recessibus ingens
Abdita, vix ipsis invenienda feris.
Ora super postes affixaque brachia pendent,
Squalidaque humanis ossibus albet humus.
Servata male parte boum Iove natus abibas;
560 Mugitum rauco furta dedere sono.
Accipio revocamen, ait; vocemque secutus
Impia per silvas ultor ad antra venit.
Ille aditum fracti praestruxerat obice montis:
Vix iuga movissent quinque bis illud opus.
565 Nititur hic humeris, coelum quoque sederat illis,
Et vastum motu collabefactat onus.
Quod simul evulsum est, fragor aethera terruit
ipsum;
Ictaque subsedit pondere molis humus.
Prima movet Cacus collata proelia dextra;
570 Remque ferox saxis stipitibusque gerit.
Quis ubi nil agitur; patrias male fortis ad artes
Confugit, et flammis ore sonante vomit.
Quas quoties proflat, spirare Typhoëa credas,
Et rapidum Aetnaeo fulgur ab igne iaci.
575 Occupat Alcides: adductaque clava trinodis
Ter quater adversi sedit in ore viri.

Ille cadit, mistosque vomit eum sanguine fumos;
Et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi, Iupiter, unum
Victor, et Evandrum ruricolae vocat. 580
Constituitque sibi, quae Maxima dicitur, aram,
Hic ubi pars Urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Evandri mater, prope tempus adesse,
Hercule quo tellus sit satis usa suo.
At felix vates, ut Dis gratissima vixit, 585
Possidet hunc Iani sic Dea mense diem.

Idibus in magni castus Iovis aede sacerdos
Semimaris flammis viscera libat ovis:
Redditaque est omnis populo provincia nostro;
Et tuus Augusto nomine dictus avus. 590
Perlege dispositas generosa per atria ceras;
Contigerunt nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de se vocat: alter Isauras,
Aut Cretum domitas testificatur opes.
Hunc Numidae faciunt, illum Messana superbum; 595
Ille Numantina traxit ab urbe notam.
Et mortem et nomen Druso Germania fecit.
Me miserum virtus quam brevis illa fuit!
Si petat a victis; tot sumat nomina Caesar,
Quot numero gentes maximus orbis habet. 600
Ex uno quidam celebres, aut torquis ademptae,
Aut corvi titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum mensura tuarum
est:

Sed qui te vicit, nomine maior erat.
Nec gradus est ultra Fabios cognominis ullus. 605
Illa domus meritis Maxima dicta suis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes;
Hic socium summo cum Iove nomen habet.
Sancta vocant augusta patres: augusta vocantur
Templa, sacerdotum rite dicata manu. 610

Huius et augurium dependet origine verbi,
 Et quodcunque sua Iupiter auget ope.
 Augeat imperium nostri ducis, augeat annos,
 Protegat et vestras querna corona fores.
 615 Auspicibusque Deis tanti cognominis heres
 Omine suscipiat, quo Pater, orbis onus.

Respiciet Titan aetas ubi tertius Idus;
 Fient Parrhasiae sacra relata Deae.
 Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant;
 620 Haec quoque ab Evandri dicta parente reor.
 Mox honor eripitur, matronaque destinat omnis
 Ingratos nulla prole novare viros.
 Neve daret partus, ictu temeraria caeco
 Visceribus crescens excutiebat onus.
 625 Corripuisse Patres ausas immitia nuptas,
 Ius tamen exemptum restituisse, ferunt.
 Binaque nunc pariter Tegeaeae sacra parenti
 Pro pueris fieri virginibusque iubent.
 Scortea non illi fas est inferre sacello,
 630 Ne violent puros exanimata focos.
 Si quis amas ritus veteres, assiste precanti:
 Nomina percipies non tibi nota prius.
 Porrima placantur Postvertaque, sive sorores,
 Sive fugae comites, Maenali Nympha, tuae.
 635 Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur:
 Altera versurum postmodo quidquid erat.

Candida te niveo posuit lux proxima templo,
 Qua fert sublimes alta Moneta gradus:
 Nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam
 640 Nunc te sacratae restituere manus.
 Furius, antiquum, populi superator Hetrusci
 Voverat, et voti solverat ante fidem.
 Causa, quod a patribus sumtis secesserat armis
 Vulgus; et ipsa suas Roma timebat opes.

Caussa recens melior: passos Germania crines 645

Porrigit auspiciis, dux venerande, tuis.

Inde triumphatae libasti munera gentis;

Templaque fecisti, quam colis ipse, Deae.

Haec tua constituit Genetrix et rebus et ara,

Sola toro magni digna reperta Iovis. 650

Haec ubi transierint; Capricorno, Phoebe, relicto,
Per iuvenis curres signa gerentis aquam.

Septimus hinc Oriens cum se demiserit undis;
Fulgebit toto iam Lyra nulla polo.

Sidere ab hoe, ignis venienti nocte, Leonis 655
Qui micat in medio pectore, mersus erit.

Ter quater evolvi signantes tempora Fastos;
Nec Sementina est ulla reperta dies:
Cum mihi, sensit enim, Lux haec indicitur, inquit,
Musa: quid a Fastis non stata sacra petis? 660

Vtque dies incerta sacro, sic tempora certa;

Seminibus iactis est ubi foetus ager.

State coronati plenum ad praesepe iuveni:

Cum tepido vestrum vere redibit opus.

Rusticus emeritum palo suspendat aratrum: 665

Omne reformidat frigida vulnus humus.

Villice, da requiem terrae, semente peracta:

Da requiem, terram qui coluere, viris.

Pagus agat festum: pagum lustrate, coloni;

Et date paganis annua liba focis. 670

Placentur matres frugum, Tellusque Ceresque,

Farre suo, gravidae visceribusque suis.

Officium commune Ceres et Terra tuentur:

Haec praebet caussam frugibus, illa locum.

Consortes operum, per quas correcta vetustas, 675

Quernaque glans victa est utiliore cibo;

- Frugibus immensis avidos satiate colonos,
Vt capiant cultus praemia digna sui.
Vos date perpetuos teneris sementibus auctus:
680 Nec nova per gelidas herba sit usta nives.
Cum serimus, coelum ventis aperite serenis:
Cum latet, aetheria spargite semen aqua.
Neve graves cultis Cerealia dona cavete
Agmine laesuro depopulentur aves.
685 Vos quoque subiectis, formicae, parcite granis:
Post messem praedae copia maior erit.
Interea crescat scabrae robiginis experts,
Nec vitio coeli palleat aegra seges:
Et neque deficiat macie, neque pinguior aequo
690 Divitiis pereat luxuriosa suis.
Et careant loliis, oculos vitiantibus, agri;
Nec sterilis culto surgat avena solo.
Triticeos foetus, passuraque farra bis ignem,
Hordeaque ingenti foenore reddat ager.
695 Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni:
Efficiantque ratas utraque Diva preces.
Bella diu tenere viros: erat aptior ensis
Vomere; cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant: versique in pila ligones,
700 Factaque de ratri pondere cassis erat.
Gratia Dīs, domuique tuae: religata catenis
Iampridem nostro sub pede bella iacent.
Sub iuga bos veniat; sub terras semen aratas.
Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres
705 At quae venturas praecedet sexta Kalendas,
Hac sunt Ledaeis templa dicata Deis.
Fratribus illa Deis fratres de gente Deorum
Circa Iuturnae composuere lacus.

- Ipsam nos carmen deducit Pacis ad aram.
710 Haec erit a mensis fine secunda dies.

Frondibus Actiacis comtos redimita capillos,
 Pax ades, et toto mitis in orbe mane.
 Dum desunt hostes, desit quoque caussa triumph.
 Tu ducibus bello gloria maior eris.
 Sola gerat miles, quibus arma coërceat, arma: 715
 Canteturque fera, nil nisi pompa, tuba.
 Horreat Aeneadas et primus et ultimus orbis:
 Si qua parum Romam terra timebit, amet.
 Tura, sacerdotes, pacalibus addite flammis;
 Albaque percussa victima fronte cadat. 720
 Utque domus, quae praestat eam, cum Pace
 perennet,
 Ad pia propensos vota rogate Deos.
 Sed iam prima mei pars est exacta laboris:
 Cumque suo finem mense libellus habet.

P. OVIDII NASONIS

F A S T O R V M

LIBER SECVNDVS.

Ianus habet finem: cum carmine crescit et annus;
 Alter ut hinc mensis, sic liber alter eat.
 Nunc primum velis, Elegi, maioribus itis:
 Exiguum, memini, nuper eratis opus.
 Certe ego vos habui faciles in amore ministros; 5
 Cum lusit numeris prima iuventa suis.
 Idem sacra cano, signataque tempora Fastis.
 Ecquis ad haec illinc crederet esse viam?
 Haec mea militia est: ferimus, quae possumus,
 arma:
 Dextraque non omni munere nostra vacat. 10
 Ov. T. III. C

Si mihi non valido torquentur pila lacerto;
 Nec bellatoris terga premuntur equi;
 Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense;
 His habilis telis quilibet esse potest:
 15 At tua prosequimur studioso pectore, Caesar,
 Nomina: per titulos ingredimurque tuos.
 Ergo ades, et placido paulum mea munera vultu
 Respice; pacando si quid ab hoste vacas.

Februa Romani dixere piamina patres:
 20 Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
 Pontifices ab Rege petunt et Flamine lanas,
 Quis veteri lingua Februa nomen erat.
 Quaeque capit lictor domibus purgamina certis,
 Torrida cum mica farra, vocantur idem.
 25 Nomen idem ramo, qui, caesus ab arbore pura,
 Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
 Ipse ego Flaminicam poscentem februa vidi:
 Februa poscenti pinea virga data est.
 Denique quodcunque est, quo pectora nostra pia-
 mur,
 30 Hoc apud intonsos nomen habebat avos.
 Mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
 Omne solum lustrant, idque piamen habent;
 Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
 Tunc cum ferales praeteriere dies.
 35 Omne nefas, omnemque mali purgamina caussam
 Credebant nostri tollere posse senes.
 Graecia principium moris fuit. Illa nocentes
 Impia lustratos ponere facta putat.
 Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
 40 Caede per Haemonias solvit Aeacus aquas.
 Vectam frenatis per inane draconibus Aegeus
 Credulus immerita Phasida iuvit ope.
 Amphiaraiides Naupactoo Acheloo,
 Solve nefas, dixit. Solvit et ille nefas.

Ah nimium faciles, qui tristia crimina caedis 45
Flumine tolli posse putetis aqua!

Sed tamen, antiqui ne nescius ordinis erres,
Primus, ut est, Iani mensis et ante fuit.

Qui sequitur Ianum, veteris fuit ultimus anni.
Tu quoque sacrorum, Termine, finis eras. 50

Primus enim Iani mensis, quia ianua prima est.
Qui sacer est imis Manibus, imus erat.

Postmodo creduntur spatio distantia longo
Tempora bis quini continuasse Viri.

Principio mensis, Phrygiae contermina Matri, 55
Sospita delubris dicitur aucta novis.

Nunc ubi sint, illis, quaeris, sacrata Kalendis,
Templa Deae? longo procubuerunt die.

Caetera ne simili caderent labefacta ruina,
Cavit sacrati provida cura ducis; 60

Sub quo delubris sentitur nulla senectus.

Nec satis est homines, obligat ille Deos.

Templorum positor, templorum sancte repostor,
Sit Superis, opto, mutua cura tui.

Dent tibi coelestes, quot tu coelestibus, annos: 65
Proque tua maneant in statione domo.

Tum quoque vicini lucus celebratur Asyli;
Qua petit aequoreas advena Tiberis aquas.

Ad penetrabile Numae, Capitolinumque Tonantem,
Inque Iovis summa caeditur arce bidens. 70

Saepe graves pluvias adopertus nubibus Auster
Concitatur, aut posita sub nive terra latet.

Proximus Hesperias Titan abiturus in undas,
Gemmae purpureis cum iuga demit equis;
Illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultum, 75
Dicet, Vbi est hodie, quae Lyra fulsit heri?
Dumque Lyram quaeret, medii quoque terga Leonis
In liquidas subito mersa notabit aquas.

Quem modo coelatum stellis Delphina videbas,
80 Is fugiet visus nocte sequente tuos:
Seu fuit occultis felix in amoribus index:
Lesbida cum domino seu tulit ille lyram.
Quod mare non novit, quae nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
85 Saepe, sequens agnam, lupus est hac voce retentus.
Saepe avidum fugiens restitit agna lupum:
Saepe canes leporesque umbra cubuere sub una;
Et stetit in saxo proxima cerva leae:
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
90 Sedit; et accipitri iuncta columba fuit.
Cynthia saepe tuis fertur, vocalis Arion,
Tamquam fraternis obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleverat urbes;
Captaque erat lyricis Ausonis ora sonis.
95 Inde domum repetens puppim conscendit Arion;
Atque ita quaesitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventos undamque timebas.
At tibi nave tua tutius aequor erat.
Namque gubernator destrecto constitit ense,
100 Caeteraque armata conscia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, pinum
Non sunt haec digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat sumta pauca referre lyra.
105 Dant veniam, ridentque moram. Capit ille co-
ronam;
Quae possit crines, Phoebe, decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice chorda sonos;
Flebilibus veluti numeris canentia dura
110 Traiectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit undas.
Spargitur impulsa caerula puppis aqua.

Inde, fide maius, tergo delphina recurvo

Se memorant oneri supposuisse novo.

Ille sedens citharamque tenet, pretiumque vehendi 115

Cantat, et aequoreas carmine mulcet aquas.

Dî pia facta vident. Astris delphina recepit

Iupiter, et stellas iussit habere novem.

Nunc mihi mille sonos, quoque est memoratus
Achilles,

Vellem, Maeonide, pectus inesse tuum, 120

Dum canimus sacras alterno carmine Nonas;

Maximus hinc Fastis accumulatur honos.

Deficit ingenium, maioraque viribus urgent.

Haec mihi praecipuo est ore canenda dies.

Quid volui demens Elegis imponere tantum 125

Ponderis? heroi res erat ista pedis.

Sancte Pater patriae, tibi Plebs, tibi Curia nomen

Hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen, Eques.

Res tamen ante dedit. Sero quoque vera tulisti

Nomina: iam pridem tu Pater orbis eras. 130

Hoc tu per terras, quod in aethere Iupiter alto,

Nomen habes. Hominum tu pater, ille Deum.

Romule, concedas: facit hic tua magna tuendo

Moenia: tu dederas transilienda Remo.

Te Tadius, parvique Cures, Caeninaque sensit. 135

Hoc duce Romanum est Solis utrumque latas.

Tu breve nescio quid victae telluris habebas;

Quodcumque est alto sub Iove, Caesar habet.

Tu rapis: hic castas duce se iubet esse maritas.

Tu recipis luco, submovet ille nefas. 140

Vis tibi grata fuit: florent sub Caesare leges.

Tu Domini nomen, Principis ille tenet.

Te Remus incusat; veniam dedit hostibus ille.

Coelestem fecit te pater; ille patrem.

145 **I**am puer Idaeus media tenus eminet alvo:
Et liquidas misto nectare fundit aquas.
En etiam, si quis Borean horrere solebat,
Gaudeat; a Zephyris mollior aura venit.

Quintus ab aequoreis nitidum iubar extulit undis
150 **L**ucifer, et primi tempora veris eunt.
Ne fallare tamen; restant tibi frigora, restant:
Magnaque discedens signa relinquit hiems.

Tertia nox veniat: Custodem protinus Vrsae
Adspicies geminos exseruisse pedes.
155 **I**nter Hamadryadas, iaculatricemque Dianam,
Callisto sacri pars fuit una chori.
Illa Deae tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
Este meae testes virginitatis, ait.
Cynthia laudavit, Promissaque foedera serva,
160 **E**t comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Foedera servasset, si non formosa fuisset.
Cavit mortales: de Iove erimen habet.
Mille feras Phoebe silvis venata redibat:
Aut plus, aut medium Sole tenente diem.
165 **U**t tetigit lucum: densa niger ilice lucus;
In medio gelidae fons erat altus aquae.
Hac, ait, in silva, virgo Tegeaea, lavemur.
Erubuit falso virginis illa sono.
Dixerat et Nymphis: Nymphae velamina ponunt.
170 **H**anc pudet, et tardae dat mala signa morae.
Exuerat tunicas: uteri manifesta tumore
Proditur indicio ponderis ipsa sui.
Cui Dea, Virgineos, periura Lycaoni, coetus
Desere, nec castas pollue, dixit, aquas.
175 **L**una novum decies implerat cornibus orbem:
Quae fuerat virgo credita, mater erat.
Laesa fuit Iuno, formam mutatque puellae.
Quid facis? invito pectore passa Iovem est.

Vtque ferae vidit turpes in pellice vultus;
Huius in amplexus Iupiter, inquit, eat. 180
Vrsa per incultos errabat squalida montes,
Quae fuerat summo nuper amanda Iovi.
Iam tria lustra puer furto conceptus agebat;
Cum mater nato est obvia facta suo.
Illa quidem, tamquam cognosceret, adstitit amens, 185
Et gemit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus iaculo fixisset acuto;
Ni foret in superas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant. Prior est, quam dicimus
Arcton:
Arctophylax formam terga sequentis habet. 190
Saevit adhuc, canamque rogat Saturnia Tethyn,
Maenaliani tactis ne lavet Arcton aquis.

Idibus agrestis fumant altaria Fauni,
Hic ubi discretas insula rumpit aquas.
Haec fuit illa dies, in qua Veientibus arvis 195
Ter centum Fabii, ter cecidere duo.
Vna domus vires et onus suscepit urbis:
Sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab isdem;
E quis dux fieri quilibet aptus erat. 200
Carmentis portae dextro via proxima Iano est.
Ire per hanc noli, quisquis es; omen habet.
Illa fama refert Fabios exisse trecentos.
Porta vacat culpa; sed tamen omen habet.
Vt celeri passu Cremeram tetigere rapacem; 205
Turbidus hibernis ille fluebat aquis;
Castra loco ponunt, destinctis ensibus ipsi
Tyrrenum valido Marte per agmen eunt.
Non aliter, quam cum Libyca de rupe leones
Invadunt sparsos lata per arva greges. 210
Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo
Accipiunt: Tusco sanguine terra rubet.

Sic iterum, sic saepe cadunt. Vbi vincere aperte
Non datur, insidias armaque caeca parant.

215 Campus erat: campi claudebant ultima colles,
Silvaque montanas occulere apta feras.

In medio paucos, armentaque rara relinquunt:
Caetera virgultis abdita turba latet.

Ecce velut torrens undis pluvialibus auctus,
220 Aut nive, quae Zephyro victa tepente fluit,
Per sata perque vias fertur, nec, ut ante solebat,
Riparum clausas margine finit aquas:
Sic Fabii latis vallem discursibus implent;
Quosque vident, sternunt: nec metus alter
 inest.

225 Quo ruitis, generosa domus? male creditur hosti.
Simplex nobilitas, perfida tela cave.

Fraude perit virtus. In apertos undique campos
Prosiliunt hostes, et latus omne tenent.

Quid faciant pauci contra tot millia fortes?

230 Quidve, quod in misero tempore restet, habent?
Sicut aper, silvis longe Laurentibus actus,
Fulmineo celeres dissipat ore canes;
Mox tamen ipse perit: sic non moriuntur inulti;
Vulneraque alterna dantque feruntque manu.

255 Vna dies Fabios ad bellum miserat omnes:
Ad bellum missos perdidit una dies.

Vt tamen Herculeae superessent semina gentis,
Credibile est ipsos consuluisse Deos.

Nam puer impubes, et adhuc non utilis armis,
Vnus de Fabiis

240 Vnus de Fabia gente relictus erat:
Scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci;
Cui res cunctando restituenda foret.

Continuata loco tria sidera, Corvus et Anguis,
Et medius Crater inter utrumque iacet.

245 Idibus illa latent: oriuntur nocte sequenti.
Quae sibi cur tria sint consociata, canan

Forte Iovi festum Phoebus sollemne parabat:
Non faciet longas fabula nostra moras.
I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra moretur,
Et tenuem vivis fontibus affer aquam. 250
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
Tollit, et aërium pervolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis;
Tentat eam rostro: non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fertur, 255
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iamque satur nigris longum rapit unguibus
hydram,
Ad dominumque redit, fictaque verba refert:
Hic mihi caussa morae vivarum obsessor aquarum:
Hic tenuit fontes officiumque meum. 260
Addis, ait, culpa mendacia, Phoebus, et audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum?
At tibi, dum lactens haerebit in arbore ficus,
De nullo gelidae fonte bibantur aquae.
Dixit: et antiqui monumenta perennia facti 265
Anguis, Avis, Crater, sidera iuncta micant.

Tertia post Idus nudos Aurora Lupercos
Adspicit: et Fauni sacra bicornis eunt.
Dicite, Pierides, sacrorum quae sit origo:
Attigerint Latias unde petita domos. 270
Pana Deum pecoris veteres coluisse feruntur
Arcades; Arcadiis plurimus ille iugis.
Testis erit Pholoë, testes Stymphalides undae,
Quique citis Ladon in mare currit aquis;
Cinctaque pinetis nemoris iuga Nonacrini; 275
Altaque Cyllene, Parrhasiaeque nives.
Pan erat armenti custos, Pan numen equarum:
Munus ob incolumes ille ferebat oves.
Transtulit Evander silvestria numina secum.
Hic, ubi nunc urbs est, tum locus urbis erat. 280

Inde Deum colimus, devectaque sacra Pelasgis.
Flamen adhuc prisco more Dialis erat.
Cur igitur currant; et cur, sic currere mos est,
Nuda ferant posita corpora veste, rogas?
285 Ipse Deus velox discurrere gaudet in altis
Montibus, et subitas concitat ille feras.
Ipse Deus nudus nudos iubet ire ministros:
Nec satis ad cursum commoda vestis erat.
Ante Iovem genitum terras habuisse feruntur
290 Arcades: et Luna gens prior illa fuit.
Vita ferae similis, nullos agitata per usus:
Artis adhuc expers, et rude vulgus erant.
Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas:
Nectar erat palmis hausta duabus aqua.
295 Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus:
Nulla sub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat usus equi: se quisque ferebat.
Ibat ovis lana corpus amicta sua.
Sub Iove durabant, et corpora nuda gerebant,
300 Docta graves imbres et tolerare Notos.
Nunc quoque detecti referunt monumenta vetusti
Moris, et antiquas testificantur opes.
Sed cur praecipue fugiat velamina Faunus,
Traditur antiqui fabula plena iocî.
305 Forte comes dominae iuvenis Tirynthius ibat:
Vidit ab excelso Faunus utrumque iugo.
Vidit, et incaluit, Montanaque numina, dixit,
Nil mihi vobiscum est: haec meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfusa capillis
310 Maeonis, aurato conspicienda sinu.
Aurea pellebant rapidos umbracula soles:
Quae tamen Herculeae sustinuerunt manus.
Iamque nemus Bacchi, Tmoli vineta, tenebat,
Hesperus et fusco roscidus ibat equo.
315 Antra subit, tophis laqueataque pumice vivo.
Garrulus in primo limine rivus erat.

Dumque parant epulas potandaque vina ministri;
Cultibus Alciden instruit illa suis.

Dat tenues tunicas, Gaetulo murice tinctas:

Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.

32c

Ventre minor zona est: tunicarum vincla re-
laxat,

Vt possit vastas exseruisse manus.

Fregerat armillas non illa ad brachia factas.

Stringebant magnos vincula parva pedes.

Ipsa capit clavamque gravem, spoliūque leonis, 325

Conditaque in pharetra tela minora sua.

Sic epulis funeti, sic dant sua corpora somno;

Et positis iuxta secubuerē toris.

Caussa; repertori vitis pia sacra parabant,

Quae facerent pure, cum foret orta dies.

33c

Noctis erat medium: quid non amor improbus
audet?

Roscida per tenebras Faunus ad antra venit.

Vtque videt somno comites vinoque solutos;

Spem capit in dominis esse soporis idem.

Intrat, et huc illuc temerarius errat adulter: 335

Et praefert cautas subsequiturque manus.

Venerat ad strati captata cubilia lecti;

Et prima felix sorte futurus erat.

Vt tetigit fulvi setis hirsuta leonis

Vellera, pertimuit, sustinuitque manum; 34c

Attonitusque metu rediit, ut saepe viator

Turbatum viso retulit angue pedem.

Inde tori, qui iunctus erat, velamina tangit

Mollia, mendaci decipiturque nota.

Adscendit, spondaque sibi propiore recumbit; 345

Et rigido cornu durius inguen erat.

Interea tunicas ora subducit ab ima:

Horrebant densis aspera crura pilis.

Caetera tentantem cubito Tirynthius heros

Repulit, et summo decidit ille toro. 35c

- Fit sonus: inclamat comites, et lumina poscit
Maeonis. Illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto graviter deiectus ab alto:
Membraque de dura vix sua tollit humo.
355 Ridet et Alcides, et qui videre iacentem:
Ridet amatorem Lyda puella suum.
Veste Deus lusus fallentes lumina vestes
Non amat, et nudos ad sua sacra vocat.
Adde peregrinae caussam, mea Musa, Latinam;
360 Inque suo noster pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno caesa de more capella
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque sacerdotes verubus transsuta salignis
Extā parant, medias Sole tenente vias;
365 Romulus, et frater, pastoralisque iuventus,
Solibus et campo corpora nuda dabant:
[Caestibus, et iaculis, et missi pondere saxi
Brachia per lusus experienda dabant.]
Pastor ab excelso, Per devia rura iuencos,
370 Romule, praedones, eripe, dixit, agunt.
Longum erat armari. Diversis exit uterque
Partibus. Accursu praeda recepta Remi.
Vt rediit, verubus stridentia detrahit exta:
Atque ait, Haec certe non nisi victor edet.
375 Dicta facit, Fabiique simul. Venit irritus illuc
Romulus, et mensas ossaque nuda videt.
Risit; et indoluit Fabios potuisse Remumque
Vincere: Quinctilios non potuisse suos.
Fama manet facti: posito velamine currunt,
380 Et memorem famam, quod bene cessit, habet.
Forsitan et quaeras, cur sit locus ille Lupercal;
Qua eve diem tali nomine caussa notet.
Ilia Vestalis coelestia semina partu
Ediderat, patruo regna tenente suo.
385 Is iubet auferri parvos, et in amne necari.
Quid facis? ex istis Romulus alter erit.

Iussa recusantes peragunt lacrimosa ministri.

Flent tamen, et geminos in loca iussa ferunt.

Albula, quem Tibrin mersus Tiberinus in unda

Reddidit, hibernis forte tumebat aquis.

390

Hic, ubi nunc Fora sunt, lintres errare videres;

Quaque iacent valles, Maxime Circe, tuae.

Huc ubi venerunt, neque enim procedere pos-
sunt

Longius, ex illis unus, an alter, ait:

At quam sunt similes! at quam formosus uterque! 395

Plus tamen ex illis iste vigoris habet.

Si genus arguitur vultu, ni fallit imago,

Nescio quem vobis suspicor esse Deum.

At si quis vestrae Deus esset originis auctor:

In tam praecipiti tempore ferret opem.

400

Ferret opem certe, si non ope mater egeret:

Quae facta est uno mater et orba die.

Nata simul, peritura simul, simul ite sub undas

Corpora. Desierat; deposuitque sinu.

Vagierunt clamore pari: sentire putares.

405

Hi redeunt udis in sua tecta genis.

Sustinet impositos summa cavus alveus unda.

Heu quantum fati parva tabella vehit!

Alveus in limo silvis appulsus opacis,

Paullatim fluvio deficiente, sedet.

410

Arbor erat: remanent vestigia: quaeque vocatur

Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.

Venit ad expositos, mirum, lupa foeta gemellos.

Quis credat pueris non nocuisse feram?

Non nocuisse parum est: prodest quoque; quos

415

lupa nutrit,

Prodere cognatae sustinuere manus.

Constitit, et cauda teneris blanditur alumni,

Et fingit lingua corpora bina sua.

Marte satos scires; timor abfuit. Vbera ducunt,

Nec sibi promissi lactis aluntur ope.

420

Illa loco nomen fecit, locus ipse Lupercis.
Magna dati nutrix praemia lactis habet.
Quid vetat Arcadio dictos a monte Lupercos?
Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet.
425 Nupta, quid exspectas? non tu pollentibus
herbis,
Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fecundae patienter verbera dextrae:
Iam socer optati nomen habebit avi.
Nam fuit illa dies, dura cum sorte maritae
430 Reddebant uteri pignora rara sui.
Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
Romulus: hoc illo sceptrum tenente fuit;
Si mea non vires, sed bellum iniuria fecit,
Vtilius fuerat non habuisse nurus.
435 Monte sub Esquilio, multis incaeduis annis,
Iunonis magnae nomine lucus erat.
Huc ubi venerunt, pariter nuptaeque virique
Suppliciter posito procubere genu:
Cum subito motae tremuere cacumina silvae,
440 Et Dea per lucos mira locuta suos.
Italidas matres, inquit, caper hirtus inito.
Obstupuit dubio territa turba sono.
Augur erat: nomen longis intercidit annis.
Nuper ab Hetrusca venerat exsul humo.
445 Ille caprum mactat: iussae sua terga maritae
Pellibus exsectis percutienda dabant.
Luna resumebat decimo nova cornua motu:
Virque pater subito, nuptaeque mater erat.
Gratia Lucinae: dedit haec tibi nomina lucus;
450 Aut quia principium tu, Dea, lucis habes.
Parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puellis,
Maturumque utero molliter effer onus.

O
Orta dies fuerit; tu desine credere ventis.
Perdidit illius temporis aura fidem.

Flamina non constant: et sex reserata diebus
Carceris Aeolii ianua laxa patet. 455

Iam levis obliqua subsidit Aquarius urna.
Proximus aetherios excipe, Piscis, equos.
Tememorant fratremque tuum, nam iuncta micatis
Signa, duos tergo sustinuisse Deos. 460

Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
Tunc cum pro coelo Iupiter arma tulit,
Venit ad Euphraten comitata Cupidine parvo,
Inque Palestinae margine sedit aquae.
Populus et cannae riparum summa tenebant: 465
Spemque dabant salices, hos quoque posse tegi.

Dum latet, insonuit vento nemus. Illa timore
Pallet, et hostiles credit adesse manus.
Vtque sinu natum tenuit, Succurrite, Nymphae,
Et Dis auxilium ferte duobus, ait. 470

Nec mora; prosiluit. Pisces subiere gemelli.
Pro quo nunc dignum sidera munus habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
Nec violant timidi piscibus ora Syri.

Proxima lux vacua est: at tertia dicta Quirino. 475
Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.

Sive quod hasta curis priscis est dicta Sabinis:
Bellicus a telo venit in astra Deus:
Sive suum regi nomen posuere Quirites:
Seu quia Romanis iunxerat ille Cures. 480

Nam pater armipotens, postquam nova moenia vidit,
Multaque Romulea bella peracta manu,
Iupiter, inquit, habet Romana potentia vires:
Sanguinis officio non eget illa mei.

Redde patri natum: quamvis intercidit alter, 485
Pro se, proque Remo, qui mihi restat, erit.
Vnus erit, quem tu tolles in caerula coeli,
Tu mihi dixisti: sint rata dicta Iovis.

- Iupiter annuerat. Nutu tremefactus uterque
490 Est polus, et coeli pondera sensit Atlas.
Est locus, antiqui Capream dixere paludem,
Forte tuis illic, Romule, iura dabas.
Sol fugit, et removent subeuntia nubila coelum:
Et gravis effusis decidit imber aquis.
495 Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus aether.
Fit fuga; rex patriis astra petebat equis.
Luctus erat, falsaeque Patres in crimine caedis:
Haesissetque animis forsitan illa fides:
Sed Proculus Longa veniebat Iulius Alba;
500 Lunaque fulgebat, nec facis usus erat:
Cum subito motu nubes crepuere sinistrae.
Retulit ille gradus: horrueruntque comae.
Pulcher, et humano maior, trabeaque decorus
Romulus in media visus adesse via:
505 Et dixisse simul, Prohibe lugere Quirites:
Nec violent lacrimis numina nostra suis.
Tura ferant, placentque novum pia turba Quirinum,
Et patrias artes militiamque colant.
Iussit: et in tenues oculis evanuit auras.
510 Convocat hic populos: iussaque verba refert.
Templa Deo fiunt: collis quoque dictus ab illo:
Et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem Stultorum festa vocetur,
Accipe: parva quidem caussa, sed apta subest.
515 Non habuit tellus doctos antiqua colonos:
Lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio, quam curvo laudis aratro:
Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres iaciebant, farra metebant:
520 Primitias Cereri farra resecta dabant.
Vsibus admoniti flammis torrenda dedere:
Multaque peccato damna tulere suo.
Nam modo verrebant nigras pro farre favillas;
Nunc ipsas igni corripuere casas.

Facta Dea est Fornax: laeti Fornace coloni 525
Orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
Maximus indicit: nec stata sacra facit:
Inque Foro, multa circum pendente tabella,
Signatur certa Curia quaeque nota. 530
Stultaque pars populi, quae sit sua Curia, nescit:
Sed facit extrema sacra relata die.

Est honor et tumulis. Animas placate paternas;
Parvaeque in extinctas munera ferte pyras.
Parva petunt Manes: pietas pro divite grata est 535
Munere; non avidos Styx habet ima Deos.
Tegula proiectis satis est velata coronis;
Et sparsae fruges, parvaeque mica salis:
Inque mero mollita Ceres, violaeque solutae.
Haec habeat media testa relictæ via. 540
Nec maiora veto: sed et his placabilis umbra est.
Adde preces, positis et sua verba focis.
Hunc morem Aeneas, pietatis idoneus auctor,
Attulit in terras, iuste Latine, tuas.
Ille patris Genio sollennia dona ferebat; 545
Hinc populi ritus edidicere pios.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus ar-
mis
Bella, parentales deseruere dies.
Non impune fuit: nam dicitur omine ab isto
Roma suburbanis incaluisse rogis. 550
Vix equidem credo: bustis exisse feruntur,
Et tacitæ questi tempore noctis avi:
Perque vias urbis, Latiosque ululasse per agros
Deformes animas, vulgus inane, ferunt.
Post ea praeteriti tumulis redduntur honores; 555
Prodigiisque venit funeribusque modus.
Dum tamen haec fiunt, viduae cessate puellae:
Expectet puros pinea taeda dies.
Ov. T. III.

- Nec tibi, quae cupidae matura videbere matri,
560 Comat virgineas hasta recurva comas.
Conde tuas, Hymenaeae, faces, et ab ignibus atris
Aufer; habent alias moesta sepulchra faces.
Dî quoque templorum foribus celentur opertis:
Ture vacent arae, stentque sine igne foci.
565 Nunc animae tenues, et corpora functa sepulchris
Errant: nunc posito pascitur umbra cibo.
Nec tamen haec ultra, quam tot de mense supersint
Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.
Hanc, quia iusta ferunt, dixere Feralia lueem.
570 Vltima placandis Manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annosa puellis,
Sacra facit Tacitae: vix tamen ipsa tacet:
Et digitis tria tura tribus sub limine ponit,
Qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
575 Tum cantata ligat cum fusco licia rhombo,
Et septem nigras versat in ore fabas:
Quodque pice adstrinxit, quod acu traiecit aliena,
Obsutum maenae torret in igne caput.
Vina quoque instillat. Vini quodcunque relictam
est,
580 Aut ipsa, aut comites, plus tamen ipsa, bibit.
Hostiles linguas, inimicaque vinximus ora,
Dicit discedens, ebriaque exit anus.
Forsitan a nobis, quae sit Dea Muta, requiras.
Disce, per antiquos quae mihi nota senes.
585 Iupiter, indomito Iuturnae captus amore,
Multa tulit, tanto non patienda Deo.
Illa modo in silvis inter coryleta latebat:
Nunc in cognatas desiliebat aquas.
Convocat hic Nymphas, Latium, quocunque te-
nebas:
590 Et iacit in medio talia verba choro:
Invidet ipsa sibi, vitatque, quod expedit illi,
Vestra soror summo iungere membra Deo.

Consulite ambobus: nam quae mea magna voluptas,
Vtilitas vestrae magna sororis erit.
Vos illi in prima fugienti obsistite ripa, 595
Ne sua fluminea corpora mergat aqua.
Dixerat: annuerunt Nymphae Tiberinides omnes,
Quaeque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.
Forte fuit Nais, Lara nomine: prima sed illi
Dicta bis antiquum syllaba nomen erat, 600
Ex vitio positum. Saepe illi dixerat Almo;
Nata, tene linguam; nec tamen illa tenet.
Quae, simul ac tetigit Iuturnae stagna sororis,
Effuge, ait, ripas: dicta refertque Iovis.
Illa etiam Iunonem adiit: miserataque nuptam, 605
Naida Iuturnam vir tuus, inquit, amat.
Iupiter intumuit: quaque est non usa modeste,
Eripuit linguam: Mercuriumque vocat;
Duc, ait, ad Manes: locus ille silentibus aptus.
Nympha, sed infernae Nympha paludis, erit. 610
Iussa Iovis fiunt; accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuisse Deo.
Vim parat hic: vultu pro verbis illa precatur;
Et frustra muto nititur ore loqui:
Fitque gravis, geminosque parit, qui compita 615
servant,
Et vigilant nostra semper in urbe, Lares.

Proxima cognati dixere Caristia cari,
Et venit ad socias turba propinqua dapes.
Scilicet a tumulis, et, qui periere, propinquis,
Protinus ad vivos ora referre iuvat: 620
Postque tot amissos, quidquid de sanguine restat,
Adspicere, et generis dinumerare gradus.
Innocui veniant: procul hinc, procul impius esto.
Frater, et in partus mater acerba suos.
Cui pater est vivax, qui matris digerit annos, 625
Quae premit invisam socrus iniqua nurum.

Tantalidae fratres absint, et Iäsonis uxor,
Et quae ruricolis semina tosta dedit:
Et soror, et Procne, Tereusque duabus iniquus:
630 Et quicumque suas per scelus auget opes.
Dis generis date tura boni. Concordia fertur
Illo praecipue mitis adesse die.
Et libate dapes: ut grati pignus honoris
Nutriat incinctos missa patella Lares.
635 Iamque ubi suadebit placidos nox ultima somnos,
Parca precaturae sumite vina manus.
Et, Bene nos, Patriae, bene te, Pater, optime
Caesar,
Dicite suffuso, per sacra verba, mero.

Nox ubi transierit, solito celebretur honore,
640 Separat indicio qui Deus arva suo.
Termine, sive lapis, sive es defossus in agro
Stipes ab antiquis, sic quoque numen habes:
Te duo diversa domini pro parte coronant;
Binaque sarta tibi, binaque liba ferunt.
645 Ara fit: huc ignem curto fert rustica testu
Sumtum de tepidis ipsa colona focis.
Ligna senex minuit, concisaque construit alte;
Et solida ramos figere pugnat humo.
Dum sicco primas irritat cortice flammis:
650 Stat puer, et manibus lata canistra tenet.
Inde, ubi ter fruges medios immisit in ignes,
Porrigit incisos filia parva favos.
Vina tenent alii: libantur singula flammis.
Spectant, et linguis candida turba favent.
655 Spargitur et caesa communis Terminus agna;
Nec queritur, lactens cum sibi porca datur.
Conveniunt, celebrantque dapes vicinia simplex;
Et cantant laudes, Termine sancte, tuas.
Tu populos, urbesque, et regna ingentia finis:
660 Omnis erit sine te litigiosus ager.

Nulla tibi ambitio est: nullo corrumperis auro.
Legitima servas credita rura fide.
Si tu signasses olim Thyreatida terram;
Corpora non leto missa trecenta forent:
Nec foret Othryades congestis lectus in armis. 665
O quantum patriae sanguinis ille dedit!
Quid, nova cum fierent Capitolia? nempe Deorum
Cuncta Iovi cessit turba, locumque dedit.
Terminus, ut veteres memorant, conventus in aede
Restitit: et magno cum Iove templa tenet. 670
Nunc quoque, se supra ne quid nisi sidera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, post illud levitas tibi libera non est:
Qua positus fueris in statione, mane.
Nec tu vicino quidquam concede roganti; 675
Ne videare hominem praeposuisse Iovi.
Et seu vomeribus, seu tu pulsabere rastris;
Clamato, Meus est hic ager, ille tuus.
Est via, quae populum Laurentes ducit in agros,
Quondam Dardanio regna petita duci. 680
Illac lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
Sacra videt fieri sextus ab Vrbe lapis.
Gentibus est aliis tellus data limite certo;
Romanae spatium est Urbis et orbis idem.
Nunc dicenda mihi Regis fuga. Traxit ab illa 685
Sextus ab extremo nomina mense dies.
Ultima Tarquinius Romanae gentis habebat
Regna, vir iniustus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias everterat urbes;
Et Gabios turpi fecerat arte suos. 690
Namque trium minimus, proles manifesta Superbi,
In medios hostes nocte silente venit.
Nudarant gladios: Occidite, dixit, inermem.
Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater;

- 695 Qui mea crudeli laceravit verbere terga.
Dicere ut hoc posset, verbera passus erat.
Luna fuit. Spectant iuvenem, gladiosque recon-
dunt:
Tergaque, deducta veste, notata vident.
Flent quoque, et, ut secum tueatur bella, precantur.
700 Callidus ignaris annuit ille viris.
Iamque potens, misso genitorem appellat amico,
Prodendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratis suberat cultissimus herbis,
Sectus humum rivo lene sonantis aquae.
705 Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, et virga lilia summa metit.
Nuntius ut rediit, decussaue lilia dixit;
Filius, Agnosco iussa parentis, ait.
Nec mora: Principibus caesis ex urbe Gabina,
710 Traduntur ducibus moenia nuda suis.
Ecce nefas visu, mediis altaribus anguis
Exit, et extinctis ignibus exta rapit.
Consulitur Phoebus. Sors est ita reddita: Matri
Qui dederit princeps oscula, victor erit.
715 Oscula quisque suae matri properata tulerunt,
Non intellecto credula turba Deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
Ille, iacens pronus, matri dedit oscula Terrae,
720 Creditus offenso procubuisse pede.
Cingitur interea Romanis Ardea signis,
Et patitur lentas obsidione moras.
Dum vacat, et metuunt hostes committere
pugnam;
Luditur in castris: otia miles agit.
725 Tarquinius iuvenis socios dapibusque meroque
Accipit, atque illis rege creatus, ait:
Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
Nec sinit ad patrios arma referre Deos;

Ecquid in officio torus est socialis? et ecquid
Coniugibus nostris mutua cura sumus? 730
Quisque suam laudant: studiis certamina crescunt;
Et fervent multo linguaque corque mero.
Surgit, cui clarum dederat Collatia nomen;
Non opus est verbis, credite rebus, ait.
Nox superest: tollamur equis, Urbemque petamus. 735
Dicta placent: frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos. Regalia protinus illi
Tecta petunt: custos in fore nullus erat.
Ecce nurum Regis fuis per colla coronis
Inveniunt posito pervigilare mero. 740
Inde cito passu petitur Lucretia. Nebat:
Ante torum calathi lanaque mollis erant.
Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant:
Inter quas tenui sic ait ipsa sono:
Mittenda est domino, nunc, nunc properate, puellae, 745
Quamprimum nostra facta lacerna manu.
Quid tamen audistis? nam plura audire soletis:
Quantum de bello dicitur esse super?
Postmodo victa cades: melioribus, Ardea, restas,
Improba, quae nostros cogis abesse viros! 750
Sint tantum reduces. Sed enim temerarius ille
Est meus: et stricto quolibet ense ruit.
Mens abit, et morior, quoties pugnantis imago
Me subit: et gelidum pectora frigus habet.
Desinit in lacrimas: intentaque fila remittit; 755
In gremio vultum deposuitque suum.
Hoc ipsum decuit: lacrimae decuere pudicam,
Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, venio, coniux ait. Illa revixit;
Deque viri collo dulce pependit onus. 760
Interea iuvenis furiales regius ignes
Concipit, et caeco raptus amore furit.
Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
Quique aderat nulla factus ab arte decor.

- 765 Verba placent, et vox; et quod corrumpere non est.
Quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
Iam dederat cantum lucis praenuntius ales;
Cum referunt iuvenes in sua castra pedem.
Carpitur attonitos absentis imagine sensus
770 Ille: recordanti plura magisque placent.
Sic sedit: sic culta fuit: sic stamina nevit:
Neglectae collo sic iacuere comae:
Hos habuit vultus: haec illi verba fuere:
Hic decor, haec facies, hic color oris erat.
775 Vt solet a magno fluctus languescere flatu;
Sed tamen a vento, qui fuit, unda tumet:
Sic, quamvis aberat placitae praesentia formae,
Quem dederat praesens forma, manebat amor.
Ardet; et iniusti stimulis agitatus amoris
780 Comparat indigno vimque dolumque toro.
Exitus in dubio est: audebimus ultima, dixit.
Viderit audentes Forsne Deusne iuvet.
Cepimus audendo Gabios quoque. Talia fatus
Ense latus cingit; tergaque pressit equi.
785 Accipit aerata iuvenem Collatia porta,
Condere iam vultus Sole parante suos.
Hostis, ut hospes, init penetralia Collatina:
Comiter excipitur: sanguine iunctus erat.
Quantum animis erroris inest! parat in scia rerum
790 Infelix epulas hostibus illa suis.
Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somni.
Nox erat, et tota lumina nulla domo.
Surgit, et auratum vagina liberat ensem:
Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
795 Vtque torum pressit; Ferrum, Lucretia, mecum est,
Natus, ait, Regis, Tarquiniusque vocor.
Illa nihil: neque enim vocem viresque loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet.
Sed tremit, ut quondam stabulis deprensa relictis,
800 Parva sub infesto cum iacet agna lupo.

Quid faciat? pugnet? vincetur femina pugna.

Clamet? at in dextra, qui necet, ensis adest.

Effugiat? positis urgentur pectora palmis;

Nunc primum externa pectora tacta manu.

Instat amans hostis precibus, pretioque, minisque; 805

Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.

Nil agis; eripiam, dixit, pro crimine vitam:

Falsus adulterii testis adulter erit.

Interimam famulum; cum quo deprensa fereris.

Succubuit famae victa puella metu. 810

Quid, victor, gaudes? haec te victoria perdet.

Heu quanto regnis nox stetit una tuis!

Iamque erat orta dies: passis sedet illa capillis

Vt solet ad nati mater itura rogam.

Grandaevumque patrem fido cum coniuge castris 815

Evocat: et posita venit uterque mora.

Vtque vident habitum; quae luctus caussa, re-
quirunt:

Cui paret exsequias, quove sit icta malo.

Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu

Ora: fluunt lacrimae more perennis aquae. 820

Hinc pater, hinc coniux lacrimas solantur, et orant,

Indicet: et caeco flentque paventque metu.

Ter conata loqui; ter destitit: ausaque quarto,

Non oculos adeo sustulit illa suos.

Hoc quoque Tarquinio debebimus? eloquar, inquit, 825

Eloquar infelix dedecus ipsa meum.

Quaeque potest narrat. Restabant ultima; flevit:

Et matronales erubere genae.

Dant veniam facto genitor coniuxque coacto.

Quam, dixit, veniam vos datis, ipsa nego. 830

Nec mora; celato figit sua pectora ferro:

Et cadit in patrios sanguinolenta pedes.

Tunc quoque, iam moriens, ne non procumbat
honeste,

Respicit. Haec etiam cura cadentis erat

- 835 Ecce super corpus communia damna gementes,
 Obliti decoris, virque paterque iacent.
 Brutus adest; tandemque animo sua nomina fallit:
 Fixaque semanimi corpore tela rapit.
 Stillantemque tenens generoso sanguine cultrum,
 840 Edidit impavidos ore minante sonos:
 Per tibi ego hunc iuro fortem castumque cruorem,
 Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt:
 Tarquinius poenas profuga cum stirpe daturum.
 Iam satis est virtus dissimulata diu.
 845 Illa iacens ad verba oculos sine lumine movit;
 Visaque concussa dicta probare coma.
 Fertur in exsequias animi matrona virilis;
 Et secum lacrimas, invidiamque trahit.
 Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
 850 Concitat, et regis facta nefanda refert.
 Tarquinius cum prole fugit. Caput annua Consul
 Iura. Dies regnis illa suprema fuit.

- F**allimur? an veris praenuntia venit hirundo;
 Et metuit, ne qua versa recurrat hiems?
 855 Saepetamen, Procne, nimium properasse quereris;
 Virque tuo Tereus frigore laetus erit.

- I**amque duae restant noctes de mense secundo,
 Marsque citos iunctis curribus urget equos:
 Ex vero positum permansit Equiria nomen:
 860 Quae Deus in Campo prospicit ipse suo.
 Iure venis, Gradive; locum tua tempora poscunt:
 Signatusque tuo nomine mensis adest.
 Venimus in portum, libro cum mense peracto.
 Naviget hinc alia iam mihi linter aqua.
-

P. OVIDII NASONIS
F A S T O R V M
LIBER TERTIVS.

Bellice, depositis clypeo paulisper et hasta,
Mars, ades; et nitidas casside solve comas.
Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poëtae.
A te, qui canitur, nomina mensis habet.
Ipse vides manibus peragi fera bella Minervae. 5
Num minus ingenuis artibus illa vacat?
Palladis exemplo ponendae tempora sume
Cuspidis. Invenies et quod inermis agas.
Tum quoque inermis eras, cum te Romana sacerdos
Cepit; ut huic Vrbi semina digna dares. 10
Ilia Vestalis, quid enim vetat inde moveri?
Sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripam:
Ponitur e summa fictilis urna coma.
Fessa resedit humi; ventosque accepit aperto 15
Pectore; turbatas restituitque comas.
Dum sedet; umbrosae salices, volucresque canorae
Fecerunt somnos, et leve murmur aquae.
Blanda quies victis furtim subrepat ocellis:
Et cadit a mento languida facta manus. 20
Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque
cupitam:
Et sua divina furta fefellit ope.
Somnus abit: iacet illa gravis. Iam scilicet intra
Viscera, Romanae conditor Urbis, eras.
Languida consurgit; nec scit cur languida surgat: 25
Et peragit tales arbore nixa sonos:

- Vtile sit faustumque, precor, quod imagine somni
Vidimus. An somno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam: cum lapsa capillis
30 Decidit ante sacros lanea vitta focos.
Inde duae pariter, visu mirabile, palmae
Surgunt. Ex illis altera maior erat:
Et gravibus ramis totum protexerat orbem;
Contigeratque nova sidera summa coma.
35 Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu; corque timore micat.
Marta, picus, avis gemino pro stipite pugnant,
Et lupa. Tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat: et plenam non firmis viribus urnam
40 Sustulit. Implerat, dum sua visa refert.
Interea crescente Remo, crescente Quirino,
Coelesti tumidus pondere venter erat.
Quo minus emeritis exiret cursibus annus,
Restabant nitido iam duo signa Deo.
45 Silvia fit mater: Vestae simulacra feruntur
Virgineas oculis opposuisse manus.
Ara Deae certe tremuit, pariente ministra;
Et subiit cineres territa flamma suos.
Haec ubi cognovit contemtor Amulius aequi:
50 Nam raptas fratri victor habebat opes;
Amne iubet mergi geminos. Scelus unda refugit.
In sicca pueri destituuntur humo.
Lacte quis infantes nescit crevisse ferino
Et picum expositis saepe tulisse cibos?
55 Non ego te, tantae nutrix Larentia gentis,
Nec taceam vestras, Faustule pauper, opes.
Vester honos veniet, cum Larentalia dicam:
Acceptus Geniis illa December habet.
Marta ter senos proles adoleverat annos;
60 Et suberat flavae iam nova barba comae.
Omnibus agricolis armentorumque magistris
Iliadae fratres iura petita dabant.

Saepe domum veniunt praedonum sanguine laeti,
Et redigunt actos in sua rura boves.
Vt genus audierunt; animos pater editus auget: 65
Et pudet in paucis nomen habere casis:
Romuleoque cadit traiectus Amulius ense:
Regnaque longaevo restituuntur avo.
Moenia conduntur: quae, quamvis parva fuerunt,
Non tamen expedit transiluisse Remo.
Iam, modo qua fuerant silvae, pecorumque re- 70
cessus,
Vrbs erat: aeternae cum pater Urbis ait:
Arbiter armorum, de cuius sanguine natus
Credor; et ut credar, pignora certa dabo:
A te principium Romano ducimus anno: 75
Primus de patrio nomine mensis eat.
Vox rata fit; patrioque vocat de nomine mensem
Dicitur haec pietas grata fuisse Deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
Hoc dederat studiis bellica turba suis. 80
Pallada Cecropidae, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylea colit:
Iunonem Sparte, Pelopeïadesque Mycenae:
Pinigerum Fauni Maenalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat; quia praesidet armis. 85
Arma ferae genti remque decusque dabant.
Quod si forte vacas, peregrinos inspicere Fastos:
Mensis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis:
Sextus apud populos, Hernica terra, tuos. 90
Inter Aricinos, Albanaque tempora constant
Factaque Telegoni moenia celsa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Aequicolus
asper,
A tribus hunc primum turba Curensis habet.
Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis 95
Convenit: hic genti quartus utrique Deus.

Romulus, hos omnes ut vinceret ordine saltem,
Sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas.
100 Ille minor geminis mensibus annus erat.
Nondum tradideras victas victoribus artes,
Graecia, facundum, sed male forte, genus.
Qui bene pugnarat, Romanam noverat artem:
Mittere qui poterat pila, disertus erat.
105 Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas
Senserat, aut geminos esse sub axe polos?
Esse duas Arctos; quarum Cynosura petatur
Sidoniis; Helicen Graia carina notet?
Signaque, quae longo Frater percenseat anno,
110 Ire per haec uno mense Sororis equos?
Libera currebant, et inobservata per annum
Sidera: constabat sed tamen esse Deos.
Non illi coelo labentia signa movebant;
Sed sua: quae magnum perdere crimen erat.
115 Illaque de foeno. Sed erat reverentia foeno,
Quantum nunc aquilas cernis habere tuas.
Pertica suspensos portabat longa maniplos:
Vnde manipularis nomina miles habet.
Ergo animi indociles, et adhuc ratione carentes
120 Mensibus egerunt lustra minora decem.
Annus erat, decimum cum Luna repleverat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus;
Seu quia bis quino femina mense parit.
125 Seu quod adusque decem numero crescente venit;
Principium spatiis sumitur inde novis.
Inde pares centum denos secrevit in orbes
Romulus: hastatos instituitque decem.
Et totidem princeps, totidem pilanus, habebat
130 Corpora: legitimo quique merebat equo.
Quin etiam partes totidem Titensibus idem,
Quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.

Assuetos igitur numeros servavit in anno.

Hoc luget spatio femina moesta virum.

Neu dubites, primae fuerint quin ante Kalendae 135

Martis; ad haec animum signa referre potes.

Laurea Flaminibus, quae toto perstitit anno,

Tollitur: et frondes sunt in honore novae.

Ianua nunc Regis posita viret arbore Phoebi:

Ante tuas fit idem, Curia prisca, fores. 140

Vesta quoque ut folio niteat velata recenti,

Cedit ab Iliacis laurea cana focis.

Adde, quod arcana fieri novus ignis in aede

Dicitur; et vires flamma resecta capit.

Nec mihi parva fides, annos hinc isse priores; 145

Anna quod hoc coepta est mense Perenna coli.

Hinc etiam veteres initi memorantur honores

Ad spatium belli, perfide Poene, tui.

Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: et inde

Incipit, a numero nomina quisquis habet. 150

Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,

Pompilius menses sensit abesse duos;

Sive hoc a Samio doctus, qui posse renasci

Nos putat; Egeria sive monente sua.

Sed tamen errabant etiamnum tempora; donec 155

Caesaris in multis haec quoque cura fuit.

Non haec ille Deus tantaeque propaginis auctor

Credidit officiis esse minora suis:

Promissumque sibi voluit praenoscere coelum;

Nec Deus ignotas hospes inire domos. 160

Ille moras Solis, quibus in sua signa rediret,

Traditur exactis disposuisse notis.

Is decies senos tercentum et quinque diebus

Iunxit: et e pleno tempora quarta die.

Hic anni modus est. In lustrum accedere debet, 165

Quae consummatur partibus, una dies.

Si licet occultos monitus audire Deorum

Vatibus; ut certe fama licere putat:

- Cum sis officiis, Gradive, virilibus aptus;
170 Dic mihi, matronae cur tua festa colant.
Sic ego: sic posita dixit mihi casside Mavors;
Sed tamen in dextra missilis hasta fuit;
Nunc primum studiis pacis, Deus utilis armis,
Advocor: et gressus in nova castra fero.
175 Nec piget incepti. Iuvat hac quoque parte morari:
Hoc solam ne se posse Minerva putet.
Disce, Latinorum vates operose dierum,
Quod petis: et memori pectore dicta nota.
Parva fuit, si prima velis elementa referre,
180 Roma: sed in parva spes tamen huius erat.
Moenia iam stabant, populis angusta futuris:
Credita sed turbae tunc nimis ampla suae.
Quae fuerit nostri, si quaeris, regia nati;
Adspice de canna straminibusque domum.
185 In stipula placidi carpebat munera somni:
Et tamen ex illo venit in astra toro.
Iamque loco maius nomen Romanus habebat:
Nec coniux illi, nec socer ullus erat.
Spernebant generos inopes vicinia dives:
190 Et male credebar sanguinis auctor ego.
In stabulis habitasse, boves pavisse, nocebat;
Iugeraque inculti pauca tenere soli.
Cum pare quaeque suo coeunt volucresque ferae-
que:
Atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.
195 Extremis dantur connubia gentibus: at, quae
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
Tolle preces, dixi: quod petis, arma dabunt.
Festa para Conso: Consus tibi caetera dicet;
200 Illo facta die cum sua sacra canet.
Intumuere Cures, et quos dolor attigit idem.
Tum primum generis intulit arma socer.

Iamque fere raptae matrum quoque nomen habebant:

Tractaque erant longa bella propinqua mora.
Conveniunt nuptae dictam Iunonis in aedem: 205
Quas inter mea sic est nurus orsa loqui:
O pariter raptae, quoniam hoc commune tenemus,
Non ultra lente possumus esse piaae.
Stant acies: sed utra Di sint pro parte rogandi,
Eligite. Hinc coniux, hinc pater arma tenent. 210
Quaerendum, viduae fieri malimus, an orbae.
Consilium vobis forte piumque dabo.
Consilium dederat. Parent, crinemque resolvunt;
Moestaque funerea corpora veste tegunt.
Iam stabant acies ferro mortique paratae: 215
Iam lituus pugnae signa daturus erat:
Cum raptae veniunt inter patresque virosque;
Inque sinu natos pignora cara ferunt.
Vt medium campi passis tetigere capillis;
In terram posito procubuere genu: 220
Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
Tendebant ad avos brachia parva suos.
Qui poterat, clamabat avum, tum denique visum:
Et qui vix poterat, posse coactus erat.
Tela viris animusque cadunt: gladiisque remotis 225
Dant soceri generis, accipiuntque, manus.
Laudatasque tenent natas; scutoque nepotem
Fert avus: hic scuti dulcior usus erat.
Inde diem, quae prima, meas celebrare Kalendas
Oebalides matres non leve munus habent. 230
An, quia, committi strictis mucronibus ausae,
Finierant lacrimis Martia bella suis?
Vel, quod erat de me feliciter Ilia mater,
Rite colunt matres sacra, diemque meum.
Quid? quod hiems, adoperta gelu, nunc denique 235
cedit;

Et pereunt victae Sole tepente nives.

Ov. T. III.

E

Arboribus redeunt detonsae frigore frondes;
 Vvidaque e tenero palmite gemma tumet.
 Quaeque diu latuit, nunc, se qua tollat in auras,
 240 Fertilis occultas invenit herba vias.
 Nunc fecundus ager: pecoris nunc hora creandi:
 Nunc avis in ramo tecta laremque parat.
 Tempora iure colunt Latiae fecunda parentes:
 Quarum militiam votaue partus habet.
 245 Adde, quod excubias regi Romanus agebat;
 Qua nunc Esquilias nomina collis habet.
 Illic a nuribus Iunoni templa Latinis
 Hac sunt, si memini, publica facta die.
 Quid moror, et variis onero tua pectora caussis?
 250 Eminent ante oculos, quod petis, ecce tuos.
 Mater amat nuptas: matris me turba frequentant.
 Haec nos praecipue tam pia causa decet.
 Ferte Deae flores: gaudet florentibus herbis.
 Haec Dea: de tenero cingite flore caput.
 255 Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dedisti.
 Dicite, Tu voto parturientis ades.
 Si qua tamen gravida est: resoluta crine precetur,
 Vt solvat partus molliter illa suos.

Quis mihi nunc dicat, quare coelestia Martis
 260 Arma ferant Salii, Mamuriumque canant?
 Nympha, mone, nemori stagnoque operata
 Dianae:
 Nympha, Numae coniux, ad tua facta veni.
 Vallis Aricinae silva praecinctus opaca
 Est lacus, antiqua religione sacer.
 265 Hic latet Hippolytus furiis distractus equorum:
 Vnde nemus nullis illud initur equis.
 Licia dependent, longas velantia sepes,
 Et posita est meritae multa tabella Deae.
 Saepe potens voti, frontem redimita coronis,
 270 Femina lucentes portat ab Vrbe faces.

Regnatenent fortesque manu, pedibusque fugaces:
Et perit exemplo postmodo quisque suo.
Defluit incerto lapidosus murmure rivus:
Saepe, sed exiguis haustibus, inde bibes.
Egeria est, quae praebet aquas, Dea grata Camenis. 275
Illa Numae coniux consiliumque fuit.
Principio nimium promptos ad bella Quirites
Molliri placuit iure, Deumque metu.
Inde datae leges, ne firmior omnia posset:
Coeptaque sunt pure tradita sacra coli. 280
Exuitur feritas, armisque potentius aequum est:
Et cum cive pudet conseruisse manus.
Atque aliquis, modo trux, visa iam vertitur ara;
Vinaque dat tepidis salsaque farra focis.
Ecce Deum genitor rutilas per nubila flammis 285
Spargit, et effusis aethera siccant aquis.
Non alias missi cecidere frequentius ignes.
Rex pavet; et vulgi pectora terror habet.
Cui Dea, Ne nimium terrere; piabile fulmen
Est, ait: et saevi flectitur ira Iovis. 290
Sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi
Prodere, Romani numen uterque soli.
Nec sine vi tradent. Adhibeto vincula captis.
Atque ita, qua possint, erudit, arte capi.
Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra, 295
Quo posses viso dicere, Numen inest.
In medio gramen, muscoque adoperta virenti
Manabat saxo vena perennis aquae.
Inde fere soli Faunus Picusque bibebant.
Huc venit, et fonti rex Numa mactat ovem: 300
Plenaque odorati disponit pocula Bacchi;
Cumque suis antro conditus ipse latet.
Ad solitos veniunt silvestria numina fontes:
Et relevant multo pectora sicca mero.
Vina quies sequitur: gelido Numa premit ab antro, 305
Vinctaque sopitas addit in arcta manus.

- Somnus ut abscessit, tentando vincula pugnant
Rumpere: pugnautes fortius illa tenent.
Tum Numa, Dî nemorum, factis ignoscite nostris,
310 Si scelus ingenio scitis abesse meo:
Quoque modo possit fulmen, monstrate, piari.
Sic Numa: sic quatiens cornua Faunus ait:
Magna petis; nec quae monitu tibi discere nostro
Fas sit. Habent fines numina nostra suos.
315 Dî sumus agrestes, et qui dominemur in altis
Montibus. Arbitrium est in sua tela Iovi.
Hunc tu non poteris per te deducere coelo:
At poteris nostra forsitan usus ope.
Dixerat haec Faunus: par est sententia Pici.
320 Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
Iupiter huc veniet, valida deductus ab arte.
Nubila promissi Styx mihi testis erit.
Emissi quid agant laqueis, quae carmina dicant;
Quaque trahant superis sedibus arte Iovem;
325 Scire nefas homini. Nobis concessa canantur,
Quaeque pio dici vatis ab ore licet.
Eliciunt coelo te, Iupiter, unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
Constat Aventinae tremuisse cacumina silvae:
330 Terraque subsedit pondere pressa Iovis.
Corda micant regis: totoque e pectore sanguis
Fugit; et hirsutae dirigere comae.
Vt rediit animus, Da certa piamina, dixit,
Fulminis, aliorum Rexque Paterque Deum,
335 Si tua contigimus manibus donaria puris:
Hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.
Annuit oranti: sed verum ambage remota
Abdidit, et dubio terruit ore virum.
Caede caput, dixit. Cui rex, Parebimus, inquit:
340 Caedenda est hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, Hominis: summos, ait ille, capillos.
Postulat hic animam: cui Numa, Piscis, ait.

Risit: et, his, inquit, facito mea tela procures,
O vir colloquio non abigende meo.
Sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem 345
Cynthius, imperii pignora certa dabo.
Dixit, et ingenti tonitru super aethera motum
Fertur, adorantem destituitque Numam.
Ille redit laetus, memoratque Quiritibus acta.
Tarda venit dictis difficilisque fides. 350
At certe credemur, ait, si verba sequatur
Exitus. En audi crastina, quisquis ades.
Protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
Iupiter imperii pignora certa dabit.
Discedunt dubii, promissaque tarda videntur: 355
Dependetque fides a veniente die.
Mollis erat tellus, rorataque mane pruina;
Ante sui populus limina regis adest.
Prodit, et in solio medius consedit acerno.
Innumeri circa stantque silentque viri. 360
Ortus erat summo tantummodo margine Phoebus:
Sollicitae mentes speque metuque pavent.
Constitit, atque caput niveo velatus amictu
Iam bene Dis notas sustulit ille manus.
Atque ita, Tempus adest promissi muneris, inquit. 365
Pollicitam dictis, Iupiter, adde fidem.
Dum loquitur, totum iam Sol emerserat orbem:
Et gravis aetherio venit ab axe fragor.
Ter tonuit sine nube Deus, tria fulgura misit.
Credite dicenti; mira, sed acta, loquor. 370
A media coelum regione dehiscere coepit:
Submisere oculos cum duce turba suos.
Ecce levi scutum versatum leniter aura
Decidit. A populo clamor ad astra venit.
Tollit humo munus caesa prius ille iuvenca, 375
Quae dederat nulli colla premenda iugo.
Idque ancile vocat; quod ab omni parte recisum est;
Quaque notes oculis, angulus omnis abest.

Tum, memor imperii sortem consistere in illo,
380 Consilium multae calliditatis init.
Plura iubet fieri simili caelata figura;
Error ut ante oculos insidiantis eat.
Mamurius, morum fabraene exactior artis,
Difficile est, illud, dicere, clausit opus.
385 Cui Numa munificus, Facti pete praemia, dixit:
Si mea nota fides; irrita nulla petes.
Iam dederat Saliis, a saltu nomina ducunt,
Armaque, et ad certos verba canenda modos.
Tum sic Mamurius, Merces mihi gloria detur,
390 Nominaque extremo carmine nostra sonent.
Inde sacerdotes operi promissa vetusto
Praemia persolvunt, Mamuriumque vocant.
Nubere siqua voles, quamvis properabitis ambo,
Differ: habent parvae commoda magna morae.
395 Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis.
Condita cum fuerint, aptius omen erit.
His etiam coniux apicati cincta Dialis
Lucibus impexas debet habere comas.

Tertia nox emersa suos ubi moverit ignes;
400 Conditus e geminis Piscibus alter erit.
Nam duo sunt. Austris hic est, Aquilonibus ille
Proximus. A vento nomen uterque tenet.

Cum croceis rorare genis Tithonia coniux
Coeperit, et quintae tempora lucis aget;
405 Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes;
Mergetur, visus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor. Hoc quoque caussam
Vnde trahat sidus parva referre mora est.
Ampelon intonsum Satyro Nymphaque creatum
410 Fertur in Ismariis Bacchus amasse iugis.
[Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi;
Quae nunc de pueri nomine nomen habet.]

Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
Decidit: amissum Liber in astra vehit.

Sextus ubi Oceano clivosum scandit Olympum 415
Phoebus, et alatis aethera carpit equis;

Quisquis ades, canaeque colis penetralia Vestae;
Cratera Iliacis turaque pone focis.

Caesaris innumeris, quem maluit ille mereri,
Accessit titulis Pontificalis honos. 420

Ignibus aeternis aeterni numina praesunt
Caesaris. Imperii pignora iuncta vides.

De veteris Troiae dignissima praeda favilla,
Qua gravis Aeneas tutus ab hoste fuit;
Ortus ab Aenea tangit cognata sacerdos 425

Numina; cognatum, Vesta, tuere caput.
Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes.
Vivite inextincti, flammaque, Duxque, precor.

Vna nota est Martis Nonis: sacrata quod illis
Templa putant lucos Veiovis ante duos. 430

Romulus ut saxo lucum circumdedit alto;
Quilibet, Huc, inquit, confuge; tutus eris.

O quam de tenui Romanus origine crevit!
Turba vetus quam non invidiosa fuit!

Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obstet; 435
Disce quis iste Deus, curve vocetur ita.

Iupiter est iuvenis: iuveniles adspice vultus.
Adspice deinde manum: fulmina nulla tenet.

Fulmina, post ausos coelum affectare Gigantas,
Sumta Iovi: primo tempore inermis erat. 440

Ignibus Ossa novis, et Pelion altior Ossa
Arsit, et in solida fixus Olympus humo.

Stat quoque caprasimul: Nymphae pavissee feruntur
Cretides: infanti lac dedit illa Iovi.

Nunc vocor ad nomen. Vegrandia farra coloni, 445
Quae male creverunt, vescaque parva vocant.

Vis ea si verbi est; cur non ego Veiovis aedem,
 Aedem non magni suspicer esse Iovis?
 Iamque, ubi caeruleum variabunt sidera coelum,
 450 Suspice: Gorgonei colla videbis equi.
 Creditur hic caesae grvida cervice Medusae
 Sanguine respersis prosiluisse iubis.
 Huic supra nubes et subter sidera lapso
 Coelum pro terra, pro pede penna fuit.
 455 Iamque indignanti nova frena receperat ore,
 Cum levis Aonias ungula fodit aquas.
 Nunc fruitur coelo, quod pennis ante petebat:
 Et nitidus stellis quinque decemque micat.

Protinus adspicies venienti nocte Coronam
 460 Gnosida. Theseo crimine facta Dea est.
 Iam bene periuro mutarat coniuge Bacchum,
 Quae dedit ingrato fila legenda viro.
 Sorte tori gaudens, Quid flebam rustica, dixit?
 Vtiliter nobis perfidus ille fuit.
 465 Interea Liber, depexus crinibus, Indos
 Vincit, et Eoo dives ab orbe venit.
 Inter captivas facie praestante puellas
 Grata nimis Baccho filia regis erat.
 Flebat amans coniux, spatiaque littore curvo
 470 Edidit incultis talia verba comis:
 En iterum similes, fluctus, audite querelas:
 En iterum lacrimas accipe, arena, meas.
 Dicebam, memini, periure et perfide Theseu.
 Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
 475 Nunc quoque, nulla viro, clamabo, femina
 credat.
 Nomine mutato caussa relata mea est.
 O utinam mea sors, qua primum coeperat, isset!
 Iamque ego praesenti tempore nulla forem!
 Quid me desertis perituram, Liber, arenis
 480 Servabas? potui dedoluisse semel.

Bacche levis, leviorque tuis, quae tempora cingunt,
Frondeb; in lacrimas cognite Bacche meas;
Ausus es ante oculos adducta pellice nostros
Tam bene compositum sollicitare torum?
Heu ubi pacta fides? ubi, quae iurare solebas? 485
Me miseram, quoties haec ego verba loquor!
Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas:
Iudicio peccas turpius ipse tuo.
Ne sciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar:
Ne toties falli digna fuisse puter. 490
Praecipue cupiam celari Thesea; ne te
Consortem culpa gaudeat esse suae.
At, puto, praeposita est fuscae mihi candida pellex.
Eveniat nostris hostibus ille color.
Quid tamen hoc refert, vitio si gratior ipso est? 495
Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche, fidem praesta; nec praefer amoribus
ullam
Coniugis, assuetae semper amare virum.
Ceperunt matrem formosi cornua tauri;
Me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor. 500
Ne noceat, quod amo: neque enim tibi, Bacche,
nocebat,
Quod flammis nobis fassus es ipse tuas.
Nec, quod nos uris, mirum facis. Ortus in igne
Diceris, et patria raptus ab igne manu.
Illa ego sum, cui tu solitus promittere coelum. 505
Heu mihi, pro coelo qualia dona fero!
Dixerat: audibat iamdudum verba querentis
Liber, ut a tergo forte secutus erat.
Occupat amplexu, lacrimasque per oscula siccant:
Et, Pariter coeli summa petamus, ait. 510
Tu mihi iuncta toro, mihi iuncta vocabula sumes:
Iam tibi mutatae Libera nomen erit.
Sintque tuae tecum faciam monumenta coronae;
Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.

515 Dicta facit: gemmasque novem transformat in
ignes.

Aurea per stellas nunc micat illa novem.

Sex ubi sustulerit, totidem demerserit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo spectabis Equiria campo,
520 Quem Tiberis curvis in latus urget aquis.
Qui tamen eiecta si forte tenebitur unda;
Coelius accipiet pulverulentus equos.

Idibus est Annae festum geniale Perennae,
Haud procul a ripis, advena Tibri, tuis.
525 Plebs venit, ac virides passim disiecta per herbas
Potat, et accumbit eum pare quisque sua.
Sub Iove pars durat: pauci tentoria ponunt:
Sunt, quibus e ramis frondea facta casa est:
Pars ibi pro rigidis calamos statuere columnis:
530 Desuper extentas imposuere togas.
Sole tamen vinoque calent: annosque precantur,
Quot sumant cyathos; ad numerumque bibunt.
Invenies illic, qui Nestoris ebibat annos:
Quae sit per calices facta Sibylla suos.
535 Illic et cantant, quidquid didicere theatri;
Et iactant faciles ad sua verba manus:
Et ducunt posito duras cratere choreas,
Cultaque diffusis saltat amica comis.
Cum redeunt, titubant; et sunt spectacula vulgo:
540 Et fortunatos obvia turba vocant.
Occurri nuper: visa est mihi digna relatu
Pompa: senem potum pota trahebat anus.
Quae tamen haec Dea sit, quoniam rumoribus
errant,
Fabula proposito nulla tacenda meo.
545 Arserat Aeneae Dido miserabilis igne:
Arserat exstructis in sua fata rogis.

Compositusque cinis, tumulique in marmore
carmen

Hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat:

Praebuit Aeneas et caussam mortis et ensem:

Ipsa sua Dido concidit usa manu. 550

Protinus invadunt Numidae sine vindice regnum;

Et potitur capta Maurus Iarba domo.

Seque memor spretum, Thalamis tamen, inquit,
Elissae,

En ego, quem toties repulit illa, fruor.

Diffugiunt Tyrii, quo quemque agit error; ut olim 555

Amisso dubiae rege vagantur apes.

Tertia nudandas acceperat area messes;

Inque cavos ierant tertia musta lacus;

Pellitur Anna domo: lacrimansque sororia linquit

Moenia. Germanae iusta dat ante suae. 560

Mista bibunt molles lacrimis unguenta favillae;

Vertice libatas accipiuntque comas.

Terque, Vale, dixit: cineres ter ad ora relates

Pressit, et est illis visa subesse soror.

Nactaratem comitemque fugae pede labitur aequo, 565

Moenia respiciens, dulce sororis opus.

Fertilis est Melite, sterili vicina Cosyrae

Insula, quam Libyci verberat unda freti.

Hanc petit, hospitio regis confisa vetusto.

Hospes opum dives rex ibi Battus erat. 570

Qui postquam didicit casus utriusque sororis;

Haec, inquit, tellus quantulacunque tua est.

Et tamen hospitii servasset ad ultima munus,

Sed timuit magnas Pygmalionis opes.

Signa recensuerat bis Sol sua: tertius ibat 575

Annus, et exsulibus terra petenda nova est.

Frater adest, belloque petit. Rex arma perosus,

Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.

Iussa fugit; ventoque ratem committit et undis.

Asperior quovis aequore frater erat. 580

Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
Purus ager: Cameren incola turba vocant.
Illuc cursus erat. Nec longius abfuit inde,
Quam quantum novies mittere funda potest.
585 Vela cadunt primo, et dubia librantur ab aura.
Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dumque parant torto subducere carbasa lino,
Percutitur rapido puppis adunca Noto:
Inque patens aequor, frustra pugnante magistro,
590 Fertur: et ex oculis visa refugit humus.
Assiliunt fluctus, imoque a gurgite pontus
Vertitur, et canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec iam moderator habenis
Vtitur; at votis: hic quoque poscit opem.
595 lactatur tumidas exsul Phoenissa per undas;
Humidaque opposita lumina veste tegit.
Tum primum Dido felix est dicta sorori,
Et quaecunque aliquam corpore pressit humum
Figitur ad Laurens ingenti flamine littus
600 Puppis: et expositis omnibus, hausta perit.
Iam pius Aeneas regno nataque Latini
Auctus erat; populos miscueratque duos.
Littore dotali, solo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter;
605 Adspicit errantem, nec credere sustinet Annam
Esse. Quid in Latios illa veniret agros?
Dum secum Aeneas: Anna est, exclamat Achates.
Ad nomen vultus sustulit illa suos.
Quo fugiat? quid agat? quos terrae quaerat hiatus!
610 Ante oculos miserae fata sororis erant.
Sensit, et alloquitur trepidam Cythereius heros:
Flet tamen admonitu mortis, Elissa, tuae.
Anna, per hanc iuro, quam quondam audire solebas
Tellurem fato prosperiore dari;
615 Perque Deos comites, hac nuper sede locatos;
Saepe meas illos increpuisse moras.

Nec timui de morte tamen: metus abfuit iste.
Heu mihi! credibili fortior illa fuit.
Ne refer. Adspexi non illo pectore digna
Vulnera, Tartareas ausus adire domos. 620
At tu, seu ratio te nostris appulit oris,
Sive Deus; regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Elissae.
Nomine grata tuo, grata sororis, eris.
Talia dicenti, neque enim spes altera restat, 625
Credidit, errores exposuitque suos.
Vtque domum intravit Tyrios induta paratus;
Incipit Aeneas; caetera turba silet:
Hanc tibi cur tradam, pia caussa, Lavinia coniux,
Est mihi: consumsi naufragus huius opes. 630
Orta Tyro, regnum Libyca possedit in ora:
Quam precor ut carae more sororis ames.
Omnia promittit; falsumque Lavinia vulnus
Mente premit tacita, dissimulatque fremens:
Donaque cum videat praeter sua lumina ferri 635
Multa palam; mitti clam quoque multa putat.
Non tamen exactum, quid agat. Furialiter odit;
Et parat insidias, et cupit ulta mori.
Nox erat: ante torum visa est adstare sororis
Squalenti Dido sanguinolenta coma, 640
Et, fuge, ne dubita, moestum, fuge, dicere, tectum.
Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exsilit; et velox humili super arva fenestra
Se iacit. Audacem fecerat ipse timor:
Quaque metu rapitur, tunica velata recincta, 645
Currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc cupidis rapuisse Numicius undis
Creditor, et stagnis oculuisse suis.
Sidonis interea magno clamore per agros
Quaeritur. Apparent signa notaeque pedum. 650
Ventum erat ad ripas: inerant vestigia ripis.
Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.

- Ipsa loqui visa est, Placidi sum Nympha Numici:
Anne perenne latens Anna Perenna vocor.
655 Protinus erratis lati vescuntur in agris;
Et celebrant largo seque diemque mero.
Sunt quibus haec Luna est, quia mensibus im-
pleat annum:
Pars Themis, Inachiam pars putat esse bovem.
Invenies, qui te Nymphas Atlantida dicant;
660 Teque Iovi primos, Anna, dedisse cibos.
Haec quoque, quam referam, nostras pervenit ad
auras
Fama: nec a vera dissidet illa fide.
Plebs vetus, et nullis etiamnum tuta Tribunis,
Fugit; et in Sacri vertice montis erat.
665 Iam quoque, quem secum tulerant, defecerat illos
Victus, et humanis usibus apta Ceres.
Orta suburbanis quaedam fuit Anna Bovillis
Pauper, sed multae sedulitatis, anus.
Illa, levi mitra canos redimita capillos,
670 Fingebat tremula rustica liba manu:
Atque ita per populum fumantia mane solebat
Dividere. Haec populo copia grata fuit.
Pace domi facta signum posuere Perennae,
Quod sibi defectis illa tulisset opem.
675 Nunc mihi, cur cantent, superest, obscoena puellae,
Dicere: nam coeunt, certaue probra canunt.
Nuper erat Dea facta; venit Gradivus ad Annam;
Et cum seducta talia verba facit.
Mense meo coleris: iunxi mea tempora tecum:
680 Pendet ab officio spes mihi magna tuo.
Armifer armiferae correptus amore Minervae
Vror: et hoc longo tempore vulnus alo.
Effice, Di studio similes coeamus in unum.
Conveniunt partes hae tibi, comis anus.
685 Dixerat. Illa Deum promisso ludit inani;
Et stultam dubia spem trahit usque mora.

Saepius instanti, Mandata peregrimus, inquit:

Evictas precibus vix dedit illa manus.

Gaudet amans, thalamosque parat. Deducitur illuc

Anna tegens vultus, ut nova nupta, suos. 690

Oscula sunturus subito Mars adspicit Annam;

Nunc pudor elusum, nunc subit ira, Deum.

Ridet amatorem carae nova Diva Minervae:

Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.

Inde ioci veteres obscoenaeque dicta canuntur: 695

Et iuvat hanc magno verba dedisse Deo.

Praeteriturus eram gladios in Principe fixos;

Cum sic a castis Vesta locuta focis:

Ne dubita meminisse: meus fuit ille Sacerdos.

Sacrilegae telis me petiere manus. 700

Ipsa virum rapui, simulacraque nuda reliqui.

Quae cecidit ferro, Caesaris umbra fuit.

Ille quidem coelo positus Iovis atria servat;

Et tenet in Magno templa dicata Foro.

At quicumque nefas ausi, prohibente Deorum 705

Numine, polluerant Pontificale caput;

Morte iacent merita. Testes estote Philippi;

Et quorum sparsis ossibus albet humus.

Hoc opus, haec pietas, haec prima elementa fuerunt

Caesaris; ulcisci iusta per arma patrem. 710

Postera cum teneras Aurora refecerit herbas;
Scorprios a prima parte videndus erit.

Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho.

Bacche, fave vati; dum tua festa cano.

Nec referam Semelen: ad quam nisi fulmina secum 715

Iupiter adferret, parvus inermis eras:

Nec, puer ut posses maturo tempore nasci,

Expletum patrio corpore matris onus.

Sithonas, et Scythicos longum enumerare triumphos;

Et domitas gentes, turifer Inde, tuas. 720

Tu quoque Thebanae mala praeda tacebere
matris;

Inque tuum Furiis acte, Lycurge, genu.
Ecce libet subitos pisces, Tyrrhenaque monstra,
Dicere. Sed non est carminis huius opus.

725 Carminis huius opus, caussas expromere, quare
Vilis anus populos ad sua liba vocet.

Ante tuos ortus arae sine honore fuerunt,
Liber, et in gelidis herba reperta focis.

Te memorant, Gange totoque Oriente subacto,
730 Primitias magno seposuisse Iovi.

Cinnama tu primus captivaque tura dedisti,
Deque triumphato viscera tosta bove.

Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
Libaque: quod sacris pars datur inde focis.

735 Liba Deo fiunt: succis quia dulcibus ille
Gaudet, et a Baccho mella reperta ferunt.

Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro:

Non habet ingratos fabula nostra iocos:

Iamque erat ad Rhodopen, Pangaeaue florida
ventum:

740 Aeriferae comitum concrepuere manus.

Ecce novae coeunt volucres tinnitibus actae:

Quaque movent sonitus aera, sequuntur apes.

Colligit errantes, et in arbore claudit inani

Liber: et inventi praemia mellis habet.

745 Vt Satyri levisque senex tetigere saporem:

Quaerebant flavos per nemus omne favos.

Audit in exesa stridorem examinis ulmo:

Adspicit et ceras, dissimulatque senex:

Vtque piger pandi tergo residebat aselli;

750 Applicat hunc ulmo corticibusque cavis.

Constitit ipse super ramoso stipite nixus:

Atque avide trunco condita mella petit.

Millia crabronum coeunt, et vertice nudo

Spicula defigunt, oraue summa notant.

- Ille cadit praeceps, et calce feritur aselli: 755
Inclamatque suos, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
Rident. Percusso claudicat ille genu.
Ridet et ipse Deus: limumque inducere monstrat.
Hic paret monitis, et linit ora luto. 760
Melle pater fruitur: liboque infusa calenti
Iure repertori candida mella damus.
Femina cur praestet, non est rationis opertae.
Femineos thyrsos concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat, quaeris; vinosior aetas 765
Haec est, et gravidae munera vitis amans.
Cur hedera cincta est? hedera est gratissima Baccho.
Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est.
Nysiades Nymphae, puerum quaerente noverca,
Hanc frondem cunis opposuere novis. 770
Restat, ut inveniam, quare toga libera detur
Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
Sive, quod ipse puer semper, iuvenisque videris;
Et media est aetas inter utrumque tibi:
Seu quia tu pater es; patres, sua pignora, natos 775
Commendant curae numinibusque tuis.
Sive, quod es Liber, vestis quoque libera per te
Sumitur, et vitae liberioris iter.
An quia, cum prisci colerent studiosius agros,
Et patrio faceret rure Senator opus; 780
Et caperet fascēs a curvo consul aratro,
Nec crimen duras esset habere manus;
Rusticus ad ludos populus veniebat in Urbem:
Sed Dis, non studiis ille dabatur honos.
Luce sua ludos uvae commentor habebat: 785
Quos cum taedifera nunc habet ipse Dea.
Ergo, ut tironem celebrare frequentia possit,
Visa dies dandae non aliena togae.
Mite, Pater, caput huc placataque cornua vertas;
Et des ingenio vela secunda meo. 790
Ov. T. III. F

Itur ad Argeos, qui sint, sua pagina dicet,
Hac, si commemini, praeteritaque die.
Stella Lycaoniam vergit proclivis ad Arcton
Miluus. Haec illa nocte videnda venit.
795 Quid dederit volucris, si vis cognoscere, coelum;
Saturnus regnis ab Iove pulsus erat.
Concitatur iratus validos Titanas in arma,
Quaeque fuit fati debita, poscit opem.
Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus
800 Parte sui serpens posteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluserat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
Sors erat, aeternos vincere posse Deos.
805 Immolat hunc Briareus facta ex adamante
securi:
Et iam iam flammis exta daturus erat.
Iupiter alitibus rapere imperat. Attulit illi
Miluus: et meritis venit in astra suis.

Vna dies media est; et fiunt sacra Minervae:
810 Nominaque a iunctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Causa, quod est illa nata Minerva die.
Altera, tresque super strata celebrantur arena.
Ensibus exsertis bellica laeta Dea est.
815 Pallada nunc pueri, teneraeque ornate puellae.
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placata, lanam mollire puellae
Discant, et plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
820 Erudit; et rarum pectine denset opus.
Hanc cole, qui maculas laesis de vestibulis aufers
Hanc cole, velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam invita faciat bene vincula plantae
Pallade; sit Tychio doctior ille licet.

- Et licet antiquo manibus collatus Epeo 825
Sit prior; irata Pallade mancus erit.
Vos quoque, Phoebea morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte Deae.
Nec vos turba Deam, censu fraudata, magistri
Spernite: discipulos attrahit illa novos. 830
Quique moves coelum, tabulamque coloribus uris;
Quique facis docta mollia saxa manu.
Mille Dea est operum: certe Dea carminis illa est.
Si mereor, studiis adsit amica meis.
Coelius ex alto qua mons descendit in aequum; 835
Hic ubi non plana est, sed prope plana via est;
Parva licet videas Captae delubra Minervae,
Quae Dea natali coepit habere suo.
Nominis in dubio caussa est. Capitale vocamus
Ingenium sollers: ingeniosa Dea est. 840
An, quia de capitis fertur sine matre paterni
Vertice cum clypeo prosiluisse suo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
Venit; et hoc ipsum littera prisca docet?
An, quod habet legem, capitis quae pendere poenas 845
Ex illo iubeat furta reperta loco?
A quacunque trahis ratione vocabula, Pallas;
Pro Ducibus nostris aegida semper habe.
Summa dies e quinque tubas lustrare canoras
Admonet, et forti sacrificare Deae. 850
Nunc potes ad Solem sublato dicere vultu;
Hic here Phrixae vellera pressit ovis.
Seminibus tostis sceleratae fraude novercae
Sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
Mittitur ad tripodas, certa qui sorte reportet, 855
Quam sterili terrae Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles
Et iuvenis Phrixi funera sorte peti.
Vtque recusantem cives, et tempus, et Ino
Compulerunt regem iussa nefanda pati; 860

Et soror, et Phrixus, velati tempora ramis
 Stant simul ante aras: iunctaque fata gemunt.
 Adspicit hos, ut forte pependerit aethere, mater;
 Et ferit attonita pectora nuda manu:

865 Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
 Desilit: et natos eripit inde suos.

Vtque fugam capiant, aries nitidissimus auro
 Traditur. Ille vehit per freta longa duos.

Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra

870 Femina; cum de se nomina fecit aquae.
 Paene simul periit, dum vult succurrere lapsae,
 Frater; et extentas porrigit usque manus.
 Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
 Coeruleo iunctam nescius esse Deo.

875 Littoribus tactis aries fit sidus: at huius
 Pervenit in Cholchas aurea lana domos.

Tres ubi Luciferos veniens praemiserit Eos;
 Tempora nocturnis aequa diurna feres.

Inde quater pastor saturos ubi clausurit hoedos,
 880 Canuerint herbae rore recente quater;
 Ianus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
 Et Romana Salus, araue Pacis erit.

Luna regit menses. Huius quoque tempora mensis
 Finit Aventino Luna colenda iugo.

.....

P. OVIDII NASONIS
F A S T O R V M
LIBER QVARTVS.

Alma, fave vati, geminorum mater Amorum.
Ad vatem vultus retulit illa suos.
Quid tibi, ait, mecum? certe maiora canebas.
Num vetus in molli pectore vulnus habes? 5
Seis Dea, respondi, de vulnere: risit: et aether
Protinus ex illa parte serenus erat.
Saucius, an sanus, numquid tua signa reliqui?
Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
Qua decuit, primis sine crimine lusimus annis:
Nunc teritur nostris area maior equis. 10
Tempora cum caussis, Annalibus eruta priscis,
Lapsaque sub terras, ortaue signa cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, mensem
Et vatem, et mensem scis, Venus, esse tuos.
Mota Cytheriaca leviter mea tempora myrto 15
Contigit: et, Coeptum perfice, dixit, opus.
Sensimus; et subito caussae patuere dierum.
Dum licet, et spirant flamina, navis eat.
Si qua tamen pars te de Fastis tangere debet,
Caesar, in Aprili, quo tenearis, habes. 20
Hic ad te magna descendit imagine mensis:
Et fit adoptiva nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, cum longum scriberet annum,
Vidit, et auctores retulit ipse suos;

- 25 Vtque fero Marti primam dedit ordine sortem,
Quod sibi nascenti proxima caussa fuit;
Sic Venerem, gradibus multis in gente repertam,
Alterius voluit mensis habere locum:
Principiumque sui generis, revolutaque quaerens
30 Saecula, cognatos venit ad usque Deos.
Dardanon Electra nesciret Atlantide cretum
Scilicet; Electran concubuisse Iovi?
Huius Erichthonius: Tros est generatus ab illo:
Assaracon creat hic: Assaracusque Capyn.
35 Proximus Anchisen, cum quo commune parentis
Non dedignata est nomen habere Venus.
Hinc satus Aeneas, pietas spectata per ignes,
Sacra, patremque humeris, altera sacra, tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Iuli:
40 Vnde domus Teucros Iulia tangit avos.
Postumus huic: qui, quod silvis fuit ortus in altis,
Silvius in Latia gente vocatus erat.
Isque, Latine, tibi pater est: subit Alba Latinum.
Proximus est titulis Epitos, Alba, tuis.
45 Ille dedit Capii recidiva vocabula Troiae;
Et tuus est idem, Calpete, factus avus.
Cumque patris regnum post hunc Tiberinus ha-
beret;
Dicitur in Tuscae gurgite mersus aquae.
Iam tamen Agrippan genitum, Remulumque ne-
potem
50 Viderat: in Remulum fulmina missa ferunt.
Venit Aventinus post hos: locus inde vocatus;
Mons quoque. Post illum tradita regna Proeae.
Quem sequitur diri Numitor germanus Amuli.
Ilia cum Lauso de Numitore sati.
55 Ense cadit patruo Lausus: placet Ilia Marti;
Teque parit, gemino iuncte Quirine Remo.
Ille suos semper Venerem Martemque parentes
Dixit; et emeruit vocis habere fidem.

Neve secuturi possent nescire nepotes;
Tempora Dis generis continuata dedit. 60
Sed Veneris mensem Graio sermone notatum
Auguror: a spumis est Dea dicta maris.
Nec tibi sit mirum Graio rem nomine dici:
Itala nam tellus Graecia maior erat.
Venerat Evander plena cum classe suorum: 65
Venerat Alcides, Graius uterque genus.
Hospes Aventinis armentum pavit in herbis
Claviger: et tanto est Albula pota Deo.
Dux quoque Neritius. Testes Laestrygones exstant:
Et quod adhuc Circes nomina littus habet. 70
Et iam Telegoni, iam moenia Tiburis udi
Stabant: Argolicae quod posuere manus.
Venerat Atridae fatis agitated Halesus;
A quo se dictam terra Falisca putat.
Adiice Troianae suasorem Antenora pacis, 75
Et generum Oeniden, Appule Daune, tuum.
Serus ab Iliacis, et post Antenora, flammis
Attulit Aeneas in loca nostra Deos.
Huius erat Solimus, Phrygia comes exsul ab Ida:
A quo Sulmonis moenia nomen habent; 80
Sulmonis gelidi patriae, Germanice, nostrae.
Me miserum, Scythico quam procul illa solo est!
Ergo ego tam longe? sed supprime, Musa, querelas:
Non tibi sunt moesta sacra canenda lyra.
Quo non livor abit? sunt qui tibi mensis honorem 85
Eripuisse velint, invideantque, Venus.
Nam, quia Ver aperit tunc omnia, densaque cedit
Frigoris asperitas, fetaque terra patet:
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
Quem Venus iniecta vindicat alma manu. 90
Illa quidem totum dignissima temperat orbem:
Illa tenet nullo regna minora Deo:
Iuraque dat coelo, terrae, natalibus undis;
Perque suos initus continet omne genus.

- 95 Illa Deos omnes, longum enumerare, creavit:
Illa satis caussas arboribusque dedit:
Illa rudes animos hominum contraxit in unum;
Et docuit iungi cum pare quemque sua.
Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda vo-
luptas?
- 100 Nec coëant pecudes, si levis absit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
Frontem dilectae laedere parcit ovis.
Deposita taurus sequitur feritate iuvencam,
Quem toti saltus, quem nemus omne, tremunt.
- 105 Vis eadem, lato quodcunque sub aequore vivit,
Servat; et innumeris piscibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
Venerunt cultus mundaque cura sui.
Primus amans carmen vigilatum nocte negata
- 110 Dicitur ad clausas concinuisse fores.
Eloquiumque fuit duram exorare puellam:
Proque sua caussa quisque disertus erat.
Mille per hanc artes motae: studioque placendi,
Quae latuere prius, multa reperta ferunt.
- 115 Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
Audeat? a nobis sit procul iste furor.
Quid? quod ubique potens, templisque frequen-
tibus aucta,
Urbe tamen nostra ius Dea maius habet.
Pro Troia, Romane, tua Venus arma ferebat;
- 120 Cum gemit teneram cuspide laesa manum;
Coelestesque duas Troiano iudice vicit.
Ah! nolim victas hoc meminisse Deas;
Assaracique nurus dicta est: ut scilicet olim
Magnus Iūleos Caesar haberet avos.
- 125 Nec Veneri tempus, quam ver, erat aptius ullum.
Vere nitent terrae; vere remissus ager.
Nunc herbae rupta tellure cacumina tollunt;
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.

Et formosa Venus formoso tempore digna est:
Vtque solet, Marti continuata suo. 130
Vere monet curvas materna per aequora puppes
Ire: nec hibernas iam timuisse minas.
Rite Deam Latiae colitis matresque nurusque,
Et vos, quis vittae longaque vestis abest.
Aurea marmoreo redimicula solvite collo: 135
Demite divitias: tota lavanda Dea est.
Aurea siccato redimicula reddite collo;
Nunc alii flores, nunc nova danda rosa est.
Vos quoque sub viridi myrto iubet illa lavari:
Caussaque, cur iubeat, discite, certa subest. 140
Littore siccatbat rorantes nuda capillos.
Viderunt Satyri, turba proterva, Deam.
Sensit, et opposita textit sua corpora myrto.
Tuta fuit facto: vosque referre iubet.
Discite nunc, quare Fortunae tura Virili 145
Detis eo, calida qui locus humet aqua.
Accipit ille locus posito velamine cunctas;
Et vitium nudi corporis omne videt.
Vt tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
Praestat: et hoc parvo ture rogata facit. 150
Nec pigeat niveo tritum cum lacte papaver
Sumere et expressis mella liquata favis.
Cum primum cupido Venus est deducta marito;
Hoc bibit. Ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate: sub illa 155
Et forma, et mores, et bona fama manet.
Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est:
Cumaeam, veteres, consuluistis anum.
Templa iubet Veneri fieri; quibus ordine factis,
Inde Venus verso nomina corde tenet. 160
Semper ad Aeneadas placido, pulcherrima, vultu
Respice, totque tuas, Diva, tuere nurus.
Dum loquor, elatae metuendus acumine caudae
Scorpios in virides praecipitatur aquas.

165 **N**ox ubi transierit, coelumque rubescere primo
Coeperit, et tactae rore querentur aves;
Semustamque facem vigilata nocte viator
Ponet, et ad solitum rusticus ibit opus;
Pliades incipiunt humeros relevare paternos:
170 Quae septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quod in amplexum sex hinc venere Deorum;
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt:
Neptuno Halcyonen, et te, formosa Celaeno:
Maian, et Electran, Taygetenque Iovi:
175 Septima mortali Merope tibi, Sisyphæ, nupsit.
Poenitet; et facti sola pudore latet.
Sive quod Electra Troiae spectare ruinas
Non tulit: ante oculos opposuitque manum.

Ter sine perpetuo coelum versetur in axe;
180 Ter iungat Titan, terque resolvat equos;
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit, et Idaeae festa Parentis erunt.
Ibunt semimares, et inania tympana tudent;
Aeraque tinnitus aere repulsa dabunt.
185 Ipsa sedens molli comitum cervice feretur
Urbis per medias exululata vias.
Scena sonat, ludique vocant. Spectate, Quirites!
Et Fora Marte suo litigiosa vacent.
Quaerere multa libet: sed me sonus aeris acuti
190 Terret, et horrendo lotos adunca sono.
Da, Dea, quas sciter, doctas, Cybeleia, neptes.
Audit; et has curae iussit adesse meae.
Pandite, mandati memores, Heliconis alumnae,
Gaudeat assiduo cur Dea Magna sono.
195 Sic ego: sic Erato: mensis Cythereius illi
Cessit; quod teneri nomen Amoris habet:
Reddita Saturno sors haec erat; Optime regum,
A nato sceptris excutiere tuis.

Ille suam metuens, ut quaeque erat edita, prolem
Devorat; immersam visceribusque tenet. 200
Saepe Rhea quæsta est toties fecunda, nec unquam
Mater; et indoluit fertilitate sua.
Iupiter ortus erat. Pro magna teste vetustas
Creditor. Acceptam parce movere fidem.
Veste latens saxum coelesti viscere sedit. 205
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua iam dudum resonat tinnitibus Ide;
Tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars clypeos rudibus, galeas pars tundit inanes:
Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus. 210
Res latuit patrem: priscique imitamina facti
Aera Deae comites raucaque terga movent.
Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
Tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
Desierat. Coepi: Cur huic, genus acre, leones 215
Præbent insolitas ad iuga curva iubas?
Desieram. Coepit: Feritas mollita per illam
Creditor: id curru testificata suo est.
At cur turrita caput est ornata corona?
An Phrygiis turres urbibus illa dedit? 220
Annuit. Vnde venit, dixi, sua membra secandi
Impetus? Vt tacui, Pieris orsa loqui:
Phryx puer in silvis facie spectabilis, Attis,
Turrigeram casto vinxit amore Deam.
Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri: 225
Et dixit, Semper fac puer esse velis.
Ille fidem iussis dedit; et, Si mentiar, inquit,
Ultima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
Fallit; et in Nympha Sagaritide desinit esse,
Quod fuit. Hinc poenas exigit ira Deae. 230
Naida vulneribus succidit in arbore factis.
Illa perit. Fatum Naidos arbor erat.
Hic furit; et, credens thalami procumbere tectum,
Effugit, et cursu Dindyma summa petit:

235 Et modo, Tolle faces; Remove, modo, verbera,
clamat.

Saepe Palaestinas iurat adesse Deas.

Ille etiam saxo corpus laniavit acuto;

Longaque in immundo pulvere tracta coma est.

Voxque fuit, Merui: meritas dem sanguine poenas.

240 Ah pereant partes, quae nocuere mihi!

Ah pereant! dicebat adhuc. Onus inguinis aufert:

Nullaque sunt subito signa relictā viri.

Venit in exemplum furor hinc, mollesque ministri

Caedunt iactatis vilia membra comis.

245 Talibus Aoniae facunda voce Camenae

Reddita quaesiti caussa furoris erat.

Hoc quoque, dux operis, moneas, precor; unde
petita

Venerit; an nostra semper in Vrbe fuit?

Dindymon, et Cybelen et amoenam fontibus Iden

250 Semper, et Iliacas Mater amavit opes.

Cum Troiam Aeneas Itales portaret in agros:

Est Dea sacriferas paene secuta rates.

Sed nondum fatis Latio sua numina posci

Senserat: assuetis substiteratque locis.

255 Post, ut Roma potens opibus iam saecula quinque

Vidit, et edomito sustulit orbe caput:

Carminis Euboici fatalia verba sacerdos

Inspicit. Inspectum tale fuisse ferunt:

Mater abest; Matrem iubeo, Romanè, requiras.

260 Cum veniet, casta est accipienda manu.

Obscurae sortis Patres ambagibus errant:

Qua eve parens absit, quove petenda loco.

Consulitur Paeon; Divûmque arcessite Matrem,

Inquit: in Idaeo est inveniēda iugo.

265 Mittuntur proceres. Phrygiae tum sceptrum teneba

Attalus; Ausoniis rem negat ille viris.

Mira canam: longo tremuit cum murmure tellus;

Et sic est adytis Diva locuta suis:

Ipsa peti volui: ne sit mora: mitte volentem.

Dignus Roma locus, quo Deus omnis eat.

270

Ille soni terrore pavens, Proficiscere, dixit;

Nostra eris; in Phrygios Roma refertur avos.

Protinus innumerae caedunt pineta secures

Illa, quibus fugiens Phryx pius usus erat.

Mille manus coeunt: et picta coloribus ustis

275

Coelestum Matrem concava puppis habet.

Illa sui per aquas fertur tutissima nati;

Longaque Phrixeae stagna sororis adit:

Rhoeteumque rapax, Sigeaque litora transit;

Et Tenedon, veteres Eëtionis opes.

280

Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relictæ;

Quaque Carysteis frangitur unda vadis.

Transit et Icarium, lapsas ubi perdidit alas

Icarus, et vastae nomina fecit aquae.

Tum laeva Creten, dextra Pelopeïdas undas

285

Deserit: et Veneri sacra Cythera petit.

Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum

Brontes, et Steropes, Acmonidesque solent:

Aequoraque Afra legit, Sardoaque regna sinistris

Prospicit a remis, Ausoniamque tenet.

290

Ostia contigerat, qua se Tiberinus in altum

Dividit, et campo liberiore natat.

Omnis Eques, mistaque gravis cum Plebe Senatus,

Obvius ad Tusci fluminis ora venit.

Procedunt pariter matres, nataeque, nurusque;

295

Quaeque colunt sanctos virginitate focos.

Sedula fune viri contento brachia lassant.

Vix subit adversas hospita navis aquas.

Sicca diu tellus fuerat: sitis usserat herbas:

Sedit limoso pressa carina vado:

300

Quisquis adest operi, plus quam pro parte laborat;

Adiuvat et fortes voce sonante manus.

Illa velut medio stabilis sedet insula ponto.

Attoniti monstro stantque paventque viri.

- 305 Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto;
Nec facies impar nobilitate fuit.
Casta quidem; sed non et credita. Rumor in-
quus
Laeserat, et falsi criminis acta rea est.
Cultus, et ornatis varie prodisse capillis,
310 Obfuit: ad rigidos promptaque lingua senes.
Conscia mens recti famae mendacia risit:
Sed nos in vitium credula turba sumus.
Haec ubi castarum processit ab agmine matrum,
Et manibus puram fluminis hausit aquam;
315 Ter caput irrorat, ter tollit in aethera palmas.
Quicumque adspiciunt, mente carere putant.
Submissoque genu, vultus in imagine Divae
Figit, et hos edit, crine iacente, sonos:
Supplicis, alma, tuae, genetrix fecunda Deorum,
320 Accipe sub certa conditione preces.
Casta negor. Si tu damnas; meruisse fatebor:
Morte luam poenas iudice victa Dea.
Sed, si crimen abest, tu nostrae pignora vitae
Re dabis, et castas casta sequere manus.
325 Dixit: et exiguo funem conamine traxit.
Mira, sed et scera testificata loquar.
Mota Dea est; sequiturque ducem, laudatque se-
quendo.
Index laetitiae fertur in astra sonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
330 Ostia dixerunt, unde sinister abit.
Nox aderat: querno religant a stipite funem;
Dantque levi somno corpora functa cibo.
Lux aderat: querno solvunt a stipite funem:
Ante tamen posito tura dedere foco.
335 Ante coronatam puppim sine labe iuvencam
Mactarunt, operum coniugique rudem:
Est locus, in Tiberin qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit ab amne minor:

Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis Dominam sacraque lavit aquis. 340
Exululant comites, furiosaque tibia flatur;
Et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia praecedit laeto celeberrima vultu;
Credita vix tandem teste pudica Dea.
Ipsa sedens plaustro porta est invecta Capena: 345
Sparguntur iunctae flore recente boves.
Nasica accepit: templi tunc extitit auctor.
Augustus nunc est: ante Metellus erat.
Substitit hic Erato. Mora fit, si caetera quaeram.
Dic, inquam, parva cur stipe quaerat opes? 350
Contulit aes populus; de quo delubra Metellus
Fecit, ait. Dandae mos stipis inde manet.
Cur vicibus factis ineant convivia, quaero,
Tum magis, indictas concelebrentque dapes.
Quod bene mutarit sedem Berecynthia, dixit, 355
Captant mutatis sedibus omen idem.
Institeram, quare primi Megalesia ludi
Urbe forent nostra: cum Dea; sensit enim:
Illa Deos, inquit, peperit. Cessere parenti,
Principiumque dati Mater honoris habet. 360
Cur igitur Gallos qui se excidere, vocamus?
Cum tanto Phrygia Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen, altasque Celaenas,
Amnis it insana, nomine Gallus, aqua.
Quibibit inde, furit. Procul hinc discedite, quis est 365
Cura bonae mentis: qui bibit inde, furit.
Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
In Dominae mensis? an sua caussa subest?
Lacte mero veteres usi memorantur, et herbis;
Sponte sua si quas terra ferebat, ait. 370
Candidus elisae miscetur caseus herbae;
Cognoscat priscos ut Dea prisca cibos.

Postera cum coelo motis Pallantias astris
Fulserit; et niveos Luna levarit equos;
375 Qui dicet, Quondam sacrata est colle Quirini
Hac Fortuna die Publica; verus erit.

Tertia lux, memini, ludis erat. At mihi quidam
Spectanti senior, contiguusque loco,
Haec, ait, illa dies, Libycis qua Caesar in óris
380 Perfida magnanimi contudit arma Iubae.
Dux mihi Caesar erat, sub quo meruisse tribunus
Glorior. Officio praefuit ille meo.
Hanc ego militia sedem, tu pace parasti,
Inter bis quinos usus honore Viros.
385 Plura locuturi subito seducimur imbre.
Pendula coelestes Libra movebat aquas.
Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat,
Ensifer Orion aequore mersus erit.

Proxima victricem cum Romam inspexerit Eos,
390 Et dederit Phoebó stella fugata locum:
Circus erit pompa celebré numeroque Deorum:
Primaque ventosis palma petetur equis.
Hi Cereris ludi: non est opus índice caussa.
Sponte Deae munus promeritumque patent.
395 Messis erant primis virides mortalibus herbae;
Quas tellus nullo sollicitante dabat.
Et modo carpebant vivaci cespite gramen;
Nunc epulae tenera fronde cacumen erant.
Postmodo glans nata est. Bene erat iam glande
reperta:
400 Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homini, ad meliora alimenta vocato,
Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa iugo tauros collum praebere coëgit:
Tum primum soles eruta vidit humus.

- Aes erat in pretio: chalybeia massa latebat. 405
Heu quam perpetuo debuit illa tegi!
Pace Ceres laeta est. At vos optate, coloni,
Perpetuam pacem, perpetuumque Ducem.
Farra Deae, micaeque licet salientis honorem
Detis, et in veteres turea grana focos. 410
Et, si tura aberunt, unctas accendite taedas.
Parva bonae Cereri, sint modo casta, placent.
A bove succincti cultros removete ministri.
Bos aret: ignavam sacrificate suem.
Apta iugo cervix non est ferienda securi. 415
Vivat, et in dura saepe labore humo.
Exigit ipse locus, raptus ut virginis edam.
Plura recognosces: pauca docendus eris.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in aequor
Trinacris; a positu nomen adepta loci. 420
Grata domus Cereri. Multas ibi possidet urbes;
In quibus est culto fertilis Henna solo.
Frigida coelestium matres Arethusa vocarat.
Venerat ad sacras et Dea flava dapes.
Filia, consuetis ut erat comitata puellis, 425
Errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub umbrosa locus est, adspergine multa
Vvidus ex alto desilientis aquae.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
Pictaque dissimili flore nitebat humus. 430
Quam simul adspexit; Comites, accedite, dixit;
Et mecum vestros flore replete sinus.
Praeda puellares animos prolectat inanis;
Et non sentitur sedulitate labor.
Haec implet lento calathos e vimine textos: 435
Haec gremium, laxos degravat illa sinus.
Illa legit calthas: huic sunt violaria curae:
Illa papayereas subsecat ungue comas.
Has, Hyacinthe, tenes: illas, Amarante, moraris:
Pars thyma, pars casiam, pars meliloton amant: 440
Ov. T. III. G

Plurima lecta rosa est; et sunt sine nomine
flores.

Ipsa crocos tenues, liliaque alba legit.
Carpendi studio paullatim longius itur;
Et dominam casu nulla secuta comes.

445 Hanc videt, et visam patruus velociter aufert
Regnaque caeruleis in sua portat equis.

Illa quidem clamabat, Io, carissima mater,
Auferor: ipsa suos abscideratque sinus.

Panditur interea Diti via: iamque diurnum

450 Lumen inassueti vix patiuntur equi.

At chorus aequalis, cumulatis flore canistris,
Persephone, clamant, ad tua dona veni.

Vt clamata silet, montes ululatibus implent;
Et feriunt moesta pectora nuda manu.

455 Attonita est plangore Ceres; modo venerat Henna
nam:

Nec mora, Me miseram filia, dixit, ubi es?
Mentis inops rapitur, quales audire solemus
Threïcias passis Maenadas ire comis.

Vt vitulo mugit sua mater ab ubere raptō,

460 Et quaerit fetus per nemus omne suos:

Sic Dea, nec retinet gemitus, et concita cursu
Fertur; et e campis incipit, Henna, tuis.

Inde puellaris nacta est vestigia plantae,
Et pressam noto pondere vidit humum.

465 Forsitan illa dies errori summa fuisset,
Si non turbassent signa reperta sues.

Iamque Leontinos, Amenanaque flumina cursu
Praeterit, et ripas, herbifer Aci, tuas:

Praeterit et Cyanen, et fontem lenis Anapi;

470 Et te, vorticibus non adeunde Gela.

Liquerat Ortygien, Megareaque, Pantagienque;

Quaque Symaetheas accipit aequor aquas,

Antraque Cyclopum, positis exusta caminis,

Quique locus curvae nomina falcis habet:

Himeraque, et Didymen, Acragantaque, Taurome-475
nonque

Sacrorumque Melan pascua laeta boum.

Hinc Camerinan adit, Thapsonque et Heloria
Tempe;

Quaque patet Zephyro semper apertus Eryx.

Iamque Peloriaden, Lilybaeaeque, iamque Pachy-
non

Lustrarat, terrae cornua prima suae.

480

Quacunque ingreditur, miseris loca cuncta que-
relis

Implet: ut amissum cum gemit ales Ityn.

Perque vices modo, Persephone, modo, Filia, cla-
mat.

Clamat, et alternis nomen utrumque ciet.

Sed neque Persephone Cererem, neque filia matrem 485

Audit: et alternis nomen utrumque perit.

Vnaque, pastorem vidisset an arva colentem,

Vox erat, Hac gressus siqua puella tulit?

Iam color unus inest rebus; tenebrisque teguntur

Omnia: iam vigiles conticuere canes.

490

Alta iacet vasti super ora Typhoëos Aetne,

Cuius anhelatis ignibus ardet humus.

Illic accendit geminas pro lampade pinus:

Hinc Cereris sacris nunc quoque taeda datur.

Est specus exesi structura pumicis asper;

495

Non homini regio, non adeunda ferae:

Quo simul ac venit, frenatos curribus angues

Iungit, et aequoreas sicca pererrat aquas.

Effugit et Syrtes, et te, Zanclosa Charybdi;

Et vos, Nisaei, naufraga monstra, canes;

500

Adriacumque patens late, bimaremque Corin-
thon.

Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.

Hic primum sedit gelido moestissima saxo.

Illud Cecropidae nunc quoque triste vocant.

- 505 Sub Iove duravit multis immota diebus,
Et lunae patiens, et pluvialis aquae.
Fors sua cuique loco est. Quo nunc Cerealis
Eleusin,
Dicitur hoc Celei rura fuisse senis.
Ille domum glandes excussaue mora rubetis
510 Portat, et arsuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat rupe capellas;
Et tener in cunis filius aeger erat.
Mater, ait virgo; mota est Dea nomine matris;
Quid facis in solis incomitata iugis?
515 Restitit et senior, quamvis onus urget: et orat
Tecta suae subeat quantulacunque casae.
Illa negat: simularat anum, mitraque capillos
Presserat: instanti talia dicta refert:
Sospes eas, semperque parens; mihi filia rapta
est.
520 Heu melior quanto sors tua sorte mea!
Dixit: et, ut lacrimae, neque enim lacrimare
Deorum est,
Decidit in tepidos lucida gutta sinus.
Flent pariter, molles animi, virgoque senexque,
E quibus haec iusti verba fuere senis:
525 Sic tibi, quam raptam quereris, sit filia sospes,
Surge: nec exiguae despice tecta casae.
Cui Dea, Duc, inquit: scisti, qua cogere pos-
ses;
Seque levat saxo, subsequiturque senem.
Dux comiti narrat, quam sit sibi filius aeger;
530 Nec capiat somnos, invigiletque malis.
Illa soporiferum, parvos initura penates,
Colligit agresti lene papaver humo.
Dum legit, oblito fertur gustasse palato,
Longamque imprudens exsoluisse famem.
535 Quae quia principio posuit ieiunia noctis;
Tempus habent mystae sidera visa cibi.

Limen ut intravit, luctus videt omnia plena.
Iam spes in puero nulla salutis erat.
Matre salutata, mater Metanira vocatur,
Tangere dignata est os puerile suo. 540
Pallor abit, subitaeque vigent in corpore vires.
Tantus coelesti venit ab ore vigor.
Tota domus laeta est, hoc est, materque paterque
Nataque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte, 545
Pomaque, et in teneris aurea mella favis.
Abstinet alma Ceres, somnique papavera caussas
Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
Noctis erat medium, placidique silentia somni;
Triptoleum gremio sustulit illa suo. 550
Terque manu permulsit eum; tria carmina dixit,
Carmina mortali non referenda sono.
Inque foco pueri corpus vivente favilla
Obruit, humanum purget ut ignis onus.
Excutitur somno stulte pia mater; et amens, 555
Quid facis? exclamat; membraque ab igne rapit.
Cui Dea, Dum non es, dixit, scelerata fuisti:
Irrita materno sunt mea dona metu.
Iste quidem mortalis erit: sed primus arabit,
Et seret, et culta praemia tollet humo. 560
Dixit: et egrediens nubem trahit, inque dracones
Transit, et aligero tollitur axe Ceres.
Sunion expositum, Piraeaque tuta recessu
Linqvit, et in dextrum quae iacet ora latus.
Hinc init Aegaeum, quo Cycladas adspicit omnes; 565
Ioniumque rapax, Icariumque legit.
Perque urbes Asiae longum petit Hellespontum;
Diversumque locis alta pererrat iter.
Nam modo turilegos Arabas, modo despicit Indos;
Hinc Libys, hinc Meroë, siccaque terra subest. 570
Nunc adit Hesperios, Rhenum, Rhodanumque, Pa-
dumque,
Teque future parens, Tibri, potentis aquae.

- Quo feror? immensum est erratas dicere terras:
Praeteritus Cereri nullus in orbe locus.
575 Errat et in coelo: liquidique immunia ponti
Alloquitur gelido proxima signa polo.
Parrhasides stellae, namque omnia nosse potestis,
Aequoreas nunquam cum subeatis aquas:
Persephonen miserae natam monstrate parenti.
580 Dixerat. Huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua est. Solem de virgine rapta
Consule; qui late facta diurna videt.
Sol aditus. Quam quaeris, ait, ne vana labores,
Nupta Iovis fratri tertia regna tenet.
585 Questa diu secum sic est affata Tonantem:
Maximaque in vultu signa dolentis erant;
Si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata;
Dimidium curae debet habere tuae.
Orbe pererrato, sola est iniuria facti
590 Cognita: commissi praemia raptor habet.
At neque Persephone digna est praedone marito,
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius victore Gyge captiva tulissem;
Quam nunc, te coeli sceptrum tenente, tuli?
595 Verum impune ferat: nos haec patiamur inultae.
Reddat, et emendet facta priora novis.
Iupiter hanc lenit, factumque excusat amore;
Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
Non ego nobilior. Posita est mihi regia coelo.
600 Possidet alter aquas: alter inane Chaos.
Sed si forte tibi non est mutabile pectus;
Statque semel iuncti rumpere vincla tori;
Hoc quoque tentemus, siquidem ieiuna remansit
Sin minus; inferni coniugis uxor erit.
605 Tartara iussus adit sumtis Caducifer alis:
Speque redit citius, visaque certa refert.
Rapta tribus, dixit, solvit ieiunia granis,
Punica quae lento cortice poma tegunt.

Haud secus indoluit, quam si modo rapta fuisset,
Moesta parens; longa vixque resecta mora est. 610
Atque ita, Nec nobis coelum est habitabile, dixit:
Taenaria recipi me quoque valle iube.
Et factura fuit: pactus nisi Iupiter esset,
Bis tribus ut coelo mensibus illa foret.
Tum demum vultusque Ceres animumque recepit; 615
Imposuitque suae spicea sarta comae.
Largaque provenit cessatis messis in arvis;
Et vix congestas area cepit opes.
Alba decent Cererem: vestes Cerealibus albas
Sumite: nunc pulli velleris usus abest. 620

Occupat Apriles Idus cognomine Victor
Iupiter: hac illi sunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
Atria Libertas coepit habere sua.

Luce secutura tutos pete, navita, portus: 625
Ventus ab occasu grandine mistus erit.
Sit licet et fuerit; tamen hac Mutinensia Caesar
Grandine militia contudit arma sua.

Tertia post Veneris cum lux surrexerit Idus:
Pontifices, forda sacra litate bove. 630
Forda ferens bos est fecundaque, dicta ferendo:
Hinc etiam fetus nomen habere putant.
Nunc gravidum pecus est: gravidæ nunc semine
terrae.

Telluri plenae victima plena datur.
Pars cadit arce Iovis: ter denas Curia vaccas 635
Accipit; et largo sparsa cruore madet.
Ast ubi visceribus vitulos rapuere ministri,
Sectaque fumosis exta dedere focis;
Igne cremat vitulos, quae natu maxima, Virgo,
Luce Palis populos purget ut ille cinis. 640

- Rege Numa, fructu non respondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant.
Nam modo siccus erat gelidis Aquilonibus annus;
Nunc ager assidua luxuriabat aqua.
645 Saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis;
Et levis obsessio stabat avena solo:
Et pecus ante diem partus edebat acerbos:
Agnaque nascendo saepe necabat ovi.
Silva vetus, nullaue diu violata securi
650 Stabat, Maenalis sacra relicta Deo.
Ille dabat tacitis animo responsa quieto
Noctibus. Hic geminas rex Numa mactat oves.
Prima cadit Fauno; leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus utrumque solo.
655 Bis caput intonsum fontana spargitur unda;
Bis sua faginea tempora fronde premit.
Vsus abest Veneris: nec fas animalia mensis
Ponere: nec digitis annulus ullus inest.
Veste rudi tectum supra nova vellera corpus
660 Ponit, adorato per sua verba Deo.
Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, et secum somnia nigra trahit.
Faunus adest; oviumque premens pede vellera duro
Edidit a dextro talia dicta toro:
665 Morte boum tibi, Rex, Tellus placanda duarum:
Det sacris animas una necata duas.
Excutitur terrore quies; Numa visa revolvit:
Et secum ambages caecaque iussa refert.
Expedit errantem nemori gratissima coniux:
670 Et dixit, Gravidae posceris exta bovis.
Extas bovis dantur gravidae: felicior annus
Provenit, et fructum terra pecusque ferunt.
Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
Iussit, et aetheros praecipitavit equos;
675 Vt titulum imperii quam primum luce sequenti
Augusto iuveni prospera bella darent.

Sed iam praeteritas quartus tibi Lucifer Idus
Respicit. Hac Hyades Dorida nocte petunt.

Tertia post Hyadas cum lux erit orta remotas;
Carcere partitos Circus habebit equos. 680

Cur igitur missae vinctis ardentia taedis
Terga ferant vulpes, caussa docenda mihi.

Frigida Carseolis, nec olivis apta ferendis,
Terra, sed ad segetes ingeniosus ager.

Hac ego Pelignos, natalia rura, petebam; 685
Parva, sed assiduis uvida semper aquis.

Hospitis antiqui solitas intravimus aedes.
Demserat emeritis iam iuga Phoebus equis.

Is mihi multa quidem, sed et haec, narrare solebat;
Vnde meum praesens instrueretur opus: 690

Hoc, ait, in campo, campumque ostendit, habebat
Rus breve cum duro parca colona viro.

Ille suam peragebat humum: sive usus aratri,
Sive cavae falcis, sive bidentis erat.

Haec modo verrebat stantem tibicine villam: 695
Nunc matris plumis ova fovenda dabat.

Aut virides malvas, aut fungos colligit albos:
Aut humilem grato calfacit igne focum.

Et tamen assiduis exercet brachia telis;
Adversumque minas frigoris arma parat. 700

Filius huius erat primo lascivus in aevo;
Addideratque annos ad duo lustra duos.

Is capit extremi vulpem sub valle salicti:
Abstulerat multas illa cohortis aves.

Captivam stipula foenoque involvit, et ignes 705
Admovet. Vrentes effugit illa manus.

Qua fugit, incendit vestitos messibus agros:
Damnosis vires ignibus aura dabat.

Factum abiit; monumenta manent. Nam vivere
captam

Nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat. 710

Vtque luat poenas gens haec, Cerealibus ardet;
Quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.

Postera cum veniet, terras visura patentes,
Memnonis in roseis lutea mater equis;
715 E duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
Sol abit: egresso victima maior adest.
Vacea sit an taurus, non est cognoscere promptum
Pars prior apparet: posteriora latent.
Seu tamen est taurus, sive est hoc femina signum;
720 Iunone invita munus amoris habet.

Nox abiit, oriturque Aurora. Palilia poscor.
Non poscor frustra; si favet alma Pales.
Alma Pales, faveas pastoria sacra canenti;
Prosequor officio si tua festa pio.
725 Certe ego de vitulo cinerem, stipulasque fabales,
Saepe tuli plena, februa casta, manu.
Certe ego transilui positas ter in ordine flammis;
Virgaque roratas laurea misit aquas.
Mota Dea est; operique favet. Navalibus exi,
730 Puppis: habent ventos iam tua vela suos.
I, pete virginea, populus, suffimen ab ara:
Vesta dabit. Vestae munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit, vitulique favilla.
Tertia res, durae culmen inane fabae.
735 Pastor, oves saturas ad prima crepuscula lustra.
Vda prius spargat, virgaque verrat humum.
Frondebis, et fixis decorentur ovilia ramis;
Et tegat ornatas longa corona fores.
Coerulei fiant vivo de sulfure fumi;
740 Tactaque fumanti sulfure balet ovis.
Vre maris rores, taedamque, herbasque Sabinas:
Et crepet in mediis laurus adusta focis.
Libaque de milio milii fiscella sequatur:
Rustica praecipue est hoc Dea laeta cibo.

Adde dapes mulctramque suas: dapibusque relictis 745

Silvicolam tepido lacte precare Palen.

Consule, die, pecori pariter pecorisque magistris:

Effugiat stabulis noxa repulsa meis.

Sive sacra pavi, sedive sub arbore sacra;

Pabulaque in bustis inscia carpsit ovis: 750

Seu nemus intravi vetitum, nostrisve fugatae

Sunt oculis Nymphae, semicaperve Deus:

Seu mea falx ramo lucum spoliavit opaco,

Vnde data est aegrae fiscina frondis ovi:

Da veniam culpa: nec, dum degrandinat, obsit 755

Agresti fano supposuisse pecus.

Nec noceat turbasse lacus. Ignoscite, Nymphae:

Mota quod obscuras ungula fecit aquas.

Tu, Dea, pro nobis Fontes fontanaque placa

Numina; tu sparsos per nemus omne Deos. 760

Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianae;

Nec Faunum, medio cum premit arva die.

Pelle procul morbos. Valeant hominesque greges-

que;

Et valeant vigiles, provida turba, canes.

Neve minus multas redigam, quam mane fue- 765

runt;

Neve gemam referens vellera rapta lupo.

Absit iniqua fames. Herbae, frondesque supersint:

Quaeque lavent artus, quaeque bibantur, aquae.

Vbera plena premam. Referat mihi caseus aera;

Dentque viam liquido vimina rara sero. 770

Sitque salax aries; conceptaque semina coniux

Reddat; et in stabulo multa sit agna meo.

Lanaque proveniat nullas laesura puellas,

Mollis, et ad teneras quamlibet apta manus.

Quae precor, eveniant: et nos faciamus ad annum 775

Pastorum Dominae grandia liba Pali.

His Dea placanda est: haec tu conversus ad ortus

Dic ter, et in vivo perlue rore manus.

- Tum licet, apposita, veluti cratere, camella,
780 Lac niveum potes, purpureamque saram:
Moxque per ardentis stipulae crepitantis acervos
Traicias celeri strenua membra pede.
Expositus mos est. Moris mihi restat origo.
Turba facit dubium, coeptaque nostra tenet.
785 Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis
Excoquit: idcirco cum duce purgat oves.
An, quia cunctarum contraria semina rerum
Sunt duo discordes, ignis et unda, Dei;
Iunxerunt elementa patres; aptumque putarunt
790 Ignibus et sparsa tangere corpus aqua?
An, quod in his vitae caussa est; haec perdidit exul:
His nova fit coniux: haec duo magna putant?
Vix equidem credo; sunt qui Phaëthonta referri
Credant, et nimias Deucalionis aquas.
795 Pars quoque, cum saxis pastores saxa feribant,
Scintillam subito prosiluisse ferunt.
Prima quidam periit; stipulis excepta secunda est.
Hoc argumenti flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Aeneia fecit,
800 Imocuum vieto cui dedit ignis iter?
Num tamen est vero propius: cum condita Roma est,
Transferri iussos in nova tecta Lares?
Mutantesque domum tectis agrestibus ignem,
Et cessaturae supposuisse casae?
805 Per flammis saluisse pecus, saluisse colonos?
Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipse locus caussas vati facit. Urbis origo
Venit: ades festis, magne Quirine, tuis.
Iam luerat poenas frater Numitoris, et omne
810 Pastorum gemino sub duce vulgus erat.
Contrahere agrestes, et moenia ponere utrique
Convenit. Ambigitur, moenia ponat uter.
Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, ullo:
Magna fides avium est: experiamur aves.

Res placet. Alter adit nemorosi saxa Palati: 815
Alter Aventinum mane cacumen init.
Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine: pacto
Statur: et arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, quae moenia signet aratro.
Sacra Palis suberant: inde movetur opus, 820
Fossa fit ad solidum: fruges iaciuntur in ima,
Et de vicino terra petita solo.
Fossa repletur humo, plenaque imponitur ara:
Et novus accenso fungitur igne focus.
Inde premens stivam designat moenia sulco: 825
Alba iugum niveo cum bove vacca tulit.
Vox fuit haec regis, Condenti, Iupiter, urbem,
Et genitor Mavors, Vestaque mater ades;
Quosque pium est adhibere Deos, advertite cuneti:
Auspicius vobis hoc mihi surgat opus. 830
Longa sit huic aetas, dominaeque potentia terrae:
Sitque sub hac oriens occiduusque dies.
Ille precabatur. Tonitru dedit omnia laevo
Iupiter: et laevo fulmina missa polo.
Augurio laeti iaciunt fundamina cives; 835
Et novus exiguu tempore murus erat.
Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse vocarat;
Sintque, Celer, curae, dixerat, ista tuae.
Neve quis aut muros, aut factam vomere fossam
Transeat; audentem talia dede neci. 840
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
Coepit, et, His populus, dicere, tutus erit?
Nec mora, transiluit. Rutro Celer occupat ausum.
Ille premit duram sanguinolentus humum.
Haec ubi rex didicit; lacrimas introrsus obortas 845
Devorat, et clausum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult, exemplaue fortia servat:
Sicque meos muros transeat hostis, ait.
Dat tamen exsequias: nec iam suspendere fletum
Sustinet; et pietas dissimulata patet. 850

- Osculaque applicuit posito suprema feretro:
Atque ait, Invito frater ademte, vale.
Arsurosque artus unxit: fecere, quod ille,
Faustulus, et moestas Acca soluta comas.
355 Tum iuvenem nondum facti flevere Quirites.
Ultima plorato subdita flamma rogo est.
Urbs oritur, quis tunc hoc ulli credere posset?
Victorem terris impositura pedem.
Cuncta regas: et sis magno sub Caesare
semper:
360 Saepe etiam plures nominis huius habe.
Et quoties steteris domito sublimis in orbe;
Omnia sint humeris inferiora tuis.

- Dicta Pales nobis: idem Vinalia dicam.
Vna tamen media est inter utramque dies.
365 Numina vulgares Veneris celebrate puellae.
Multa professorum quaestibus apta Venus.
Poscite ture dato formam, populique favorem:
Poscite blanditias, dignaque verba ioco.
Cumque sua dominae date grata sisymbria myrto,
370 Textaque composita iunceae vincla rosa.
Templa frequentari Collinae proxima portae
Nunc decet: a Siculo nomina colle tenent.
Utque Syracusas Arethusidas abstulit armis
Claudius, et bello te quoque cepit, Eryx;
375 Carmine vivacis Venus est translata Sibyllae;
Inque suae stirpis maluit urbe coli.
Cur igitur Veneris festum Vinalia dicant,
Quaeritis; et quare sit Iovisista dies?
Turnus, an Aeneas Latiae gener esset Amatae,
380 Bellum erat. Hetruscas Turnus adoptat opes
Clarus erat, sumtisque ferox Mezentius armis:
Et vel equo magnus, vel pede maior erat.
Quem Rutuli Turnusque suis adsciscere tentant
Partibus. Haec contra dux ita Tuscus ait:

Stat mihi non parvo virtus mea. Vulnera testor, 885

Armaque, quae sparsi sanguine saepe meo.

Qui petis auxilium, non grandia divide mecum

Praemia, de lacubus proxima musta tuis.

Nulla mora est operae. Vestrum dare; vincere
nostrum est.

Quam velit Aeneas ista negata mihi!

890

Annuerant Rutuli. Mezentius induit arma:

Induit Aeneas; alloquiturque Iovem.

Hostica Tyrrheno vota est vindemia regi:

Iupiter, e Latio palmite musta feras.

Vota valent meliora; cadit Mezentius ingens,

895

Atque indignanti pectore plangit humum.

Venerat Autumnus calcatis sordidus uvis:

Redduntur merito debita vina Iovi.

Dicta dies hinc est Vinalia. Iupiter illam

Vindicat, et festis gaudet inesse suis.

900

Sex ubi, quae restant, luces Aprilis habebit;
In medio cursu tempora veris erunt.

Et frustra pecudem quaeres Athamantidos Helles:

Signaque dant imbres: exoriturque Canis.

Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,

905

Obstitit in media candida pompa via.

Flamen in antiquae lucum Robiginis ibat,

Extia canis flammis, extia daturus ovis.

Protinus accessi, ritus ne nescius essem.

Edidit haec Flamen verba, Quirine, tuus:

910

Aspera Robigo, parcas Cerealibus herbis;

Et tremat in summa laeve cacumen humo.

Tu sata sideribus coeli nutrita secundi

Crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.

Vis tua non levis est. Quae tu frumenta notasti;

915

Moestus in amissis illa colonus habet.

Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;

Nec sic marmoreo pallet adusta gelu;

- Quantum, si culmos Titan incalfacit udos.
920 Tum locus est irae, Diva timenda, tuae.
Parce, precor, scabrasque manus a messibus aufer;
Neve noce cultis: posse nocere sat est.
Nec teneras segetes, sed durum amplectere ferrum
Quodque potest alios perdere, perde prior.
925 Vtilius gladios et tela nocentia carpes.
Nil opus est illis: otia mundus agit.
Sarcula nunc, durusque bidens, et vomer aduncus,
Ruris opes niteant: inquinet arma situs.
Conatusque aliquis vagina ducere ferrum;
930 Adstrictum longa sentiat esse mora.
At tu ne viola Cererem: semperque colonus
Absenti possit solvere vota tibi.
Dixerat. A dextra villis mantele solutis,
Cumque meri patera turis acerra fuit.
935 Tura focis vinumque dedit, fibrasque bidentis,
Turpiaque obscoenae, vidimus, exta canis.
Tum mihi, Cur detur sacris nova victima, quae-
ris?
Quaesieram: caussam percipe, Flamen ait:
Est Canis, Icarium dicunt, quo sidere moto
940 Tosta sitit tellus, praecipiturque seges.
Pro cane sidereo canis hic imponitur arae:
Et, quare pereat, nil nisi nomen habet.

- Cum Phrygis Assaraci Titania fratre relicto
Sustulit immenso ter iubar orbe suum;
945 Mille venit variis florum Dea nexa coronis:
Scena ioci morem liberioris habet.
Exit et in Maias sacrum Florale Kalendas.
Tunc repetam: nunc me grandius urget opus.
Aufert Vesta diem: cognato Vesta recepta est
950 Limine: sic iusti constituere patres.
Phoebus habet partem; Vestae pars altera cessit:
Quod superest illis, tertius ipse tenet.

State Palatinae laurus, praetextaque quercu
Stet domus. Aeternos tres habet una Deos.

P. OVIDII NASONIS

F A S T O R V M

LIBER QVINTVS.

Quaeritis, unde putem Maio data nomina mensi?
Non satis est liquido cognita caussa mihi.
Ut stat, et incertus, qua sit sibi, nescit, eundum,
Cum videt ex omni parte viator iter:
Sic, quia posse datur diversas reddere caussas, 5
Qua ferar, ignoro: copiaque ipsa nocet.
Dicite, quae fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Medusaei signa tenetis equi.
Dissensere Deae; quarum Polyhymnia coepit
Prima: silent aliae; dictaque mente notant. 10
Post chaos, ut primum data sunt tria corpora mundo,
Inque novas species omne recessit opus;
Pondere terra suo subsedit, et aequora traxit:
At coelum levitas in loca summa tulit.
Sol quoque cum stellis nulla gravitate retentus, 15
Et vos Lunares exsiluistis equi.
Sed neque terra diu coelo, nec caetera Phoebæ
Sidera cedebant: par erat omnis honos.
Saepe aliquis solio, quod tu, Saturne, tenebas,
Ausus de media plebe sedere Deus. 20
Et latus Oceano quisquam Deus advena iunxit:
Tethys et extremo saepe recepta loco est:
Donec Honor, placidoque decens Reverentia vultu
Corpora legitimis imposuere toris.
Ov. T. III.

- 25 Hinc sata Maiestas; hos est Dea censa parentes:
Quaque die partu est edita, magna fuit.
Nec mora: consedit medio sublimis Olympo,
Aurea, purpureo conspicienda sinu.
Consedere simul Pudor et Metus. Omne videres
30 Numen ad hanc cultus composuisse suos.
Protinus intravit mentes suspectus honorum:
Fit pretium dignis; nec sibi quisque placet.
Hic status in coelo multos permansit in annos:
Dum senior fatis excidit arce Deus.
35 Terra feros partus, immania monstra, Gigantas
Edidit, ausuros in Iovis ire domum.
Mille manus illis dedit, et pro cruribus angues:
Atque ait, In magnos arma movete Deos.
Exstruere hi montes ad sidera summa parabant,
40 Et magnum bello sollicitare Iovem.
Fulmina de coeli iaculatus Iupiter arce,
Vertit in auctores pondera vasta suos.
His bene Maiestas armis defensa Deorum
Restat: et ex illo tempore firma manet.
45 Assidet illa Iovi: Iovis est fidissima custos:
Et praestat sine vi sceptrum tenenda Iovi.
Venit et in terras: coluerunt Romulus illam
Et Numa: mox alii, tempore quisque suo.
Illa patres in honore pio matresque tuetur:
50 Illa comes pueris virginibusque venit.
Illa datos fasces commendat, eburque curule:
Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia. Dicta probarunt
Clioque, et curvae scita Thalia lyrae.
55 Excipit Vranie: fecere silentia cunctae;
Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque suo pretio ruga senilis erat.
Martis opus iuvenes animosaeque bella gerebant:
60 Et pro Dis aderant in statione suis.

Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
Consilio patriae saepe ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros:
Nomen et aetatis mite Senatus erat.
Iura dabat populo senior: finitaque certis 65
Legibus est aetas, unde petatur honos.
Et medius iuvenum, non indignantibus ipsis,
Ibat: et interior, si comes unus erat.
Verba quis auderet coram sene digna rubore
Dicere? censuram longa senecta dabat. 70
Romulus hoc vidit: selectaque pectora Patres
Dixit. Ad hos Urbis summa relata novae.
Hinc sua maiores posuisse vocabula Maio
Tangor, et aetati consuluisse suae.
Et Numitor dixisse potest, Da, Romule, mensem 75
Hunc senibus; nec avum sustinuisse nepos.
Nec leve praepositi pignus successor honoris
Iunius, a iuvenum nomine dictus, habet.
Tum sic, neglectos hedera redimita capillos,
Prima sui coepit Calliopea chori: 80
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum coelifero Atlante
Iungitur, ut fama est; Pleiadasque parit.
Quarum Maia suas forma superasse sorores 85
Traditur, et summo concubuisse Iovi.
Haec enixa iugo cupressiferae Cyllenes,
Aetherium volucris qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rapax, et Maenalos ingens
Rite colunt, Luna credita terra prior. 90
Exsul ab Arcadiis Latios Evander in agros
Venerat, impositos attuleratque Deos.
Hic, ubi nunc Roma est orbis caput, arbor et herbae,
Et paucae pecudes, et casa rara fuit.
Quo postquam ventum; Consistite, praescia mater, 95
Nam locus imperii rus erit istud, ait.

Et matri et vati paret Nonacrius heros;
Inque peregrina constitit hospes humo.
Sacraque multa quidem, sed Fauni prima bi-
cornis

100 Has docuit gentes, alipedisque Dei.
Semicaper, coleris cinctutis, Faune, Lupercis;
Cum lustrant celebres vellera secta vias.
At tu materno donasti nomine mensem,
Inventor curvae, furibus apte, fidis.
105 Nec pietas haec prima tua est: septena putaris,
Pleïadum numerum, fila dedisse lyrae.
Haec quoque desierat; laudata est voce sororum.
Quid faciam? turbae pars habet omnis idem.
Gratia Pieridum nobis aequaliter adsit;
110 Nullaque laudetur plusve minusve mihi.

Ab Iove surgat opus. Prima mihi nocte videnda
Stella est in cunas officiosa Iovis.
Nascitur Oleniae signum pluviale Capellae:
Illa dati coelum praemia lactis habet.
115 Naïs Amalthea, Cretaea nobilis Ida,
Dicitur in silvis oculuisse Iovem.
Huic fuit haedorum mater formosa duorum
Inter Dictaeos conspicienda greges;
Cornibus aëriis, atque in sua terga recurvis;
120 Vbere, quod nutrix posset habere Iovis.
Lac dabat illa Deo: sed fregit in arbore cornu:
Truncaque dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc Nymphe; cinctumque recentibus
herbis,
Et plenum pomis ad Iovis ora tulit.
125 Ille, ubi res coeli tenuit, solioque paterno
Sedit, et invicto nil Iove maius erat:
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit; quod dominae nunc quoque nomen
habet.

Praestitibus Maiæ Laribus videre Kalendæ
Aram constitui, signaque parva Deūm. 130
Voverat illa quidem Curius: sed multa vetustas
Destruit, et saxo longa senecta nocet.
Causa tamen positi fuerat cognominis illis,
Quod praestant oculis omnia tuta suis.
Stant quoque pro nobis, et praesunt moenibus Urbis, 135
Et sunt praesentes, auxiliumque ferunt.
At canis ante pedes, saxo fabricatus eodem,
Stabat. Quæ standi cum Lare causa fuit?
Servat uterque domum domino quoque fidus uter-
que, 140
Compita grata Deo: compita grata cani.
Exagitant et Lar et turba Dianæ fures:
Pervigilantque Lares; pervigilantque canes.
Bina gemellorum quaerebam signa Deorum
Viribus annosæ facta caduca moræ:
Mille Lares, Geniumque ducis, qui tradidit illos, 145
Urbs habet; et vici numina trina colunt.
Quo feror? Augustus mensis mihi carminis huius
Ius dabit. Interea Diva canenda Bona est.
Est moles nativæ: loco res nomina fecit.
Appellant saxum: pars bona montis ea est. 150
Huic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
Prima Palatinae signa dedistis aves.
Templa Patres illic, oculos exosa viriles,
Leniter acclivi constituere iugo.
Dedicat hæc veteris Clausorum nominis heres, 155
Virgineo nullum corpore passa virum.
Livia restituit; ne non imitata maritum
Esset, et ex omni parte secuta virum.

Postera cum roseam pulsas Hyperionis astris
In matutinis lampada tollit equis; 160
Frigidus Argestes summas mulcebit aristas,
Candidaque a Calabris vela dabuntur aquis.

- At simul inducunt obscura crepuscula noctem;
Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
165 Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
Navita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrisse putat: pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceanique senis.
Nondum stabat Atlas, humeros oneratus Olympo;
170 Cum satus est forma conspiciendus Hyas.
Hunc stirps Oceani maturis nisibus Aethra
Edidit, et Nymphas: sed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo; pavidos formidine cervos
Terret: et es illi praeda benigna lepus.
175 At postquam virtus annis adolevit; in apros
Audet, et hirsutas cominus ire feras.
Dumque petit latebras foetae catulosque leaenae;
Ipse fuit Libycae praeda cruenta leae.
Mater Hyan, et Hyan moestae flevere sorores;
180 Cervicemque polo suppositurus Atlas.
Victus uterque parens tamen est pietate sororum.
Illa dedit coelum: nomina fecit Hyas.
Mater, ades, florum, ludis celebrata iocosis:
Distuleram partes mense priore tuas.
185 Incipis Aprili: transis in tempora Maii.
Alter te fugiens, cum venit alter, habet.
Cum tua sint, cedantque tibi confinia mensum;
Convenit in laudes ille vel iste tuas.
Circus in hunc exit, clamataque palma theatri:
190 Hoc quoque cur: Circi munere carmen eat.
Ipsa doce quae sis: hominum sententia fallax.
Optima tu proprii nominis auctor eris.
Sic ego, sic nostris respondit Diva rogatis;
Dum loquitur, vernas efflat ab ore rosas.
195 Chloris eram, quae Flora vocor. Corrupta Latino
Nominis est nostri littera Graeca sono.
Chloris eram, Nymphae campi felicitis, ubi audis
Rem fortunatis ante fuisse viris.

Quae fuerit mihi forma, grave est narrare modestae:
Sed generum matri reperit illa Deum. 200
Ver erat: errabam. Zephyrus conspexit; abibam.
Insequitur; fugio. Fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas ius omne rapinae,
Ausus Erechthea praemia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptae: 205
Inque meo non est ulla querela toro.
Vere fruor semper: vere est nitidissimus annus.
Arbor habet frondes, pabula semper humus.
Est mihi fecundus dotalibus hortus in agris.
Aura fovet; liquidae fonte rigatur aquae. 210
Hunc meus implevit generoso flore maritus:
Atque ait, Arbitrium tu, Dea, floris habe.
Saepe ego digestos volui numerare colores;
Nec potui. Numero copia maior erat.
Roscida cum primum foliis excussa pruina est, 215
Et variae radiis intepuere comae;
Conveniunt pictis incinctae vestibus Horae,
Inque leves calathos munera nostra legunt.
Protinus arripiunt Charites; nectuntque coronas,
Sertaque, coelestes implicitura comas. 220
Prima per immensas sparsi nova semina gentes.
Vnius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnaeo feci de sanguine florem:
Et manet in folio scripta querela suo.
Tu quoque nomen habes cultos, Narcisse, per 225
hortos:
Infelix, quod non alter et alter eras!
Quid crocon, aut Attin referam, Cinyraque crea-
tum;
De quorum per me vulnere surgit honor?
Mars quoque, si nescis, per nostras editus artes.
Iupiter hoc ut adhuc nesciat, usque precor. 230
Sancta Iovem Iuno, nata sine matre Minerva,
Officio doluit non eguisse suo.

- Ibat, ut Oceano quereretur facta mariti;
Restitit ad nostras fessa labore fores.
235 Quam simul adspexi; Quid te, Saturnia, dixi,
Attulit? exponit, quem petat, illa locum.
Addidit et caussam. Verbis solabar amicis.
Non, inquit, verbis cura levanda mea est.
Si pater est factus neglecto coniugis usu
240 Iupiter, et nomen solus utrumque tenet;
Cur ego desperem fieri sine coniuge mater:
Et parere intacto, dummodo casta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris;
Et freta, Tartareos excutiamque sinus.
245 Vox erat in cursu: vultum dubitantis habebam.
Nescio quid, Nymphæ, posse videris, ait.
Ter volui promittere opem, ter lingua retenta est:
Ira Iovis magni caussa timoris erat.
Fer, precor, auxilium, dixit; celabitur auctor:
250 Et Stygiae numen testificatur aquae.
Quod petis, Oleniis, inquam, mihi missus ab arvis
Flos dabit. Est hortis unicus ille meis.
Qui dabat, Hoc, dixit, sterilem quoque tange iu-
vencam,
Mater erit. Tetigi; nec mora; mater erat.
255 Protinus haerentem decerpsi pollice florem.
Tangitur: et tacto concipit illa sinu.
Iamque gravis Thracen, et laeva Propontidos
intrat:
Fitque potens voti; Marsque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis, Habeto
260 Tu quoque Romulea, dixit, in Vrbe locum.
Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
Esse putes. Tangunt numen et arva meum.
Si bene floruerint segetes; erit area dives.
Si bene floruerit vinea; Bacchus erit.
265 Si bene floruerint oleae, nitidissimus annus:
Pomaque proventum temporis huius habent.

Flore semel laeso pereunt viciaeque fabaeque:
Et pereunt lentes, advena Nile, tuae.
Vina quoque in magnis operose condita cellis
Florent; et nebulae dolia summa tegunt. 270
Mella meum munus. Volucres ego mella daturas
Ad violam, et cytisos, et thyma cana voco.
Nos quoque idem facimus: tunc cum iuvenilibus annis
Luxuriant animi, corporaque ipsa vigent.
Talia dicentem tacitus mirabar. At illa, 275
Ius tibi discendi, si qua requiris, ait.
Dic, Dea, ludorum, respondi, quae sit origo.
Vix bene desieram; retulit illa mihi:
Caetera luxuriae nondum instrumenta vigebant:
Aut pecus, aut latam dives habebat humum. 280
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
Sed iam de vetito quisque parabat opes.
Venerat in morem populi depascere saltus:
Idque diu licuit, poenaeque nulla fuit.
Vindice servabat nullo sua publica vulgus: 285
Iamque in privato pascere inertis erat.
Plebis ad aediles delata licentia talis
Publicios: animus defuit ante viris.
Rem populus recipit: mulctam subiere nocentes.
Vindicibus laudi publica cura fuit. 290
Mulcta data est ex parte mihi: magnoque favore
Victores ludos instituere novos.
Parte locant clivum, qui tunc erat ardua rupes.
Vtile nunc iter est; Publiciumque vocant.
Annua credideram spectacula facta: negavit: 295
Addidit et dictis altera verba suis.
Nos quoque tangit honos: festis gaudemus, et aris:
Turbaque coelestes ambitiosa sumus.
Saepe Deos aliquis peccando fecit iniquos:
Et pro delictis hostia blanda fuit. 300
Saepe Iovem vidi, cum iam sua mittere vellet
Fulmina, ture dato sustinuisse manum.

- At si negligimur, magnis iniuria poenis
Solvitur: et iustum praeterit ira modum.
305 Respice Thestiaden; flammis absentibus arsit.
Causa est, quod Phoebes ara sine igne fuit.
Respice Tantaliden: eadem Dea vela tenebat.
Virgo est; et spretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix, velles coluisse Dionen,
310 Cum consternatis diripereris equis.
Longa referre mora est correcta oblivia damnis.
Me quoque Romani praeteriere Patres.
Quid facerem? per quod fierem manifesta doloris?
Exigerem nostrae qualia damna notae?
315 Excidit officium tristi mihi. Nulla tuebar
Rura: nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres,
Filaque punicei languida facta croci.
Saepe mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli
320 Ipsa tuas, dixit: dos mihi vilis erat.
Florebant oleae; venti nocuere protervi.
Florebant segetes; grandine laesa Ceres.
In spe vitis erat: coelum nigrescit ab Austris,
Et subita frondes decutiuntur aqua.
325 Nec volui fieri, nec sum crudelis in ira:
Cura repellendi sed mihi nulla fuit.
Convenere Patres: et, si bene floreat annus,
Numinibus nostris annua festa vovent.
Annuimus voto. Consul cum Consule ludos
330 Postumio Laenas persoluere mihi.
Quaerere conabar, quare lascivia maior
His foret in ludis, liberiorque iocus:
Sed mihi succurrit, numen non esse severum,
Aptaque deliciis munera ferre Deam.
335 Tempora sutilibus cinguntur tota coronis;
Et latet iniecta splendida mensa rosa.
Ebrius incinctis philyra conviva capillis
Saltat, et imprudens vertitur arte meri.

Ebrius ad durum formosae limen amicae
Cantat. Habent unctae molliaserta comae. 340
Nulla coronata peraguntur seria fronte;
Nec liquidae vinctis flore bibuntur aquae.
Donec eras mistus nullis, Acheloë, racemis;
Gratia sumendae non erat ulla rosae.
Bacchus amat flores: Baccho placuisse coronam, 345
Ex Ariadnaeo sidere nosse potes.
Scenalevis decethanc; non est, mihi credite, non est
Illa cothurnatas inter habenda Deas.
Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos,
Non ex difficili caussa petenda subest. 350
Non est de tetricis, non est de magna professis:
Vult sua plebeio sacra patere choro.
Et monet aetatis specie, dum floreat, uti:
Contemni spinam, cum cecidere rosae.
Cur tamen, ut dantur vestes Cerealibus albae, 355
Sic haec est cultu versicolore decens?
An quia maturis albescit messis aristis;
Et color et species floribus omnis inest?
Annuit; et motis flores cecidere capillis:
Accidere in mensas ut rosa missa solet. 360
Lumina restabant; quorum me caussa latebat.
Cum sic errores abstulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri;
Lumina sunt nostros visa decere dies:
Vel quia nec flos est hebeti, nec flamma, colore; 365
Atque oculos in se splendor uterque trahit:
Vel quia deliciis nocturna licentia nostris
Convenit. A vero tertia caussa venit.
Est breve praeterea, de quo mihi quaerere restat,
Si liceat, dixi. Dixit et illa, Licet. 370
Cur tibi pro Libycis claudantur rete leaenis
Imbelles capreae, sollicitusque lepus.
Non sibi, respondit, silvas cessisse, sed hortos,
Arvaque pugnaci non adeunda ferae.

375 Omnia finierat: tenues secessit in auras.
Mansit odor: posses scire fuisse Deam.
Floreat ut toto carmen Nasonis in aevo;
Sparge, precor, donis pectora nostra tuis.

Nocte minus quarta promet sua sidera Chiron
380 Semivir, et flavi corpore mistus equi.
Pelion Haemoniae mons est obversus in Austros!
Summa virent pinu: caetera quercus habet.
Phillyrides tenuit. Saxo stant antra vetusto;
Quae iustum memorant incoluisse senem.
385 Ille manus, olim missuras Hectora leto,
Creditur in lyricis detinuisse modis.
Venerat Alcides exacta parte laborum;
Iussaque restabant ultima paene viro.
Stare simul casu Troiae duo fata videres:
390 Hinc puer Aeacides, hinc Iove natus erat.
Excipit hospitio iuvenem Philyreius heros:
Et caussam adventus hic rogat; ille docet.
Perspicit interea clavam spoliūque leonis:
Virque, ait, his armis, armaque digna viro.
395 Nec se, quin horrens auderent tangere setis
Vellus, Achilleae continuere manus.
Dumque senex tractat squalentia tela venenis;
Excidit, et laevo fixa sagitta pede est.
Ingemuit Chiron, traxitque e corpore ferrum:
400 Adgemit Alcides, Haemoniusque puer.
Ipse tamen lectas Pagasaeis collibus herbas
Temperat, et varia vulnera mulcet ope.
Virus edax superabat opem: penitusque recepta
Ossibus, et toto corpore pestis erat.
405 Sanguine Centauri Lernaee sanguis Echidnae
Mistus ad auxilium tempora nulla dabant.
Stabat, ut ante patrem, lacrimis perfusus Achil-
les:

Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.

Saepe manus aegras manibus fingebat amicis;
Morum, quos fecit, praemia doctor habet. 410
Oscula saepe dedit. Dixit quoque saepe iacenti;
Vive, precor: nec me, care, relinque, pater.
Nona dies aderat; cum tu, iustissime Chiron,
Bis septem stellis corpora cinctus eras.

Hunc lyra curva sequi cuperet; sed idonea nondum 415
Est via. Nox aptum tertia tempus erit.

Scorpius in coelo, cum eras lucescere Nonas
Dicimus, a media parte notandus erit.

Hinc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora,
Ter dederint Phoebos sidera victa locum; 420
Ritus erit veteris, nocturna Lemuria, sacri;
Inferias tacitas Manibus illa dabunt.

Annus erat brevior; nec adhuc pia februa norant:
Nec tu dux mensum, Iane biformis, eras.
Iam tamen extincto cineri sua dona ferebant; 425
Compositique nepos busta piabat avi.

Mensis erat Maius, maiorum nomine dictus,
Qui partem prisci nunc quoque moris habet.
Nox ubi iam media est, somnoque silentia prae-
bet,

Et canis, et variae conticuistis aves; 430
Ille memor veteris ritus, timidusque Deorum,
Surgit: habent gemini vincula nulla pedes.
Signaque dat digitis medio cum pollice iunctis;
Occurrat tacito ne levis umbra sibi.

Terque manus puras fontana perluit unda; 435
Vertitur, et nigras accipit ore fabas.

Aversusque iacit: sed dum iacit, Haec ego mitto;
His, inquit, redimo meque meosque fabis.

Hoc novies dicit, nec respicit. Umbra putatur
Colligere, et nullo terga vidente sequi. 440

Rursus aquam tangit, Temesaeaeque conerepat
aera:

- Et rogat, ut tectis exeat umbra suis.
Cum dixit novies, Manes exite paterni;
Respicit, et pure sacra peracta putat.
145 Dicta sit unde dies, quae nominis extet origo,
Me fugit. Ex aliquo est invenienda Deo.
Pleiade nate, mone, virga venerande potenti:
Saepe tibi Stygii regia visa Iovis.
Venit adoratus Caducifer. Accipe causam
450 Nominis: ex ipso cognita causa Deo est.
Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
Et male veloci iusta soluta Remo;
Faustulus infelix, et passis Acca capillis
Spangebant lacrimis ossa perusta suis.
455 Inde domum redeunt sub prima crepuscula moesti;
Vtque erat, in duro procubuerunt toro.
Umbra cruenta Remi visa est assistere lecto,
Atque haec exiguo murmure verba loqui:
En ego dimidium vestri parsque altera voti
460 Cernite, sim qualis; qui modo qualis eram!
Qui modo, si volucres habuissem regna iubentes,
In populo potui maximus esse meo.
Nunc elapsa rogi flammis, et inanis imago.
Haec est ex illo forma relicta Remo.
465 Heu ubi Mars pater est? si vos modo vera locuti;
Vberaque expositis ille ferina dedit.
Quem lupa servavit, manus hunc temeraria civis
Perdedit. O quanto mitior illa fuit!
Saeve Celer, crudelem animam per vulnera reddas
470 Vtque ego, sub terras sanguinolentus eas.
Noluit hoc frater. Pietas aequalis in illo est.
Quod potuit, lacrimas in mea fata dedit.
Hunc vos per lacrimas, per vestra alimenta ro-
gate,
Vt celebrem festo signet honore diem.

Mandantem amplecti cupiunt, et brachia tendunt. 475

Lubrica prensantes effugit umbra manus.

Vt secum fugiens somnos abduxit imago;

Ad regem voces fratris uterque ferunt.

Romulus obsequitur, lucemque Remuria dixit

Illam, qua positis iusta feruntur avis. 480

Aspera mutata est in lenem tempore longo

Littera, quae toto nomine prima fuit.

Mox etiam Lemures animas dixere silentum.

Is verbi sensus, vis ea vocis erat.

Fana tamen veteres illis clausere diebus; 485

Vt nunc ferali tempore operta vides.

Nec viduae taedis eadem, nec virginis apta

Tempora. Quae nupsit, non diuturna fuit.

Hac quoque de caussa, si te proverbia tangunt,

Mense malas Maio nubere vulgus ait. 490

Sed tamen haec tria sunt sub eodem tempore festa

Inter se nullo continuata die.

Quorum si mediis Boeoton Oriona quaeres;

Falsus eris. Signi caussa canenda mihi.

Iupiter, et, lato qui regnat in aequore, frater; 495

Carpebant socias, Mercuriusque, vias.

Tempus erat, quo versa iugo referuntur aratra;

Et pronum saturae lac bibit agnus ovis.

Fortē senex Hyrieus, angusti cultor agelli,

Hos videt, exiguum stabat ut ante casam. 500

Atque ita, Longa via est, nec tempora longa super-
persunt,

Dixit; et hospitibus ianua nostra patet.

Addidit et vultum verbis; iterumque rogavit.

Parent promissis; dissimulantque Deos.

Tecta senis subeunt, nigro deformia fumo: 505

Ignis in extremo stipite parvus erat.

Ipsē genu posito flammās exsuscitāt aurā,

Et promit quassas comminuitque faces.

- Stant calices. Minor inde fabas, olus alter habebant:
510 Et fumant testu pressus uterque suo.
Dumque mora est, tremula dat vina rubentia dextra.
Accipit aequoreus pocula prima Deus.
Quae simul exhausit; Da nunc bibat ordine, dixit,
Iupiter. Audito palluit ille Iove.
515 Vt rediit animus; cultorem pauperis agri
Immolat, et magno torret in igne bovem.
Quaeque puer quondam primis diffuderat annis,
Prodit fumoso condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam,
520 Sic quoque non altis discubueret toris.
Nunc dape, nunc posito mensae nituere Lyaeo.
Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Iovis; Si quid fert impetus, opta:
Omne feres. Placidi verba fuere senis:
525 Cara fuit coniux, primae mihi cura iuventae
Cognita: nunc ubi sit, quaeritis? urna tegit.
Huic ego iuratus, vobis in verba vocatis,
Coniugio, dixi, sola frui meo.
Et dixi, et serve. Sed enim diversa voluntas
530 Est mihi: nec coniux, et pater esse volo.
Annuerant omnes: omnes ad terga iuveni
Constiterant. Pudor est ulteriora loqui.
Tum superiniecta texere madentia terra.
Iamque decem menses; et puer ortus erat.
535 Hunc Hyrieus, quia sic genitus, vocat Vriona.
Perdedit antiquum littera prima sonum.
Creverat immensum: comitem sibi Delia sumsit.
Ille Deae custos, ille satellites erat.
Verba movent iras non circumspecta Deorum.
540 Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera est
Scorpion immisit Tellus. Fuit impetus illi
Curva gemelliparae spicula ferre Deae.
Obstitit Orion. Latona nitentibus astris
Addidit: et, Meriti praemia, dixit, habe.

Sed quid et Orion, et caetera sidera mundo 545
Cedere festinant, noxque coarctat iter?
Quid solito citius liquido iubar aequore tollit
Candida, Lucifero praeueniente, dies?
Fallor? an arma sonant? non fallimur: arma
sonabant.
Mars venit; et veniens bellica signa dedit. 550
Vltor ad ipse suos coelo descendit honores,
Templaque in Augusto conspicienda Foro.
Et Deus est ingens, et opus. Debebat in Vrbe
Non aliter nati Mars habitare sui.
Digna Giganteis haec sunt delubra tropaeis: 555
Hinc fera Gradivum bella movere decet:
Seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset;
Seu quis ab occiduo Sole domandus erit.
Prospicit Armipotens operis fastigia summi:
Et probat invictos summa tenere Deos. 560
Prospicit in foribus diversae tela figurae;
Armaque terrarum milite victa suo.
Hinc videt Aenean oneratum pondere sacro;
Et tot Iuleae nobilitatis avos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem: 565
Claraque dispositis acta subesse viris.
Spectat et Augusto praetextum nomine templum,
Et visum, lecto Caesare, maius opus.
Voverat hoc iuvenis tunc, cum pia sustulit arma.
A tantis Princeps incipiendus erat. 570
Ille manus tendens, hinc stanti milite iusto,
Hinc coniuratis, talia dicta dedit;
Si mihi bellandi pater est, Vestaeque sacerdos
Auctor; et ulcisci numen utrumque paro:
Mars, ades; et satia scelerato sanguine ferrum: 575
Stetque favor caussa pro meliore tuus.
Templa feres, et, me victore, vocaberis Vltor.
Voverat; et fuso laetus ab hoste redit.
Ov. T. III. I

- Nec satis est meruisse semel cognomina Marti:
580 Persequitur Parthi signa retenta mana.
Gens fuit et campis, et equis, et tuta sagittis;
Et circumfusus invia fluminibus.
Addiderant animos Crassorum funera genti,
Cum periit miles, signaque, duxque simul.
585 Signa, decus belli, Parthus Romana tenebat;
Romanaeque aquilae signifer hostis erat.
Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
Caesaris Ausoniae protegerentur opes.
Ille notas veteres, et longi dedecus aevi
590 Sustulit. Agnorunt signa recepta suos.
Quid tibi nunc solitae mitti post terga sagittae;
Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?
Parthe, refers aquilas: victos quoque porrigis arcus
Pignora iam nostri nulla pudoris habes.
595 Rite Deo templumque datum, nomenque bis ulto,
Et meritis votis debita solvit honos.
Sollennes Ludos Circo celebrate, Quirites:
Non visa est fortem scena decere Deum.

- P**leiadas adspicies omnes, totumque sororum
600 Agmen; ubi ante Idus nox erit una super.
Tum mihi non dubiis auctoribus incipit aestas;
Et tepidi finem tempora veris habent.

- I**dibus ora prior stellantia tollere taurum
Indicat: huic signo fabula nota subest.
605 Praebuit, ut taurus, Tyriae sua terga puellae
Iupiter, et falsa cornua fronte tulit;
Illa iubam dextra, laeva retinebat amictus;
Et timor ipse novi caussa decoris erat.
Aura sinus implet: flavos movet aura capillos;
610 Sidoni, sic fueras adspicienda Iovi.
Saepe puellares subducit ab aequore plantas;
Et metuit tactus assilientis aquae:

Saepe Deus prudens tergum demittit in undas;
 Haereat ut collo fortius illa suo.
 Littoribus tactis stabat sine cornibus ullis 615
 Iupiter: inque Deum de bove versus erat.
 Taurus init coelum. Te, Sidoni, Iupiter implet.
 Parsque tuum terrae tertia nomen habet.
 Hoc alii signum Phariam dixere iuvencam;
 Quae bos ex homine est, ex bove facta Dea. 620
 Tum quoque priscorum virgo simulacra virorum
 Mittere roboreo scirpea ponte solet.
 Corpora post decies senos qui credidit annos
 Missa neci: sceleris crimine damnat avos.
 Fama vetus: tum cum Saturnia terra vocata est, 625
 Talia fatidici dicta fuere Dei:
 Falcifero libata seni duo corpora, gentes,
 Mittite; quae Tuscis excipiantur aquis.
 Donec in haec venit Tirynthius arva, quotannis
 Tristia Leucadio sacra peracta modo. 630
 Illum stramineos in aquam misisse Quirites;
 Herculis exemplo corpora falsa iaci.
 Pars putat, ut ferrent iuvenes suffragia soli,
 Pontibus infirmos praecipitasse senes.
 Tibri, doce verum: tua ripa vetustior Vrbe. 635
 Principium ritus tu bene nosse potes.
 Tibris arundiferum medio caput extulit alveo;
 Raucaque dimovit talibus ora sonis:
 Haec loca desertas vidi sine moenibus herbas:
 Pascebat sparsos utraque ripa boves. 640
 Et quem nunc gentes Tiberin noruntque timentque,
 Tunc etiam pecori despiciendus eram.
 Arcadis Evandri nomen tibi saepe refertur:
 Ille meas remis advena torsit aquas.
 Venit et Alcides turba comitatus Achiva. 645
 Albula, si memini, tunc mihi nomen erat.
 Excipit hospitio iuvenem Pallantius heros:
 Et tandem Caco debita poena venit.

Victor abit, secumque boves, Erytheïda praedam,
650 Abstrahit. At comites longius ire negant.
Magnaue pars horum desertis venerat Argis:
Montibus his ponunt spemque Laremque suum.
Saepe tamen patriae dulci tanguntur amore;
Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus;
655 Mittite me Tiberi: Tiberinis vectus ut undis
Littus ad Inachium pulvis inanis eam.
Displicet heredi mandati cura sepulchri:
Mortuus Ausonia conditur hospes humo.
Scirpea pro domino Tiberi iactatur imago,
660 Vt repetat Graias per freta longa domos.
Haec tamen: ut vivo subiit rorantia saxo
Antra, leves cursum sustinuistis aquae.

Clare nepos Atlantis, ades: quem montibus
olim

Edidit Arcadiis Pleïas una Iovi.

665 Pacis et armorum Superis imisque Deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter:
Laete lyrae pulsu, nitida quoque laete palaestra:
Quo didicit culte lingua favente loqui.
Templa tibi posuere Patres spectantia Circum
670 Idibus. Ex illo est haec tibi festa dies.
Te, quicumque suas profitetur vendere merces,
Ture dato, tribuas ut sibi lucra, rogat.
Est aqua Mercurii portae vicina Capenae:
Si iuvat expertis credere; numen habet.
675 Hue venit incinctus tunicas mercator; et urna
Purus suffita, quam ferat, haurit aquam.
Vda fit hinc laurus: lauro sparguntur ab uda
Omnia, quae dominos sunt habitura novos.
Spargit et ipse suos lauro rorante capillos:
680 Et peragit solita fallere voce preces.
Ablue praeteriti periuria temporis, inquit.
Ablue praeterita perfida verba die.

Sive ego te feci testem, falsove citavi
Non audituri numina magna Iovis;
Sive Deum prudens alium Divamve fefelli; 685
Abstulerint celeres improba dicta Noti.
Et pereant veniente die periuria nobis:
Nec curent Superi, si qua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro;
Et face, ut emtori verba dedisse iuvet. 690
Talia Mercurius poscentem ridet ab alto,
Se memor Ortygias surripuisse boves.

At mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
In Geminos ex quo tempore Phoebus eat.
Cum totidem de mense dies superesse videbis; 695
Quot sunt Herculei facta laboris, ait.
Dic, ego respondi, caussam mihi sideris huius.
Caussam facundo prodidit ore Deus:
Abstulerant raptas Phoeben Phoebesque sororem
Tyndaridae fratres, hic eques, ille pugil. 700
Bella parant, repetuntque suas et frater et Idas;
Leucippo fieri pactus uterque gener.
His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
Suadet: et ex caussa pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidae cursu potuere sequentes; 705
Sed visum celeri vincere turpe fuga.
Liber ab arboribus locus est, apta area pugnae.
Constiterant illic: nomen Aphidna loco.
Pectora traiectus Lynceo Castor ab ense
Non exspectato vulnere pressit humum. 710
Vltor adest Pollux: et Lyncea perforat hasta,
Qua cervix humeros continuata premit.
Ibat in hunc Idas, vixque est Iovis igne repulsus:
Tela tamen dextrae fulmine rapta negant.
Iamque tibi coelum, Pollux, sublime patebat; 715
Cum, Mea, dixisti, percipe verba, Pater.

Quod mihi das uni, coelum partire duobus:
Dimidium toto munere maius erit.

Dixit, et alterna fratrem statione redemit:

720 Vtile sollicitae sidus uterque rati.

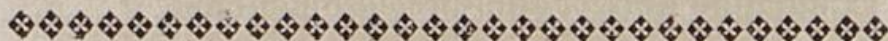
Ad Ianum redeat, qui quaerit, Agonia quid sint;
Quae tamen in Fastis hoc quoque tempus habent.
Nocte sequente diem canis Erigoneus exit.
Est alio signi reddita caussa loco.

725 **P**roxima Vulcani lux est; Tubilustria dicunt.
Lustrantur purae, quas facit ille, tubae.

Quatuor inde notis locus est; quibus ordine lectis
Vel mos sacrorum; vel Fuga Regis inest.

730 Nec te praetereo, populi Fortuna potentis
Publica; cui templum luce sequente datum.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite;
Grata Iovi fulvae rostra videbis avis.

Auferat ex oculis veniens Aurora Booten;
Continuaque die sidus Hyantis erit.

P. OVIDII NASONIS

F A S T O R V M

LIBER SEXTVS.

Hic quoque mensis habet dubias in nomine
caussas:

Quae placeant, positis omnibus, ipse leges.
Facta canam; sed erunt, qui me finxisse loquantur:
Nullaque mortali numina visa putent.

Est Deus in nobis: agitante calescimus illo. 5
Impetus hic sacrae semina mentis habet.
Fas mihi praecipue vultus vidisse Deorum:
Vel quia sum vates; vel quia sacra cano.
Est nemus arboribus densum, secretus ab omni
Voce locus; si non obstreperetur aquis. 10
Hic ego quaerebam, coepti quae mensis origo
Esset, et in cura nominis huius eram.
Ecce Deas vidi: non quas praeceptor arandi
Viderat, Ascraeas cum sequeretur oves.
Nec quas Priamides in aquosae vallibus Idae 15
Contulit. Ex illis sed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, sui germana mariti.
Haec erat, agnovi, quae stat in arce Iovis.
Horrueram; tacitoque animum pallore fatebar;
Cum Dea, quos fecit, sustulit ipsa metus. 20
Namque ait, O vates, Romani conditor anni,
Ause per exiguos magna referre modos;
Ius tibi fecisti numen coeleste videndi,
Cum placuit numeris condere festa tuis.
Ne tamen ignores, vulgique errore traharis; 25
Iunius a nostro nomine nomen habet.
Est aliquid nupsisse Iovi, Iovis esse sororem.
Fratre magis, dubito, glorier, anne viro.
Si genus adspicitur; Saturnum prima parentem
Feci. Saturni sors ego prima fui. 30
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est:
Haec illi a coelo proxima terra fuit.
Si torus in pretio est; dicor matrona Tonantis;
Iunctaque Tarpeio sunt mea templa Iovi.
An potuit Maio pellex dare nomina mense? 35
Hic honor in nobis invidiosus erit?
Cur igitur regina vocor, princepsque Dearum?
Aurea cur dextrae sceptrae dedere meae?
An faciant mensem luces, Lucinaque ab illis
Dicar; et a nullo nomina mense traham? 40

- Tunc me poeniteat posuisse fideliter iras
In genus Electrae, Dardaniumque domum.
Causa duplex irae. Rapto Ganymede dolebam;
Forma quoque Idaeo iudice victa mea est.
45 Poeniteat, quod non foveo Carthaginis arces;
Cum mea sint illo currus et arma loco.
Poeniteat Sparten, Argosque, measque Mycenae,
Et veterem Latio supposuisse Samon.
Adde senem Tatium, Iunonicolasque Faliscos;
50 Quos ego Romanis succubuisse tuli.
Sed neque poeniteat; nec gens mihi carior ulla est.
Hic colar, hic teneam cum Iove templa meo.
Ipse mihi Mavors, Commendo moenia, dixit,
Haec tibi: tu pollens Vrbe nepotis eris.
55 Dicta fides sequitur. Centum celebramur in aris:
Nec levior quovis est mihi mensis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo praestat honorem
Roma: suburbani dant mihi munus idem.
Inspice, quos habeat nemoralis Aricia Fastos,
60 Et populus Laurens, Lanuviumque meum:
Est illic mensis Iunonius. Inspice Tibur,
Et Praenestinae moenia sacra Deae:
Iunonale leges tempus. Nec Romulus illas
Condidit: at nostri Roma nepotis erat.
65 Finierat Iuno. Respeximus. Herculis uxor
Stabat; et in vultu signa dolentis erant.
Non ego, si toto mater me cedere coelo
Iusserit, invita matre morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis
huius.
70 Blandior, et partes paene rogantis ago.
Remque mei iuris malim tenuisse precando;
Et faveas causae forsitan ipse meae.
Aurea possedit socio Capitolia templo
Mater; et ut debet, cum Iove summa tenet.

At decus omne mihi contingit origine mensis. 75
Unicus est, de quo sollicitamur, honor.

Quid grave, si titulum mensis, Romane, dedistis
Herculis uxori, posteritasque memor?
Haec quoque terra aliquid debet mihi nomine
magni

Coniugis. Huc captas appulit ille boves. 80
Hic male defensus flammis et dote paterna
Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.

Ad propiora vocor. Populum digessit ab annis
Romulus, in partes distribuitque duas.
Haec dare consilium, pugnare paratior illa est: 85
Haec aetas bellum suadet, at illa gerit.

Sic statuit, mensesque nota secrevit eadem.
Iunius est Iuvenum; qui fuit ante, senum.
Dixit: et in litem studio certaminis issent;
Atque ira pietas dissimulata foret. 90

Venit Apollinea longas Concordia lauro
Nexa comas, placidi numen opusque Ducis.
Haec ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,
Binaque cum populis regna coisse suis:
Et lare communi soceros generosque receptos; 95
His nomen iunctis Iunius, inquit, habet.

Dicta triplex caussa est. At vos ignoscite, Divae:
Res est arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares a me. Perierunt iudice formae
Pergama: plus laedunt, quam iuuet una, duae. 100

Prima dies tibi, Carna, datur. Dea cardinis haec est.
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.

Vnde datas habeat vires, obscurior aevo
Fama; sed e nostro carmine certus eris.
Adiacet antiqui Tiberino lucus Helerni: 105

Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Inde sata est Nymphæ, Granen dixere priores,
Nequidquam multis saepe petita procis.

- Rura sequi, iaculisque feras agitare solebat;
110 Nodosasque cava tendere valle plagas.
Non habuit pharetram: Phoebi tamen esse so-
rorem
Credebant. Nec erat, Phoebe, pudenda tibi.
Huic aliquis iuvenum dixisset amantia verba;
Reddebat tales protinus illa sonos:
115 Haec loca lucis habent nimis, et cum luce pudoris
Si secreta magis ducis in antra, sequor.
Credulus antra subit. Frutices haec nacta resistit;
Et latet, et nullo est invenienda loco.
Viderat hanc Ianus; visaeque cupidine captus
120 Ad duram verbis mollibus usus erat.
Nympha iubet quaeri de more remotius antrum;
Utque comes sequitur, destituitque ducem.
Stulta, videt Ianus, quae post sua terga ge-
rantur.
Nil agis en! latebras respicit ille tuas.
125 Nil agis en! dixi. Nam te sub rupe latentem
Occupat amplexu; speque potitus ait:
Ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto.
Hoc pretium positae virginitatis habe.
Sic fatus, spinam, qua tristes pellere posset
130 A foribus noxas, haec erat alba, dedit.
Sunt avidae volucres; non quae Phineia mensis
Guttura fraudabant; sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinae:
Canities pennis, unguibus hamus inest.
135 Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris;
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis strigibus nomen: sed nominis huius
140 Caussa, quod horrenda stridere nocte solent.
Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt;
Naeniaque in volucres Marsa figurat anus;

In thalamos venire Procae. Proca natus in illis
 Praeda recens avium quinque diebus erat;
 Pectoraque exsorbent avidis infantia linguis. 145
 At puer infelix vagit, opemque petit.
 Territa voce sui nutrix accurrit alumni;
 Et rigido sectas invenit ungue genas.
 Quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
 Esse solet seris, quas nova laesit hiems. 150
 Pervenit ad Granen, et rem docet. Illa, Timorem
 Pone; tuus sospes, dixit, alumnus erit.
 Venerat ad cunas: flebant materque paterque.
 Sistite vos lacrimas, ipsa medebor, ait.
 Protinus arbutea postes ter in ordine tangit 155
 Fronde: ter arbutea limina fronde notat.
 Spargitaquisaditus, et aquae medicamen habebant:
 Extaque de porca cruda bimestre tenet.
 Atque ita, Noctis aves, extis puerilibus, inquit,
 Parcite: pro parvo victima parva cadit. 160
 Cor pro corde, precor, pro fibris sumite fibras.
 Hanc animam vobis pro meliore damus.
 Sic ubi libavit, prosecta sub aethere ponit:
 Quique sacris adsunt, respicere illa vetat.
 Virgaque Ianalis de spina ponitur alba: 165
 Qua lumen thalamis parva fenestra dabat.
 Post illud nec aves cunas violasse feruntur;
 Et rediit puero, qui fuit ante, color.
 Pingua cur illis gustentur larda Kalendis,
 Mistaque cum calido sit faba farre, rogas? 170
 Prisca Dea est; aliturque cibus, quibus ante solebat:
 Nec petit adscitas luxuriosa dapes.
 Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat:
 Ostreaque in conchis tuta fuere suis.
 Nec Latium norat, quam praebet Ionia dives, 175
 Nec, quae Pygmaeo sanguine gaudet, avem.
 Et praeter pennas nihil in pavone placebat,
 Nec tellus captas miserat ante feras.

Sus erat in pretio: caesa sue festa colebant.
180 Terra fabas tantum, duraque farra dabat.
Quae duo mista simul sextis quicunque Kalendis
Ederit; huic laedi viscera posse negant.
Arce quoque in summa Iunoni templa Monetae
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
185 Ante domus Manli fuerant; qui Gallica quondam
A Capitolino repulit arma Iove.
Quam bene, Di magni! pugna cecidisset in illa
Defensor solii, Iupiter alte, tui!
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni.
190 Hunc illi titulum longa senecta dabat.
Lux eadem Marti festa est; quem prospicit extra
Appositum Tectae porta Capena viae.
Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur;
Cum paene est Corsis obruta classis aquis.
195 Haec hominum monumenta patent. Si quaeritis
astra;
Tunc oritur magni praepes adunca Iovis.

Postera lux Hyadas, Taurinae cornua frontis,
Evocat: et multa terra madescit aqua.

Mane ubi bis fuerit, Phoebusque iteraverit ortus:
200 Factaque erit posito rore bis uda seges;
Hac sacrata die Tusco Bellona duello
Dicitur; et Latio prospera semper adest.
Appius est auctor: Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit; lumine captus erat.
205 Prospicit a templo summum brevis area Circum.
Est ibi non parvae parva columna notae.
Hinc solet hasta manu, belli praenuntia, mitti;
In regem et gentes cum placet arma capi.

Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est:
210 Quod Deus Euboico carmine munus habet.

Muneris est tempus, qui Nonas Lucifer ante est.
Si titulos quaeris: Sylla probavit opus.

Quaerebam Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi, Semo pater; cum mihi Sancus ait:
Cuicunque ex illis dederis; ego munus habebo. 215
Nomina trina fero: sic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt aede Sabini:
Inque Quirinali constituere iugo.

Est mihi, sitque, precor, nostris diuturnior annis,
Filia: qua felix sospite semper ero. 220
Hanc ego cum vellem genero dare; tempora taedis
Apta requirebam, quaeque cavenda forent.
Tum mihi post sacras monstratur Iunius Idus
Vtilis et nuptis, utilis esse viris.
Primaque pars huius thalamis aliena reperta est. 225
Nam mihi sic coniux sancta Dialis ait:
Donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta
Detulerit flavis in mare Tiberis aquis;
Non mihi detonsos crines depectere buxo,
Non ungues ferro subsecuisse licet: 230
Non tetigisse virum; quamvis Iovis ille sacerdos,
Quamvis perpetua sit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera: melius tua filia nubet,
Ignea cum pura Vesta nitebit humo.

Tertia post Nonas remove Lycaona Phoebe 235
Fertur: et a tergo non habet Vrsa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine Campi
Adspicere: et didici, lubrice Tibri, tuos.
Festa dies illis, qui lina madentia ducunt,
Quique tegunt parvis aera recurva cibus. 240

Mens quoque numen habet. Menti delubra videmus
Vota metu belli, perfide Poene, tui.

Poene, rebellaras: et leto Consulis omnes
Attoniti Mauras pertinuere manus.
245 Spem metus expulerat; cum Menti vota Senatus
Suscipit; et melior protinus illa venit.
Adspicit instantes mediis sex lucibus Idus
Illa dies, qua sunt vota soluta Deae.

Vesta, fave: tibi nunc operata resolvimus ora;
250 Ad tua si nobis sacra venire licet.
In prece totus eram. Coelestia numina sensi,
Laetaque purpurea luce refulsit humus.
Non equidem vidi, valeant mendacia vatum,
Te, Dea; nec fueras adspicienda viro.
255 Sed, quae nescieram, quorumque errore tenebar,
Cognita sunt, nullo praecipiente, mihi.
Dena quater memorant habuisse Palilia Romam,
Cum flammae custos aede recepta sua est.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
260 Numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quae nunc aere vides, stipula tunc tecta videres.
Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestae,
Tunc erat intonsi regia magna Numae.
265 Forma tamen templi, quae nunc manet, ante fuisse
Dicitur: et formae caussa probanda subest.
Vesta eadem est, quae Terra: subest vigil ignis
utrique.

Significant sedem terra focusque suam.
Terra pilae similis, nullo fulcimine nixa,
270 Aëre subiecto tam grave pendet onus.
Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem:
Quique premat partes, angulus omnis abest.
Cumque sit in media rerum regione locata,
Et tangat nullum plusve minusve latus;
275 Ni convexa foret, parti vicinior esset:
Nec medium terram mundus haberet onus.

Arte Syracosia suspensus in aëre clauso
Stat globus, immensi parva figura poli;
Et quantum a summis, tantum secessit ab imis
Terra. Quod ut fiat, forma rotunda facit. 280
Par facies templi: nullus procurrit in illo
Angulus. A pluvio vindicat imbre tholus.
Cur sit virgineis, quaeris, Dea culta ministris?
Inveniam caussas hac quoque parte suas.
Ex Ope Iunonem memorant Cereremque creatas 285
Semine Saturni: tertia Vesta fuit.
Vtraque nupserunt; ambae peperisse feruntur:
De tribus impatiens restitit una viri.
Quid mirum, virgo si virgine laeta ministra
Admittit castas in sua sacra manus? 290
Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flammam.
Nataque de flamma corpora nulla vides.
Iure igitur virgo est, quae semina nulla remittit,
Nec capit: et comites virginitatis habet.
Esse diu stultus Vestae simulacra putavi: 295
Mox didici curvo nulla subesse tholo.
Ignis inextinctus templo celatur in illo.
Effigiem nullam Vesta, nec ignis, habent.
Stat vi terra sua: vi stando Vesta vocatur;
Caussaque par Graii nominis esse potest. 300
At focus a flammis, et, quod foyet omnia, dictus:
Qui tamen in primis aedibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor: inde precando
Affamur Vestam, Quae loca prima tenes.
Ante focos olim longis considerare scamnis 305
Mos erat; et mensae credere adesse Deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquae sacra Vacunae,
Ante Vacunales stantque sedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetusto:
Fert missos Vestae pura patella cibos. 310
Ecce coronatis panis dependet asellis;
Et velant scabras florida sertae molas.

- Sola prius furnis torrebant farra coloni;
Et Fornacali sunt sua sacra Deae.
315 Suppositum cineri panem focus ipse parabat;
Strataque erat tepido tegula quassa solo.
Inde focum servat pistor, dominamque focorum,
Et quae pumiceas versat asella molas.
Praeteream, referamne tuum, rubicunde Priape,
320 Dedecus? est multi fabula plena ioci.
Turrigera frontem Cybele redimita corona
Convocat aeternos ad sua festa Deos.
Convocat et Satyros, et rustica numina, Nymphas
Silenus, quamvis nemo vocarat, adest.
325 Nec licet, et longum est epulas narrare Deorum:
In multo nox est pervigilata mero.
Hi temere errabant in opacae vallibus Idae:
Pars iacet, et molli gramine membra levat.
Hi ludunt, hos somnus habet: pars brachia nectit,
330 Et viridem celeri ter pede pulsat humum.
Vesta iacet, placidamque capit secunda quietem,
Sicut erat positum cespite fulta caput.
At ruber hortorum custos Nymphasque Deasque
Captat; et errantes fertque refertque pedes.
335 Adspicit et Vestam, dubium, Nymphamne putarit,
An scierit Vestam: scisse sed ipse negat.
Spem capit obscoenam, furtimque accedere tentat;
Et fert suspensos, corde micante, gradus.
Forte senex, quo vectus erat, Silenus asellum
340 Liquerat ad ripas lene sonantis aquae.
Ibat, ut inciperet longi Deus Hellesponti;
Intempestivo cum rudit ille sono.
Territa voce gravi surgit Dea. Convolat omnis
Turba. Per infestas effugit ille manus.
345 Lampsacos hoc animal solita est mactare Priapo:
Apta asini flammis indicis exta damus.
Quem tu, Diva memor, de pane monilibus ornas.
Cessat opus: vacuae conticuere molaе.

Nomine, quam pretio, celebratior arce Tonantis,
 Dicam, Pistoris quid velit ara Iovis. 350
 Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
 Fecerat obsidio iam diuturna famem.
 Iupiter, ad solium Superis regale vocatis,
 Incipe, ait Marti. Protinus ille refert:
 Scilicet ignotum est, quae sit fortuna meorum, 355
 Et dolor hic animi voce querentis eget?
 Si tamen, ut referam breviter mala iuncta pudori,
 Exigis: Alpino Roma sub hoste iacet.
 Haec est, cui fuerat promissa potentia rerum,
 Iupiter? hanc terris impositurus eras? 360
 Iamque Suburbanos, Hetruscaque contudit arma.
 Spes erat in cursu: nunc Lare pulsa suo est.
 Vidimus ornatos, aerata per atria, picta
 Veste, triumphales occubuisse senes.
 Vidimus Iliacae transferri pignora Vestae 365
 Sede. Putant aliquos scilicet esse Deos.
 At si respicerent, qua vos habitatis in arce,
 Totque domos vestras obsidione premi;
 Nil opis in cura scirent superesse Deorum,
 Et data sollicita tura perire manu. 370
 Atque utinam pugnae pateat locus! arma capessant;
 Et, si non poterunt exsuperare, cadant.
 Nunc inopes victus, ignavaque fata timentes
 Monte suo clausos barbara turba premit.
 Tum Venus, et lituo pulcher trabeaque Quirinus, 375
 Vestaque pro Latio multa locuta suo.
 Publica, respondit, cura est pro moenibus istis,
 Iupiter: et poenas Gallia victa dabit.
 Tu modo, quae desunt fruges, superesse putentur,
 Effice: nec sedes desere, Vesta, tuas. 380
 Quodcunque est Cereris solidae, cava machina frangat;
 Mollitamque manu duret in igne focus.
 Ov. T. III. K

- Iusserat, et fratris virgo Saturnia iussis
Annuit; et mediae tempora noctis erant.
385 Iam ducibus somnum dederat labor. Increpat illos
Iupiter, et sacro, quid velit, ore docet:
Surgite, et in medios de summis arcibus hostes
Mittite, quam minime perdere vultis, opem.
Somnus abit, quaeruntque novis ambagibus acti,
390 Perdere quam nolint, et iubeantur, opem.
Ecce Ceres visa est. Iaciunt Cerealia dona.
Iacta super galeas scutaque longa sonant.
Posse fame vinci spes excidit. Hoste repulso,
Candida Pistori ponitur ara Iovi.
395 Forte revertebar festis Vestalibus illac,
Qua nova Romano nunc Via iuncta Foro est.
Huc pede matronam vidi descendere nudo:
Obstupui, tacitus sustinuique gradum.
Sensit anus vicina loci; iussumque sedere
400 Alloquitur, quatiens, voce tremante, caput.
Hoc, ubi nunc fora sunt, udae tenuere paludes:
Amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
Nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.
405 Qua Velabra solent inCircum ducere pompas;
Nil praeter salices cassaque canna fuit.
Saepe suburbanas rediens conviva per undas
Cantat, et ad nautas ebria verba iacit.
Nondum conveniens diversis iste figuris
410 Nomen ab averso ceperat amne Deus.
Hic quoque lucus erat, iuncis et arundine densus,
Et pede velato non adeunda palus.
Stagna recesserunt, et aquas sua ripa coërcet:
Siccaque nunc tellus; mos tamen inde manet.
415 Reddiderat caussam. Valeas, anus optima, dixi:
Quod superest aevi, molle sit omne, tui.
Caetera iam pridem didici puerilibus annis;
Non tamen idcirco praetereunda mihi.

Moenia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
Ilus adhuc Asiae dives habebat opes. 420
Creditur armiferae signum coeleste Minervae
Vrbis in Iliacae desiluisse iuga.
Cura videre fuit: vidi templumque locumque.
Hoc superest illi: Pallada Roma tenet.
Consulitur Smintheus: lueoque obscurus opaco 425
Hos non mentito reddidit ore sonos:
Aetheriam servate Deam; servabitis Urbem:
Imperium secum transferet illa loci.
Servat, et inclusam summa tenet Ilus in arce:
Curaque ad heredem Laomedonta venit. 430
Sub Priamo servata parum. Sic ipsa volebas:
Ex quo iudicio forma revicta tua est.
Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Vlixes,
Seu pius Aeneas, eripuisse datur.
Auctor in incerto: res est Romana; tuetur 435
Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.
Heu quantum timuere Patres, quo tempore Vesta
Arsit, et est adytis obruta paene suis!
Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes:
Mistaque erat flammae flamma profana piae. 440
Attonitae flebant, demisso crine, ministrae:
Abstulerat vires corporis ipse timor.
Provolat in medium, et magna, Succurrite, voce,
Non est auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis: 445
Non ea sunt voto, sed rapienda manu.
Me miserum! dubitatis? ait. Dubitare videbat,
Et pavidas posito procubuisse genu.
Haurit aquas: tollensque manus, Ignoscite, dixit,
Sacra: vir intrabo non adeunda viro. 450
Si scelus est: in me commissi poena redundet.
Sit capitis damno Roma soluta mei.
Dixit, et irrupit: factum Dea rapta probavit;
Pontificisque sui munere tuta fuit.

455 Nunc bene lucetis sacrae sub Caesare flammae:
Ignis in Iliacis nunc erit, estque, focus.
Nullaque dicetur vittas temerasse sacerdos
Hoc Duce: nec viva defodietur humo.
Sic incesta perit: quia quam violavit, in illam
460 Conditur: et Tellus Vestaque numen idem est.
Tum sibi Callaïco Brutus cognomen in hoste
Fecit, et Hispanam sanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miscentur tristia laetis;
Ne populum toto pectore festa iuvent.
465 Crassus ad Euphraten aquilas, natumque, suosque
Perdedit: et leto est ultimus ipse datus.
Parthe, quid exsultas? dixit Dea; signa remittes:
Quique necem Crassi vindicet, ultor erit.

At simul auritis violae demuntur asellis,
470 Et Cereris fruges aspera saxa terunt:
Navita puppe sedens, Delphina videbimus, inquit;
Humida cum pulso nox erit orta die.

Iam, Phryx, a nupta quereris, Tithone, relinqui;
Et vigil Eois Lucifer exit aquis.
475 Ite, bonae matres, vestrum Matralia festum,
Flavaque Thebanae reddite liba Deae.
Pontibus et magno iuncta est celeberrima Circo
Area: quae posito de bove nomen habet.
Hac ibi luce ferunt Matutae sacra parenti
480 Sceptraferas Servi templa dedisse manus.
Quae Dea sit: quare famulas a limine templi
Arceat; arcet enim, libaque tosta petat;
Bacche, racemiferos hedera redimite capillos,
Si domus illa tua est, dirige navis iter.
485 Arserat obsequio Semele Iovis. Accipit Ino
Te puer; et summa sedula nutrit ope.
Intumuit Iuno, rapta quod pellice natum
Educat. At sanguis ille sororis erat.

Hinc agitur Furiis Athamas, et imagine falsa:
Tuque cadis patria, parve Learchæ, manu. 490
Moesta Learchæas mater tumulaverat umbras;
Et dederat miseris omnia iusta rogis.
Hæc quoque, funestos ut erat laniata capillos,
Prosilit, et cunis te, Melicerta, rapit.
Est spatio contracta brevi, freta bina repellit, 495
Vnaque pulsatur terra duabus aquis.
Huc venit insanis natum complexa lacertis;
Et secum e celso mittit in alta iugo.
Excipit illaesos Panope, centumque sorores;
Et placido lapsu per sua regna ferunt. 500
Nondum Leucotheæ, nondum puer ille Palaemon
Vorticibus densi Tibridis ora tenent.
Lucus erat: dubium Semelæ Stimulaene vocetur;
Maenadas Ausonias incoluisse ferunt.
Quærit ab his Ino, quæ gens foret. Arcadas esse 505
Audit; et Evandrum sceptrâ tenere loci.
Dissimulata Deam Latias Saturnia Bacchas
Instimulat fictis insidiosa sonis:
O nimium faciles, o toto pectore captae,
Non venit hæc nostris hospes amica choris. 510
Fraude petit; sacrique parat cognoscere ritum.
Quo possit poenas pendere, pignus habet.
Vix bene desierat; complent ululatibus auras
Thyades effusis per sua colla comis:
Iniiciuntque manus, puerumque revellere pugnant. 515
Quos ignorat adhuc, invocât illa Deos:
Dique, virique loci, miserae succurrite matri,
Clamor Aventini saxa propinqua ferit.
Appulerat ripae vaccas Octæus Iberos.
Audit; et ad vocem concitus urget iter. 520
Herculis adventu, quæ vim modo ferre parabant,
Turpia femineæ terga dedere fugæ.
Quid petis hinc, cognorat enim, matertera Bacchi?
An numen, quod me, te quoque vexat, ait?

- 525 Illa docet partim; partim praesentia nati
 Continet: et furiis in scelus isse pudet.
Rumor, ut est velox, agitatis pervolat alis:
 Estque frequens, Ino, nomen in ore tuum.
Hospita Carmentis fidos intrasse penates
530 Diceris, et longam deposuisse famem.
Liba sua properata manu Tegeaea sacerdos
 Traditur in subito cocta dedisse foco.
Nunc quoque liba iuvant festis Matralibus illam.
 Rustica sedulitas gratior arte fuit.
535 Nunc, ait, o vates, venientia fata resigna,
 Qua licet: hospitibus hoc, precor, adde meis.
Parva mora est: coelum vates ac numina sumit,
 Fitque sui toto pectore plena Dei.
Vix illam subito posses cognoscere; tanto
540 Sanctior, et tanto, quam modo, maior erat.
Laeta canam: gaude defuncta laboribus, Ino,
 Dixit; et huic populo dextera semper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit.
 In vestris aliud sumite nomen aquis.
545 Leucothee Graiis, Matuta vocabere nostris.
 In portus nato ius erit omne tuo.
Quem nos Portunum, sua lingua Palaemona dicet
 Ite, precor nostris aequus uterque locis.
Annuerant: promissa fides: posuere labores.
550 Nomina mutarunt: hic Deus, illa Dea est.
Cur vetet ancillas accedere, quaeritis? odit.
 Principiumque odii, si sinat ipsa, canam.
Vna ministrarum solita est, Cadmei, tuarum
 Saepe sub amplexus coniugis ire tui.
555 Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa
 Comperit agricolis semina tosta dari.
Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit.
 Hoc est, cur odio sit tibi serva manus.
Non tamen hanc pro stirpe sua pia mater adoret,
560 Irsa parum felix visa fuisse parens.

Alterius prolem melius mandabitis illi:
Vtilior Baccho quam fuit ipsa suis.
Hanc tibi, Quo properas, memorant dixisse, Rutili?
Luce mea Marso Consul ab hoste cades.
Exitus accessit verbis: flumenque Tolenum 565
Purpureo mistis sanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide caesus eadem
Didius hostiles ingeminavit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua est, auctorque, locusque.
Sed superiniectis quis latet aede togis? 570
Servius est: hoc constat enim; sed caussa latendi
Discrepat; et dubium me quoque mentis habet.
Dum Dea furtivos timide profitetur amores;
Coelestemque homini concubuisse pudet;
Arsit enim magno correpta cupidine Regis, 575
Caecaque in hoc uno non fuit illa viro;
Nocte domum parva solita est intrare fenestra:
Vnde Fenestellae nomina porta tenet.
Nunc pudet, et vultus velamine celat amatos:
Oraque sunt multa regia tecta toga. 580
An magis est verum, post Tullî funera plebem
Confusam placidi morte fuisse ducis?
Nec modus ullus erat: crescebat imagine luctus;
Donec eam positis occuluere togis.
Tertia caussa mihi spatio maiore canenda est: 585
Nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia, coniugio, sceleris mercede, peracto,
His solita est dictis exstimulare virum:
Quid iuvat esse pares, te nostrae caede sororis,
Meque tui fratris, si pia vita placet? 590
Vivere debuerant et vir meus, et tua coniux,
Si nullum ausuri maius eramus opus.
Et caput et regnum facio dotale parentis.
Si vir es, i, dictas exige dotis opes.
Regia res scelus est. Socero cape regna necato: 595
Et nostras patrio sanguine tinge manus.

Talibus instinctus solio privatus in alto
Sederat. Attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, hinc caedes: infirmaque vincitur
aetas.

600 Sceptra gener socero rapta Superbus habet.
Ipse sub Esquiliis, ubi erat sua regia, caesus
Concidit in dura sanguinolentus humo.
Filia, carpento patrios initura penates,
Ibat per medias alta feroxque vias.

605 Corpus ut adspexit, lacrimis auriga profusis
Restitit. Hunc tali corripit illa sono:
Vadis? an expectas pretium pietatis amarum?
Duc, inquam, invitas ipsa per ora rotas.
Certa fides facti: dictus Sceleratus ab illa

610 Vicus, et aeterna res ea pressa nota.
Post tamen hoc ausa est templum, monumenta
parentis,

Tangere: mira quidem, sed tamen acta loquar.
Signum erat in solio residens sub imagine Tulli:
Dicitur hoc oculis opposuisse manum.

615 Et vox audita est, Vultus obscondite nostros,
Ne natae videant ora nefanda meae.
Veste data tegitur: vetat hanc Fortuna moveri:
Et sic e templo est ipsa locuta suo:
Ore revelato qua primum luce patebit

620 Servius, haec positi prima pudoris erit.
Parcite, matronae, vetitas attingere vestes:
Sollenni satis est voce movere preces:
Sitque caput semper Romano tectus amictu,
Qui rex in nostra septimus Vrbe fuit.

625 Arserat hoc templum: signo tamen ille pepercit
Ignis: opem nato Mulciber ipse tulit.
Namque pater Tulli Vulcanus, Oeresia mater
Praesignis facie, Corniculana fuit.

Hanc secum Tanaquil, sacris de more paratis,
630 Iussit in ornatum fundere vina focum.

Hic inter cineres obscoeni forma virilis
Aut fuit, aut visa est: sed fuit illa magis.
Iussa loco captiva fovet. Conceptus ab illa
Servius a coelo semina gentis habet.
Signa dedit genitor, tum cum caput igne corusco 635
Contigit, inque coma flammeus arsit apex.
Te quoque magnifica, Concordia, dedicat aede
Livia, quam caro praestitit illa viro.
Disce tamen, veniens aetas, ubi Livia nunc est
Porticus, immensae tecta fuisse domus. 640
Vrbis opus domus una fuit: spatiumque tenebat,
Quo brevius muris oppida multa tenent.
Haec aequata solo est, nullo sub crimine regni,
Sed quia luxuria visa nocere sua.
Sustinuit tantas operum subvertere moles 645
Totque suas heres perdere Caesar opes.
Sic agitur censura, et sic exempla parantur;
Cum vindex, alios quod monet, ipse facit.
Nulla nota est veniente die, quam ducere possis.
Idibus Invicto sunt data templa Iovi. 650
Etiam Quinquatrus iubeor narrare minores.
Nunc ades o coeptis, flava Minerva, meis.
Cur vagus incedit tota tibicen in Vrbe?
Quid sibi personae, quid stola longa, volunt?
Sic ego: sic posita Tritonia cuspidē dixit. 655
Pace velim doctae verba referre Deae.
Temporibus veterum tibicinis usus avorum
Magnus, et in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis:
Cantabat moestis tibia funeribus. 660
Dulcis erat mercede labor: tempusque secutum,
Quod subito Graiae frangeret artis opus.
Adde quod Aedilis, pompam qui funeris irent,
Artifices solos iusserat esse decem.
Exsilio mutant Urbem, Tiburque recedunt; 565
Exsilium quoddam tempore Tibur erat:

- Quaeritur in scena cava tibia; quaeritur aris:
Ducit supremos naenia nulla toros.
Servierat quidam, quantolibet ordine dignus,
670 Tibure: sed longo tempore liber erat.
Rure dapes parat ille suo; turbamque canoram
Convocat. Ad festas convenit illa dapes.
Nox erat; et vinis oculique animique natabant:
Cum praecomposito nuntius ore venit.
675 Atque ita, Quid cessas convivia solvere? dixit:
Auctor vindictae iam venit ecce tuae.
Nec mora; convivae valido titubantia vino
Membram ovent: dubii stantque labantque pedes.
At dominus, Discedite, ait: plaustroque morantes
680 Sustulit. In plaustro sirpea lata fuit.
Alliciunt somnos tempus, motusque, merumque;
Potaque se Tibur turba redire putat.
Iamque per Esquilias Romanam intraverat urbem,
Et mane in medio plaustra fuere Foro.
685 Plautius, ut possent specie numeroque Senatum
Fallere, personis imperat ora tegi;
Admiscetque alios: et, ut hunc tibicina coetum
Augeat, in longis vestibus ire iubet.
Sic reduces bene posse tegi: ne forte notentur
690 Contra collegae iussa redisse sui.
Res placuit: cultuque novo libet Idibus uti;
Et canere ad veteres verba iocosa modos.
Haec ubi perdocuit, Superest mihi discere, dixi,
Cur sit Quinquatrus illa vocata dies.
695 Martius, inquit, agit tali mea nomine festa:
Estque sub inventis haec quoque turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo,
Ut daret, effeci, tibia longa sonos.
Vox placuit: liquidis faciem referentibus undis
700 Vidi virgineas intumuisse genas.
Ars mihi non tanti est; valeas, mea tibia, dixi.
Excipit abiectam cespite ripa suo.

Inventam Satyrus primum miratur: at usum

Nescit, et inflatam sentit habere sonum.

Et modo dimittit digitis, modo concipit auras: 705

Iamque inter Nymphas arte superbus erat.

Provocat et Phoebum. Phoebosuperante pependit:

Caesa recesserunt a cute membra sua.

Sum tamen inventrix auctorque ego carminis huius.

Hoc est cur nostros ars colat ista dies. 710

Tertia lux veniat, qua tu Dodoni Thyene,

Stabis Agenorei fronte videnda bovis.

Haec est illa dies, qua tu purgamina Vestae,

Tibri, per Etruscas in mare mittis aquas.

Si qua fides ventis; Zephyro date carbasa, nautae: 715

Cras veniet vestris ille secundus aquis.

At pater Heliadum, radiis ubi tinxerit undis,

Et cinget geminos stella serena polos;

Tollet humo validos proles Hyriea lacertos:

Continua Delphin nocte videndus erit. 720

Scilicet hic olim Volscos Aequosque fugatos

Viderat in campis, Algida terra, tuis.

Vnde suburbano clarus, Tuberte, triumpho,

Vectus es in niveis, Postume, victor equis.

Iam sex, et totidem luces de mense supersunt: 725

Huic unum numero tu tamen adde diem.

Sol abit e Geminis, et Cancris signa rubescunt:

Coepit Aventina Pallas in arce coli.

Iam tua, Laomedon, oritur nurus: ortaue noctem

Pellit, et e pratis uda pruina fugit. 730

Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur,

Tum, cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.

Hanc quoque cum patriis Galatea receperit undis,

Plenaque securae terra quietis erit;

- 735 Surgit humo iuvenis telis afflatus avitis;
Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phaedrae, nota est iniuria Thesei:
Devovit natum credulus ille suum.
Non impune pius iuvenis Troezena petebat.
- 740 Dividit obstantes pectore taurus aquas.
Solliciti terrentur equi; frustra que retenti
Per scopulos dominum duraque saxa trahunt.
Exciderat curru, lorisque morantibus artus
Hippolytus lacero corpore raptus erat:
- 745 Reddideratque animam, multum indignante
Diana.
Nulla, Coronides, caussa doloris; ait.
Namque pio iuveni vitam sine vulnere reddam;
Et cedent arti tristia fata meae.
Gramina continuo loculis depromit eburnis;
- 750 Profuerunt Glauci manibus illa prius:
Tunc, cum observatas augur descendit in herbas;
Vsus et auxilio est anguis ab angue dato.
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit:
Depositum terra sustulit ille caput.
- 755 Lucus eum, nemorisque tui, Dictynna, recessus
Celat: Aricino Virbius ille lacu.
At Clymenus Clothoque dolent; haec, fila reneri,
Hic, fieri regni iura minora sui.
Iupiter, exemplum veritus, direxit in illum
- 760 Fulmina, qui nimiae moverat artis opem.
Phoebe, querebaris. Deus est: placare parenti.
Propter te, fieri quod vetat, ipse facit.
- Non ego te, quamvis properabis vincere, Caesar,
Si vetet auspicium, signa movere velim.
- 765 Sint tibi Flaminius Trasimenaque litora testes;
Per volucres aequos multa monere Deos.
Tempora si veteris quaeris temeraria damni;
Quartus ab extremo mense bis ille dies.

Postera lux melior. Superat Masinissa Syphacem;
Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis. 770

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis;
Et fugiunt, freno non remorante, dies.
Quam cito venerunt Fortunae Fortis honores
Post septem luces Iunius actus erit.
Ite, Deam laeti Fortem celebrate, Quirites: 775
In Tiberis ripa munera regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba.
Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatae iuvenum convivia lintres;
Multaque per medias vina bibantur aquas. 780
Plebs colit hanc: quia, qui posuit, de plebe fuisse
Fertur, et ex humili sceptrum tulisse loco.
Convenit et servis: serva quia Tullius ortus
Constituit dubiae templa propinqua Deae.

Ecce suburbana rediens male sobrius aede 785
Ad stellas aliquis talia verba iacit:
Zona latet tua nunc, et cras fortasse latebit:
Dehinc erit, Orion, adspicienda mihi.
At si non esset potus; dixisset eadem
Venturum tempus solstitiale die. 790

Lucifero subeunte Lares delubra tulerunt,
Hic ubi fit docta multa corona manu.
Tempus idem Stator aedis habet, quam Romu-
lus olim
Ante Palatini condidit ora iugi.

Tot restant de mense dies, quot nomina Parcis, 795
Cum data sunt trabeae templa, Quirine, tuae.

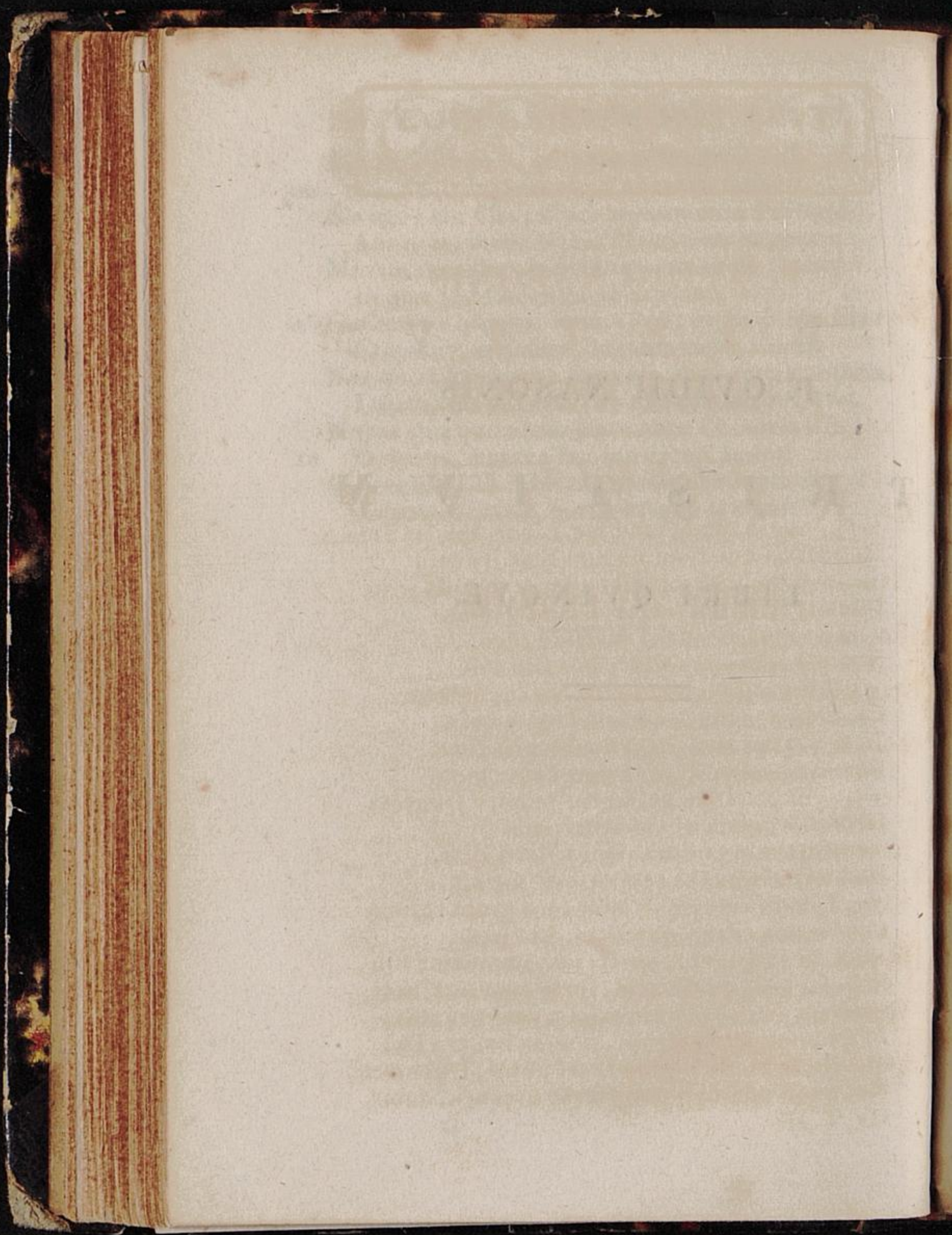
Tempus Iuleis cras est natale Kalendis:
Pierides, coeptis addite summa meis.

Dicite, Pierides, quis vos adiunxerit isti,
 300 Cui dedit invitas victa noverca manus.
 Sic ego: sic Clio, Clari monumenta Philippi
 Adspicis: unde trahit Marcia casta genus.
 Marcia sacrificio deductum nomen ab Anco;
 In qua par facies nobilitate sua.
 305 Par animo quoque forma suæ respondet in illa:
 Et genus, et facies, ingeniumque simul.
 Nec quod laudamus formam, tam turpe putaris.
 Laudamus magnas hac quoque parte Deas.
 Nupta fuit quondam matertera Caesaris illi.
 310 O decus, o sacra femina digna domo!
 Sic cecinit Clio: doctae assensere sorores.
 Annuit Alcides, increpuitque lyram.

P. OVIDII NASONIS

T R I S T I V M

LIBRI QVINQVE.

P. OVIDII NASONIS
T R I S T I V M
LIBER PRIMVS.

ELEGIA I.

Parve, nec invideo, sine me, Liber, ibis in Urbem:
Heu mihi! quo domino non licet ire tuo.
Vade, sed incultus; qualem decet exsulis esse.
Infelix, habitum temporis huius habe.
Nec te purpureo velent vaccinia fuco: 5
Non est conveniens luctibus ille color:
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur:
Candida nec nigra cornua fronte geras.
Felices ornent haec instrumenta libellos.
Fortunae memorem te decet esse meae. 10
Nec fragili geminae poliantur pumice frontes:
Hirsutus passis ut videare comis.
Neve liturarum pudeat. Qui viderit illas,
De lacrimis factas sentiet esse meis.
Vade, Liber, verbisque meis loca grata saluta. 15
Contingam certe, quo licet, illa pede.
Si quis, ut in populo, nostri non immemor illic,
Si quis, qui, quid agam, forte requirat, erit;
Vivere me dices: salvum tamen esse negabis.
Id quoque, quod vivam, munus habere Dei. 20
Atque ita te tacitus, quaerenti plura, legendum,
Ne, quod non opus est, forte loquare, dabis.
Ov. T. III. L

- Protinus admonitus repetet mea crimina lector;
Et peragar populi publicus ore reus.
25 Neu, cave, defendas, quamvis mordebere dictis.
Causa patrocínio non bona peior erit.
Invenies aliquem, qui me suspiret ademtum;
Carmina nec siccis perlegat ista genis:
Et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
30 Sit mea, lenito Caesare, poena minor.
Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ille, precamur,
Placatos misero qui volet esse Deos.
Quaeque volet, rata sint: ablataque Principis ira
Sedibus in patriis det mihi posse mori.
35 Vt peragas mandata, Liber, culpabere forsan;
Ingeniique minor laude ferere mei.
Iudicis officium est, ut res, ita tempora rerum
Quaerere. Quaesito tempore tutus eris.
Carmina proveniunt animo deducta sereno:
40 Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis et otia quaerunt:
Me mare, me venti, me fera iactat hiems.
Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
Haesurum iugulo iam puto iamque meo.
45 Haec quoque quod facio, iudex mirabitur aequus;
Scriptaque cum venia qualiacunque leget.
Da mihi Maeoniden, et tot circumspice casus;
Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique securus famae, Liber, ire memento;
50 Nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
Non ita se nobis praebet Fortuna secundam,
Vt tibi sit ratio laudis habenda tuae.
Donec eram sospes, tituli tangebar amore;
Quaerendique mihi nominis ardor erat.
55 Carmina nunc si non studiumque, quod obfuit, odi,
Sit satis. Ingenio sic fuga parta meo.
I tamen, i, pro me tu, cui licet, adspice Romam.
Di facerent, possem nunc meus esse liber.

Nec te, quod venias magnam peregrinus in Urbem,
 Ignotum populo posse venire puta. 60
 Vt titulo careas; ipso noscère colore:
 Dissimulare velis; te liquet esse meum.
 Clam tamen intrato; ne te mea carmina laedant.
 Non sunt, ut quondam plena favoris erant.
 Si quis erit, qui te, quia sis meus, esse legendum 65
 Non putet, e gremio reiiciatque suo:
 Inspice, dic, titulum. Non sum praeceptor Amoris;
 Quas meruit, poenas iam dedit illud opus.
 Forsitan exspectes, ut in alta Palatia missum
 Scandere te iubeam, Caesareamque domum. 70
 Ignoscant augusta mihi loca, Dique locorum.
 Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
 Esse quidem memini mitissima sedibus illis
 Numina: sed timeo, qui nocuere, Deos.
 Terretur minimo pennae stridore columba, 75
 Vnguibus, accipiter, saucia facta tuis.
 Nec procul a stabulis audet secedere, si qua
 Excussa est avidi dentibus agna lupi.
 Vitaret coelum Phaëthon, si viveret; et quos
 Optarat stulte, tangere nollet equos. 80
 Me quoque, quae sensi, fateor Iovis arma timere:
 Me reor infesto, cum tonat, igne peti.
 Quicunque Argolica de classe Capharea fugit;
 Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.
 Et mea cymba, semel vasta percussa procella, 85
 Illum, quo laesa est, horret adire locum.
 Ergo, care Liber, timida circumspice mente;
 Et satis a media sit tibi plebe legi.
 Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
 Icarus, Icariis nomina fecit aquis. 90
 Difficile est tamen, hic remis utaris an aura,
 Dicere. Consilium resque locusque dabunt.
 Si poteris vacuo tradi; si cuncta videbis
 Mitia; si vires fregerit ira suas;

- 95 Si quis erit, qui te dubitantem et adire timentem
Tradat, et ante tamen pauca loquatur; adi.
Luce bona, dominoque tuo felicior ipse
Pervenias illuc; et mala nostra leves.
Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
100 Solus Achilleo tollere more potest.
Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto.
Nam spes est animi nostra timore minor.
Quaeque quiescebat, ne mota resaeviat ira;
Et poenae tu sis altera caussa, cave.
105 Cum tamen in nostrum fueris penetrale receptus,
Contigerisque tuam, scrinia curva, domum;
Adspicies illic positos ex ordine fratres,
Quos studium cunctos evigilavit idem.
Caetera turba palam titulos ostendet apertos;
110 Et sua detecta nomina fronte geret.
Tres procul obscura latitantes parte videbis.
Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.
Hos tu vel fugias, vel, si satis oris habebis,
Oedipodas facito Telegonosque voces.
115 Deque tribus, moneo, si quae tibi cura parentis,
Ne quemquam, quamvis ipse docebit, ames.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
Nuper ab exsequiis carmina rapta meis:
His mando dicas, inter mutata referri
120 Fortunae vultum corpora posse meae.
Namque ea dissimilis subito est effecta priori:
Flendaque nunc, aliquo tempore laeta fuit.
Plura quidem mandare tibi, si quaeris, habebam;
Sed vereor tardae caussa fuisse morae.
125 Quod si, quae subeunt, tecum, Liber, omnia ferres;
Sarcina laturus magna futurus eras.
Longa via est: propera. Nobis habitabitur orbis
Ultimus; a terra terra remota mea.
-

ELEGIA II.

Di maris et coeli, quid enim nisi vota supersunt?

Solvere quassatae parcite membra ratis:

Neve, precor, magni subscribite Caesaris irae.

Saepe, premente Deo, fert Deus alter opem.

Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo: 5

Aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.

Oderat Aenean propior Saturnia Turno.

Ille tamen Veneris numine tutus erat.

Saepe ferox cautum petiit Neptunus Vlixem:

Eripuit patruo saepe Minerva suo. 10

Et nobis aliquod, quamvis distamus ab illis,

Quid vetat irato numen adesse Deo?

Verba miser frustra non proficientia perdo:

Ipsa graves spargunt ora loquentis aquae:

Terribilisque Notus iactat mea dicta; precesque, 15

Ad quos mittuntur, non sinit ire Deos.

Ergo idem venti, ne caussa laedar in una,

Velaque nescio quo, votaue nostra ferunt?

Me miserum, quanti montes volvuntur aquarum!

Iam iam tacturos sidera summa putes. 20

Quantae diducto subsidunt aequore valles!

Iam iam tacturas Tartara nigra putes.

Quocunque adspicias, nihil est nisi pontus et aër;

Fluctibus hic tumidis, nubibus ille minax.

Inter utrumque fremunt immani turbine venti. 25

Nescit, cui domino pareat, unda maris.

Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu:

Nunc Zephyrus sero vespere missus adest:

Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto;

Nunc Notus adversa proelia fronte gerit. 30

Rector in incerto est: nec quid fugiatve petatve,

Invenit. Ambiguis ars stupet ipsa malis.

- Scilicet occidimus, nec spes, nisi vana, salutis:
Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
35 Opprimet hanc animam fluctus: frustra que precanti
Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quam me dolet exsule coniux:
Hoc unum nostri scitque gemitque mali.
Nescit in immenso iactari corpora ponto:
40 Nescit agi ventis: nescit adesse necem.
Di bene, quod non sum mecum conscendere passus;
Ne mihi mors misero bis patienda foret!
At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
Dimidia certe parte superstes ero.
45 Heu mihi! quam celeri micuerunt nubila flamma!
Quantus ab aethereo personat axe fragor!
Nec levius laterum tabulae feriuntur ab undis,
Quam grave balistae moenia pulsat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes:
50 Posterior nono est, undecimoque prior.
Nec letum timeo: genus est miserabile leti.
Demite naufragium; mors mihi manus erit.
Est aliquid, fatove suo ferrove cadentem
In solida moriens ponere corpus humo:
55 Et mandare suis aliquid, sperare sepulchra,
Et non aequoreis piscibus esse cibum.
Fingite me dignum tali nece: non ego solus
Hic vehor. Immeritos cur mea poena trahit?
Pro Superi, viridesque Dei, quibus aequora curae
60 Vtraque iam vestras sistite turba minas.
Quamque dedit vitam mitissima Caesaris ira,
Hanc sinite infelix in loca iussa feram.
Si, quam promerui, poenam me pendere vultis;
Culpa mea est, ipso iudice, morte minor.
65 Mittere me Stygias si iam voluisset ad undas
Caesar; in hoc vestra non eguisset ope.
Est illi nostri non invidiosa cruoris
Copia: quodque dedit, eum volet, ipse feret.

Vos modo, quos nullo certe puto crimine laesos,
 Contenti nostris, Dî, precor, este malis. 70
 Nec tamen, ut cuncti miserum servare velitis,
 Quod periit, salvum iam caput esse potest.
 Vt mare considat ventisque ferentibus utar;
 Vt mihi parcatis; num minus exsul ero?
 Non ego divitias avidus sine fine parandi 75
 Latum mutandis mercibus aequor aro:
 Nec peto, quas quondam petii studiosus, Athenas:
 Oppida non Asiae, non loca visa prius.
 Non ut, Alexandri claram delatus in urbem,
 Delicias videam, Nile iocose, tuas. 80
 Quod faciles opto ventos, quis credere possit?
 Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.
 Obligor, ut tangam laevi fera littora Ponti;
 Quodque sit a patria tam fuga tarda, queror.
 Nescio quo videam positos ut in orbe Tomitas, 85
 Exilem facio per mea vota viam.
 Seu me diligitis, tantos compescite fluctus;
 Pronaque sint nostrae numina vestra rati:
 Seu magis odistis, iussae me advertite terrae.
 Supplicii pars est in regione mei. 90
 Ferte, quid hic facio? rapidi mea carbasa venti.
 Ausonios fines cur mea vela vident?
 Noluit hoc Caesar: quid, quem fugat ille, tenetis?
 Adspiciat vultus Pontica terra meos.
 Et iubet, et merui: nec, quae damnaverit ille, 95
 Crimina defendi fasve piumve puto.
 Si tamen acta Deos nunquam mortalia fallunt;
 A culpa facinus scitis abesse mea.
 Immo ita, vos scitis; si me meus abstulit error,
 Stultaque mens nobis, non scelerata, fuit: 100
 Quamlibet e minimis, domui si favimus illi:
 Si satis Augusti publica iussa mihi;
 Hoc Duce si dixi felicia saecula; proque
 Caesare tura pius Caesaribusque dedi;

105 Si fuit hic animus nobis; ita parcite, Divi.
 Sin minus; alta cadens obruat unda caput.
 Fallor? an incipiunt gravidæ vanescere nubes,
 Victaque mutati frangitur ira maris?
 Non casus, sed vos sub conditione vocati,
 110 Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

ELEGIA III.

Cum subit illius tristissima noctis imago,
 Quae mihi supremum tempus in Vrbe fuit:
 Cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,
 Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
 5 Iam prope lux aderat, qua me discedere Caesar
 Finibus extremae iusserat Ausoniae.
 Nec mens, nec spatium fuerant satis apta paranti:
 Torpuerant longa pectora nostra mora.
 Non mihi servorum, comitis non cura legendi:
 10 Non aptae profugo vestis opisve fuit.
 Non aliter stupui, quam qui Iovis ignibus ictus
 Vivit, et est vitae nescius ipse suae.
 Vt tamen hanc animo nubem dolor ipse removit,
 Et tandem sensus convalescere mei;
 15 Alloquor extremum moestos abiturus amicos,
 Qui modo de multis unus et alter erant.
 Vxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat;
 Imbre per indignas usque cadente genas.
 Nata procul Libycis aberat diversa sub oris:
 20 Nec poterat fati certior esse mei.
 Quodcunque adspiceres, luctus gemitusque sona-
 bant:
 Formaue non taciti funeris intus erat.

Femina virque meo, pueri quoque, funere moe-
rent:

Inque domo lacrimas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in parvo grandibus uti; 25
Haec facies Troiae, cum caperetur, erat.
Iamque quiescebant voces hominumque canum-
que:

Lunaque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego suspiciens, et ab hac Capitolia cernens,
Quae nostro frustra iuncta fuere Lari; 30

Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,
Iamque oculis nunquam templa videnda meis;
Dique relinquendi, quos Vrbs habet alta Quirini;
Este salutati tempus in omne mihi!

Et quamquam sero clypeum post vulnera sumo; 35
Attamen hanc odiis exonerate fugam;

Coelestique viro, quis me deceperit error,
Dicite; pro culpa ne scelus esse putet.
Vt, quod vos scitis, poenae quoque sentiat auctor.
Placato possum non miser esse Deo. 40

Hac prece adoravi Superos ego: pluribus uxor,
Singultu medios praepediente sonos.

Illa etiam ante Lares passis prostrata capillis
Contigit extinctos ore tremante focos:

Multaque in aversos effudit verba Penates, 45
Pro deplorato non valitura viro.

Iamque morae spatium nox praecipitata negabat,
Versaque ab axe suo Parrhasis Arctos erat.

Quid facerem? blando patriae retinebar amore:
Ultima sed iussae nox erat illa fugae. 50

Ah quoties aliquo dixi properante, Quid urges?
Vel, quo festines ire, vel unde, vide.

Ah quoties certam me sum mentitus habere
Horam, propositae quae foret apta viae.

Ter limen tetigi; ter sum revocatus: et ipse 55
Indulgens animo pes mihi tardus erat.

- Saepe, Vale dicto, rursus sum multa locutus;
Et quasi discedens oscula summa dedi.
Saepe eadem mandata dedi: meque ipse fefelli,
60 Respiciens oculis pignora cara meis.
Denique, Quid propero? Scythia est, quo mitti-
mur, inquam:
Roma relinquenda est: utraque iusta mora est.
Vxor in aeternum vivo mihi viva negatur;
Et domus, et fidae duleia membra domus.
65 Quosque ego fraterno dilexi more sodales;
O mihi Thesea pectora iuncta fide!
Dum licet, amplectar: nunquam fortasse licebit
Amplius. In lucro, quae datur hora, mihi est.
Nec mora; sermonis verba imperfecta relinquo,
70 Complectens animo proxima quaeque meo.
Dum loquor, et flemus; coelo nitidissimus alto
Stella gravis nobis, Lucifer ortus erat.
Dividor haud aliter, quam si mea membra relin-
quam:
Et pars abrumpi corpore visa suo est.
75 [Sic Priamus doluit, tunc cum in contraria versus
Vltiores habuit proditiōis equus.]
Tum vero exoritur clamor gemitusque meorum;
Et feriunt moestae pectora nuda manus.
Tum vero coniux humeris abeuntis inhaerens
80 Miscuit haec lacrimis tristia dicta suis:
Non potes avelli: simul ah simul ibimus, inquit:
Te sequar; et coniux exsulis exsul ero.
Et mihi facta via est: et me capit ultima tellus.
Accedam profugae sarcina parva rati.
85 Te iubet e patria discedere Caesaris ira;
Me pietas. Pietas haec mihi Caesar erit.
Talia tentabat: sic et tentaverat ante:
Vixque dedit victas utilitate manus.
Egredior, sive illud erat sine funere ferri,
90 Squalidus immissis hirta per ora comis.

Illa dolore amens tenebris narratur obortis
 Semianimis media procubuisse domo.
 Vtque resurrexit, foedatis pulvere turpi
 Crinibus, et gelida membra levavit humo;
 Se modo, desertos modo complorasse Penates; 95
 Nomen et erepti saepe vocasse viri:
 Nec gemuisse minus, quam si nataeve meumve
 Vidisset structos corpus habere rogos:
 Et voluisse mori: et moriendo ponere sensus:
 Respectuque tamen non posuisse mei. 100
 Vivat: et absentem, quoniam sic fata tulerunt,
 Vivat, et auxilio sublevet usque suo.

=====

ELEGIA IV.

Tingitur Oceano custos Erymanthidos Vrsae;
 Aequareasque suo sidere turbat aquas:
 Nos tamen Ionium non nostra findimus aequor
 Sponte: sed audaces cogimur esse metu.
 Me miserum! quantis increscunt aequora ventis; 5
 Erutaque ex imis fervet arena vadis!
 Monte nec inferior prorae puppique recurvae
 Insilit, et pictos verberat unda Deos.
 Pineae texta sonant; pulsi stridore rudentes:
 Adgemit et nostris ipsa carina malis. 10
 Navita confessus gelido pallore timorem
 Iam sequitur victam, non regit arte, ratem.
 Vtque parum validus non proficientia vector
 Cervicis rigidae frena remittit equo:
 Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus undae, 15
 Aurigam video vela dedisse rati.
 Quod nisi mutatas emisit Aeolus auras;
 In loca iam nobis non adeunda ferar.

Vt foret exemplum veri Phoeus amoris,
Fecerunt Furiae, tristis Oresta, tuae.
Si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes;
Hyrtacidae Niso gloria nulla foret.
Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum, 25
Tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum iuvat, et vultu ridet Fortuna sereno;
Indelibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit; fugiunt: nec noscitur ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat. 30
Atque haec exemplis quondam collecta priorum,
Nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
Vix duo tresve mihi de tot superestis amici.
Caetera Fortunae, non mea, turba fuit.
Quo magis, o pauci, rebus succurrite lapsis, 35
Et date naufragio litora tuta meo:
Neve metu falso nimium trepidate, timentes,
Hac offendatur ne pietate Deus.
Saepe fidem adversis etiam laudavit in armis,
Inque suis amat hanc Caesar, in hoste probat. 40
Causa mea est melior, qui non contraria fovi
Arma; sed hanc merui simplicitate fugam.
Invigiles igitur nostris pro casibus oro;
Diminui si qua numinis ira potest.
Scire meos si quis casus desideret omnes; 45
Plus, quam quod fieri res sinit, ille petat.
Tot mala sum passus, quot in aethere sidera lucent:
Parvaeque quot siccus corpora pulvis habet.
Multaque credibili tulimus maiora: ratamque,
Quamvis acciderint, non habitura fidem. 50
Pars etiam quaedam mecum moriatur oportet:
Meque velim possit dissimulante tegi.
Si vox infragilis, pectus mihi firmitus aere,
Pluraque cum linguis pluribus ora forent;
Non tamen idcirco complecterer omnia verbis, 55
Materia vires exsuperante meas.

- Pro duce Neritio docti mala nostra poëtae
 Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
 Ille brevi spatio multis erravit in annis
 60 Inter Dulichias Iliacasque domos.
 Nos, freta sideribus notis distantia mensos,
 Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
 Ille habuit fidamque manum, sociosque fideles:
 Me profugum comites deseruere mei.
 65 Ille suam laetus patriam victorque petebat.
 A patria fugio victus et exsul ego.
 Nec mihi Dulichium domus est, Ithaceve, Samere:
 Poena quibus non est grandis abesse locis.
 Sed quae de septem totum circumspicit orbem
 70 Montibus, imperii Roma Deūmque locus.
 Illi corpus erat durum patiensque laborum:
 Invalidae vires ingenuaeque mihi.
 Ille erat assidue saevis agitatus in armis:
 Assuetus studiis mollibus ipse fui.
 75 Me Deus oppressit, nullo mala nostra levante:
 Bellatrix illi Diva ferebat opem.
 Cumque minor Iovesit, tumidis qui regnat in undis;
 Illum Neptuni, me Iovis ira premit.
 Adde, quod illius pars maxima ficta laborum est;
 80 Ponitur in nostris fabula nulla malis.
 Denique quaesitos tetigit tamen ille Penates;
 Quaeque diu petiit, contigit arva tamen.
 At mihi perpetuo patria tellure carendum est,
 Ni fuerit laesi mollior ira Dei.

xx

ELEGIA VI.

Nec tantum Clario Lyde dilecta poëtae;
 Nec tantum Coe Battis amata suo est;

Pectoribus quantum tu nostris, Vxor, inhaeres:
 Digna minus misero, non meliore viro.
 Te mea, supposita veluti trabe, fulta ruina est: 5
 Si quid adhuc ego sum, muneris omne tui est:
 Tu facis, ut spoliū ne sim, neu nuder ab illis,
 Naufragii tabulas qui petiere mei.
 Vtque rapax, stimulante fame, cupidusque cruoris
 Incustoditum captat ovile lupus: 10
 Aut ut edax vultur corpus circumspicit, ecquod
 Sub nulla positum cernere possit humo:
 Sic mea nescio quis, rebus male fidus acerbis,
 In bona venturus, si paterere, fuit.
 Hunc tua per fortes virtus submovit amicos; 15
 Nulla quibus reddi gratia digna potest.
 Ergo quam misero, tam vero, teste probaris:
 Hic aliquod pondus si modo testis habet.
 Nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor,
 Aut comes extincto Laodamia viro. 20
 Tu si Maeonium vatem sortita fuisses:
 Penelopes esset fama secunda tuae.
 Sive tibi hoc debes, nulla pia facta magistra;
 Cumque nova mores sunt tibi luce dati:
 Femina seu Princeps, omnes tibi culta per annos, 25
 Te docet exemplum coniugis esse bonae;
 Assimilemque sui longa assuetudine fecit:
 Grandia si parvis assimilare licet.
 Heu mihi, non magnas quod habent mea carmina
 vires;
 Nostraque sunt meritis ora minora tuis! 30
 Si quid et in nobis vivi fuit ante vigoris,
 Exstinctum longis occidit omne malis:
 Prima locum sanctas heroïdas inter haberes:
 Prima bonis animi conspicerere tui.
 Quantumcunque tamen praeconia nostra valebunt; 35
 Carminibus vives tempus in omne meis.

ELEGIA VII.

- Si quis habes nostris similes in imagine vultus;
Deme meis hederas, Bacchicaserta, comis.
Ista decent laetos felicia signa poëtas.
Temporibus non est apta corona meis.
5 Haec tibi dissimulas, sentis tamen, optime, dici,
In digito qui me fersque refersque tuo,
Effigiemque meam fulvo complexus in auro
Cara relegati, qua potes, ora vides.
Quae quoties spectas, subeat tibi dicere forsan,
10 Quam procul a nobis Naso sodalis abest!
Grata tua est pietas: sed carmina maior imago
Sunt mea; quae mando qualiacunque legas:
Carmina mutatas hominum dicentia formas:
Infelix domini quod fuga rupit opus.
15 Haec ego discedens, sicut bene multa meorum,
Ipse mea posui moestus in igne manu.
Utque cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias, et melior matre fuisse soror;
Sic ego non meritos mecum peritura libellos
20 Imposui rapidis viscera nostra rogis;
Vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus
Vel quod adhuc crescens et rude carmen erat.
Quae quoniam non sunt penitus sublata, sed exstant;
Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
25 Nunc precor ut vivant, et non ignava legentum
Otia delectent, admoneantque mei.
Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo;
Nesciet his summam si quis abesse manum.
Ablatum mediis opus est incudibus istud:
30 Defuit et scriptis ultima lima mei
Et veniam pro laude peto: laudatus ab ullo de,
Non fastiditus si tibi, Lector, ero.

Hos quoque sex versus, in prima fronte libelli
 Si praeponendos esse putabis, habe.
 Orba parente suo quicunque volumina tangis: 35
 His saltem vestra detur in Vrbe locus.
 Quoque magis faveas, non sunt haec edita ab ipso,
 Sed quasi de domini funere rapta sui.
 Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
 Emendaturus, si licuisset, eram. 40

ELEGIA VIII.

In caput alta suum labentur ab aequore retro
 Flumina: conversis Solque recurret equis.
 Terra feret stellas: coelum findetur aratro:
 Vnda dabit flammās: et dabit ignis aquas.
 Omnia naturae praepostera legibus ibunt: 5
 Parsque suum mundi nulla tenebit iter.
 Omnia iam fient, fieri quae posse negabam:
 Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
 Haec ego vaticinor; quia sum deceptus ab illo,
 Laturum misero quem mihi rebar opem. 10
 Tantane te, fallax, cepere oblivia nostri?
 Afflictumne fuit tantus adire pudor?
 Vt neque respiceres, nec solarere iacentem;
 Dure? neque exsequias prosequerere meas?
 Illud amicitiae sanctum ac venerabile nomen 15
 Re tibi pro vili sub pedibusque iacet?
 Quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
 Visere, et alloqui parte levare tui?
 Inque meos si non lacrimam dimittere casus,
 Pauca tamen ficto verba dolore queri? 20
 Idque, quod ignoti faciunt, valedicere saltem:
 Et vocem populi publicaeque ora sequi?
 Ov. T. III. M

- Denique lugubres vultus, nunquamque videndos
Cernere supremo, dum licuitque, die?
25 Dicendumque semel toto non amplius aëvo
Accipere, et parili reddere voce; Vale?
At fecere alii nullo mihi foedere iuncti;
Et lacrimas animi signa dedere sui.
Quid? nisi convictu caussisque valentibus essem:
30 Temporis et longi vinctus amore tibi?
Quid? nisi tot lusus et tot mea seria nosses,
Tot nossem lusus seriaque ipse tua?
Quid? si duntaxat Romae mihi cognitus esses,
Adscitus toties in genus omne loci?
35 Cunctane in aequoreos abierunt irrita ventos?
Cunctane Lethaeis mersa feruntur aquis?
Non ego te placida genitum reor urbe Quirini;
Urbe, meo quae iam non adeunda pede est:
Sed scopulis, Ponti quos haec habet ora sinistri:
40 Inque feris Scythiae Sarmaticisque iugis.
Et tua sunt silicis circum praecordia venae;
Et rigidum ferri semina pectus habent.
Quaeque tibi quondam tenero ducenda palato
Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
45 At mala nostra minus, quam nunc, aliena putasses;
Duritiaeque mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
Vt careant numeris tempora prima suis;
Effice, peccati ne sim memor huius; et illo
50 Officium laudem, quo queror, ore tuum.

ELEGIA IX.

Detur inoffensae metam tibi tangere vitae,
Qui legis hoc nobis non inimicus opus.

Atque utinam pro te possint mea vota valere,
 Quae pro me duros non tetigere Deos!
 Donec eris felix, multos numerabis amicos: 5
 Tempora si fuerint nubila, solus eris.
 Adspicis ut veniant ad candida tecta columbae;
 Accipiat nullas sordida turris aves.
 Horrea formicae tendunt ad inania nunquam:
 Nullus ad amissas ibit amicus opes. 10
 Vtque comes radios per Solis euntibus umbra,
 Cum latet hic pressus nubibus, illa fugit;
 Mobile sic sequitur Fortunae lumina vulgus:
 Quae simul inducta nube teguntur, abit.
 Haec precor ut semper possint tibi falsa videri: 15
 Sunt tamen eventu vera fatenda meo.
 Dum stetimus, turbae quantum satis esset, habebat
 Nota quidem, sed non ambitiosa, domus.
 At simul impulsa est, omnes timuere ruinam:
 Cautaque communi terga dedere fugae. 20
 Saeva nec admiror metuunt si fulmina, quorum
 Ignibus afflari proxima quaeque solent.
 Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
 Quamlibet invisio Caesar in hoste probat.
 Nec solet irasci, neque enim moderatior alter, 25
 Cum quis in adversis, si quid amavit, amat.
 De comite Argolici postquam cognovit Orestae,
 Narratur Pyladen ipse probasse Thoas.
 Quae fuit Actoridae cum magno semper Achille,
 Laudari solita est Hectoris ore fides. 30
 Quod pius ad manes Theseus comes isset amico,
 Tartareum dicunt indoluisse Deum.
 Euryali Nisique fide tibi, Turne, relata,
 Credibile est lacrimis immaduisse genas.
 Est etiam miseris pietas, et in hoste probatur. 35
 Heu mihi quam paucos haec mea dicta movent!
 Hic status, haec rerum nunc est fortuna mearum,
 Debeat ut lacrimis nullus adesse modus.

Sive opus est velis; minimam bene currit ad auram:
 Sive opus est remo; remige carpit iter.
 Nec comites volucris contenta est vincere cursu; 5
 Occupat egressas quamlibet ante rates.
 Et patitur fluctus, fertque assilientia longe
 Aequora, nec saevis icta fatiscit aquis.
 Illa, Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris,
 Fida manet trepidae duxque comesque fugae. 10
 Perque tot eventus, et iniquis concita ventis
 Aequora, Palladio numine tuta fuit.
 Nunc quoque tuta precor vasti secet ostia Ponti;
 Quasque petit, Getici litoris intret aquas.
 Quae simul Aeoliae mare me deduxit in Helles, 15
 Et longum tenui limite fecit iter;
 Fleximus in laevum cursus: et ab Hectoris urbe
 Venimus ad portus, Imbria terra, tuos.
 Inde levi vento Zerynthia litora nactis
 Threïciam tetigit fessa carina Samon. 20
 Saltus ab hac terra brevis est Tempyra petenti.
 Hac dominum tenuis est illa secuta suum.
 Nam mihi Bistonies placuit pede carpere campos:
 Hellespontiacas illa relegit aquas;
 Dardaniumque petit auctoris nomen habentem; 25
 Et te ruricola, Lampsace, tuta Deo.
 Quaque per angustas vectae male virginis undas
 Seston Abydena separat urbe fretum.
 Hincque Propontiacis haerentem Cyzicon oris;
 Cyzicon, Haemoniae nobile gentis opus: 30
 Quaque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
 Hic locus est gemini ianua vasta maris.
 Haec precor evincat, propulsaque fortibus Austris
 Transeat instabiles strenua Cyaneas:
 Thynniacosque sinus, et ab his per Apollinis urbem 35
 Alta sub Anchiali moenia tendat iter.
 Inde Mesembriacos portus, et Odesson, et arces
 Praetereat dictas nomine, Bacche, tuo:

Et quos Alcathoi memorant a moenibus ortos
 40 Sedibus his profugum constituisse Larem.
 A quibus adveniat Miletida sospes ad urbem,
 Offensi quo me compulit ira Dei.
 Hanc si contigerit, merita cadet agna Minervae.
 Non facit ad nostras hostia maior opes.
 45 Vos quoque Tyndaridae, quos haec colit insula,
 fratres
 Mite, precor, duplici numen adeste viae.
 Altera namque parat Symplegadas ire per arctas,
 Scindere Bistonias altera puppis aquas.
 Vos facite, ut ventos, loca cum diversa petamus,
 50 Illa suos habeat, nec minus illa suos.

~~~~~  
*ELEGIA XI.*  
 ~~~~~

Litera quaecunque est toto tibi lecta libello,
 Est mihi sollicitae tempore facta viae.
 Aut hanc me, gelidi tremere cum mense Decem-
 bris,
 Scribentem mediis Adria vidit aquis:
 5 Aut, postquam bimarem cursu superavimus
 Isthmon:
 Alteraque est nostrae sumta carina fugae.
 Quod facerem versus inter fera murmura ponti,
 Cycladas Aegaeas obstupuisse puto.
 Ipse ego nunc miror, tantis animique marisque
 10 Fluctibus ingenium non cecidisse meum.
 Seu stupor huic studio, sive est insania nomen;
 Omnis ab hac cura mens relevata mea est.
 Saepe ego nimboris dubius iactabar ab Haedis
 Saepe minax Steropes sidere pontus erat:
 15 Fuscabatque diem custos Erymanthidos Vrsae;
 Aut Hyadas saevis auxerat Auster aquis:

Saepe maris pars intus erat; tamen ipse trementi
Carmina ducebam qualiacunque manu.
Nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes,
Inque modum tumuli concava surgit aqua. 20
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas
Exposcit votis, immemor artis, opem.
Quocunque adspicio, nihil est, nisi mortis imago:
Quam dubia timeo mente, timensque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipso. 25
Plus habet infesta terra timoris aqua.
Nam simul insidiis hominum pelagique laboro;
Et faciunt geminos ensis et unda metus.
Ille meo vereor ne speret sanguine praedam:
Haec titulum nostrae mortis habere velit. 30
Barbara pars laeva est, avidaeque instructa rapinae,
Quam cruor et caedes bellaque semper habent.
Cumque sit hibernis agitatam fluctibus aequor;
Pectora sunt ipso turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoscere, candide lector, 35
Si spe sunt, ut sunt, inferiora tua.
Non haec in nostris, ut quondam, scribimus hortis:
Nec, consuete, meum, lectule, corpus habes.
Iactor in indomito brumali luce profundo;
Ipsaque caeruleis charta feritur aquis. 40
Improba pugnat hiems, indignaturque, quod ausim
Scribere, se rigidas incutiente minas.
Vincat hiems hominem. Sed eodem tempore, quaeso,
Ipse modum statuam carminis; illa sui.

P. OVIDII NASONIS
T R I S T I V M
LIBER SECVNDVS.

Quid mihi vobiscum est, infelix cura, libelli,
Ingenio perii qui miser ipse meo?
Cur modo damnatas repeto, mea crimina, Musas?
An semel est poenam commeruisse parum?
5 Carmina fecerunt, ut me cognoscere vellent
Omne non fausto femina virque, mea.
Carmina fecerunt, ut me moresque notaret
Iam demum visa Caesar ab Arte meos.
Deme mihi studium; vitae quoque crimina demes.
10 Acceptum refero versibus, esse nocens.
Hoc pretium curae vigilatorumque laborum
Cepimus; ingenio poena reperta meo.
Si saperem, doctas odissem iure sorores,
Numina cultori perniciose suo.
15 At nunc, tanta meo comes est insania morbo,
Saxa malum refero rursus ad icta pedem.
Scilicet et victus repetit gladiator arenam;
Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forsitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
20 Sic mihi res eadem vulnus openque feret:
Musaque, quam movit, motam quoque leniet iram.
Exorant magnos carmina saepe Deos.
Ipse quoque Ausonias Caesar matresque nurusque
Carmina turrigeræ dicere iussit Opi.
25 Iusserat et Phoebæ dici; quo tempore ludos
Fecit, quos aetas adspicit una semel.

His precor exemplis tua nunc, mitissime Caesar,
Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem iusta est, nec me meruisse negabo.
Non adeo nostro fugit ab ore pudor. 30
Sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
Materiam veniae sors tibi nostra dedit.
Si, quoties homines peccant, sua fulmina mittat
Iupiter; exiguo tempore inermis erit.
Hic ubi detonuit, strepituque exterruit orbem, 35
Purum discussis aëra reddit aquis.
Iure igitur genitorque Deum rectorque vocatur:
Iure capax mundus nil Iove maius habet.
Tu quoque, cum Patriae rector dicare, Paterque;
Vtere more Dei nomen habentis idem. 40
Idque facis: nec te quisquam moderatius unquam
Imperii potuit frena tenere sui.
Tu veniam parti superatae saepe dedisti,
Non concessurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos et honoribus auctos 45
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Quaeque dies bellum, belli tibi sustulit iram:
Parsque simul templis utraque dona tulit.
Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hostem;
Sic, victum cur se gaudeat, hostis habet. 50
Causa mea est melior: qui nec contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina iuro,
Per te, praesentem conspicuumque Deum;
Hunc animum favisse tibi, Vir maxime: meque, 55
Qua sola potui, mente fuisse tuum.
Optavi peteres coelestia sidera tarde;
Parsque fui turbae parva precantis idem.
Et pia tura dedi pro te: cumque omnibus unus
Ipse quoque adiuvi publica vota meis. 60
Quid referam libros, illos quoque, crimina nostra,
Mille locis plenos nominis esse tui?

- Inspice maius opus, quod adhuc sine fine reliqui,
In non credendos corpora versa modos;
65 Invenies vestri praeconia nominis illic:
Invenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus maior sit gloria, nec quo,
Ut maior fiat, crescere possit, habet.
Fama Iovis superest: tamen hunc sua facta re-
ferri,
70 Et se materiam carminis esse, iuvat:
Cumque Gigantei memorantur proelia belli;
Credibile est laetum laudibus esse suis.
Te celebrant alii quanto decet ore, tuasque
Ingenio laudes uberiore canunt.
75 Sed tamen, ut fuso taurorum sanguine centum,
Sic capitur minimo turis honore Deus.
Ah ferus, et nobis nimium crudeliter hostis,
Delicias legit qui tibi cunque meas!
Carmina ne nostris sic te venerantia libris
80 Iudicio possint candidiore legi.
Esse sed irato quis te mihi posset amicus?
Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
Cum coepit quassata domus subsidere; partes
In proclinas omne recumbit onus:
85 Cunctaque Fortuna rimam faciente dehiscunt.
Ipsa suo quondam pondere tecta ruunt.
Ergo hominum quaesitum odium mihi carmine
quaque
Debuit, est vultus turba secuta tuos.
At, memini, vitamque meam moresque probabas
90 Illo, quem dederas, praetereuntis equo.
[Quod si non prodest, et honesti gratia nulla
Reddatur; at nullum crimen adeptus eram.]
Nec male commissa est nobis fortuna reorum,
Lisque decem decies inspicienda viris.
95 Res quoque privatas statui sine crimine iudex:
Deque mea fassa est pars quoque victa fide.

Me miserum! potui, si non extrema nocerent,
Iudicio tutus non semel esse tuo.
Ultima me perdunt: imoque sub aequore mergit
Incolumem toties una procella ratem. 100
Nec mihi pars nocuit de gurgite parva: sed omnes
Pressere hoc fluctus, Oceanusque caput.
Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi?
Inscius Actaeon vidit sine veste Dianam: 105
Praeda fuit canibus non minus ille suis.
Scilicet in Superis etiam fortuna luenda est;
Nec veniam, laeso numine, casus habet.
Illa namque die, qua me malus abstulit error,
Parva quidem periit, sed sine labe, domus. 110
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut aevo
Clara, nec ullius nobilitate minor:
Et neque divitiis, nec paupertate notanda:
Vnde fit in neutrum conspiciendus eques.
Sit quoque nostra domus vel censu parva, vel ortu; 115
Ingenio certe non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimium iuveniliter usus:
Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbaque doctorum Nasonem novit, et audet
Non fastiditis annumerare viris. 120
Corruit haec igitur Musis accepta, sub uno,
Sed non exiguo, crimine lapsa domus.
Atque ea sic lapsa est, ut surgere, si modo laesi
Ematuruerit Caesaris ira, queat.
Cuius in eventu poenae clementia tanta est, 125
Vt fuerit nostro lenior illa metu.
Vita data est, citraque necem tua constitit ira,
O Princeps, parce viribus use tuis.
Insper accedunt, te non adimente, paternae,
Tanquam vita parum muneris esset, opes. 130
Nec mea decreto damnasti facta Senatus:
Nec mea selecto iudice iussa fuga est.

- Tristibus invecus verbis, ita Principe dignum,
Vltus es offensas, ut decet, ipse tuas.
135 Adde, quod edictum, quamvis immane minaxque,
Attamen in poenae nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exsul, dicor in illo:
Parcaque fortunae sunt data verba meae.
Nulla quidem sano gravior mentisque potenti
140 Poena est, quam tanto displicuisse viro.
Sed solet interdum fieri placabile numen:
Nube solet pulsa candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum,
Quae fuerat saevi fulmine tacta Iovis.
145 Ipse licet sperare vetes; sperabimus: atque
Hoc unum fieri, te prohibente, potest.
Spes mihi magna subit, cum te, mitissime Princeps;
Spes mihi, respicio cum mea fata, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus aequora non est
150 Aequalis rabies, continuusque furor;
Sed modo subsidunt, intermissique silesunt,
Vimque putes illos deposuisse suam;
Sic abeunt, redeuntque mei, variantque timores:
Et spem placandi dantque negantque tui.
155 Per Superos igitur, qui dent tibi longa, dabuntque,
Tempora, Romanum si modo nomen amant;
Per Patriam, quae te tuta et secunda Parente est;
Cuius, ut in populo, pars ego nuper eram;
Sic tibi, quem semper factis animoque mereris,
160 Reddatur gratae debitus Urbis amor.
Livia sic tecum sociales compleat annos,
Quae, nisi te, nullo coniuge digna fuit.
Quae si non esset, caelebs te vita deceret:
Nullaque, cui posses esse maritus, erat.
165 Sospite sic te sit natus quoque sospes; et olim
Imperium regat hoc cum seniore senex:
Vtque tui faciunt, sidus iuvenile, nepotes,
Per tua perque sui facta parentis eant.

Sic assueta tuis semper Victoria castris
Nunc quoque se praestet, notaque signa petat: 170
Ausoniumque Ducem solitis circumvolet alis:
Ponat et in nitida laureaserta coma;
Per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas;
Auspicium cui das grande, Deosque tuos;
Dimidioque tui praesens hanc respicis Urbem: 175
Dimidio procul es, saevaue bella geris:
Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste;
Inque coronatis fulgeat altus equis;
Parce, precor: fulmenque tuum, fera tela reconde,
Heu nimium misero cognita tela mihi! 180
Parce, Pater patriae: nec nominis immemor huius
Olim placandi spem mihi tolle tui.
Nec precor, ut redeam: quamvis maiora petitis
Credibile est magnos saepe dedisse Deos.
Mitius exsilium si das, propiusque roganti; 185
Pars erit e poena magna levata mea.
Ultima perpetior, medios proiectus in hostes:
Nec quisquam patria longius exsul abest.
Solutus ad egressus missus septemplicis Istri,
Parrhasiae gelido virginis axe premor. 190
Iazyges, et Colchi, Metereaue turba, Getaeque,
Danubii mediis vix prohibentur aquis.
Cumque alii caussa tibi sint graviore fugati,
Vltior nulli, quam mihi, terra data est.
Longius haec nihil est, nisi tantum frigus et hostis; 195
Et maris adstricto quae coit unda gelu.
Hactenus Euxini pars est Romana sinistri:
Proxima Basternae Sauromataeque tenent.
Haec est Ausonio sub iure novissima, vixque
Haeret in imperii margine terra tui. 200
Vnde, precor supplex, ut nos in tuta releges:
Ne sit cum patria pax quoque demta mihi;
Ne timeam gentes, quas non bene submovet Ister:
Neve tuus possim civis ab hoste capi.

- 105 Fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum,
Caesaribus salvis, barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen et error;
Alterius facti culpa silenda mihi.
Nam non sum tanti, ut renovem tua vulnera,
Caesar;
- 110 Quem nimio plus est indoluisse semel.
Altera pars superest: qua turpi crimine tactus
Arguor obscoeni doctor adulterii.
Fas ergo est aliqua coelestia pectora falli;
Et sunt notitia multa minora tua.
- 115 Utque Deos, coelumque simul sublime tuenti
Non vacat exiguis rebus adesse Iovi;
A te pendentem sic dum circumspicis orbem,
Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperii, Princeps, statione relicta.
- 220 Imparibus legeres carmina facta modis?
Non ea te moles Romani nominis urget,
Inque tuis humeris tam leve fertur onus;
Lusibus ut possis advertere numen ineptis;
Executiasque oculis otia nostra tuis.
- 225 Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda:
Rhaetica nunc praebent Thraciaque arma
metum.
- Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques timida captaque signa manu.
Nunc te prole tua iuvenem Germania sentit;
- 230 Bellaque pro magno Caesare Caesar obit.
Denique, ut in tanto, quantum non exstitit unquam,
Corpore, pars nulla est, quae labet, imperii;
Urbs quoque te et legum lassat tutela tuarum,
Et morum, similes quos cupis esse tuis.
- 235 Nec tibi contingunt, quae gentibus otia praestas;
Bellaque cum multis irrequieta geris.
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
Nunquam te nostros evoluisse iocos?

At si, quod mallet, vacuus fortasse fuisses,
Nullum legisses crimen in Arte mea. 240
Illa quidem fateor fronti non esse severae
Scripta, nec a tanto Principe digna legi:
Non tamen idcirco legum contraria iussis
Sunt ea; Romanas erudiuntque nurus.
Neve, quibus scribam, possis dubitare; libellus 245
Quatuor hos versus e tribus unus habet:
Este procul, vittae tenues, insigne pudoris;
Quaeque tegis medios instita longa pedes;
Nil, nisi legitimum, concessaque furta, canemus;
Inque meo nullum carmine crimen erit. 250
Eoquid ab hac omnes rigide submovimus Arte,
Quas stola contingi vittaque sumta vetat?
At matrona potest alienis artibus uti;
Quoque trahat, quamvis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni 255
Ad delinquendum doctior esse potest.
Quodcunque attigerit, si qua est studiosa sinistri,
Ad vitium mores instruet inde suos.
Sumserit Annales; nihil est hirsutius illis;
Facta sit unde parens Ilia nempe leget. 260
Sumserit, Aeneadum genitrix ubi prima; re-
quiret,
Aeneadum genitrix unde sit alma Venus.
Persequar inferius, modo si licet ordine ferri,
Posse nocere animis carminis omne genus.
Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit. 265
Nil prodest, quod non laedere possit idem.
Igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
Comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina salutem:
Quaeque iuvans monstrat, quaeque sit herba no- 270
cens.
Et latro, et cautus praecingitur ense viator:
Ille sed insidias, hic sibi portat open.

- Discitur, innocuas ut agat, facundia, caussas:
Protegit haec sontes, immeritosque premit.
275 Sic igitur carmen, recta si mente legatur,
Constabit nulli posse nocere meum.
At quiddam vitii quicumque hinc concipit, errat:
Et nimium scriptis abrogat ille meis.
Vt tamen hoc fatear: ludi quoque semina praebent
280 Nequitiae. Tolle tota theatra iube:
Peccandi causam quae multis saepe dederunt,
Martia cum durum sternit arena solum.
Tollatur Circus; non tuta licentia Circi:
Hic sedet ignoto iuncta puella viro.
285 Cum quaedam spatientur in hac, ut amator eadem
Conveniat, quare porticus ulla patet?
Quis locus est templis augustior? haec quoque vitet,
In culpam si qua est ingeniosa suam.
Cum steterit Iovis aede: Iovis succurret in aede,
290 Quam multas matres fecerit ille Deus.
Proxima adoranti Iunonia templa subibit,
Pellicibus multis hanc doluisse Deam.
Pallade conspecta, natum de crimine virgo
Sustulerit quare, quaeret, Erichthonium.
295 Venerit in magni templum, tua munera, Martis;
Stat Venus Vltori iuncta viro ante fores.
Isidis aede sedens, cur hanc Saturnia, quaeret,
Egerit Ionio Bosporioque mari.
In Venere Anchises, in Luna Latmius heros,
300 In Cerere Iasion, qui referatur, erit.
Omnia perversas possunt corrumpere mentes.
Stant tamen illa suis omnia tuta locis.
At procul ab scripta solis meretricibus Arte
Submovet ingenuas pagina prima nurus.
305 Quaecumque irrumpit, quo non sinit ire sacerdos;
Protinus hoc vetiti criminis acta rea est.
Nec tamen est facinus molles evolvere versus:
Multa licet castae non facienda legant.

Saepe supercilii nudas matrona severi
Et Veneris stantes ad genus omne videt. 310
Corpora Vestales oculi meretricia cernunt:
Nec domino poenae res ea caussa fuit.
At cur in nostra nimia est lascivia Musa?
Curve meus cuiquam suadet amare liber?
Nil nisi peccatum manifestaue culpa fatendum est: 315
Poenitet ingenii iudiciiue mei.
Cur non, Argolicis potius quae concidit armis
Vexata est iterum carmine Troia meo?
Cur tacui Thebas, et mutua vulnera fratrum?
Et septem portas, sub duce quamque suo? 320
Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat:
Et pius est, patriae facta referre, labor.
Denique, cum meritis impleveris omnia, Caesar
Pars mihi de multis una canenda fuit.
Vtque trahunt oculos radiantia lumina Solis; 325
Traxissent animum sic tua facta meum.
Arguor immerito. Tenuis mihi campus aratur:
Illud erat magnae fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago se credere, si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu. 330
Forsan, et hoc dubitem, numeris levioribus aptus
Sim satis: in parvos sufficiamque modos.
At si me iubeas domitos Iovis igne Gigantas
Dicere; conantem debilitabit onus.
Divitis ingenii est immania Caesaris acta 335
Condere; materia ne superetur opus.
Et tamen ausus eram: sed detrectare videbar,
Quodque nefas, damno viribus esse tuis.
Ad leve rursus opus, iuvenilia carmina, veni;
Et falso movi pectus amore meum. 340
Non equidem vellem: sed me mea fata trahebant,
Inque meas poenas ingeniosus eram.
Heu mihi, quod didici! quod me docuere parentes,
Literaque est oculos ulla morata meos!
Ov. T. III. N

- 345 Haec tibi me invisum lascivia fecit, ob Artes,
Quas ratus es vetitos sollicitasse toros.
Sed neque me nuptae didicerunt furta magistro:
Quodque parum novit, nemo docere potest.
Sic ego delicias, et mollia carmina feci,
350 Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.
Nec quisquam est adeo media de plebe maritus,
Ut dubius vitio sit pater ille meo.
Crede mihi, mores distant a carmine nostro.
Vita verecunda est, Musa iocosa mihi.
355 Magnaque pars operum mendax et ficta meorum
Plus sibi permisit compositore suo.
Nec liber indicium est animi, sed honesta voluptas,
Plurima mulcendis auribus apta ferens.
Accius esset atrox; conviva Terentius esset;
360 Essent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique composui teneros non solus amores:
Composito poenas solus amore dedi.
Quid nisi cum multo Venerem confundere vino
Praecepit Lyrici Teia Musa senis?
365 Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare, puellas?
Tuta tamen Sappho, tutus et ille fuit.
Nec tibi, Battiade, nocuit, quod saepe legenti
Delicias versu fassus es ipse tuas.
Fabula iucundi nulla est sine amore Menandri:
370 Et solet hic pueris virginibusque legi.
Ilias ipsa quid est, nisi turpis adultera, de qua
Inter amatorem pugna virumque fuit?
Quid prius est illi flamma Chryseïdos? utque
Fecerit iratos rapta puella duces?
375 Aut quid Odyssea est, nisi femina, propter amorem,
Dum vir abest, multis una petita procis?
Quid nisi Maeonides Venerem Martemque ligatos
Narrat, in obsceno corpora prensa toro?
Vnde nisi indicio magni sciremus Homeri,
380 Hospitis igne duas incaluisse Deas?

Omne genus scripti gravitate Tragoedia vincit:
Haec quoque materiam semper amoris habet.
Nam quid in Hippolyto, nisi caecae flamma novercae?
Nobilis est Canace fratris amore sui.
Quid? non Tantalides, agitante Cupidine currus, 385
Pisaeam Phrygiis vexit eburnus equis?
Tingeret ut ferrum natorum sanguine mater,
Concitus a laeso fecit amore dolor.
Fecit amor subitas volucres, cum pellice regem,
Quaeque suum luget nunc quoque mater Ityn. 390
Si non Aërophen frater sceleratus amasset;
Aversos Solis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos,
Ni patrium crinem desecuisset amor.
Qui legis Electran, et egentem mentis Oresten, 395
Aegisthi crimen Tyndaridosque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimaerae,
Quem leto fallax hospita paene dedit?
Quid loquor Hermionen? quid te, Schoeneia virgo?
Teque, Mycenaeo Phoebas amata duci? 400
Quid Danaën, Danaësque nurum, matremque Lyaei?
Haemonaque, et noctes cui coïere duae?
Quid generum Peliae? quid Thesea? quidve Pelasgum,
Iliacam tetigit qui rate primus humum?
Huc Iole, Pyrrhique parens; huc Herculis uxor, 405
Huc accedat Hylas, Iliadesque puer.
Tempore deficiat, tragicos si persequar ignes;
Vixque meus capiat nomina nuda liber.
Est et in obscoenos deflexa Tragoedia risus,
Multaque praeteriti verba pudoris habet. 410
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
Infregisse suis fortia facta modis.
Iunxit Aristides Milesia crimina secum:
Pulsus Aristides nec tamen urbe sua.
Nec qui descripsit corrumpi semina matrum, 415
Eubius, impurae conditor historiae;

- Nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit:
Nec quae concubitus non tacuere suos.
Suntque ea doctorum monumentis mista virorum,
420 Muneribusque Ducum publica facta patent.
Neve peregrinis tantum defendar ab armis;
Et Romanus habet multa iocosa liber.
Utque suo Martem cecinit gravis Ennius ore;
Ennius ingenio maximus, arte rudis;
425 Explicat ut caussas rapidi Lucretius ignis,
Casurumque triplex vaticinatur opus;
Sic sua lascivo cantata est saepe Catullo
Femina, cui falsum Lesbia nomen erat.
Nec contentus ea, multos vulgavit amores,
430 In quibus ipse suum fassus adulterium est.
Par fuit exigui similisque licentia Calvi,
Detexit variis qui sua furta modis.
Quid referam Ticiidae, quid Memmi carmen,
apud quos
Rebus abest omnis nominibusque pudor?
435 Cinna quoque his comes est, Cinnaque procacior
Anser:
Et leve Cornifici, parque Catonis opus.
Et quorum libris modo dissimulata Perillae
Nomine, nunc legitur dicta Metella suo.
Is quoque, Phasiacas Argo qui duxit in undas,
440 Non potuit Veneris furta tacere suae.
Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Servi
Carmina. Quis dubitet nomina tanta sequi?
Vertit Aristiden Sisenna: nec obfuit illi
Historiae turpes inseruisse iocos.
445 Nec fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
Sed linguam nimio non tenuisse mero.
Credere iuranti durum putat esse Tibullus;
Sic etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuisse fatetur;
450 Seque sua miserum nunc ait arte premi.

Saepe velut gemmam dominae signumve probaret;
Per caussam meminit se tetigisse manum.
Utque refert, digitis saepe est nutuque locutus,
Et tacitam mensae duxit in orbe notam.
Et quibus e succis abeat de corpore livor, 455
Impresso fieri qui solet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
Se quoque uti servet; peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, cum solus obambulat ipse:
Cur toties clausas exsereet ante fores. 460
Multaque dat talis furti praecepta: docetque
Qua nuptae possint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque Tibullus
Et placet, et iam te Principe notus erat.
Invenies eadem blandi praecepta Properti; 465
Districtus minima nec tamen ille nota est.
His ego successi, quoniam praestantia candor
Nomina vivorum dissimulare iubet.
Non timui, fateor, ne, qua tot iere carinae,
Naufraga, servatis omnibus, una foret. 470
Sunt aliis scriptae, quibus alea luditur, artes.
Haec est ad nostros non leve crimen avos.
Quid valeant tali; quo possis plurima iactu
Fingere; damnosos effugasve canes;
Tessera quot numeros habeat: distante vocato 475
Mittere quo doceat, quo dare missa modo.
Discolor ut recto grassetur limite miles,
Cum medius gemino calculus hoste perit.
Ut mage velle sequi sciat, et revocare priorem;
Ne tuto fugiens incommitatus eat. 480
Parva sedet ternis instructa tabella lapillis:
In qua vicisse est, continuasse suos.
Quique alii lusum, neque enim nunc persequar omnes,
Perdere rem earam, tempora nostra, solent.
Ecce canit formas alius iactusque pilarum. 485
Hic artem nandi praecipit, ille trochi.

- Composita est aliis fucandi cura coloris;
Hic epulis leges hospitioque dedit.
Alter humum, de qua fingantur pocula, monstrat,
490 Quaeque docet liquido testa sit apta mero.
Talia fumosi luduntur mense Decembris;
Quae damno nulli composuisse fuit.
His ego deceptus non tristia carmina feci;
Sed tristis nostros poena secuta iocos.
495 Denique nec video de tot scribentibus unum,
Quem sua perdiderit Musa; repertus ego.
Quid? si scripsissem mimos, obscoena iocantes,
Qui semper vetiti crimen amoris habent?
In quibus assidue cultus procedit adulter;
500 Verbaque dat stulto callida nupta viro.
Nubilis hos virgo, matronaque, virque, puerque
Spectat: et e magna parte Senatus adest.
Nec satis, incestis temerari vocibus aures:
Assuescunt oculi multa pudenda pati.
505 Cumque fefellit amans aliqua novitate maritum,
Plauditur; et magno palma favore datur.
Quoque minus prodest, scena est lucrosa poëtae:
Tantaque non parvo crimina Praetor emit.
Inspice ludorum sumtus, Auguste, tuorum:
510 Emta tibi magno talia multa leges.
Haec tu spectasti, spectandaque saepe dedisti.
Maiestas adeo comis ubique tua est.
Luminibusque tuis, totus quibus utimur orbis,
Scenica vidisti lentus adulteria.
515 Scribere si fas est imitantes turpia mimos;
Materiae minor est debita poena meae.
An genus hoc scripti faciunt sua pulpita tutum;
Quodque libet, mimis scena licere dedit?
Et mea sunt populo saltata poëmata saepe:
520 Saepe oculos etiam detinuere tuos.
Scilicet in domibus vestris ut prisca virorum
Artifici fulgent corpora picta manu;

Sic quae concubitus varios Venerisque figuras
Exprimat, est aliquo parva tabella loco.
Vtque sedet vultu fassus Telamonius iram, 525
Inque oculis facinus barbara mater habet:
Sic madidos siccat digitis Venus uda capillos:
Et modo maternis tecta videtur aquis.
Bella sonant alii, telis instructa cruentis:
Parsque tui generis, pars tua facta canunt. 530
Invida me spatio natura coërcuit arcto,
Ingenio vires exiguasque dedit.
Et tamen ille, tuae felix Aeneidos auctor,
Contulit in Tyrios arma virumque toros:
Nec legitur pars ulla magis de corpore toto, 535
Quam non legitimo foedere iunctus amor.
Phyllidis hic idem tenerosque Amaryllidis ignes
Bucolicis iuvenis luserat ante modis.
Nos quoque iam pridem scripto peccavimus uno.
Supplicium patitur non nova culpa novum. 540
Carminaque edideram, cum te delicta notantem
Praeterii toties iure quietus eques.
Ergo, quae iuveni mihi non nocitura putavi
Scripta parum prudens, nunc nocuere seni?
Sera redundavit veteris vindicta libelli; 545
Distat et a meriti tempore poena sui.
Nec tamen omne meum credas opus esse remissum;
Saepe dedi nostrae grandia vela rati.
Sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos;
Cumque suo finem mense volumen habet. 550
Idque tuo nuper scriptum sub nomine, Caesar,
Et tibi sacratum sors mea rupit opus.
Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis:
Quaeque gravis debet verba cothurnus habet.
Dictaque sunt nobis, quamvis manus ultima coepto 555
Defuit, in facies corpora versa novas:
Atque utinam revoces animum paulisper ab ira,
Et vacuo iubeas hinc tibi pauca legi!

Nec domini fortuna mei est, ut debeat illam 5
 Infelix ullis dissimulare iocis.
 Id quoque, quod viridi quondam male lusit in aevo,
 Heu nimium sero damnat et odit opus.
 Inspice quid portem: nihil hic nisi triste videbis;
 Carmine temporibus conveniente suis. 10
 Clauda quod alterno subsidunt carmina versu:
 Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
 Quod neque sum cedro flavus, nec pumice laevis;
 Erubui domino cultior esse meo.
 Litera suffusas quod habet maculosa lituras; 25
 Laesit opus lacrimis ipse poëta suum.
 Si qua videbuntur casu non dicta Latine;
 In qua scribebat, barbara terra fuit.
 Dicite, lectores, si non grave, qua sit eundum;
 Quasque petam sedes hospes in Vrbe liber. 20
 Haec ubi sum lingua furtim titubante locutus;
 Qui mihi monstraret, vix fuit unus, iter.
 Di tibi dent, nostro quod non tribuere parenti,
 Molliter in patria vivere posse tua.
 Duc age: namque sequor; quamvis terraque mari- 25
 que
 Longinquo referam lassus ab orbe pedem.
 Paruit; et ducens, Haec sunt Fora Caesaris, inquit:
 Haec est a Sacris quae via nomen habet.
 Hic locus est Vestae; qui Pallada servat et ignem:
 Hic fuit antiqui regia parva Numae. 30
 Inde petens dextram, Porta est, ait, ista Palati:
 Hic Stator: hoc primum condita Roma loco est.
 Singula dum miror; video fulgentibus armis
 Conspicuos postes, tectaque digna Deo.
 An Iovis, haec, dixi, domus est? Quod ut esse pu- 35
 tarem,
 Augurium menti querna corona dabit.
 Cuius ut accepi dominum, Non fallimur, inquam:
 Et magni verum est hanc Iovis esse domum.

Cur tamen apposita velatur ianua lauro?

40 Cingit et augustas arbor opaca fores?

Num quia perpetuos meruit domus ista triumphos?

An quia Leucadio semper amata Deo?

Ipsane quod festa est, an quod facit omnia festa?

Quam tribuit terris, Pacis an ista nota est?

45 Utque viret semper laurus, nec fronde caduca

Carpitur; aeternum sic habet illa decus?

Causa, superpositae scripto testata coronae,

Servatos cives indicat huius ope.

Adiice servatis unum, Pater optime, civem;

50 Qui procul extremo pulsus in orbe iacet.

In quo poenarum, quas se meruisse fatetur,

Non facinus causam, sed suus error habet.

Me miserum! vereorque locum, venerorque potentem,

Et quatitur trepido litera nostra metu.

55 Adspicis exsanguis chartam pallere colore?

Adspicis alternos intremuisse pedes?

Quandocunque, precor, nostro placata parenti

Isdem sub dominis adspiciare domus.

Inde tenore pari gradibus sublimia celsis

60 Ducor ad intonsi candida templa Dei.

Signa peregrinis ubi sunt alterna columnis

Belides, et stricto barbarus ense pater:

Quaeque viri docto veteres cepere novique

Pectore, lecturis inspicienda patent.

65 Quaerebam fratres, exceptis scilicet illis,

Quos suus optaret non genuisse parens.

Quaerentem frustra custos me, sedibus illis

Praepositus, sancto iussit abire loco.

Altera templa peto, vicino iuncta theatro:

70 Haec quoque erant pedibus non adeunda meis.

Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,

Atria Libertas tangere passa sua est.

In genus auctoris miseri fortuna redundat;
Et patimur nati, quam tulit ipse, fugam.
Forsitan et nobis olim minus asper, et illi
Evictus longo tempore Caesar erit.

Dî, precor, atque adeo, neque enim mihi turba
 roganda est,
Caesar, ades voto, maxime Dive, meo.

Interea, statio quoniam mihi publica clausa est;
Privato liceat delituisset loco.

Vos quoque, si fas est, confusa pudore repulsae
Sumite plebeiae carmina nostra manus.

ELEGIA II.

Ergo erat in fatis Scythiam quoque visere nostris,
Quaeque Lycaonio terra sub axe iacet?
Nec vos, Pierides, nec stirps Latoïa, vestro
Docta sacerdoti turba tulistis opem?
Nec mihi, quod lusi vero sine crimine, prodest; 5
Quodque magis vita Musa iocosa mea est?
Plurima sed pelago terraque pericula passum
Vstus ab assiduo frigore Pontus habet.
Quique fugax rerum, securaque in otia natus, 10
Mollis et impatiens ante laboris eram;
Ultima nunc patior. Nec me mare portubus or-
bum
Perdere, diversae nec potuere viae.
Suffecitque malis animus. Nam corpus ab illo
Accepit vires; vixque ferenda tulit.
Dum tamen et ventis dubius iactabar et undis; 15
Fallebat curas aegraque corda labor.
Vt via finita est, et opus requievit eundi;
Et poenae tellus est mihi tacta meae;

Quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
 Vt foret amenti nomen in ore tuum. 20
 Si iam deficiat suppresso lingua palato,
 Vix instillato restituenda mero;
 Nuntiet huc aliquis dominam venisse; resurgam:
 Spesque tui nobis caussa vigoris erit.
 Ergo ego sum vitae dubius: tu forsitan illic 25
 Iucundum, nostri nescia, tempus agis?
 Non agis, adfirmo: liquet, o carissima nobis,
 Tempus agi sine me non nisi triste tibi.
 Si tamen implevit mea sors, quos debuit, annos;
 Et mihi vivendi tam cito finis adest; 30
 Quantum erat, o magni, perituro parcere, Divi;
 Vt saltem patria contumularer humo!
 Vel poena in mortis tempus dilata fuisset,
 Vel praecepisset mors properata fugam.
 Integer hanc potui nuper bene reddere lucem; 35
 Exsul ut occiderem, nunc mihi vita data est.
 Tam procul ignotis igitur moriemur in oris;
 Et fient ipso tristia fata loco?
 Nec mea consueto languescent corpora lecto?
 Depositum nec me qui fleat, ullus erit? 40
 Nec dominae lacrimis in nostra cadentibus ora
 Accedent animae tempora parva meae?
 Nec mandata dabo? nec cum clamore supremo
 Labentes oculos condet amica manus?
 Sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulchri 45
 Indeploratum barbara terra teget?
 Ecquid, ut audieris, tota turbabere mente;
 Et feries pavida pectora fida manu?
 Ecquid, in has frustra tendens tua brachia partes,
 Clamabis miseri nomen inane viri? 50
 Parce tamen lacerare genas; nec scinde capillos
 Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
 Cum patriam amisi, tum me periisse putato:
 Et prior et gravior mors fuit illa mihi.

- 55 Nunc, si forte potes, sed non potes, optima coniux,
 Finitis gaude tot mihi morte malis.
 Quam potes, extenua forti mala corde ferendo;
 Ad quae iampridem non rude pectus habes.
 Atque utinam pereant animae cum corpore nostrae,
 60 Effugiatque avidos pars mihi nulla rogos!
 Nam si morte carens vacuum volat altus in auram
 Spiritus, et Samii sunt rata dicta senis;
 Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras;
 Perque feros manes hospita semper erit.
 65 Ossa tamen facito parva referantur in urna.
 Sic ego non etiam mortuus exsul ero.
 Nec vetat hoc quisquam. Fratrem Thebana per-
 entum
 Supposuit tumulo, rege vetante, soror.
 Atque ea cum foliis et amomi pulvere misce:
 70 Inque suburbano condita pone solo.
 Quosque legat versus oculo properante viator,
 Grandibus in tumuli marmore caede notis:
Hic ego qui iaceo, tenerorum lusor amorum,
Ingenio perii Naso poëta meo.
 75 At tibi qui transis, ne sit grave, quisquis amasti,
 Dicere, Nasonis molliter ossa cubent.
 Hoc satis in titulo est. Etenim maiora libelli,
 Et diuturna magis sunt monumenta mei.
 Quos ego confido, quamvis nocuere, daturus
 80 Nomen, et auctori tempora longa suo.
 Tu tamen extincto feralia munera ferto;
 Deque tuis lacrimis humidaserta dato.
 Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis;
 Sentiet officium moesta favilla pium.
 85 Scribere plura libet: sed vox mihi fessa lo-
 quendo
 Dictandi vires, siccaque lingua negat.
 Accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
 Quod, tibi qui mittit, non habet ipse, Vale!

ELEGIA IV.

O mihi care quidem semper, sed tempore duro
Cognite, res postquam procubuere meae;
Vsibus edocto si quidquam credis amico;
Vive tibi, et longe nomina magna fuge.
Vive tibi, quantumque potes praelustria vita. 5
Saevum praelustri fulmen ab arce venit.
Nam quamquam soli possunt prodesse potentes;
Non prosit potius, si quis obesse potest.
Effugit hibernas demissa antenna procellas,
Lataque plus parvis vela timoris habent. 10
Adspicis, ut summa cortex levis innatet unda,
Cum grave nexa simul retia mergat onus.
Haec ego si monitor monitus prius ipse fuisset,
In qua debueram, forsitan Vrbe forem.
Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat, 15
Haec mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano, vix hoc tamen evenit ipsum,
Sic cadit, ut tacta surgere possit humo:
At miser Elpenor tecto delapsus ab alto
Occurrit regi debilis umbra suo. 20
Quid fuit, ut tutas agitarit Daedalus alas;
Icarus immensas nomine signet aquas?
Nempe quod hic alte, demissius ille volabat.
Nam pennas ambo non habuere suas?
Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: et intra 25
Fortunam debet quisque manere suam.
Non foret Eumedes orbus, si filius eius
Stultus Achilleos non adamasset equos:
Nec natum in flamma vidisset, in arbore natas,
Cepisset genitor si Phaëthonta Merops. 30
Tu quoque formida nimium sublimia semper;
Propositique memor contrahe vela tui.

- Nam pede inoffenso spatium decurrere vitae
Dignus es: et fato candidiore frui.
- 35 Quae pro te ut voveam miti pietate mereris;
Haesuraque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,
Qualem credibile est ore fuisse meo.
Nostra tuas vidi lacrimas super ora cadentes;
- 40 Tempore quas uno, fidaque verba, bibi.
Nunc quoque submotum studio defendis amicum;
Et mala, vix ulla parte levanda, levas.
Vive sine invidia; mollesque inglorius annos
Exige: amicitias et tibi iunge pares:
- 45 Nasonisque tui, quod adhuc non exsulat unum,
Nomen ama. Scythicus caetera Pontus habet.
Proxima sideribus tellus Erymanthidos Vrsae
Me tenet; adstricto terra perusta gelu.
Bosporos et Tanaïs superant, Scythicaeque pa-
ludes;
- 50 Vixque satis noti nomina pauca loci.
Vlterius nihil est, nisi non habitabile frigus.
Heu quam vicina est ultima terra mihi!
At longe patria est, longe carissima coniux;
Quidquid et haec nobis post duo dulce fuit.
- 55 Sic tamen haec absunt; ut, quae contingere non est
Corpore, sint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errat domus, Vrbs, et forma locorum;
Succeduntque suis singula facta locis.
Coniugis ante oculos, sicut praesentis, imago est.
- 60 Illa meos casus ingravat, illa levat.
Ingravat hoc, quod abest; levat hoc, quod prae-
stat amorem:
Impositumque sibi firma tuetur onus.
Vos quoque pectoribus nostris haeretis, amici;
Dicere quos cupio nomine quemque suo.
- 65 Sed timor officium cautus compescit; et ipsos
In nostro poni carmine nolle puto.

- Multaque praeterea manifesti signa favoris
20 Pectoribus teneo non abitura meis.
Dî tibi, posse tuos, tribuant, defendere semper,
Quos in materia prosperiore iuves.
Si tamen interea, quid in his ego perditus oris,
Quod te credibile est quaerere, quaeris, agam:
25 Spe trahor exigua, quam tu mihi demere noli,
Tristia leniri numina posse Dei.
Seu temere exspecto, sive id contingere fas est;
Tu mihi, quod cupio, fas, precor, esse proba.
Quaeque tibi linguae est facundia, confer in illud,
30 Vt doceas votum posse valere meum.
Quo quis enim maior, magis est placabilis irae;
Et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni:
Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet.
35 At lupus, et turpes instant morientibus ursi;
Et quaecunque minor nobilitate fera est.
Maius apud Troiam forti quid habemus Achille?
Dardanii lacrimas non tulit ille senis.
Quae ducis Emathii fuerit clementia, Poros,
40 Praeclarique docent funeris exsequiae.
Neve hominum referam flexas ad mitius iras;
Iunonis gener est, qui prius hostis erat.
Denique non possum nullam sperare salutem,
Cum poenae non sit caussa cruenta meae.
45 Non mihi, quaerenti pessumdare cuncta, petiti
Caesareum caput est, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaque lingua locuta est;
Lapsaque sunt nimio verba profana mero.
Inscia quod crimen viderunt lumina, plector:
50 Peccatumque, oculos, est, habuisse, meum.
Non equidem totam possum defendere culpam:
Sed partem nostri criminis error habet.
Spes igitur superest, facturum ut molliat ipse,
Mutati poenam conditione loci.

Hunc utinam nitidi Solis praenuntius ortum 55
Afferat admisso Lucifer albus equo.

=====

ELEGIA VI.

=====

Foedus amicitiae nec vis, carissime, nostrae,
Nec, si forte velis, dissimulare potes.
Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
Nec tibi me tota iunctior Vrbe fuit.
Isque erat usque adeo populo testatus, ut esset 5
Paene magis quam tu, quamque ego, notus amor.
Quique erat in caris animi tibi candor amicis,
Cognitus est illi, quem colis ipse, viro.
Nil ita celabas, ut non ego conscius essem;
Pectoribusque dabas multa tegenda meis. 10
Cuique ego narrabam, secreti quidquid habebam,
Excepto quod me perdidit, unus eras.
Id quoque si scisses, salvo fruerere sodali:
Consilioque forem sospes, amice, tuo.
[Sed mea me in poenam nimirum fata trahebant: 15
Omne bonae claudunt utilitatis iter.]
Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo;
Seu ratio fatum vincere nulla valet;
Tu tamen, o nobis usu iunctissime longo,
Pars desiderii maxima paene mei, 20
Sis memor: et si quas fecit tibi gratia vires,
Illas pro nobis experiare rogo.
Numinis ut laessi fiat mansuetior ira;
Mutatoque minor sit mea poena loco.
Idque ita, si nullum scelus est in pectore nostro; 25
Principiumque mei criminis error habet.
Nec leve, nec tutum est, quo sint mea, dicere, casu
Lumina funesti conscia facta mali.

Ergo, si remanent ignes tibi pectoris idem,
 Sola tuum vates Lesbia vincet opus. 20
 Sed vereor, ne te mea nunc Fortuna retardet:
 Postque meos casus sit tibi pectus iners.
 Dum licuit, tua saepe mihi, tibi nostra legebam;
 Saepe tui iudex, saepe magister eram.
 Aut ego praebebam factis modo versibus aures, 25
 Aut ubi cessaras, caussa ruboris eram.
 Forsitan exemplo, quia me laesere libelli,
 Tu quoque sis poenae fata secuta meae.
 Pone, Perilla, metum. Tantummodo femina non sit
 Devia, nec scriptis discat amare tuis. 30
 Ergo desidia remove, doctissima, caussas:
 Inque bonas artes et tua sacra redi.
 Ista decens facies longis vitiabitur annis:
 Rugaque in antiqua fronte senilis erit.
 Iniicietque manum formae damnosa senectus; 35
 Quae strepitum passu non faciente venit.
 Cumque aliquis dicet, Fuit haec formosa; dolebis:
 Et speculum mendax esse querere tuum.
 Sunt tibi opes modicae, cum sis dignissima magnis.
 Finge sed immensis censibus esse pares. 40
 Nempe dat id cuicumque libet Fortuna, rapitque.
 Irus et est subito, qui modo Croesus erat.
 Singula quid referam? nil non mortale tenemus:
 Pectoris exceptis ingenique bonis.
 En ego, cum patria caream, vobisque, domoque: 45
 Raptaque sint, adimi quae potuere, mihi;
 Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque:
 Caesar in hoc potuit iuris habere nihil.
 Quilibet hanc saevo vitam mihi finiat ense;
 Me tamen extincto fama superstes erit. 50
 Dumque suis victrix omnem de montibus orbem
 Prospiciet domitum Martia Roma, legar.
 Tu quoque, quam studii maneat felicius usus,
 Effuge venturos, qua potes, usque rogos.

ELEGIA VIII.

- Nunc ego Triptolemi cuperem conscendere cur-
rus,
Misit in ignotam qui rude semen humum:
Nunc ego Medae vellem frenare dracones:
Quos habuit fugiens arce, Corinthe, tua.
5 Nunc ego iactandas optarem sumere pennas,
Sive tuas, Perseu: Daedale, sive tuas:
Vt, tenera nostris cedente volatibus aura,
Adspicerem patriae dulce repente solum:
Desertaeque domus vultum, memoresque sodales,
10 Caraque praecipue coniugis ora mihi.
Stulte, quid o frustra votis puerilibus optas,
Quae non ulla tulit, fertque, feretque, dies?
Si semel optandum est: Augustum numen adora;
Et quem laesisti, rite precare, Deum.
15 Ille tibi pennasque potest currusque volucres
Tradere. Det redditum; protinus ales eris.
Si precer haec, neque enim possim maiora precari,
Ne mea sint, timeo, vota modesta parum.
Forsitan hoc olim, sum se satiaverit ira,
20 Tum quoque sollicita mente rogandus erit.
Quod minus interea est, instar mihi muneris ampli
Ex his me iubeat quolibet ire locis.
Nec coelum, nec aquae faciunt, nec terra, nec
aurae;
Et mihi perpetuus corpora languor habet.
25 Seu vitiant artus aegrae contagia mentis:
Sive mei caussa est in regione mali:
Vt tetigi pontum, vexant insomnia: vixque
Ossa tegit macies; nec iuvat ora cibus.
Quique per autumnum percussis frigore primo
30 Est color in foliis, quae nova laesit hiems:

Is mea membra tenet. Nec viribus allevor ullis;
Et nunquam queruli caussa doloris abest.
Nec melius valeo, quam corpore, mente; sed aegra
est

Vtraque pars aequae, binaque damna fero.
Haeret, et ante oculos veluti spectabile corpus 35
Adstat Fortunae forma legenda meae.
Cumque locum, moresque hominum, cultusque,
sonumque,
Cernimus; et quid sim, quid fuerimque subit;
Tantus amor necis est, querar ut cum Caesaris ira,
Quod non offensas vindicet ense suas. 40
At quoniam semel est odio civiliter usus;
Mutato levior sit fuga nostra loco.

XX

ELEGIA IX.

Hic quoque sunt igitur Graiae, quis crederet?
urbes,
Inter inhumanae nomina barbariae.
Huc quoque Mileto missi venere coloni,
Inque Getis Graias constituere domos.
Sed vetus huic nomen, positaque antiquius urbe, 5
Constat ab Absyrti caede fuisse, loco.
Nam rate, quae cura pugnacis facta Minervae,
Per non tentatas prima cucurrit aquas,
Impia desertum fugiens Medea parentem,
Dicitur his remos applicuisse vadis. 10
Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto
Hospes, ait, nosco, Colchide, vela, venit.
Dum trepidant Minyae, dum solvitur aggere funis,
Dum sequitur celeres anchora tracta manus;
Conscia percussit meritorum pectora Colchis 15
Ausa atque ausura multa nefanda manu.

Et, quamquam superest ingens audacia menti,
 Pallor in attonito virginis ore sedet.
 Ergo ubi prospexit venientia vela; Tenemur,
 20 Et pater est aliqua fraude morandus, ait.
 Dum, quid agat, quaerit, dum versat in omnia vultus;
 Ad fratrem casu lumina flexa tulit.
 Cuius ut oblata est praesentia; Vincimus, inquit.
 Hic mihi morte sua caussa salutis erit.
 25 Protinus ignari, nec quidquam tale timentis,
 Innocuum rigido perforat ense latus.
 Atque ita divellit, divulsaque membra per agros
 Dissipat, in multis invenienda locis.
 Neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
 50 Pallentesque manus, sanguineumque caput.
 Vt genitor luctuque novo tardetur, et artus
 Dum legit extinctos, triste moretur iter.
 Inde Tomi dictus locus hic; quia fertur in illo
 Membra soror fratris consecuisse sui.

E L E G I A X.

Si quis adhuc istic meminit Nasonis adempti,
 Et superest sine me nomen in Vrbe meum;
 Suppositum stellis nunquam tangentibus aequor
 Me sciat in media vivere barbarie.
 5 Sauromatae cingunt, feragens, Bessique, Getaeque:
 Quam non ingenio nomina digna meo!
 Dum tamen aura tepet; medio defendimur Istro.
 Ille suis liquidus bella repellit aquis.
 At cum tristis hiems squalentia protulit ora,
 10 Terraque marmoreo candida facta gelu est:
 [Dum patet et Boreas et nix iniecta sub Arcto;
 Tum liquet has gentes axe tremante premi.]

Nix iacet: et iactam nec Sol pluviaeve resolvunt:
 Indurat Boreas, perpetuamque facit.
 Ergo, ubi delicuit nondum prior, altera venit: 15
 Et solet in multis bima manere locis.
 Tantaque commoti vis est Aquilonis, ut altas
 Aequet humo turres, tectaque rapta ferat.
 Pellibus, et sutis arcent male frigora braccis;
 Oraque de toto corpore sola patent. 20
 Saepe sonant moti glacie pendente capilli,
 Et nitet inducto candida barba gelu:
 Vdaque consistunt, formam servantia testae,
 Vina: nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
 Quid loquar, ut vincti concrecant frigore rivi, 25
 Deque lacu fragiles effodiantur aquae?
 Ipse, papyrifero qui non angustior amne
 Miscetur vasto multa per ora freto,
 Caeruleos ventis latices durantibus Ister
 Congelat, et tectis in mare serpit aquis. 30
 Quaque rates ierant, pedibus nunc itur: et undas
 Frigore concretas ungula pulsat equi.
 Perque novos pontes subter labentibus undis
 Ducunt Sarmatici barbara plaustra boves.
 Vix equidem credar: sed cum sint praemia falsi 35
 Nulla, ratam testis debet habere fidem:
 Vidimus ingentem glacie consistere pontum,
 Lubricaque immotas testa premebat aquas.
 Nec vidisse sat est. Durum calcavimus aequor;
 Vndaque non udo sub pede summa fuit. 40
 Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset;
 Non foret angustae mors tua crimen aquae.
 Tum neque se pandi possunt delphines in auras
 Tollere: conantes dura coërcet hiems.
 Et quamvis Boreas iactatis insonet alis, 45
 Fluctus in obsessio gurgite nullus erit.
 Inclusaeque gelu stabunt, ut marmore, puppes:
 Nec poterit rigidas findere remus aquas.

- Vidimus in glacie pisces haerere ligatos:
50 Et pars ex illis tum quoque viva fuit.
Sive igitur nimii Boreae vis saeva marinas,
Sive redundatas flumine cogit aquas:
Protinus, aequato siccis Aquilonibus Istro,
Invehitur celeri barbarus hostis equo:
55 Hostis equo pollens, longeque volante sagitta,
Vicinam late depopulatur humum.
Diffugiunt alii; nullisque tuentibus agros
Incustoditae diripiuntur opes;
Ruris opes parvae, pecus, et stridentia plaustra;
60 Et quas divitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis,
Respiciens frustra rura laremque suum.
Pars cadit hamatis misere confixa sagittis:
Nam volucris ferro tinctile virus inest.
65 Quae nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt:
Et cremat insontes hostica flamma casas.
Tum quoque, cum pax est, trepidant formidine belli:
Nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt,
hostem.
70 Cessat iners rigido terra relicta situ.
Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbra;
Nec cumulant altos fervida musta lacus.
Poma negat regio; nec haberet Acontius, in quo
Scriberet hic dominae verba legenda suae.
75 Adspiceres nudos sine fronde, sine arbore, campos.
Heu loca felici non adeunda viro!
Ergo, tam late pateat cum maximus orbis,
Haec est in poenam terra reperta meam?
-

ELEGIA XI.

Si quis es, insultes qui casibus, improbe, nostris,
 Meque reum, demto fine, cruentus agas;
 Natus es e scopulis, nutritus lacte ferino;
 Et dicam silices pectus habere tuum.
 Quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira, 5
 Restat? quidve meis cernis abesse malis?
 Barbara me tellus, et inhospita littora Ponti,
 Cumque suo Borea Maenalis ursa videt.
 Nulla mihi cum gente fera commercia linguae:
 Omnia solliciti sunt loca plena metus. 10
 Vtque fugax avidis cervus deprensus ab ursis,
 Cinctave montanis ut pavet agna lupis;
 Sic ego belligeris a gentibus undique septus
 Terreor, hoste meum paene premente latus.
 Vtque sit exiguum poenae, quod coniuge cara, 15
 Quod patria careo, pignoribusque meis;
 Vt mala nulla feram, nisi nudam Caesaris iram;
 Nuda parum nobis Caesaris ira mali est?
 Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retra-
 ctet;
 Solvat et in mores ora diserta meos. 20
 In caussa facili cuivis licet esse diserto:
 Et minimae vires frangere quassa valent.
 Subruere est arces et stantia moenia virtus:
 Quamlibet ignavi praecipitata premunt.
 Non sum ego quod fueram. Quid inanem proteris 25
 umbram?
 Quid cinerem saxis bustaque nostra premis?
 Hector erat, tunc cum bello certabat; at idem
 Vincetus ad Haemonios non erat Hector equos.
 Me quoque, quem noras olim, non esse memento;
 Ex illo superant haec simulacra viro. 30

- Quid simulacra, ferox, dictis incessis amaris?
Parce, precor, manes sollicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina: nil sit in illis,
Quod magis errorem, quam scelus, esse putes.
35 Pendimus en profugi, satia tua pectora, poenas,
Exsilioque graves, exsiliique loco.
Carnifici Fortuna potest mea flenda videri:
Te tamen est uno iudice moesta parum.
Saevior es tristi Busiride: saevior illo,
40 Qui falsum lento torruit igne bovem;
Quique bovem Siculo fertur donasse tyranno,
Et dictis artes conciliasse suas:
Munere in hoc, rex, est usus sed imagine maior:
Nec sola est operis forma probanda mei.
45 Adspicis a dextra latus hoc adapertile tauri?
Huc tibi, quem perdes, coniiciendus erit.
Protinus inclusum lentis carbonibus ure.
Mugiet, et veri vox erit illa bovis.
Pro quibus inventis, ut munus munere penses,
50 Da, precor, ingenio praemia digna meo.
Dixerat. At Phalaris, Poenae mirande repertor,
Ipse taum praesens imbue, dixit, opus.
Nec mora; monstratis crudeliter ignibus ustus
Exhibuit querulos ore tremente sonos.
55 Quid mihi cum Siculo inter Scythiamque Getasque?
Ad te, quisquis is es, nostra querela redit.
Vtque sitim nostro possis explere cruore;
Quantaque vis, avido gaudia corde feras;
Tot mala sum fugiens tellure, tot aequore passus,
60 Te quoque ut auditis posse dolere putem.
Crede mihi, si sit nobis collatus Vlixes,
Neptuni minor est, quam Iovis ira fuit.
Ergo quicumque es, rescindere vulnera noli;
Deque gravi duras ulcere tolle manus:
65 Vtque meae famam tenuent obliviae culpa,
Facta cicatricem ducere nostra sine.

Humanaeque memor sortis, quae tollit eosdem,
 Et premit, incertas ipse verere vices.
 Et quoniam, fieri quod nunquam posse putavi,
 Est tibi de rebus maxima cura meis;
 Non est quod timeas. Fortuna miserrima nostra est.
 Omne trahit secum Caesaris ira malum.
 Quod magis ut liqueat, neve hoc tibi fingere credar;
 Ipse velim poenas experiare meas.

70

~~~~~

E L E G I A   X I I .

~~~~~

Frigora iam Zephyri minuunt: annoque peracto
 Longior antiquis visa Maeotis hiems:
 Impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen
 Tempora nocturnis aequa diurna facit.
 Iam violam puerique legunt, hilaresque puellae;
 Rustica quam nullo terra serente gerit. 5
 Prataque pubescunt variorum flore colorum,
 Indocilique loquax gutture vernat avis.
 Vtque malae crimen matris deponat hirundo,
 Sub trabibus cunas parvaque tecta facit. 10
 Herbaque, quae latuit Cerealibus obruta sulcis,
 Exserit e tepida molle cacumen humo.
 Quoque loco est vitis, de palmite gemma movetur:
 Nam procul a Getico litore vitis abest.
 Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus: 15
 Nam procul a Geticis finibus arbor abest,
 Otia nunc istic: iunctisque ex ordine ludis
 Cedunt verbosi garrula bella fori.
 Vsus equi nunc est, levibus nunc luditur armis:
 Nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus. 20
 Nunc, ubi perfusa est oleo labente iuventus,
 Defessos artus Virgine tingit aqua.

- Scena viget, studiisque favor distantibus ardet:
Proque tribus resonant terna Theatra Foris.
25 O quater, et quoties non est numerare beatum,
Non interdicta cui licet Vrbe frui!
At mihi sentitur nix verno sole soluta,
Quaeque lacu duro vix fodiantur aquae.
Nec mare conerescit glacie: nec, ut ante, per Istrum
30 Stridula Sauromates plaustra bubuleus agit.
Incipient aliquae tamen huc adnare carinae,
Hospitaque in Ponti littore puppis erit;
Sedulus occurram nautae: dictaque salute,
Quid veniat, quaeram, quisve, quibusve locis.
35 Ille quidem, mirum, nī de regione propinqua
Non nisi vicinas tutus ararit aquas.
Rarus ab Italia tantum mare navita transit:
Littora rarus in haec portubus orba venit.
Sive tamen Graia scierit, Sive ille Latina
40 Voce loqui; certe gratior huius erit:
Fas quoque ab ore freti longaeque Propontidos
undis
Huc aliquem certo vela dedisse Notō:
Quisquis is est, memori rumore voce referre,
Et fieri famae parsque gradusque potest.
45 Is precor auditos possit narrare triumphos
Caesaris, et Latio reddita vota Iovi;
Teque rebellatrix tandem, Germania, magni
Triste caput pedibus supposuisse Ducis.
Haec mihi qui referet, quae non vidisse dolebo,
50 Me meae domui protinus hospes erit.
Heu mihi! iamne domus Scythico Nasonis in orbe?
Iamque suum mihi dat pro Lare poena locum?
Dī faciant, Caesar non hic penetrare domumque,
Hospitium poenae sed velit esse meae.
-

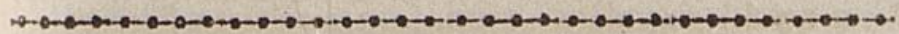
ELEGIA XIII.

Ecce supervacuus, quid enim fuit utile gigni?
 Ad sua natalis tempora noster adest.
 Dure, quid ad miseros veniebas exsulis annos?
 Debueras illis imposuisse modum.
 Si tibi cura mei, vel si pudor ullus inesset; 5
 Non ultra patriam me sequerere meam.
 Quoque loco primum tibi sum male cognitus infans,
 Illo tentasses ultimus esse mihi.
 Iamque relinquenda, quod idem fecere sodales,
 Tu quoque dixisses tristis in Vrbe, Vale! 10
 Quid tibi cum Ponto? num te quoque Caesaris ira
 Extremam gelidi misit in orbis humum?
 Scilicet exspectas soliti tibi moris honorem,
 Pendeat ex humeris vestis ut alba meis?
 Fumida cingatur florentibus ara coronis? 15
 Micaque sollenni turis in igne sonet?
 Libaque dem pro me genitale notantia tempus?
 Concipiamque bonas ore favente preces?
 Non ita sum positus: nec sunt ea tempora nobis,
 Adventu possim laetus ut esse tuo. 20
 Funeris ara mihi, ferali cincta cupresso,
 Convenit, et structis flamma parata rogis.
 Nec dare tura libet nihil exorantia Divos:
 In tantis subeunt nec bona verba malis.
 Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum: 25
 In loca ne redeas amplius ista, precor:
 Dum me terrarum pars paene novissima, Pontus,
 Euxini falso nomine dictus, habet.

ELEGIA XIV.

Cultor et antistes doctorum sancte virorum,
Qui facis ingenio semper, amice, meo;
Ecquid, ut incolumem quondam celebrare solebas,
Nunc quoque, ne videar totus abesse, caves?
5 Suscipis, exceptis, ecquid mea carmina, solis
Artibus, artifici quae nocuere suo?
Immo ita fac, vatum, quaeso, studiose novorum:
Quaque potes, retine corpus in Vrbe meum.
Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
10 Qui domini poenam non meruere sui.
Saepe per extremas profugus pater exulat oras;
Vrbe tamen natis exulis esse licet.
Palladis exemplo, de me sine matre creata
Carmina sunt. Stirps haec progeniesque mea est.
15 Hanc tibi commendo: quae, quo magis orba parente,
Hoc tibi tutori sarcina maior erit.
Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti:
Caetera fac curae sit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
20 Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
Certius a summa nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi pervenit in ora:
In populi quidquam si tamen ore meum est.
25 Hoc quoque nescio quid nostris appone libellis,
Diverso missum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicumque leget, si quis leget, aestimet ante,
Compositum quo sit tempore, quoque loco.
Aequus erit scriptis; quorum cognoverit esse
30 Exsilium tempus, barbariemque locum.
Inque tot adversis carmen mirabitur ullum
Ducere me tristi sustinuisse manu.

Ingenium fregere meum mala: cuius et ante
 Fons infecundus parvaque vena fuit.
 Sed quaecunque fuit, nullo exercente refugit, 35
 Et longo periit arida facta situ.
 Non hic librorum, per quos inviter alarque,
 Copia. Pro libris arcus et arma sonant.
 Nullus in hac terra, recitem si carmina, cuius
 Intellecturis auribus utar, adest. 40
 Nec, quo secedam, locus est. Custodia muri
 Submovet infestos, clausaque porta, Getas.
 Saepe aliquod verbum quaero, nomenque, lo-
 cumque:
 Nec quisquam est, a quo certior esse queam.
 Dicere saepe aliquid conanti, turpe fateri! 45
 Verba mihi desunt, dedidicique loqui.
 Threicio Scythicoque fere circumsonor ore:
 Et videor Geticis scribere posse modis.
 Crede mihi; timeo, ne sint immista Latinis,
 Inque meis scriptis Pontica verba legas. 50
 Qualemcunque igitur venia dignare libellum;
 Sortis et excusa conditione meae.

P. OVIDII NASONIS
 T R I S T I V M
 LIBER QVARTVS.

ELEGIA I.

Si qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis;
 Excusata suo tempore, lector, habe.
 Exsul eram; requiesque mihi, non fama petita est:
 Mens intenta suis ne foret usque malis.
 Ov. T. III. P

- 5 Hoc est, cur cantet vinctus quoque compede fossor
Indocili numero cum grave mollit opus:
Cantet et, innitens limosae pronus arenae,
Adverso tardam qui trahit amne ratem.
Quique ferens pariter lentos ad pectora remos,
10 In numerum pulsa brachia versat aqua.
Fessus ut incubuit baculo, saxove resedit
Pastor; arundineo carmine mulcet oves.
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
Fallitur ancillae decipiturque labor.
15 Fertur et abducta Lyrnesside tristis Achilles
Haemonia curas attenuasse lyra.
Cum traheret silvas Orpheus et dura canendo
Saxa; bis amissa coniuge moestus erat.
Me quoque Musa levat Ponti loca iussa petentem.
20 Sola comes nostrae perstitit illa fugae.
Sola nec insidias hominum, nec militis ensem,
Nec mare, nec ventos, barbariemque timet.
Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error:
Et culpam in facto, non scelus, esse meo.
25 Scilicet hoc ipso nunc aequa, quod obfuit ante,
Cum mecum iuncti criminis acta rea est.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
Pieridum sacris imposuisse manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipsa Sororum:
30 Et Carmen demens, carmine laesus, amo.
Sic nova Dulichio lotos gustata palato,
Illo, quo nocuit, grata sapore fuit.
Sentit amans sua damna fere; tamen haeret in illis:
Materiam culpae persequiturque suae.
35 Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli:
Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.
Forsitan hoc studium possit furor esse videri:
Sed quiddam furor hic utilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat esse malorum;
40 Praesentis casus immemoremque facit.

Vtque suum Bacchis non sentit saucia vulnus,
 Dum stupet Edonis exululata iugis;
 Sic, ubi mota calent viridi mea pectora thyrsos,
 Altior humano spiritus ille malo est.
 Ille nec exsilium, Scythici nec litora ponti, 45
 Ille nec iratos sentit adesse Deos.

Vtque soporiferae biberem si pocula Lethes,
 Temporis adversi sic mihi sensus abest.
 Iure Deas igitur veneror mala nostra levantes;
 Sollicitae comites ex Helicone fugae: 50
 Et partim pelago, partim vestigia terra,
 Vel rate dignatas, vel pede nostra sequi.
 Sint precor hae saltem faciles mihi: namque Deo-
 rum

Caetera cum magno Caesare turba facit.
 Neque tot adversis cumulant, quot litus arenas, 55
 Quotque fretum pisces, ovaque piscis habet.
 Vere prius flores, aestu numerabis aristas,
 Poma per autumnum, frigoribusque nives;
 Quam mala, quae toto patior iactatus in orbe,
 Dum miser Euxini litora saeva peto. 60

Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum est:
 Huc quoque sunt nostras fata secuta vias.
 Hic quoque cognosco natalis stamina nostri;
 Stamina de nigro vellere facta mihi.
 Vtque nec insidias, capitisque pericula narrem, 65
 Vera quidem, vera sed graviora fide;
 Vivere quam miserum est inter Bessosque Getas-
 que

Illi, qui populi semper in ore fuit!
 Quam miserum, porta vitam muroque tueri,
 Vixque sui tutum viribus esse loci! 70
 Aspera militiae iuvenis certamina fugi,
 Nec nisi lusura movimus arma manu.
 Nunc senior gladioque latus, scutoque sinistram,
 Canitiem galeae subiicioque meam.

- 75 Nam dedit e specula custos ubi signa tumultus;
Induimur trepida protinus arma manu.
Hostis, habens arcus imbutaque tela veneno,
Saevus anhelanti moenia lustrat equo.
Vtque rapax pecudem, quae se non texit ovili,
80 Per sata, per silvas, fertque trahitque lupus;
Sic, si quem nondum portarum sepe receptum
Barbarus in campis reperit hostis, agit.
Aut sequitur captus, coniectaque vincula collo
Accipit; aut telo virus habente cadit.
85 Hic ego sollicitae iaceo novus incola sedis.
Heu nimium fati tempora longa mei!
Et tamen ad numeros antiquaque sacra reverti
Sustinet in tantis hospita Musa malis.
Sed neque, cui recitem, quisquam est, mea car-
mina: nec qui
90 Auribus accipiat verba Latina suis.
Ipse mihi, quid enim faciam? scriboque legoque:
Tutaque iudicio litera nostra suo est.
Saepe tamen dixi, Cui nunc haec cura laborat?
An mea Sauromatae scripta Getaeque legent?
95 Saepe etiam lacrimae me sunt scribente profusae,
Humidaque est fletu litera facta meo.
Corque vetusta meum, tanquam nova, vulnera
sentit;
Inque sinum moestae labitur imber aquae.
Cum vice mutata quid sim fuerimque recordor,
100 Et tulerit quo me casus, et unde, subit;
Saepe manus demens, studiis irata malignis,
Misit in arsuros carmina nostra focos.
Atque ita de multis, quoniam non multa supersunt,
Cum venia facito, quisquis es, ista legas.
105 Tu quoque non melius, quam sunt mea tempora,
carmen
Interdicta mihi, consule, Roma, boni.

ELEGIA II.

Iam fera Caesaribus Germania, totus ut orbis,
 Victa potes flexo procubuisse genu:
 Altaque velentur fortasse Palatia sertis;
 Turaque in igne sonent, inficiantque diem;
 Candidaque adducta collum percussa securi 5
 Victima purpureo sanguine tingat humum:
 Donaque amicorum templis promissa Deorum
 Reddere victores Caesar uterque parent:
 Et qui Caesareo iuvenes sub nomine crescunt,
 Perpetuo terras ut domus ista regat: 10
 Cumque bonis nuribus pro sospite Livia nato
 Munera det meritis, saepe datura, Deis;
 Et pariter matres, et quae sine crimine castos
 Perpetua servant virginitate focos.
 Plebs pia, cumque pia laetentur Plebe Senatus; 15
 Parvaeque cuius eram pars ego nuper, Eques.
 Nos procul expulsos communia gaudia fallunt:
 Famaque tam longe non nisi parva venit.
 Ergo omnis poterit populus spectare triumphos;
 Cumque ducum titulis oppida capta leget: 20
 Vinclaque captiva reges cervice gerentes
 Ante coronatos ire videbit equos:
 Et cernet vultus aliis pro tempore versos,
 Terribiles aliis, immemoresque sui.
 Quorum pars caussas, et res, et nomina quaeret: 25
 Pars referet, quamvis noverit ipsa parum:
 Is, qui Sidonio fulget sublimis in ostro,
 Dux fuerat belli: proximus ille duci.
 Hic, qui nunc in humo lumen miserabile figit,
 Non isto vultu, cum tulit arma, fuit. 30
 Ille ferox, oculis et adhuc hostilibus ardens,
 Hortator pugnae consiliumque fuit.

- Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
Squalida promissis qui tegit ora comis.
35 Illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro
Saepe recusanti corpora capta Deo.
Hic lacus, hi montes, haec tot castella, tot amnes,
Plena ferae caedis, plena cruoris erant.
Drusus in his quondam meruit cognomina terris,
40 Quae bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulva,
Decolor ipse suo sanguine, Rhénus erit.
Crinibus en etiam fertur Germania passis,
Et Ducis invicti sub pede moesta sedet.
45 Collaque Romanae praebens animosa securi
Vincula fert illa, qua tulit arma, manu.
Hos super in curru, Caesar, victore veheris
Purpureus populi rite per ora tui:
Quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum:
50 Undique iactato flore tegente vias.
Tempora Phoebea lauro cingetur; Ioque,
Miles, Io, magna voce, Triumphé, canet.
Ipse sono plausuque simul fremituque canentum
Quadriugos cernes saepe resistere equos.
55 Inde petes arcem, delubra faventia votis:
Et dabitur merito laurea vota Iovi.
Haec ego submotus, qua possum, mente videbo:
Erepti nobis ius habet illa loci.
Illa per immensas spatiat libera terras:
60 In coelum celeri pervenit illa via.
Illa meos oculos mediam deducit in Urbem;
Immunes tanti nec sinit esse boni.
Invenietque viam, qua currus spectet eburnos.
Sic certe in patria per breve tempus ero.
65 Vera tamen populus capiet spectacula felix:
Laetaque erit praesens cum Duce turba suo.
At mihi fingenti tantum, longeque remoto,
Auribus hic fructus percipiendus erit;

- Ecquid, ut incubuit iusto mens aegra dolori,
Lenis ab admonito pectore somnus abit?
Tunc subeunt curae, dum te lectusque locusque
Tangit, et oblitam non sinit esse mei.
- 25 Et veniunt aestus, et nox immensa videtur;
Fessaque iactati corporis ossa dolent.
Non equidem dubito, quin haec et caetera fiant;
Detque tuus casti signa doloris amor:
Nec cruciere minus, quam cum Thebana cruentum
- 30 Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.
Quid tamen ipse precer, dubito: nec dicere possum,
Affectum quem te mentis habere velim.
Tristis es? indignor, quod sum tibi caussa doloris:
Non es? ut amisso coniuge digna fores.
- 35 Tu vero tua damna dole, mitissima coniux;
Tempus et a nostris exige triste malis:
Fleque meos casus. Est quaedam flere voluptas.
Expletur lacrimis egeriturque doler.
Atque utinam lugenda tibi non vita, sed esset
- 40 Mors mea; morte fores sola relictæ mea!
Spiritus hic per te patrias exisset in auras!
Sparsissent lacrimae pectora nostra piaë!
Supremoque die notum spectantia coelum
Texissent digiti lumina nostra tui!
- 45 Et cinis in tumulo positus iacisset avito!
Tactaque nascenti corpus haberet humus!
Denique et, ut vixi, sine crimine mortuus essem
Nunc mea supplicio vita pudenda suo est.
Me miserum! si tu, cum diceris exsulis uxor,
- 50 Avertis vultus, et subit ora rubor!
Me miserum! si turpe putas mihi nupta videri!
Me miserum! si te iam pudet esse meam!
Tempus ubi est illud, quo te iactare solebas
Coniuge, nec nomen dissimulare viri?
- 55 Tempus ubi est, quo te, nisi si fugis illa referre,
Et dici memini, iuvit et esse meam?

Vtque probae dignum est, omni tibi dote placebam.

Addebat veris multa faventis amor.

Nec quem praeferres, ita res tibi magna videbar,

Quemve tuum malles esse, vir alter erat.

60

Nunc quoque ne pudeat, quod sis mihi nupta: tuus-
que

Non dolor hinc debet, debet abesse pudor.

Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu;

Num legis Evadnen erubuisse viro?

Nec, quia rex mundi compescuit ignibus ignes,

Ipsē tuis, Phaëthon, inficiendus eras.

65

Nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,

Quod precibus periit ambitiosa suis.

Nec tibi, quod saevis ego sum Iovis ignibus ictus,

Purpureus molli fiat in ore rubor:

70

Sed magis in nostri curam consurge tuendi,

Exemplumque mihi coniugis esto bonae:

Materiamque tuis tristem virtutibus imple.

Ardua per praeceps gloria vadat iter.

Hectora quis nosset, si felix Troia fuisset?

Publica virtuti per mala facta via est.

75

Ars tua, Tiphys, iacet, si non sit in aequore fluctas:

Si valeant homines, ars tua, Phoebe, iacet.

Quae latet, inque bonis cessat non cognita rebus,

Apparet virtus arguiturque malis.

80

Dat tibi nostra locum tituli fortuna; caputque,

Conspicuum pietas qua tua tollat, habet.

Vtere temporibus, quorum nunc munere freta es.

En patet in laudes area lata tuas!

XX

ELEGIA IV.

O qui, nominibus cum sis generosus avitis,
Exsuperas morum nobilitate genus:

Cuius inest animo patrii candoris imago,
Non careat nervis candor ut iste suis:
5 Cuius in ingenio patriae facundia linguae est,
Qua prior in Latio non fuit ulla Foro:
Quod minime volui, positis pro nomine signis
Dictus es: ignoscas laudibus ista tuis.
Nil ego peccavi: tua te bona cognita produnt.
10 Si, quod es, appares; culpa soluta mea est.
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum,
Principe tam iusto, posse nocere puta.
Ipse Pater Patriae, quid enim civilius illo?
Sustinet in nostro carmine saepe legi.
15 Nec prohibere potest, quia res est publica Caesar
Et de communi pars quoque nostra bono est.
Iupiter ingeniis praebet sua numina vatum;
Seque celebrari quolibet ore sinit.
Causa tua exemplo Superiorum tuta duorum est:
20 Quorum hic conspicitur, creditur ille Deus.
Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo:
Non fuit arbitrii littera nostra tui.
Nec nova, quod tecum loquor, est iniuria nostra;
Incolumis cum quo saepe locutus eram.
25 Quo vereare minus, ne sim tibi crimen amicus;
Invidiam, si qua est, auctor habere potest.
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis,
Hoc noli certe dissimulare, pater:
Ingeniumque meum, potes hoc meminisse, probabat:
30 Plus etiam, quam me iudice dignus eram.
Deque meis illo referebat versibus ore,
In quo pars altae nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit,
Sed prius auctori sunt data verba tuo.
35 Nec data sunt, mihi crede, tamen: sed in omnibus
actis,
Ultima si demas, vita tuenda mea est.

Hanc quoque, qua perii, culpam seelus esse negabis,
Si tanti series sit tibi nota mali.

Aut timor, aut error nobis, prius obfuit error.

Ah sine me fati non meminisse mei!

40

Neve retractando nondum coëuntia rumpam

Vulnera; vix illis proderit ipsa quies.

Ergo ut iure damus poenas; sic abfuit omne

Peccato facinus consiliumque meo.

Idque Deus sentit: pro quo neclumen ademtum est, 45

Nec mihi detractas possidet alter opes.

Forsitan hanc ipsam, vivat modo, finiet olim,

Tempore cum fuerit lenior ira, fugam.

Nunc precor hinc alio iubeat discedere; si non

Nostra verecundo vota pudore carent.

50

Mitius exsilium, paulloque propinquius, opto;

Quique sit a saevo longius hoste, locum.

Quantaque in Augusto clementia, si quis ab illo

Hoc peteret pro me, forsitan ille daret.

Frigida me cohibent Euxini litora Ponti:

55

Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.

Nam neque iactantur moderatis aequora ventis:

Nec placidos portus hospita navis adit.

Sunt circa gentes, quae praedam sanguine quaerant:

Nec minus infida terra timetur aqua.

60

Illi, quos audis hominum gaudere cruore,

Paene sub eiusdem sideris axe iacent.

Nec procul a nobis locus est, ubi Taurica dira

Caede pharetratae pascitur ara Deae.

Haec prius, ut memorant, non invidiosa nefandis, 65

Nec cupiendâ bonis, regna Thoantis erant.

Hic pro supposita virgo Pelopeia cerva

Sacra Deae coluit qualiacunque suae.

Quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes

Exactus Furiis venerat ipse suis;

70

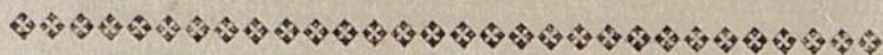
Et comes exemplum veri Phoeus amoris;

Qui duo corporibus, mentibus unus erant;

Protinus evincti Triviae ducuntur ad aram,
Quae stabat geminas ante cruenta fores.
75 Nec tamen hunc sua mors, nec mors sua terruit
illum:

Alter ob alterius funera moestus erat.
Et iam constiterat stricto mucrone sacerdos;
Cinxerat et Graias barbara vitta comas:
Cum vice sermonis fratrem cognovit, et illi
80 Pro nece complexus Iphigenia dedit.
Laeta Deae signum, crudelia sacra perosae,
Transtulit ex illis, in meliora, locis.
Haec igitur regio, magni pars ultima mundi,
Quam fugere homines Dique, propinqua mihi
est.

85 [Atque meam terram prope sunt funebria sacra,
Si modo Nasoni barbara terra sua est.]
O utinam venti, quibus est ablatas Orestes,
Placato referant et mea vela Deo!

ELEGIA V.

O mihi dilectos inter sors prima sodales,
Vnica fortunis ara reperta meis;
Cuius ab alloquiis anima haec moribunda revixit,
Vt vigil infusa Pallade flamma solet:
5 Qui veritus non es portus aperire fideles
Fulmine percussae confugiumque rati:
Cuius eram censu non me sensurus egentem,
Si Caesar patrias eripuisset opes:
Temporis oblitum dum me rapit impetus huius,
10 Excidit heu nomen quam mihi paene tuum!
Te tamen agnoscis: tactusque cupidine laudis,
Ille ego sum, cuperes dicere posse palam.

Certe ego, si sineres, titulum tibi reddere vellem,
 Et raram Famae conciliare fidem.
 Ne noceam grato, vereor, tibi carmine; neve 15
 Intempestivus nominis obstet honos.
 Quod licet et tutum est, intra tua pectora gaude,
 Meque tui memorem, teque fuisse mei.
 Vtque facis, remis ad opem luctare ferendam,
 Dum veniat placido mollior aura Deo: 20
 Et tutare caput nulli servabile; si non,
 Qui mersit Stygia, sublevet illud, aqua.
 Teque, quod est rarum, praesta constanter ad omne
 Indeclinatae munus amicitiae.
 Sic tua processus habeat Fortuna perennes: 25
 Sic ope non egeas ipse, iuvesque tuos.
 Sic aequet tua nupta virum bonitate perenni;
 Incidat et vestro rara querela toro.
 Diligat et semper socius te sanguinis illo,
 Quo pius affectu Castora frater amat. 30
 Sic iuvenis, similisque tibi sit natus, et illum
 Moribus agnoscat quilibet esse tuum.
 Sic socerum faciat taeda te nata iugali;
 Nec tardum iuveni det tibi nomen avi.

ELEGIA VI.

Tempore ruricolae patiens fit taurus aratri,
 Praebet et incurvo colla premenda iugo.
 Tempore paret equus lentis animosus habenis,
 Et placido duros accipit ore lupos.
 Tempore Poenorum compescitur ira leonum; 5
 Nec feritas animo, quae fuit ante, manet.
 Quaeque sui monitis obtemperat Inda magistri
 Bellua, servitium tempore victa subit.

- Tempus, ut extentis tumeat, facit, uva racemis,
10 Vixque merum capiant grana, quod intus habent.
Tempus et in canas semen producit aristas;
Et, ne sint tristi poma sapore, facit.
Hoc tenuat dentem terram findentis aratri,
Hoc rigidas silices, hoc adamanta terit.
15 Hoc etiam saevas paulatim mitigat iras:
Hoc minuit luctus, moestaque corda levat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas
Praeterquam curas attenuare meas.
Ut patria careo, bis frugibus area trita est:
20 Dissiluit nudo pressa bis uva pede:
Nec quaesita tamen spatio patientia longo est;
Mensque mali sensum nostra recentis habet.
Scilicet et veteres fugiunt iuga curva iuveni:
Et domitus freno saepe repugnat equus.
25 Tristior est etiam praesens aerumna priore:
Ut sit enim sibi par, crevit, et aucta mora est.
Nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuerunt:
Sed magis hoc, quo sunt cognitora, gravant.
Est quoque non minimum, vires afferre recentes;
30 Nec praeconsumtum temporis esse malis.
Fortior in fulva novus est luctator arena,
Quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
Integer est melior nitidis gladiator in armis,
Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
35 Fert bene praecipites navis modo facta procellas:
Quamlibet exiguo solvitur imbre vetus.
Nos quoque, quae ferimus, tulimus patientius ante;
Et mala sunt longo multiplicata die.
Credite, deficio, nostroque a corpore quantum
40 Auguror, accedent tempora parva malis.
Nam neque sunt vires, neque qui color ante solebat;
Vixque habeo tenuem, quae tegat ossa, cutem.
Corpore sed mens est aegro magis aegra, malique
In circumspectu stat sine fine sui.

Vrbis abest facies, absunt, mea cura, sodales: 45

Et, qua nulla mihi carior, uxor abest.

Vulgus adest Scythicum, braccataque turba Getarum.

Sic male, quae video, non videoque, nocent.

Vna tamen spes est, quae me soletur in istis,

Haec fore morte mea non diuturna mala. 50

ELEGIA VII.

Bis me sol adiit gelidae post frigora brumae,

Bisque suum tacto Pisce peregit iter.

Tempore tam longo cur non tua dextera versus

Quamlibet in paucos officiosa fuit?

Cur tua cessavit pietas, scribentibus illis, 5

Exiguus nobis cum quibus usus erat?

Cur, quoties alicui chartae sua vincula demsi,

Illam speravi nomen habere tuum?

Di faciant, ut saepe tua sit epistola dextra

Scripta, sed e multis reddita nulla mihi! 10

Quod precor, esse liquet. Credam prius ora Medusae

Gorgonis anguineis cincta fuisse comis:

Esse canes utero sub virginis: esse Chimaeram,

A truce quae flammis separet angue leam:

Quadrupedesque hominum cum pectore pectora 15
iunctos:

Tergeminumque virum, tergeminumque canem:

Sphingaque, et Harpyias, serpentipedesque Gigantas:

Centimanumque Gygen, semibovemque virum.

Haec ego cuncta prius, quam te, carissime, credam

Mutatum curam deposuisse mei. 20

Innumeri montes inter me teque, viaeque,

Fluminaque, et campi, nec freta pauca, iacent.

XX

ELEGIA VIII.

Iam mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit et nigras alba senecta comas:
Iam subeunt anni fragiles, et inertior aetas:
Iamque parum firmo me mihi ferre grave est.
5 Nunc erat, ut posito deberem fine laborum
Vivere, me nullo sollicitante metu:
Quaeque meae semper placuerunt otia menti,
Carpere; et in studiis molliter esse meis:
Et parvam celebrare domum, veteresque Penates;
10 Et quae nunc domino rura paterna carent:
Inque sinu dominae, carisque nepotibus, inque
Securus patria consenuisse mea.
Haec mea sic quondam peragi speraverat aetas:
Hos ego sic annos ponere dignus eram.
15 Non ita Dīs visum: qui me terraque marique
Actum Sarmaticis exposuere locis.
In cava ducuntur quassae navalia puppes,
Ne temere in mediis dissoluantur aquis.
Ne cadat, et multas palmas inhonestet adeptas,
20 Languidus in pratis gramina carpit equus.
Miles, ut emeritis non est satis utilis annis,
Ponit ad antiquos, quae tulit arma, Lares.
Sic igitur, tarda vires minuente senecta,
Me quoque donari iam rude, tempus erat.
25 Tempus erat nec me peregrinum ducere coelum,
Nec siccam Getico fonte levare sitim:

- 5 Fac modo te damnes, cupiasque eradere vitae
 Tempora, si possis, Tisiphonea tuae.
 Sin minus, et flagrant odio tua pectora nostro;
 Induet infelix arma coacta dolor.
 Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem;
 10 Nostra suas istuc porriget ira manus.
 Omnia, si nescis, Caesar mihi iura reliquit:
 Et sola est patria poena carere mea.
 Et patriam, modo sit sospes, speramus ab illo.
 Saepe Iovis telo quercus adusta viret.
 15 Denique vindictae si sit mihi nulla facultas;
 Pierides vires et sua tela dabunt.
 Vt Scythicis habitem longe submotus in oris,
 Siccaeque sint oculis proxima signa meis:
 Nostra per immensas ibunt praeconia gentes;
 20 Quodque querar, notum, qua patet orbis, erit.
 Ibit ad occasum, quidquid dicemus, ab ortu:
 Testis et Hesperiae vocis Eous erit.
 Trans ego tellurem, trans latas audiar undas:
 Et gemitus vox est magna futura mei.
 25 Nec tua te sontem tantummodo saecula norint:
 Perpetuae crimen posteritatis eris.
 Iam feror in pugnas, et nondum cornua sumsi.
 Nec mihi sumendi caussa sit ulla velim.
 Circus adhuc cessat: spargit tamen acer arenam
 30 Taurus, et infesto iam pede pulsat humum.
 Hoc quoque, quam volui, plus est. Cane, Musa,
 receptus;
 Dum licet huic nomen dissimulare suum.

=====

ELEGIA X,

=====

Ille ego, qui fuerim, tenerorum lusor amorum,
 Quem legis, ut noris, accipe, Posteritas.

Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
 Millia qui novies distat ab Vrbe decem.
 Editus hic ego sum: nec non ut tempora noris, 5
 Cum cecidit fato Consul uterque pari:
 Si quid id est, usque a proavis vetus ordinis heres;
 Non modo Fortunae munere factus eques.
 Nec stirps prima fui; genito iam fratre creatus;
 Qui tribus ante quater mensibus ortus erat. 10
 Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
 Vna celebrata est per duo liba dies.
 Haec est armiferae festis de quinque Minervae,
 Quae fieri pugna prima cruenta solet.
 Protinus excolimur teneri, curaue parentis 15
 Imus ad insignes Urbis ab arte viros.
 Frater ad eloquium viridi tendebat ab aevo,
 Fortia verbosi natus ad arma Fori.
 At mihi iam puero coelestia sacra placebant;
 Inque suum furtim Musa trahebat opus. 20
 Saepe pater dixit: Studium quid inutile tentas?
 Maeonides nullas ipse reliquit opes.
 Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
 Scribere conabar verba soluta modis.
 Sponte sua numeros carmen veniebat ad aptos; 25
 Et, quod tentabam dicere, versus erat.
 Interea, tacito passu labentibus annis,
 Liberior fratri sumta mihiue toga est:
 Induiturque humeros cum lato purpura clavo:
 Et studium nobis, quod fuit ante, manet. 30
 Iamque decem vitae frater geminaverat annos,
 Cum perit; et coepi parte carere mei.
 Cepimus et tenerae primos aetatis honores;
 Eque viris quondam pars tribus una fui.
 Curia restabat; clavi mensura coacta est: 35
 Maius erat nostris viribus illud onus.
 Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
 Sollicitaeue fugax ambitionis eram;

- Et petere Aoniae suadebant tuta Sorores
40 Otia iudicio semper amata meo.
Temporis illius colui fovique poëtas;
Quotque aderant vates, rebar adesse Deos.
Saepe suas volucrès legit mihi grandior aevo,
Quaeque necet serpens, quae iuvet herba,
Macer.
- 45 Saepe suos solitus recitare Propertius ignes;
Iure sodalitio qui mihi iunctus erat.
Ponticus Heroo, Bassus quoque clarus Iambo
Dulcia convictus membra fuere mei.
Et tenuit nostras numerosus Horatius aures;
50 Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Virgilium vidi tantum: nec amara Tibullo
Tempus amicitiae fata dedere meae.
Successor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi.
Quartus ab his serie temporis ipse fui.
- 55 Utque ego maiores, sic me coluere minores:
Notaque non tarde facta Thalia mea est.
Carmina cum primum populo iuvenilia legi;
Barba resecta mihi bisve semelve fuit.
Moverat ingenium totam cantata per Urbem
60 Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem scripsi: sed quae vitiosa putavi,
Emendaturis ignibus ipse dedi.
Tum quoque, cum fugerem, quaedam placitura
cremavi:
Iratus studio carminibusque meis.
- 65 Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
Cor mihi, quodque levis caussa moveret, erat.
Cum tamen hoc essem, minimoque accenderer igni,
Nomine sub nostro fabula nulla fuit.
Paene mihi puero nec digna, nec utilis uxor
70 Est data: quae tempus perbreve nupta fuit.
Illi successit, quamvis sine crimine, coniux;
Non tamen in nostro firma futura toro.

Vltima, quae mecum seros permansit in annos,
 Sustinuit coniux exsulis esse viri.
 Filia me mea bis prima secunda iuventa, 75
 Sed non ex uno coniuge, fecit avum.
 Et iam complerat genitor sua fata; novemque
 Addiderat lustris altera lustra novem.
 Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum
 Ille fuit. Matri proxima iusta tuli. 80
 Felices ambo, tempestiveque sepultos,
 Ante diem poenae quod periere meae;
 Me quoque felicem, quod non viventibus illis
 Sum miser; et de me quod doluere nihil!
 Si tamen extinctis aliquid, nisi nomina, restat, 85
 Et gracilis structos effugit umbra rogos;
 Fama, parentales, si vos mea contigit, umbrae,
 Et sunt in Stygio crimina nostra foro:
 Scite, precor, caussam, nec vos mihi fallere fas
 est,
 Errorem iussae, non scelus, esse fugae. 90
 Manibus id satis est. Ad vos studiosa revertor
 Pectora, qui vitae quaeritis acta meae.
 Iam mihi canities, pulsus melioribus annis,
 Venerat; antiquas miscueratque comas:
 Postque meos ortus Pisaea vinctus oliva 95
 Abstulerat decies praemia victor equus:
 Cum maris Euxini positos ad laeva Tomitas
 Quaerere me laesi Principis ira iubet.
 Causa meae cunctis nimium quoque nota ruinae
 Indicio non est testificanda meo. 100
 Quid referam comitumque nefas, famulosque
 nocentes?
 Ipsa multa tuli non leviora fuga.
 Indignata malis mens est succumbere, seque
 Praestitit invictam viribus usa suis:
 Oblitusque togae, ductaeque per otia vitae, 105
 Insolita cepi temporis arma manu:

Totque tuli terra casus pelagoque, quot inter
 Occultum stellae conspicuumque polum.
 Tacta mihi tandem longis erroribus acto
 110 Iuncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
 Hic ego, finitimis quamvis circumsoner armis,
 Tristia, quo possum, carmine fata levo.
 Quod, quamvis nemo est, cuius referatur ad aures;
 Sic tamen absumo decipioque diem.
 115 Ergo, quod vivo, durisque laboribus obsto,
 Nec me sollicitae taedia lucis habent;
 Gratia, Musa, tibi: nam tu solatia praebes;
 Tu curae requies, tu medicina mali:
 Tu dux, tu comes es: tu nos abducis ab Istro;
 120 In medioque mihi das Heliconē locum.
 Tu mihi, quod rarum, vivo sublime dedisti
 Nomen; ab exsequiis quod dare Fama solet.
 Nec, qui detrectat praesentia, Livor iniquo
 Vllum de nostris dente momordit opus.
 125 Nam tulerint magnos cum saecula nostra poëtas;
 Non fuit ingenio Fama maligna meo.
 Cumque ego praeponam multos mihi; non minor
 illis
 Dicor: et in toto plurimus orbe legor.
 Si quid habent igitur vatum praesagia veri;
 130 Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
 Sive favore tuli, sive hanc ego carmine famam,
 Iure tibi grates, candide lector, ago.

.....

P. OVIDII NASONIS
T R I S T I V M
LIBER QVINTVS.

ELEGIA I.

Hunc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
Litore, praemissis quatuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis Fortuna poëtae.
Inuenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis ut noster status est, ita flebile carmen; 5
Materiae scripto conveniente suae.
Integer et laetus laeta et iuvenilia lusi:
Illa tamen nunc me composuisse piget.
Vt cecidi, perago subiti praeconia casus;
Sumque argumenti conditor ipse mei. 10
Vtque iacens ripa deflere Caystrius ales
Dicitur ore suam deficiente necem:
Sic ego Sarmaticas longe proiectus in oras
Efficio, tacitum ne mihi funus eat.
Delicias si quis lascivaque carmina quaerit; 15
Praemoneo nunquam scripta quod ista legat.
Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris;
Aptior, ingenium come, Tibullus erit.
Atque utinam numero ne nos essemus in isto!
Heu mihi! cur unquam Musa iocata mea est? 20
Sed dedimus poenas: Scythicique in finibus Istri
Ille pharetrati lusor Amoris abest.
Quod superest, animos ad publica carmina flexi;
Et memores iussi nominis esse sui.

- 25 Si tamen e vobis aliquis tam multa requiret,
Vnde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non haec ingenio, non haec componimus arte.
Materia est propriis ingeniosa malis.
Et quota Fortunae pars est in carmine nostrae?
30 Felix, qui patitur, quae numerare valet!
Quot frutices silvae, quot flavas Tiberis arenas,
Mollia quot Martis gramina campus habet:
Tot mala pertulimus: quorum medicina quiesque
Nulla, nisi in studio, Pieridumque mora est.
35 Quis tibi, Naso, modus lacrimosi carminis? inquis.
Idem, Fortunae qui modus huius erit.
Quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat:
Nec mea sunt, fati verba sed ista mei.
At mihi si cara patriam cum coniuge reddas;
40 Sint vultus hilares, sinque quod ante fui.
Lenior invicti si sit mihi Caesaris ira;
Carmina laetitiae iam tibi plena dabo.
Nec tamen ut lusit, rursus mea litera ludet:
Sit semel illa meo luxuriata malo.
45 Quod probet ipse, canam: poenae modo parte levata
Barbariem, rigidos effugiamque Getas.
Interea nostri quid agant, nisi triste, libelli?
Tibia funeribus convenit ista meis.
At poteras, inquis, melius mala ferre silendo;
50 Et tacitus casus dissimulare tuos.
Exigis, ut nulli gemitus tormenta sequantur;
Acceptoque gravi vulnere flere vetas.
Ipse Perilleo Phalaris permisit in aere
Edere mugitus, et bovis ore queri.
55 Cum Priami lacrimis offensus non sit Achilles;
Tu fletus inhibes, durior hoste, meos.
Cum faceret Nioben orbam Latoïa proles,
Non tamen et siccas iussit habere genas.
Est aliquid, fatale malum per verba levare:
60 Hoc querulam Procnem Halcyonenque facit.

Hoc erat, in gelido quare Poeantius antro
 Voce fatigaret Lemnia saxa sua.
 Strangulat inclusus dolor, atque exaestuat intus:
 Cogitur et vires multiplicare suas.
 Da veniam potius; vel totos tolle libellos; 65
 Si, mihi quod prodest, hoc tibi, lector, obest.
 Sed neque obesse potest: ulli nec scripta fuerunt
 Nostra, nisi auctori perniciosa suo.
 At mala sunt fateor. Quis te mala sumere cogit?
 Aut quis deceptum ponere sumta vetat? 70
 Ipse nec emendo: sed ut hic deducta legantur.
 Non sunt illa suo barbariora loco.
 Nec me Roma suis debet conferre poëtis.
 Inter Sauromatas ingeniosus ero.
 Denique nulla mihi captatur gloria, quaeque 75
 Ingenio stimulos subdere Fama solet.
 Nolumus assiduis animum tabescere curis,
 Quae tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.
 Cur scribam, docui: cur mittam, quaeritis, istos?
 Vobiscum cupiam quolibet esse modo. 80

xx

ELEGIA II.

Ecquid, ut e Ponto nova venit epistola, palles;
 Et tibi sollicita solvitur illa manu?
 Pone metum; valeo: corpusque, quod ante laborum
 Impatiens nobis invalidumque fuit,
 Sufficit, atque ipso vexatum induruit usu. 5
 An magis infirmo non vacat esse mihi?
 Mens tamen aegra iacet, nec tempore robora sumsit:
 Affectusque animi, qui fuit ante, manet:
 Quaeque mora spatioque suo coitura putavi
 Vulnera, non aliter, quam modo facta, dolent. 10

- Scilicet exiguis prodest annosa vetustas,
 Grandibus accedunt tempore damna malis.
 Paene decem totis aluit Poeantius annis
 Pestiferum tumido vulnus ab angue datum.
 15 Telephus aeterna consumtus tabe perisset,
 Si non, quae nocuit, dextra tulisset opem.
 Et mea, si facinus nullum commisimus, opto
 Vulnera qui fecit, facta levare velit;
 Contentusque mei iam tandem parte laboris,
 20 Exiguum pleno de mare demat aquae.
 Detrahat ut multum, multum restabit acerbi:
 Parsque meae poenae totius instar erit.
 Littora quot conchas, quot amoena rosaria flores,
 Quotve soporiferum grana papaver habet;
 25 Silva feras quot alit, quot piscibus unda natatur;
 Quot tenerum pennis aëra pulsat avis;
 Tot premor adversis: quae si comprehendere coner,
 Icariae numerum dicere coner aquae.
 Vtque viae casus, ut amara pericula ponti,
 30 Vt taceam strictas in mea fata manus;
 Barbara me tellus, orbisque novissima magni
 Sustinet; et saevo cinctus ab hoste locus.
 Hinc ego traicerer, neque enim mea culpa
 cruenta est,
 Esset, quae debet, si tibi cura mei.
 35 Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa est,
 Saepe suo victor lenis in hoste fuit.
 Quid dubitas? quid tuta times? accede, rogaque.
 Caesare nil ingens mitius orbis habet.
 Me miserum! quid agam, si proxima quaeque
 relinquunt?
 40 Subtrahis effracto tu quoque colla iugo?
 Quo ferar; unde petam lapsis solatia rebus?
 Anchora iam nostram non tenet ulla ratem.
 Viderit: ipse sacram, quamvis invisus, ad aram
 Confugiam: nullas submovet ara manus.

Alloquor en absens praesentia numina supplex: 45
 Si fas est homini cum Iove posse loqui.
 Arbiter imperii, quo certum est sospite cunctos
 Ausoniae curam gentis habere Deos:
 O decus, o patriae per te florentis imago;
 O vir non ipso, quem regis, orbe minor; 50
 Sic habites terras, sic te desideret aether!
 Sic ad pacta tibi sidera tardus eas!
 Parce, precor; minimamque tuo de fulmine partem
 Deme: satis poenae, quod superabit, erit.
 Ira quidem moderata tua est; vitamque dedisti: 55
 Nec mihi ius civis, nec mihi nomen abest.
 Nec mea concessa est aliis fortuna: nec exsul
 Edicti verbis nominor ipse tui.
 Omniaque haec timui, quia me meruisse videbam:
 Sed tua peccato lenior ira meo est. 60
 Arva relegatum iussisti visere Ponti,
 Et Scythicum profuga findere puppe fretum.
 Iussus ad Euxini deformia litora veni
 Aequoris: haec gelido terra sub axe iacet.
 Nec me tam cruciat nunquam sine frigore coelum, 65
 Glebaque canenti semper obusta gelu;
 Nesciaque est vocis quod barbara lingua Latinae;
 Graiaque quod Getico victa loquela sono;
 Quam quod finitimo cinctus premor undique Marte;
 Vixque brevis tutum murus ab hoste facit. 70
 Pax tamen interdum, pacis fiducia nunquam est.
 Sic nunc hic patitur, nunc timet arma, locus.
 Hinc ego dum muter, vel me Zanclosa Charybdis
 Devoret, aque suis ad Styga mittat aquis:
 Vel rapidae flammis urar patienter in Aetnae: 75
 Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.
 Quod petitur, poena est: neque enim miser esse
 recuso;
 Sed precor, ut possim tutius esse miser.

ELEGIA III.

*I*lla dies haec est, qua te celebrare poëtae,
Si modo non fallunt tempora, Bacche, solent:
Festaque odoratis innectunt tempora sertis,
Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
5 Inter quos, memini, dum me mea fata sinebant,
Non invisa tibi pars ego saepe fui;
Quem nunc suppositum stellis Cynosuridos Vrsae
Iuncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quique prius mollem, vacuumque laboribus, egi
10 In studiis vitam, Pieridumque choro;
Nunc procul a patria Geticis circumsonor armis,
Multa prius pelago, multaque passus humo.
Sive mihi casus, sive hoc dedit ira Deorum;
Nubila nascenti seu mihi Parca fuit:
15 Tu tamen e saeris hederæ cultoribus unum
Numine debueras sustinuisse tuo.
An dominae fati quidquid cecinere Sorores,
Omne sub arbitrio desinit esse Dei?
Ipse quoque aetherias meritis invectus es arces;
20 Qua non exiguo facta labore via est.
Nec patria est habitata tibi: sed ad usque nivolum
Strymona venisti, Marticolamque Geten:
Persidaque, et lato spatiantem flumine Gangem,
Et quascunque bibit decolor Indus aquas.
25 Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcae
Stamina bis genito bis cecinere tibi.
Me quoque, si fas est exemplis ire Deorum,
Ferre sors vitae difficilisque premit.
Illo nec levius cecidi, quem magna locutum
30 Repulit a Thebis Iupiter igne suo.
Vt tamen audisti percussum fulmine vatem,
Admonitu matris condoluisse potes.

- 5 Flens quoque me scripsit: nec qua signabar, ad os est
Ante, sed ad madidas gemma relata genas.
Tristitiae causam si quis cognoscere quaerit;
Ostendi solem postulat ille sibi,
Nec frondem in silvis, nec aperto mollia prato
10 Gramina, nec pleno flumine cernit aquas:
Quid Priamus doleat, mirabitur, Hectore raptō:
Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
Dī facerent utinam, talis status esset in illo,
Ut non tristitiae causa dolenda foret.
15 Fert tamen, ut debet, casus patienter amaro:
More nec indomiti frena recusat equi.
Nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
Conscius in culpa non scelus esse sua.
Saepe refert, sit quanta Dei clementia; cuius
20 Se quoque in exemplis annumerare solet.
Nam quod opes teneat patrias, quod nomina civis;
Denique quod vivat, munus habere Dei.
Te tamen, o si quid credis mihi carior, ille,
Omnibus, in toto pectore semper habet:
25 Teque Menoetiaden, te qui comitavit Oresten,
Te vocat Aegiden, Euryalumque suum:
Nec patriam magis ille suam desiderat, et quae
Plurima cum patria sentit abesse sua;
Quam vultus, oculosque tuos, o dulcior illo
30 Melle, quod in ceris Attica ponit apis!
Saepe etiam moerens tempus reminiscitur illud,
Quod non praeventum morte fuisse dolet.
Cumque alii fugerent subitae contagia cladis,
Nec vellent ictae limen adire domus;
35 Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem:
Si paucos aliquis tresve duosve vocat.
Quamvis attonitus, sensit tamen omnia: nec te
Se minus adversis indoluisse suis.
Verba solet, vultumque tuum, gemitusque referre
40 Et te flente suos immaduisse sinus:

Quam sibi praestiteris, qua consolatus amicum
 Sis ope: solandus cum simul ipse fores.
 Pro quibus affirmat fore se memoremque piumque:
 Sive diem videat, sive tegatur humo,
 Per caput ipse suum solitus iurare tuumque, 45
 Quod scio non illi vilius esse suo.
 Plena tot ac tantis referetur gratia factis;
 Nec sinet ille tuos littus arare boves.
 Fac modo constanter profugum tueare: quod ille,
 Qui bene te novit, non rogat; ipsa rogo. 50

=====

ELEGIA V.

Annuus assuetum dominae natalis honorem
 Exigit: ite manus ad pia sacra meae.
 Sic quondam festum Laërtius egerit heros
 Forsan in extremo coniugis orbe diem.
 Lingua favens adsit, longorum oblita malorum: 5
 Quae, puto, dedit iam bona verba loqui.
 Quaeque semel toto vestis mihi sumitur anno,
 Sumatur fatis discolor alba meis.
 Araque gramineo viridis de cespite fiat;
 Et velet tepidos nexa corona focos. 10
 Da mihi tura, puer, pingues facientia flammæ,
 Quodque pio fusum stridat in igne merum.
 Optime natalis, quamvis procul absumus, opto
 Candidus huc venias, dissimilisque meo.
 Sique quod instabat dominae miserabile vulnus, 15
 Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
 Quaeque gravi nuper plus quam quassata procella est,
 Quod superest, tutum per mare navis eat.
 Illa domo, nataque sua, patriaque fruatur:
 Erepta haec uni sit satis esse mihi. 20

Quatenus et non est in caro coniuge felix,
Pars vitae tristi caetera nube vacet.
Vivat, ametque virum, quoniam sic cogitur, absens
Consumatque annos, sed diuturna, suos.
25 Adiicerem et nostros: sed ne contagia fati
Corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
Nil homini certum est: fieri quis posse putaret,
Ut facerem in mediis haec ego sacra Getis?
Adspice, ut aura tamen fumos e ture coortos
30 In partes Italas et loca dextra ferat.
Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis:
Consilium fugiunt caetera paene meum.
Consilio, commune sacrum cum fiat in ara
Fratribus, alterna qui periere manu,
35 Ipsa sibi discors, tanquam mandetur ab illis,
Scinditur in partes atra favilla duas.
Hoc, memini, quondam fieri non posse loquebar:
Et me Battiades iudice falsus erat.
Omnia nunc credo: cum tu non stultus ab Arcto
40 Terga vapor dederis, Ausoniamque petas.
Haec igitur lux est: quae si non orta fuisset,
Nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit haec mores illis Heroisin aequos,
Queis erat Eëtion Icariusque pater.
45 Nata pudicitia est, mores, probitasque, fidesque:
At non sunt ista gaudia nata die.
Sed labor, et curae, fortunaque moribus impar;
Iustaque de viduo paene querela toro.
Scilicet adversis probitas exercita rebus
50 Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Vlixes;
Penelope felix, sed sine laude, foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces,
Forsitan Evadnen vix sua nosset humus.
55 Cum Pelia tot sint genitae: cur nobilis una est?
Nupta fuit misero nempe quod una viro.

Effice, ut Iliacas tangat prior alter arenas:

Laodamia, nihil, cur referatur, erit.

Et tua, quod mallem, pietas ignota maneret,

Implessent venti si mea vela sui.

60

Di tamen, et Caesar Dis accessure, sed olim,

Aequarint Pylios cum tua fata dies;

Non mihi, qui poenam fateor meruisse, sed illi

Parcite, quae nullo digna dolore dolet.

ELEGIA VI.

Tu quoque, nostrarum quondam fiducia rerum,

Qui mihi confugium, qui mihi portus eras;

Tu quoque suscepti caussam dimittis amici,

Officiiue pium tam cito ponis onus?

Sarcina sum, fateor; quam si tu tempore duro

5

Depositurus eras, non subeunda fuit.

Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis?

Ne fuge; neve tua sit minor arte fides.

Numquid Achilleos inter fera proelia fidi

Deseruit levitas Automedontis equos?

10

Quem semel excepit, numquid Podalirius aegro

Promissam medicae non tulit artis opem?

Turpius eiicitur, quam non admittitur hospes.

Quae patuit, dextrae firma sit ara meae.

Nil, nisi me solum, primo tutatus es; at nunc

15

Me pariter serva, iudiciumque tuum.

Si modo non aliqua est in me nova culpa; tuamque

Mutarunt subito crimina nostra fidem.

Spiritus hic, Scythica quem non bene ducimus aura,

Quod cupio, membris exeat ante meis;

20

Quam tua delicto stringantur pectora nostro,

Et videar merito vilior esse tibi.

Ov T III.

R

- Non adeo toti fatis urgemur iniquis,
 Vt mea sit longis mens quoque mota malis.
 25 Finge tamen motam; quoties Agamemnone natum
 Dixisse in Pyladen verba proterva putas?
 Nec procul a vero est, quod vel pulsarit amicum:
 Mansit in officiis non minus ille suis.
 Hoc est cum miseris solum commune beatis,
 30 Ambobus tribui quod solet obsequium.
 Ceditur et caecis, et quos praetexta verendos,
 Virgaque cum verbis imperiosa facit.
 Si mihi non parcis, fortunae parcere debes.
 Non habet in nobis ullius ira locum.
 35 Elige nostrorum minimum minimumque laborum:
 Isto, quo reris, grandius illud erit.
 Quam multa madidae celebrantur arundine fossae,
 Florida quam multas Hybla tuetur apes;
 Quam multae gracili terrena sub horrea ferre
 40 Limite formicae grana reperta solent;
 Tam me circumstant densorum turba malorum.
 Crede mihi; vero est nostra querela minor.
 His qui contentus non est; in litus arenas,
 In segetem spicas, in mare fundat aquas.
 45 Intempestivos igitur compesce timores;
 Vela nec in medio desere nostra mari.

xx

ELEGIA VII.

- Quam legis, ex illa tibi venit epistola terra,
 Latus ubi aequoreis additur Ister aquis.
 Si tibi contingit cum dulci vita salute;
 Candida Fortunae pars manet una meae.
 5 Scilicet, ut semper, quid agam, carissime, quaeris:
 Quamvis hoc vel me scire tacente potes.

Sum miser! haec brevis est nostrorum summa
malorum:

Quisquis et offenso Caesare vivet, erit.
Turba Tomitanae quae sit regionis, et inter
Quos habitem mores; discere cura tibi est? 10
Mista sit haec quamvis inter Graiosque Getasque;
A male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticae maior Geticaeque frequentia gentis
Per medias in equis itque reditque vias.
In quibus est nemo, qui non coryton, et arcum, 15
Telaque vipereo lurida felle gerat.
Vox fera, trux vultus, verissima Martis imago:
Non coma, non ulla barba resecta manu.
Dextera non segnis fixo dare vulnera cultro,
Quem vinctum lateri barbarus omnis habet. 20
Vivit in his, eheu! tenerorum oblitus amorum;
Hos videt, hos vates audit, amice, tuus!
Atque utinam vivat, sed non moriatur in illis!
Absit ab invisis et tamen umbra locis!
Carmina quod pleno saltari nostra teatro, 25
Versibus et plaudi scribis, amice, meis,
Nil equidem feci, tu scis hoc ipse, theatri:
Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
Nec tamen ingratum est, quodcunque obliviam nostri
Impedit, et profugi nomen in ora refert. 30
Quamvis interdum, quae me laesisse recordor,
Carmina devoveo, Pieridasque meas:
Cum bene devovi; nequeo tamen esse sine illis:
Vulneribusque meis tela cruenta sequor:
Quaeque modo Euboicis lacerata est fluctibus, 35
audet
Graia Caphaream currere puppis aquam.
Nec tamen, ut lauder, vigilo, curamque futuri
Nominis, utilius quod latuisset, ago.
Detineo studiis animum, falloque dolores:
Exterior curis et dare verba meis. 40

Quid potius faciam desertis solus in oris,
Quamve malis aliam quaerere coner opem?
Sive locum specto; locus est inamabilis; et quo
Esse nihil toto tristius orbe potest:

45 Sive homines; vix sunt homines hoc nomine digni:
Quamque lupi, saevae plus feritatis habent.
Non metuunt leges, sed cedit viribus aequum;
Victaque pugnaci iura sub ense iacent.

50 Pellibus et laxis arcent male frigora braccis;
Oraque sunt longis horrida tecta comis.

In paucis remanent Graiae vestigia linguae:
Haec quoque iam Getico barbara facta sono.
Vnus in hoc populo nemo est, qui forte Latine
Quaelibet e medio reddere verba queat.

55 Ille ego Romanus vates, ignoscite, Musae,
Sarmatico cogor plurima more loqui.

En pudet, et fateor; iam desuetudine longa
Vix subeunt ipsi verba Latina mihi.

Nec dubito, quin sint et in hoc non pauca libello

60 Barbara: non hominis culpa, sed ista loci.

Ne tamen Ausoniae perdam commercia linguae,
Et fiat patrio vox mea muta sono;

Ipse loquor mecum, desuetaque verba retracto;
Et studii repeto signa sinistra mei.

65 Sic animum tempusque traho: meque ipse reduco
A contemplatu, submoveoque, mali.

Carminibus quaero miserarum obliviam rerum,
Praemia si studio consequor ista, sat est.

ELEGIA VIII.

Non adeo cecidi, quamvis abiectus, ut infra
Te quoque sim: inferius quo nihil esse potest.

Quae tibi res animos in me facit, improbe? curve
 Casibus insultas, quos potes ipse pati?
 Nec mala te reddunt mitem placidumve iacenti 5
 Nostra, quibus possint illacrimare ferae?
 Nec metuis dubio Fortunae stantis in orbe
 Numen, et exosae verba superba Deae?
 Exiget, ah! dignas ultrix Rhamnusia poenas!
 Imposito calcas quid mea fata pede? 10
 Vidi ego naufragiumque, viros et in aequore mergi:
 Et, Nunquam, dixi, iustior unda fuit.
 Vilia qui quondam miseris alimenta negarat,
 Nunc mendicato pascitur ipse cibo.
 Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat, 15
 Et manet in nullo certa tenaxque loco.
 Sed modo laeta manet, vultus modo sumit acerbos;
 Et tantum constans in levitate sua est.
 Nos quoque floruimus, sed flos erat ille caducus;
 Flammaque de stipula nostra brevisque fuit. 20
 Neve tamen tota capias fera gaudia mente;
 Non est placandi spes mihi nulla Dei.
 Vel quia peccavi citra scelus; utque pudore
 Non caret, invidia sic mea culpa caret:
 Vel quia nil ingens ad finem solis ab ortu, 25
 Illo, cui paret, mitius orbis habet.
 Scilicet ut non est per vim superabilis ulli,
 Molle cor ad timidas sic habet ille preces.
 Exemploque Deum, quibus accessurus et ipse est,
 [Cum poenae venia plura roganda petam.] 30
 Si numeres anno Soles et nubila toto,
 Invenies nitidum saepius isse diem.
 Ergo, ne nostra nimium laetere ruina,
 Restitui quondam me quoque posse puta.
 Posse puta fieri, lenito Principe, vultus 35
 Vt videas media tristis in Vrbe meos:
 Vtque ego te videam caussa graviore fugatum.
 Haec sunt a primis proxima vota mihi.

ELEGIA IX.

- O** tua si sineres in nostris nomina poni
Carminibus; positus quam mihi saepe fores!
Te solum meriti canerem memor; inque libellis
Crevisset sine te pagina nulla meis.
5 Quid tibi deberem, tota sciretur in Vrbe:
Exsul in amissa si tamen Vrbe legor.
Te praesens mitem, te nosset serior aetas:
Scripta vetustatem si modo nostra ferent.
Nec tibi cessaret doctus bene dicere lector:
10 Hic tibi servato vate maneret honor.
Caesaris est primum munus, quod ducimus auras:
Gratia post magnos est tibi habenda Deos.
Ille dedit vitam; tu, quam dedit ille, tueris:
Et facis accepto munere posse frui.
15 Cumque perhorruerit casus pars maxima nostros,
Pars etiam credi pertimuisse velit,
Naufragiumque meum tumulo spectarit ab alto,
Nec dederit nanti per freta saeva manum;
Seminecem Stygia revocasti solus ab unda.
20 Hoc quoque, quod memores possumus esse,
tuum est.
Di tibi se tribuant cum Caesare semper amicos:
Non potuit votum plenius esse meum.
Haec meus argutis, si tu paterere, libellis
Poneret in multa luce videnda labor.
25 Se quoque nunc, quamvis estiussa quiescere, quin te
Nominet invitum, vix mea Musa tenet.
Vtque canem pavidae nactum vestigia cervae
Luctantem frustra copula dura tenet;
Vtque fores nondum reserati carceris acer
30 Nunc pede, nunc ipsa fronte, lacessit equus;
Sic mea, lege data vineta atque inclusa, Thalia
Per titulum vetiti nominis ire cupit.

Ne tamen officio memoris laedaris amici,
 Parebo iussis, parce timere, tuis.
 At non parerem, nisi si meminisse putares. 35
 Hoc quod non prohibet vox tua; gratus ero.
 Dumque, quod o breve sit! lumen solare videbo;
 Serviet officio spiritus iste tuo.

~~~~~  
*E L E G I A    X.*  
 ~~~~~

Vt sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister:
 Facta est Euxini dura ter unda maris.
 At mihi iam videor patria procul esse tot annis,
 Dardana quot Graio Troia sub hoste fuit.
 Stare putes; adeo procedunt tempora tarde: 5
 Et peragit lentis passibus annus iter.
 Nec mihi solstitium quidquam de noctibus aufert:
 Efficit angustos nec mihi bruma dies.
 Scilicet in nobis rerum natura novata est;
 Cumque meis curis omnia longa facit. 10
 Num peragunt solitos communia tempora motus,
 Suntque magis vitae tempora dura meae?
 Quem tenet Euxini mendax cognomine littus,
 Et Scythici vere terra sinistra freti.
 Innumerae circa gentes fera bella minantur; 15
 Quae sibi non raptu vivere turpe putant.
 Nil extra tutum est: tumulus defenditur aegre
 Moenibus exiguis, ingenioque loci.
 Cum minime credas, ut aves, densissimus hostis
 Advolat, et praedam vix bene visus agit. 20
 Saepe intra muros clausis venientia portis
 Per medias legimus noxia tela vias.
 Est igitur rarus, qui rus colere audeat: isque
 Hac arat infelix, hac tenet arma manu.

25 Sub galea pastor iunctis pice cantat avenis;
 Proque lupo pavidae bella verentur oves.
 Vix ope castelli defendimur: et tamen intus
 Mista facit Graiis barbara turba metum.
 Quippe simul nobis habitat discrimine nullo
 30 Barbarus; et tecti plus quoque parte tenet.
 Quos ut non timeas, possis odisse videndo
 Pellibus et longa tempora tecta coma.
 Hos quoque, qui geniti Graia creduntur ab urbe,
 Pro patrio cultu Persica bracca tegit.
 35 Exercent illi sociae commercia linguae.
 Per gestum res est significanda mihi.
 Barbarus hic ego sum; quia non intelligor ulli:
 Et rident stolidi verba Latina Getae;
 Meque palam de me tuto mala saepe loquuntur:
 40 Forsitan obiciunt exsiliumque mihi:
 Utque fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis
 Abnuerim quoties annuerimque, putant.
 Adde, quod iniustum rigido ius dicitur ense:
 Dantur et in medio vulnera saepe foro.
 45 O duram Lachesin, quae tam grave sidus habenti
 Fila dedit vitae non breviora meae!
 Quod patriae vultu, vestroque caremus amici;
 Quodque hic in Scythicis finibus esse queror;
 Vtraque poena gravis; merui tamen Vrbe carere;
 50 Non merui tali forsitan esse loco.
 Quid loquor, ah! demens? ipsam quoque perdere
 vitam
 Caesaris offenso numine dignus eram.

ELEGIA XI.

Quod te nescio quis per iurgia dixerit esse
 Exsulis uxorem, litera quæta tua est.

Indolui; non tam mea quod fortuna male audit.
 Qui iam consuevi fortiter esse miser;
 Quam quia, cui minime vellem, sim caussa pudoris; 5
 Teque rear nostris erubuisse malis.
 Perfer, et obdura: multo graviora tulisti,
 Cum me surripuit Principis ira tibi.
 Fallitur iste tamen, quo iudice nominor exsul.
 Mollior est culpam poena secuta meam. 10
 Maxima poena mihi est, ipsum offendisse: priusque
 Venisset mallem funeris hora mihi.
 Quassa tamen nostra est, non fracta, nec obruta
 puppis:
 Vtque caret portu; sic tamen exstat aquis.
 Nec vitam, nec opes, nec ius mihi civis ademit; 15
 Quae merui vitio perdere cuncta meo.
 Sed quia peccato facinus non adfuit illi,
 Nil nisi me patriis iussit abesse focis.
 Vtque aliis, numerum quorum comprehendere non est,
 Caesareum numen, sic mihi, mite fuit. 20
 Ipse relegati, non exsulis, utitur in me
 Nomine: tuta suo iudice caussa mea est.
 Iure igitur laudes, Caesar, pro parte virili
 Carmina nostra tuas qualiacunque canunt.
 Iure Deos, ut adhuc coeli tibi limina claudant, 25
 Teque velint sine se, comprecor, esse Deum.
 Optat idem populus. Sed ut in mare flumina vastum,
 Sic solet exiguae currere rivus aquae.
 At tu fortunam, cuius vocor exsul ab ore,
 Nomine mendaci parce gravare meam. 30

XX

ELEGIA XII.

Scribis ut oblectem studio lacrimabile tempus,
 Ne pereant turpi pectora nostra situ.

Difficile est, quod, amice, mones: quia carmina
laetum

Sunt opus, et pacem mentis habere volunt.

5 Nostra per adversas agitur Fortuna procellas:

Sorte nec ulla mea tristior esse potest.

Exigis, ut Priamus natorum funere ludat,

Et Niobe festos ducat ut orba choros.

Luctibus, an studio videor debere teneri,

10 Solus in extremos iussus abire Getas?

Des licet hic valido pectus mihi robore fultum,

Fama refert Anyti quale fuisse reo;

Fracta cadet tantae sapientia mole ruinae.

Plus valet humanis viribus ira Dei.

15 Ille senex, dictus sapiens ab Apolline, nullum

Scribere in hoc casu sustinisset opus.

Vt patriae veniant, veniant oblivia vestri;

Omnis ut admissi sensus abesse queat;

At timor officio fungi vetat ipse quieto.

20 Cinctus ab innumero me tenet hoste locus.

Adde, quod ingenium longa rubigine laesum

Torpet, et est multo, quam fuit ante, minus.

Fertilis, assiduo si non renovetur aratro,

Nil, nisi cum spinis gramen, habebit ager.

25 Tempore qui longo steterit, male curret, et inter

Carcēribus missos ultimus ibit equos.

Vertitur in teneram cariam, rimisque dehiscit,

Si qua diu solitis cymba vacavit aquis.

Me quoque despero, fuerim cum parvus et ante,

30 Illi, qui fueram, posse redire parem.

Contudit ingenium patientia longa laborum:

Et pars antiqui magna vigoris abest.

Saepe tamen nobis, ut nunc quoque, sumta ta-
bella est;

Inque suos volui cogere verba pedes;

35 Carmina scripta mihi sunt nulla, aut qualia cernis;

Digna sui domini tempore, digna loco.

Denique non parvas animo dat gloria vires;
 Et fecunda facit pectora laudis amor.
 Nominis et famae quondam fulgore trahebar,
 Dum tulit antennas aura secunda meas. 40
 Non adeo est bene nunc, ut sit mihi gloria curae:
 Si liceat, nulli cognitus esse velim.
 An, quia cesserunt primo bene carmina, suades
 Scribere, successus ut sequar ipse meos? 45
 Pace, novem, vestra liceat dixisse, Sorores;
 Vos estis nostrae maxima caussa fugae.
 Vtque dedit iustas tauri fabricator aëni,
 Sic ego do poenas artibus ipse meis.
 Nil mihi debuerat cum versibus amplius esse;
 Sed fugerem merito naufragus omne fretum. 50
 At, puto, si demens studium fatale retentem,
 Hic mihi praebebit carminis arma locus.
 Non liber hic ullus, non qui mihi commodet aurem,
 Verbaque significant quid mea, norit, adest.
 Omnia barbariae loca sunt, vocisque ferinae, 55
 Omnia sunt Getici plena timore soni.
 Ipse mihi videor iam dedidicisse Latine:
 Iam didici Getice Sarmaticeque loqui.
 Nec tamen, ut verum fatear tibi, nostra teneri
 A componendo carmine Musa potest. 60
 Scribimus, et scriptos absumimus igne libellos.
 Exitus est studii parva favilla mei.
 Nec possum, et cupio non ullos ducere versus.
 Ponitur idcirco noster in igne labor.
 Nec nisi pars casu flammis erepta, dolore 65
 Ad vos ingenii pervenit ulla mei.
 Sic utinam, quae nil metuentem tale magistrum
 Perdidit, in cineres Ars mea versa foret.

ELEGIA XIII.

- H**anc tuus e Getico mittit tibi Naso salutem:
Mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
Aeger enim traxi contagia corpore mentis,
Libera tormento pars mihi ne qua vacet;
5 Perque dies multos lateris cruciatibus uror,
Et quod non modico frigore laesit hiems.
Si tamen ipse vales, aliqua nos parte valemus:
Quippe mea est humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cum dederis ingentia pignora, cumque
10 Per numeros omnes hoc tueare caput;
Quod tua me raro solatur epistola, peccas:
Remque piam praestas, et mihi verba aegas.
Hoc precor emenda; quod si correxeris unum,
Nullus in egregio corpore naevus erit.
15 Pluribus accusem; fieri nisi possit, ut ad me
Litera non veniat; missa sit illa tamen.
Di faciant, ut sit temeraria nostra querela;
Teque putem falso non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet. Neque enim mutabile
robur
20 Credere me fas est pectoris esse tui.
Cana prius gelido desint absinthia Ponto,
Et careat dulci Trinacris Hybla thymo;
Immemorem quam te quisquam convincat amici.
Non ita sunt fati stamina nigra mei.
25 Tu tamen, ut falsae possis quoque pellere culpae
Crimina, quod non es, ne videre, cave:
Vtque solebamus consumere longa loquendo
Tempora, sermonem deficiente die;
Sic ferat ac referat tacitas nunc litera voces;
30 Et peragant linguae charta manusque vices;
Quod fore ne nimium videar diffidere, sitque
Versibus hic paucis admonuisse satis;

Accipe, quo semper finitur epistola verbo,
Aque meis distent ut tua fata; Vale!

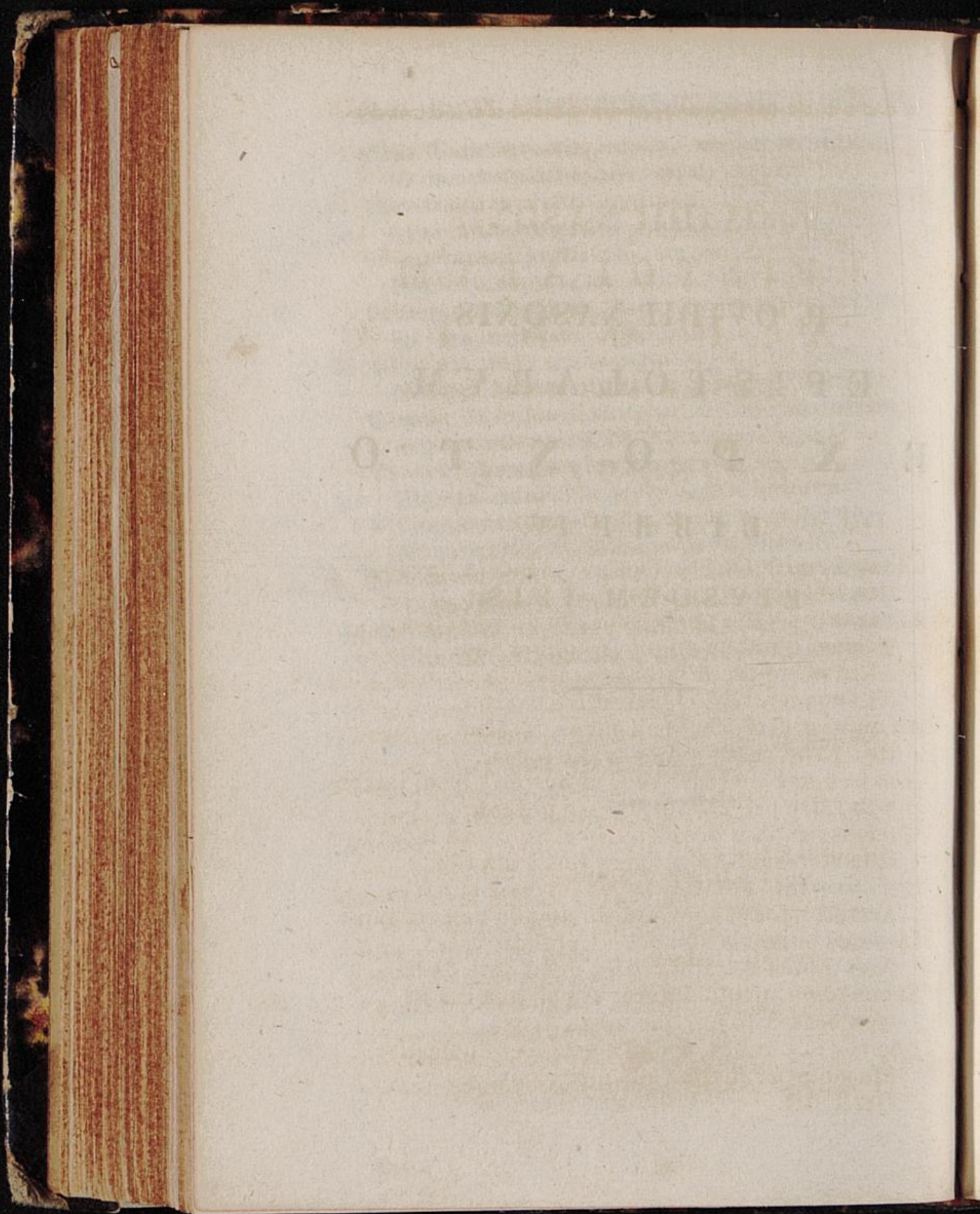

ELEGIA XIV.

Quanta tibi dederint nostri monumenta libelli,
O mihi me coniux carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum Fortuna licebit;
Tu tamen ingenio clara ferere meo:
Dumque legar, mecum pariter tua fama legetur: 5
Nec potes in moestos omnis abire rogos:
Cumque viri casu possis miseranda videri;
Invenies aliquas, quae, quod es, esse velint:
Quae te, nostrorum cum sis in parte malorum,
Felicem dicant, invideantque tibi. 10
Non ego divitias dando tibi plura dedissem.
Nil feret ad manes divitis umbra suos.
Perpetui fructum donavi nominis: idque
Quo dare nil potui munere maius, habes.
Adde, quod, ut rerum sola es tutela mearum, 15
Ad te non parvi venit honoris onus.
Quod nunquam vox est de te mea muta, tuique
Iudiciis debes esse superba viri.
Quae ne quis possit temeraria dicere, persta:
Et pariter serva meque piamque fidem. 20
Nam tua, dum stetimus, turpi sine crimine mansit,
Et laudem probitas irreprehensa tulit.
Par eadem nostra nunc est sibi facta ruina.
Conspicuum virtus hic tua ponat opus.
Esse bonam facile est, ubi, quod vetet esse, re- 25
motum est;
Et nihil, officio, nupta, quod obstet, habet.

- Cum Deus intonuit, non se subducere nimbo,
 Id demum pietas, id socialis amor.
 Rara quidem virtus, quam non Fortuna gubernet;
 30 Quae maneat stabili, cum fugit illa, pede.
 Si qua tamen pretii sibi merces ipsa petiti,
 Inque parum laetis ardua rebus adest;
 Vt tempus numeres, per saecula nulla tacetur,
 Et loca mirantur, qua patet orbis iter.
 35 Adspicis, ut longo maneat laudabilis aevo
 Nomen inexstinctum, Penelopea fides?
 Cernis, ut Admeti cantetur, ut Hectoris uxor,
 Ausaque in accensos Iphias ire rogos?
 Vt vivat fama coniux Phylaceia, cuius
 40 Iliacam celeri vir pede pressit humum?
 Nil opus est leto pro me, sed amore fideque.
 Non ex difficili fama petenda tibi est.
 Nec te credideris, quia non facis, ista moneri.
 Vela damus, quamvis remige puppis eat.
 45 Qui monet, ut facias, quod iam facis; ille monendo
 Laudat, et hortatu comprobat acta suo.
-

P. OVIDII NASONIS
EPISTOLARVM
EX P O N T O
LIBRI IV.
EIVSDEM IBIS.

.....

P. OVIDII NASONIS
EPISTOLARVM
EXPOSITO
LIBER PRIMVS.

EPISTOLA I.
BRVTO.

Naso Tomitanae iam non novus incola terrae
Hoc tibi de Getico littore mittit opus.
Si vacat, hospitio peregrinos, Brute, libellos
Excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monumenta venire, 5
Ne suus hoc illis clausurit auctor iter.
Ah quoties dixi, certe nil turpe docetis!
Ite: patet castis versibus ille locus.
Non tamen accedunt: sed, ut adspicis ipse, latere
Sub Lare privato tutius esse putant. 10
Quaeris, ubi hos possis nullo componere laeso?
Qua steterant Artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, novitate roges fortasse sub ipsa.
Accipe, quodcunque est, dummodo non sit amor.
Invenies quamvis non est miserabilis index, 15
Non minus hoc illo triste, quod ante dedi.
Rebus idem, titulo differt: et epistola cui sit
Non occultato nomine missa docet.
Nec vos hoc vultis, sed nec prohibere potestis:
Musaque ad invitos officiosa venit. 20
Ov, T. III. S

- Quidquid id est, adiunge meis. Nihil impedit ortos
Exsule, servatis legibus, Vrbe frui.
Quod metuas non est. Antoni scripta leguntur:
Doctus et in promptu scrinia Brutus habet.
25 Nec me nominibus furiosus confero tantis.
Saeva Deos contra non tamen arma tuli.
Denique Caesareo, quod non desiderat ipse,
Non caret e nostris ullus honore liber.
Si dubitas de me; laudes admitte Deorum:
30 Et carmen demto nomine sume meum.
Adiuvat in bello pacatae ramus olivae:
Proderit auctorem pacis habere nihil?
Cum foret Aeneae cervix subiecta parenti,
Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.
35 Fert liber Aeneaden: et non iter omne patebit?
At patriae pater hic; ipsius ille fuit.
Ecquid ita est audax, ut limine cogat abire
Iactantem Pharia tinnula sistra manu?
Ante Deum Matrem cornu tibicen adunco
40 Cum canit; exiguae quis stipis aera neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianae:
Vnde tamen vivat vaticinator habet.
Ipsa movent animos Superiorum numina nostros;
Turpe nec est tali credulitate capi.
45 En ego pro sistro, Phrygiique foramine buxi,
Gentis Iuleae nomina sancta fero.
Vaticinor moneoque; locum date sacra ferenti:
Non mihi, sed magno poscitur ille Deo.
Nec, quia vel merui, vel sensi Principis iram,
50 A nobis ipsum nolle putate coli.
Vidi ego linigerae numen violasse fatentem
Isidis, Isiacos ante sedere focos.
Alter, ob huic similem privatus lumine culpam,
Clamabat media se meruisse via.
55 Talia coelestes fieri praeconia gaudent;
Vt, sua quid valeant numina, teste probent.

EX PONTO EPIST. LIB. I. EP. I. 2. 275

Saepe levant poenas, ereptaque lumina reddunt;
Cum bene peccati poenituisse vident.
Poenitet o, si quid miserorum creditur ulli,
Poenitet, et facto torqueor ipse meo! 60
Cumque sit exilium, magis est mihi culpa dolori:
Estque pati poenas, quam meruisse, minus.
Vt mihi Di faveant, quibus est manifestior ipse;
Poena potest demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certe, ne sim, cum venerit, exsul! 65
Ne non peccarim, mors quoque non faciet.
Nil igitur mirum, si mens mihi tabida facta
De nive manantis more liquescit aquae.
Estur ut occulta vitata teredine navis:
Aequorei scopulos ut cavat unda salis: 70
Roditur ut scabra positum rubigine ferrum:
Conditus ut tineae carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem stimuli, quam vita, relinquent: 75
Quique dolet citius, quam dolor, ipse cadet.
Hoc mihi si Superi, quorum sumus omnia, credent;
Forsitan exigua dignus habebor ope;
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.
Plus isto, duri, si precor, oris ero. 80

EPISTOLA II.

M A X I M O.

Maxime, qui tanti mensuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus;
Qui nasci ut posses, quamvis cecidere trecenti,
Non omnes Fabios abstulit una dies;

- 5 Forsitan haec a quo mittatur epistola quaeras;
Quique loquar tecum, certior esse velis.
Heu mihi! quid faciam? vereor, ne nomine lecto
Durus, et aversa caetera mente legas.
Viderit haec si quis; tibi me scripsisse fateri
10 Audebo, et propriis ingemuisse malis.
Viderit; audebo tibi me scripsisse fateri,
[Atque modum culpaе notificare meae.]
Qui, cum me poena dignum graviore fuisse
Confitear; possum vix graviora pati.
15 Hostibus in mediis interque pericula versor:
Tanquam cum patria pax sit adempta mihi:
Qui, mortis saevo gement ut vulnere caussas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.
His eques instructus perterrita moenia lustrat,
20 More lupi clausas circueuntis oves.
At semel intentus nervo levis arcus equino
Vincula semper habens irresoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaque vix firma submovet arma sera.
25 Adde loci faciem, nec fronde, nec arbore laeti;
Et quod iners hiemi continuatur hiems.
Hic me pignantem cum frigore, cumque sagittis,
Cumque meo fato, quarta fatigat hiems.
Fine carent lacrimae, nisi cum stupor obstitit illis:
30 Et similis morti pectora torpor habet.
Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
Quae posuit sensum, saxea facta, mali!
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velavit populus ora novo.
35 Ille ego sum, lignum qui non admittar in ullum:
Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.
Ipsa Medusa oculis veniat licet obvia nostris,
Amittat vires ipsa Medusa suas.
Vivimus, ut sensu nunquam careamus amaro:
40 Et gravior longa fit mea poena mora.

Sic inconsumtum Tityi semperque renascens
 Non perit, ut possit saepe perire, iecur.
 At puto, cum requies medicinaque publica curae
 Somnus adest, solitis nox venit orba malis.
 Somnia me terrent, veros imitantia casus, 45
 Et vigilant sensus in mea damna mei.
 Aut ego Sarmaticas videor vitare sagittas:
 Aut dare captivas ad fera vincla manus.
 Aut ubi decipior melioris imagine somni,
 Adspicio patriae tecta relicta meae. 50
 Et modo vobiscum, quos sum veneratus, amici,
 Et modo cum cara coniuge, multa loquor.
 Sic, ubi percepta est brevis et non vera vo-
 luptas,
 Peior ab admonitu fit status iste boni.
 Sive dies igitur caput hoc miserabile cernit, 55
 Sive pruinosi Noctis aguntur equi;
 Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
 Ignibus admotis ut nova cera solet.
 Saepe precor mortem, mortem quoque deprecor
 idem;
 Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum. 60
 Cum subit, Augusti quae sit clementia, credo
 Molliia naufragiis littora posse dari.
 Cum video, quam sint mea fata tenacia, frangor;
 Spesque levis magno victa timore cadit.
 Nec tamen ulterius quidquam sperove precorve, 65
 Qam male mutato posse carere loco.
 Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modeste
 Gratia quod salvo vestra pudore queat.
 Suscipe, Romanae facundia, Maxime, linguae,
 Difficilis caussae mite patrocinium. 70
 Est mala; confiteor: sed te bona fiet agente.
 Lenia pro misera fac modo verba fuga.
 Nescit enim Caesar, quamvis Deus omnia norit,
 Ultimus hic qua sit conditione locus.

- 75 Magna tenent illud rerum molimina numen:
Haec est coelesti pectore cura minor.
Nec vacat, in qua sint positi regione Tomitae,
Quaerere, finitimo vix loca nota Getae.
Aut quid Sauromatae faciant, quid Iäzyges acres,
80 Cultaque Oresteae Taurica terra Deae:
Quaeque aliae gentes, ubi frigore constitit Ister,
Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curant,
Roma; nec Ausonii militis arma timent.
85 Dant animos arcus illis, plenaque pharetrae;
Quamque libet longis cursibus aptus equus;
Quodque sitim didicere diu tolerare famemque;
Quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
Ira Dei mitis non me misisset in istam,
90 Si satis haec illi nota fuisset, humum.
Nec me, nec quemquam Romanum gaudet ab hoste,
Meque minus, vitam cui dedit ipse, premi.
Noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu.
Nil opus est ullis in mea fata Getis.
95 Sed neque, cur morerer, quidquam mihi comperit
actum:
Nec minus infestus, quam fuit, esse potest.
Tum quoque nil fecit, nisi quod facere ipse coëgi,
Paene etiam merito parcior ira meo.
Dî faciant igitur, quorum mitissimus ipse est,
100 Alma nihil maius Caesare terra ferat.
Utque diu sub eo sit publica sarcina rerum;
Perque manus huius tradita gentis eat.
At tu tam placido, quam nos quoque sensimus
illum,
Iudice pro lacrimis ora resolve meis.
105 Non petito ut bene sit, sed uti male tutius; utque
Exsiliū saevo distet ab hoste meum.
Quamque dedere mihi praesentia numina vitam,
Non adimat stricto squalidus ense Getes.

EX PONTO EPIST. LIB. I. EP. 2. 279

Denique, si moriar, subeant pacatius arvom
 Ossa, nec a Scythica nostra premantur humo. 110
 Nec male compositos, ut scilicet exule dignum,
 Bistonii cineres ungula pulset equi.
 Et ne, si superest aliquid post funera sensus,
 Terreat hic manes Sarmatis umbra meos.
 Caesaris haec animum poterant audita movere, 115
 Maxime; movissent si tamen ante tuum.
 Vox, precor, Augustas pro me tua molliat aures,
 Auxilio trepidis quae solet esse reis:
 Assuetaque tibi doctae dulcedine linguae
 Aequandi Superis pectora flecte viri. 120
 Non tibi Theromedon, crudusve rogabitur Atreus;
 Quique suis homines pabula fecit equis:
 Sed piger ad poenas Princeps, ad praemia velox:
 Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.
 Qui vincit semper, victis ut parcere posset; 125
 Clausit et aeterna civica bella sera.
 Multa metu poenae, poena qui pauca coercet;
 Et iacit invita fulmina rara manu.
 Ergo tam placidas orator missus ad aures,
 Vt propior patriae sit fuga nostra, roga. 130
 Ille ego sum, qui te colui; quem festa solebat
 Inter convivas mensa videre tuos.
 Ille ego, qui dixi vestros Hymenaeon ad ignes;
 Et cecini fausto carmina digna toro.
 Cuius te solitum memini laudare libellos, 135
 Exceptis, domino qui nocuere suo.
 Cui tua nonnunquam miranti scripta legebas.
 Ille ego, de vestra cui data nupta domo.
 Hanc probat, et primo dilectam semper ab aevo
 Est inter comites Marcia censa suas; 140
 Inque suis habuit matertera Caesaris ante:
 Quarum iudicio si qua probata, proba est.
 Ipsa sua melior fama, laudantibus istis,
 Claudia divina non eguisset ope.

145 Nos quoque praeteritos sine labe pereginus annos.
 Proxima pars vitae transilienda meae.
 Sed de me ut sileam, coniux mea sarcina vestra est.
 Non potes hanc salva dissimulare fide.
 Confugit haec ad vos: vestras amplectitur aras.
 150 Iure venit cultos ad sibi quisque Deos.
 Flensque rogat, precibus lenito Caesare vestris,
 Busta sui fiant ut propiora viri.

xx

EPISTOLA III.

R V F I N O.

Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem;
 Qui miser est, ulli si suus esse potest.
 Reddita confusae nuper solatia menti
 Auxilium nostris spemque tulere malis.
 5 Vtque Machaoniis Poeantius artibus heros
 Lenito medicam vulnere sensit opem:
 Sic ego mente iacens, et acerbo saucius ictu,
 Admonitu coepi fortior esse tuo.
 Et iam deficiens sic ad tua verba revixi,
 10 Vt solet infuso vena redire mero.
 Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
 Vt mea sint dictis pectora sana tuis.
 Vt multum nostrae demas de gurgite curae;
 Non minus exhausto, quod superabit, erit.
 15 Tempore ducetur longo fortasse cicatrix.
 Horrent admotas vulnera cruda manus.
 Non est in medico semper, relevetur ut aeger.
 Interdum docta plus valet arte malum.
 Cernis, ut e molli sanguis pulmone remissus
 20 Ad Stygias certo limite ducat aquas.

EX PONTO EPIST. LIB. I. EP. 3. 281

Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas;
 Sanabit nulla vulnera cordis ope.
 Tollere nodosam nescit medicina podagram,
 Nec formidatis auxiliatur aquis.
 Cura quoque interdum nulla medicabilis arte; 25
 Aut, ut sit, longa est extenuanda mora.
 Cum bene firmarunt animum praecepta iacentem,
 Sumtaque sunt nobis pectoris arma tui;
 Rursus amor patriae, ratione valentior omni,
 Quod tua texuerunt scripta, retexit opus. 30
 Sive pium vis hoc, sive hoc muliebri vocari;
 Confiteor misero molle cor esse mihi.
 Non dubia est Ithaci prudentia: sed tamen optat
 Fumum de patriis posse videre focis.
 Nescio qua natale solum dulcedine captos 35
 Ducit, et immemores non sinit esse sui.
 Quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?
 Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.
 Cum bene sit clausae cavea Pandione natae;
 Nititur in silvas illa redire suas. 40
 Assuetos tauri saltus, assueta leones,
 Nec feritas illos impedit, antra petunt.
 Tu tamen exsilii morsus e pectore nostro
 Fomentis speras cedere posse tuis.
 Effice, vos ipsi ne tam mihi sitis amandi, 45
 Talibus ut levius sit caruisse malum.
 At, puto, qua fueram genitus, tellure carenti,
 In tamen humano contigit esse loco.
 Orbis in extremi iaceo desertus arenis:
 Fert ubi perpetuas obruta terra nives. 50
 Non ager hic pomum, non dulces educat uvas:
 Non salices ripa, robora monte virent.
 Neve fretum terra laudes magis; aequora semper
 Ventorum rabie, solibus orba, tument.
 Quocunque adspicias, campi cultore carentes, 55
 Vastaque, quae nemo vindicet, arva iacent.

- Hostis adest dextra laevaue a parte timendus;
Vicinoque metu terret utrumque latus.
Altera Bistonias pars est sensura sarissas,
60 Altera Sarmatica spicula missa manu.
I nunc, et veterum nobis exempla virorum,
Qui forti casum mente tulere, refer.
Et grave magnanimi robur mirare Rutili,
Non usi reditus conditione dati.
65 Smyrna virum tenuit, non Pontus et hostica tellus;
Paene minus nullo Smyrna petenda loco.
Non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus:
Legit enim sedes, Attica terra, tuas.
Arma Neoclides qui Persica contudit armis,
70 Argolica primam sensit in urbe fugam.
Pulsus Aristides patria Lacedaemona fugit:
Inter quas dubium, quae prior esset, erat.
Caede puer facta Patroclus Opunta relinquit,
Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.
75 Exul ab Haemonia Pirenida cessit ad undam,
Quo duce trabs Colchas sacra cucurrit aquas.
Liquit Agenorides Sidonia moenia Cadmus,
Poneret ut muros in meliore loco.
Venit ad Adrastum Tydeus Calydone fugatus;
80 Et Teucrum, Veneri grata, recepit humus.
Quid referam veteres Romanae gentis, apud quos
Exsulibus tellus ultima Tibur erat?
Persequar ut cunctos; nulli datus omnibus aevis
Tam procul a patria est, horridiorve locus.
85 [Quo magis ignoscat sapientia vestra dolenti,
Qui facit ex dictis non ita multa tuis.]
Nec tamen inficior, si possint nostra coire
Vulnera, praeceptis posse coire tuis.
Sed vereor, ne me frustra servare labores;
90 Neu iuver admota perditus aeger ope.
Nec loquor haec; quia sit maior prudentia nobis;
Sed sim, quam medico, notior ipse mihi.

V X O R I.

Iam mihi deterior canis adspersitur aetas,
Iamque meos vultus ruga senilis arat:
Iam vigor, et quasso languent in corpore vires;
Nec, iuveni lusus qui placuere, placent.
Nec, si me subito videas, agnoscere possis:
Aetatis facta est tanta ruina meae.
Confiteor facere haec annos: sed et altera caussa est,
Anxietas animi, continuusque labor.
Nam mea per longos si quis mala digerat annos,
Crede mihi, Pyllo Nestore maior ero.
Cernis ut in duris, et quid bove firmius? arvis
Fortia taurorum corpora frangat opus.
Quae nunquam vacuo solita est cessare novali,
Fructibus assiduis lassa senescit humus.
Occidet, ad Circi si quis certamina semper,
Non intermissis cursibus, ibit equus.
Firma sit illa licet, solvetur in aequore navis,
Quae nunquam liquidis sicca carebit aquis.
Me quoque debilitat series immensa malorum,
Ante meum tempus cogit et esse senem.
Otia corpus alunt; animus quoque pascitur illis.
Immodicus contra carpit utrumque labor.
Adspice, in has partes quod venerit Aesone natus,
Quam laudem a sera posteritate ferat.
At labor illius nostro leviorque minorque:
Si modo non verum nomina magna premunt.

- Ille est in Pontum, Pelia mittente, profectus,
Qui vix Thessaliae fine timendus erat.
Caesaris ira mihi nocuit; quem Solis ab ortu
30 Solis ad occasus utraque terra tremit.
Iunctior Haemonia est Ponto, quam Roma, sinistro:
Et brevius, quam nos, ille peregit iter.
Ille habuit comites primos telluris Achivae:
At nostram cuncti destituere fugam.
35 Nos fragili vastum ligno sulcavimus aequor:
Quae tulit Aesoniden, firma carina fuit.
Nec Tiphys mihi rector erat: nec Agenore natus
Quas sequerer, docuit, quas fugeremque vias.
Illum tutata est cum Pallade regia Iuno:
40 Defendere meum numina nulla caput.
Illum furtivae iuvare Cupidinis artes;
Quas a me vellem non didicisset Amor.
Ille domum rediit: nos his moriemur in arvis,
Perstiterit laesi si gravis ira Dei.
45 Durius est igitur nostrum, fidissima coniux,
Illo, quod subiit Aesone natus, onus.
Te quoque, quam iuvenem discedens Vrbe reliqui,
Credibile est nostris insenuisse malis.
O ego, Di faciant, talem te cernere possim,
50 Caraque mutatis oscula ferre genis;
Amplectique meis corpus non pingue lacertis,
Et, Gracile hoc fecit, dicere, cura mei:
Et narrare meos flenti flens ipse labores;
Sperato nunquam colloquioque frui:
55 Turaque Caesaribus cum coniuge Caesare digna,
Dis veris, memori debita ferre manu!
Memnonis hanc utinam, lenito Principe, mater
Quamprimum roseo provocet ore diem!
-

EPISTOLA V.

M A X I M O.

Ille tuos quondam non ultimus inter amicos,
 Vt sua verba legas, Maxime, Naso rogat.
 In quibus ingenium desiste requirere nostrum,
 Nescius exsilii ne videare mei.
 Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus: 5
 Vt capiant vitium, ni moveantur, aquae.
 Et mihi, si quis erat, ducendi carminis usus
 Deficit; estque minor factus inerte situ.
 Haec quoque, quae legitis, si quid mihi, Maxime,
 credis;
 Scribimus invita vixque coacta manu. 10
 Non libet in tales animum contendere curas,
 Nec venit ad duros Musa vocata Getas.
 Vt tamen ipse vides, luctor deducere versum.
 Sed non fit fato mollior ille meo.
 Cum relego, scripsisse pudet: quia plurima cerno, 15
 Me quoque, qui feci, iudice digna lini.
 Nec tamen emendo: labor hic quam scribere maior.
 Mensque pati durum sustinet aegra nihil.
 Scilicet incipiam lima mordacius uti,
 Et sub iudicium singula verba vocem? 20
 Torquet enim Fortuna parum, nisi Nilus in Hebrum
 Confluat? et frondes Alpibus addat Athos?
 Parcendum est animo miserabile vulnus habenti.
 Subducant oneri colla perusta boves.
 At, puto, fructus adest, iustissima caussa laborum: 25
 Et sata cum multo foenore reddit ager.
 Tempus ad hoc nobis, repetas licet omnia, nullum
 Profuit, atque utinam non nocuisset! opus.
 Cur igitur scribam miraris? miror et ipse;
 Et mecum quaero saepe, quid inde feram. 30

- An populus vere sanos negat esse poëtas;
Sumque fides huius maxima vocis ego?
Qui, sterili toties cum sim deceptus ab arvo,
Damnosa persto condere semen humo.
35 Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum;
Tempus et assueta ponere in arte iuvat.
Saucius eiurat pugnam gladiator, et idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.
Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis;
40 Et ducit remos, qua modo navit aqua.
Sic ego constanter studium non utile carpo;
Et repeto, nollem quas cluisse, Deas.
Quid potius faciam? non sum, qui segnia ducam
Otia. Mors nobis tempus habetur iners.
45 Nec iuvat in lucem nimio marcescere vino:
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cum dedimus somno, quas corpus postulat, horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrii contendere discam?
50 Sarmaticos arcus, et trahar arte loci?
Hoc quoque me studium prohibent assumere vires;
Mensque magis gracili corpore nostra valet.
Cum bene quaesieris, quid agam; magis utile nil est
Artibus his, quae nil utilitatis habent.
55 Consequor ex illis casus obliviam nostri.
Hanc satis est messem si mea reddit humus.
Gloria vos acuat, vos, ut recitata probentur
Carmina, Pieriis invigilate choris.
Quod venit ex facili, satis est componere nobis.
60 Et nimis intenti caussa laboris abest.
Cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
An verear, ne non approbet illa Getes?
Forsitan audacter faciam, sed glorior, Istrum
Ingenio nullum maius habere meo.
65 Hoc, ubi vivendum, satis est si consequor arvo,
Inter inhumanos esse poëta Getas.

Quo mihi diversum fama contendere in orbem?
 Quem Fortuna dedit, Roma sit ille locus.
 Hoc mea contenta est infelix Musa theatro.
 Sic merui; magni sic voluere Dei. 70
 Nec reor hinc illuc nostris iter esse libellis,
 Quo Boreas penna deficiente venit.
 Dividimur coelo; quaeque est procul urbe Quirini,
 Adspicit hirsutos cominus Vrsa Getas.
 Per tantum terrae, tot aquas vix credere possim 75
 Indicium studii transiluisse mei.
 Finge legi, quodque est mirabile, finge placere:
 Auctorem certe res iuvet ista nihil.
 Quo tibi, si calida positus laudare Syene;
 Aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua? 80
 Altius ire libet? si te distantia longe
 Pleiadam laudent signa, quid inde feras?
 Sed neque pervenio scriptis mediocribus istuc:
 Famaque cum domino fugit ab Vrbe suo.
 Vosque, quibus perii, tunc cum mea fama sepulta est, 85
 Nunc quoque de nostra morte tacere reor.

=====

EPISTOLA VI.

G R A E C I N O.

Ecquid ut audisti, nam te diversa tenebat
 Terra, meos casus, cor tibi triste fuit?
 Dissimules, metuasque licet, Graecine, fateri;
 Si bene te novi, triste fuisse liquet.
 Non cadit in mores feritas inamabilis istos; 5
 Nec minus a studiis dissidet illa tuis.
 Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
 Pectora mollescunt, asperitasque fugit.
 Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
 Qua sinit officium, militiaeque labor. 10

Certe ego, cum primum potui sentire quid essem;
Nam fuit attonito mens mihi nulla diu;
Hoc quoque Fortunae sensi, quod amicus abesses:
Qui mihi praesidium grande futurus eras.
15 Tecum tunc aberant aegrae solatia mentis:
Magnaque pars animae consiliique mei.
At nunc, quod superest, fer opem, precor, eminus
unam:
Alloquioque iuva pectora nostra tuo.
Quae, non mendaci si quidquam credis amico,
20 Stulta magis dici, quam scelerata, decet.
Nec leve, nec tutum, peccati quae sit origo,
Scribere: tractari vulnera nostra timent.
Qualicumque modo mihi sint ea facta, rogare
Desine. Non agites, si qua coire velis.
25 Quidquid id est, ut non facinus, sic culpa, vocan-
dum est.
Omnis an in magnos culpa Deos, scelus est?
Spes igitur menti poenae, Graecine, levandae
Non est ex toto nulla relicta meae.
Haec Dea, cum fugerent sceleratas numina terras,
30 In Dīs invisa sola remansit humo.
Haec facit, ut vivat vinctus quoque compede fossor;
Liberaque a ferro crura futura putet.
Haec facit, ut, videat cum terras undique nullas,
Naufragus in mediis brachia iactet aquis.
35 Saepe aliquem sollers medicorum cura relinquit;
Nec spes huic vena deficiente cadit.
Carcere dicuntur clausi sperare salutem:
Atque aliquis pendens in cruce vota facit.
Haec Dea quam multos laqueo sua colla ligantes
40 Non est proposita passa perire nece!
Me quoque conantem gladio finire dolorem
Arcuit, iniecta continuitque manu.
Quidque facis? lacrimis opus est, non sanguine, dixit:
Saepe per has flecti Principis ira solet.

Quamvis est igitur meritis indebita nostris, 45
 Magna tamen spes est in bonitate Dei.
 Qui ne difficilis mihi sit, Graecine, precare:
 Confer et in votum tu quoque verba meum.
 Inque Tomitana iaceam tumulatus arena,
 Si te non nobis ista vovere liquet. 50
 Nam prius incipiant turres vitare columbae,
 Antra ferae, pecudes gramina, mergus aquas;
 Quam male se praestet veteri Graecinus amico.
 Non ita sunt fati omnia versa meis.

EPISTOLA VII.

M E S S A L L I N O.

Litera pro verbis tibi, Messalline, salutem,
 Quam legis, a saevis attulit usque Getis.
 Indicat auctorem locus? an, nisi nomine lecto,
 Haec me Nasonem scribere verba latet?
 Ecquis in extremo positus iacet orbe tuorum, 5
 Me tamen excepto, qui precor esse tuus?
 Di procul a cunctis, qui te venerantur amantque,
 Huius notitiam gentis abesse velint.
 Nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
 Vivere: si vita est mortis habenda genus. 10
 Nos premat aut bello tellus, aut frigore coelum:
 Truxque Getes armis, grandine pulset hiems:
 Nos habeat regio, nec poma feta, nec uvis;
 Et cuius nullum cesset ab hoste latus.
 Caetera sit sospes cultorum turba tuorum; 15
 In quibus, ut populo, pars ego parva fui.
 Me miserum, si tu verbis offenderis istis:
 Nosque negas ulla parte fuisse tuos!
 Idque sit ut verum, mentito ignoscere debes.
 Nil demit laudi gloria nostra tuae. 20
 Ov. T. III. T

- Quis se Caesaribus notus non fingit amicum?
Da veniam fasso; tu mihi Caesar eris.
Nec tamen irrumpo, quo non licet ire: satisque est,
Atria si nobis non patuisse negas.
25 Vtque tibi fuerit mecum nihil amplius; uno
Nempe salutaris, quam prius, ore minus.
Nec tuus est genitor nos inficiatus amicos,
Hortator studii, caussaque, faxque, mei.
Cui nos et lacrimas, supremum in funere munus,
30 Et dedimus medio scripta canenda foro.
Adde quod est frater tanto tibi iunctus amore,
Quantus in Atridis Tyndaridisque fuit.
Is me nec comitem nec dedignatus amicum est:
Si tamen haec illi non nocitura putas.
35 Si minus, hac quoque me mendacem parte fatebor.
Clausa mihi potius tota sit ista domus.
Sed neque claudenda est, et nulla potentia vires
Praestandi, ne quid peccet amicus, habet.
Et tamen ut cuperem, culpam quoque posse negari;
40 Sic facinus nemo nescit abesse mihi.
Quod nisi delicti pars excusabilis esset;
Parva relegari poena futura fuit.
Ipse sed hoc vidit, qui pervidet omnia, Caesar;
Stultitiam dici crimina posse mea.
45 Quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit;
Vsus et est modice fulminis igne sui.
Nec vitam, nec opes, nec ademit posse reverti:
Si sua per vestras victa sit ira preces.
At graviter cecidi. Quid enim mirabile, si quis
50 A Iove percussus non leve vulnus habet?
Ipse suas ut iam vires inhiberet Achilles,
Missa graves ictus Pelias hasta tulit.
Iudicium nobis igitur cum vindicis adsit,
Non est cur tua me ianua nosse neget.
55 Culta quidem, fateor, citra, quam debuit, illa:
Sed fuit in fati hoc quoque, credo, meis.

EX PONTO EPIST. LIB. I. EP. 7. 8. 291

Nec tamen officium sensit magis altera nostrum.
 Hic, illic, vestro sub Lare semper eram.
 Quaeque tua est pietas: ut te non excolat ipsum,
 Ius aliquod tecum fratris amicus habet. 60
 Quid, quod, ut emeritis referenda est gratia semper,
 Sic est fortunae promeruisse tuae?
 Quod si permittis nobis suadere, quid optes:
 Vt des, quam reddas, plura, precare Deos.
 Idque facis, quantumque licet meminisse, solebas 65
 Officii causam pluribus esse dati.
 Quo libet in numero me, Messalline, reponere:
 Sim modo pars vestrae non aliena domus.
 Et mala Nasonem, quoniam meruisse videtur,
 Si non ferre doles, at meruisse dole. 70

xx

EPISTOLA VIII.

S E V E R O.

A tibi dilecto missam Nasone salutem
 Accipe, pars animae magna, Severe, meae.
 Neve roga, quid agam: si persequar omnia, flebis.
 Summa satis nostri si tibi nota mali.
 Vivimus assiduis expertes pacis in armis, 5
 Dura pharetrato bella movente Geta;
 Deque tot expulsis sum miles in exsule solus:
 Tuta, nec invideo, caetera turba iacet.
 Quoque magis nostros venia dignere libellos,
 Haec in procinctu carmina facta leges. 10
 Stat vetus urbs, ripae vicina binominis Istri,
 Moenibus et positu vix adeunda loci.
 Caspius Aegyptos, de se si credimus ipsis,
 Condidit; et proprio nomine dixit opus.
 Hanc ferus, Odrysiis inopino Marte peremtis, 15
 Cepit; et in regem sustulit arma Getes.

Ille memor magni generis, virtute quod auget,
Protinus innumero milite cinctus adest.

Nec prius abscessit, merita quam caede nocentum

20 Se nimis ulciscens exstitit ipse nocens.

At tibi, rex aevo, detur, fortissime nostro,

Semper honorata sceptrum tenere manu:

Teque, quod et praestat, quid enim tibi plenius
optem?

Martia cum magno Caesare Roma probet.

25 Sed memor unde abii, queror, o iucunde sodalis,

Accedant nostris saeva quod arma malis.

Vt careo vobis, Stygias detrusus in oras,

Quatuor autumnos Pleïas orta facit.

Nec tu credideris urbanae commoda vitae

30 Quaerere Nasonem: quaerit et illa tamen.

Nam modo vos animo, dulces, reminiscor, amici;

Nunc mihi cum cara coniuge nata subit:

Eque domo rursus pulchrae loca vertor ad Urbis,

Cunctaque mens oculis pervidet illa suis.

35 Nunc fora, nunc aedes, nunc marmore tecta
theatra,

Nunc subit aequata porticus omnis humo.

Gramina nunc Campi pulchros spectantis in hortos,

Stagnaque et Euripi, Virgineusque liquor.

At, puto, sic Urbis misero est erepta voluptas,

40 Quolibet ut saltem rure frui liceat.

Non meus amissos animus desiderat agros,

Ruraque Peligno conspicienda solo:

Nec quos piniferis positos in collibus hortos

Spectat Flaminiae Clodia iuncta viae:

45 Quos ego nescio cui colui; quibus ipse solebam

Ad sata fontanas, nec pudet, addere aquas.

Sunt ibi, si vivunt, nostra quoque consita quondam,

Sed non et nostra poma legenda manu.

Pro quibus amissis utinam contingere possit

50 Hic saltem profugo gleba colenda mihi!

Ipse ego pendentes, liceat modo, rupe capellas,
Ipse velim baculo pascere nixus oves.
Ipse ego, ne solitis insistant pectora curis,
Ducam ruricolas sub iuga panda boves.
Et discam Getici quae norint verba iuveni: 55
Assuetas illis adiiciamque minas.
Ipse manu capulum pressi moderatus aratri
Experiar mota spargere semen humo.
Nec dubitem longis purgare ligonibus arva:
Et dare iam, sitiens quas bibat hortus, aquas. 60
Vnde sed hoc nobis, minimum quos inter et hostem
Discrimen murus clausaque porta facit?
At tibi nascenti, quod toto pectore laetor,
Nerunt fatales fortia fila Deae.
Te modo Campus habet, densa modo porticus 65
umbra:
Nunc, in quo ponis tempora rara, Forum.
Vmbria nunc revocat: nec non Albana petentem
Appia ferventi ducit in arva rota.
Forsitan hic optes, ut iustam supprimat iram
Caesar, et hospitium sit tua villa meum. 70
Ah nimium est, quod, amice, petis! moderatius opta:
Et voti, quaeso, contrahere vela tui.
Terra velim propior, nullique obnoxia bello
Detur: erit nostris pars bona deincta malis.

EPISTOLA IX.

M A X I M O.

Quae mihi de raptu tua venit epistola Celso,
Protinus est lacrimis humida facta meis.
Quodque nefas dictu, fieri nec posse putavi,
Invitis oculis litera lecta tua est.

- 5 Nec quidquam ad nostras pervenit acerbius aures,
Vt sumus in Ponto; perveniatque precor.
Ante meos oculos tanquam praesentis imago
Haeret: et extinctum vivere fingit amor.
Saepe refert animus lusus gravitate carentes:
10 Sèria cum liquida saepe peracta fide.
Nulla tamen subeunt mihi tempora densius illis,
Quae vellem vitae summa fuisse meae,
Cum domus ingenti subito mea lapsa ruina
Concidit, in domini procubuitque caput:
15 Adfuit ille mihi, cum pars me magna reliquit,
Maxime; Fortunae nec fuit ipse comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
Ponendus quam si frater in igne foret.
Haesit in amplexu, consolatusque iacentem est:
20 Cumque meis lacrimis miscuit usque suas.
O quoties vitae custos invisus amarae
Continuit promptas in mea fata manus!
O quoties dixit, Placabilis ira Deorum est.
Vive, nec ignosci tu tibi posse nega.
25 Vox tamen illa fuit celeberrima, Respice quantum
Debeat auxilii Maximus esse tibi.
Maximus incumbet; quaque est pietate, rogabit,
Ne sit ad extremum Caesaris ira tenax.
Cumque sui fratris vires adhibebit, et omnem,
30 Quo levius doleas, experietur opem.
Haec mihi verba malae minuerunt taedia vitae.
Quae tu, ne fuerint, Maxime, vana, cave.
Huc quoque venturum mihi se iurare solebat;
Non nisi te longae ius sibi dante viae.
35 Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
Terrarum dominos quam colis ipse Deos.
Crede mihi: multos habeas cum dignus amicos,
Non fuit e multis quolibet ille minor:
Si modo nec census, nec clarum nomen avorum,
40 Sed probitas magnos ingeniumque facit.

Iure igitur lacrimas Celso libamus adempto,
 Cum fugerem, vivo quas dedit ille mihi.
 Carmina iure damus, raros testantia mores;
 Vt tua venturi nomina, Celse, legant.
 Hoc est, quod possum Geticis tibi mittere ab arvis: 45
 Hoc solum est istic, quod liquet esse meum.
 Funera nec potui comitare, nec ungere corpus:
 Aque tuis toto dividor orbe rogis.
 Qui potuit, quem tu pro numine vivus habebas,
 Praestitit officium Maximus omne tibi. 50
 Ille tibi exsequias, et magni funus honoris
 Fecit; et in gelidos versit amoma sinus.
 Diluit et lacrimis moerens unguenta profusis;
 Ossaque vicina condita texit humo.
 Qui quoniam exstinctis, quae debet, praestat amicis, 55
 Et nos exstinctis annumerare potest.

EPISTOLA X.

FLACC O.

Naso suo profugus mittit tibi, Flacce, salutem:
 Mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
 Longus enim curis vitiatum corpus amaris
 Non patitur vires languor habere suas.
 Nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis; 5
 Et peragit soliti vena tenoris iter.
 Os hebes est, positaeque movent fastidia mensae;
 Et queror, invisi cum venit hora cibi.
 Quod mare, quod tellus, appone, quod educat aër;
 Nil ibi, quod nobis esuriatur, erit. 10
 Nectar et ambrosiam, latices epulasque Deorum,
 Det mihi formosa nava Iuventa manu;
 Non tamen exacuet torpens sapor ille palatum:
 Stabit et in stomacho pondus inerte diu.

- 15 Haec ego non ausim, cum sint verissima, cuivis
 Scribere; delicias ne mala nostra vocent.
 Scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
 Deliciis etiam possit ut esse locus.
 Delicias illi precor has contingere, si quis,
 20 Ne mihi sit levior Caesaris ira, timet.
 Is quoque, qui gracili cibus est in corpore, somnus
 Non alit officio corpus inane suo.
 Sed vigilo, vigilantque mei sine fine dolores;
 Quorum materiam dat locus ipse mihi.
 25 Vix igitur possis visos agnoscere vultus:
 Quoque ierit, quaeras, qui fuit ante, color.
 Parvus in exiles succus mihi pervenit artus:
 Membraque sunt cera pallidiora nova.
 Non haec immodico contraxi damna Lyaeo:
 30 Scis mihi quam solae paene bibantur aquae.
 Non epulis oneror: quarum si tangar amore,
 Est tamen in Geticis copia nulla locis.
 Nec vires adimit Veneris damnosa voluptas.
 Non solet in moestos illa venire toros.
 35 Vnda locusque nocent: et caussa valentior istis,
 Anxietas animi, quae mihi semper adest.
 Hanc nisi tu pariter simili cum fratre levares,
 Vix mens tristitiae moesta tulisset onus.
 Vos estis fragili tellus non dura phaselo:
 40 Quamque negant multi, vos mihi fertis opem.
 Ferte, precor, semper, quia semper egebimus illa;
 Caesaris offensum dum mihi numen erit.
 Qui meritam nobis minuat, non finiat iram,
 Suppliciter vestros quisque rogate Deos.
-

LIBER SECVNDVS.

GERMANICO CAESARI.

Incluso mediis est mihi pompa Getis.

- Indice te didici, nuper visenda coisse
Innumeras gentes ad ducis ora sui.
Quaeque capit vastis immensum moenibus orbem,
Hospitiis Romam vix habuisse locum.
25 Tu mihi narrasti, cum multis lucibus ante
Fuderit assiduas nubilus Auster aquas,
Lumine coelesti Solem fulsisse serenum,
Cum populi vultu conveniente die;
Atque ita vectorem, cum magno vocis honore,
30 Bellica laudatis dona dedisse viris:
Claraque sumtutum pictas insignia vestes,
Tura prius sanctis imposuisse focis:
Iustitiamque sui caste placasse Parentis;
Illo quae templum pectore semper habet.
35 Quaque ierit, felix adiectum plausibus omen;
Saxaque iactatis erubuisse rosis.
Protinus argento veros imitantia muros
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque, et montes, et in altis pascua silvis;
40 Armaque cum telis in strue mista suis.
Deque triumphato, quod Sol incenderit, auro
Aurea Romani tecta fuisse fori.
Totque tulisse duces captivis addita collis
Vincula, paene hostes quot satis esse fuit.
45 Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt:
In quibus et belli summa caputque Bato.
Cur ego posse negem minui mihi Numinis iram,
Cum videam mites hostibus esse Deos?
Pertulit huc idem nobis, Germanice, rumor,
50 Oppida sub titulo nominis isse tui.
Atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
Nec satis ingenio tuta fuisse loci.
Di tibi dent annos! a te nam caetera sumes;
Sint modo virtuti tempora longa tuae.
55 Quod precor, eveniet. Sunt quiddam oracula vatum.
Nam Deus optanti prospera signa dedit.

Te quoque victorem Tarpeias scandere in arces
 Laeta coronatis Roma videbit equis.
 Maturosque Pater nati spectabit honores,
 Gaudia percipiens, quae dedit ipse suis. 60
 Iam nunc haec a me, iuvenum belloque togaque
 Maxime, dicta tibi vaticinante nota.
 Hunc quoque carminibus referam fortasse trium-
 phum:
 Sufficiet nostris si modo vita malis:
 Imbuero Scythicas si non prius ipse sagittas: 65
 Abstuleritque ferox hoc caput ense Getes.
 Quod si, me salvo, dabitur tibi laurea templis;
 Omnia bis dices vera fuisse mea.

XX

EPISTOLA II.

M E S S A L L I N O.

Ille domus vestrae primis venerator ab annis
 Pulsus ad Euxini Naso sinistra freti;
 Mittit ab indomitis hanc, Messalline, salutem,
 Quam solitus praesens est tibi ferre, Getis.
 Heu mihi, si lecto vultus tibi nomine non est 5
 Qui fuit, et dubitas caetera perlegere!
 Perlege, nec mecum pariter mea verba relega:
 Vrbe licet vestra versibus esse meis.
 Non ego concepi, si Pelion Ossa tulisset,
 Clara mea tangi sidera posse manu. 10
 Nec nos, Enceladi dementia castra secuti,
 In rerum dominos movimus arma Deos.
 Nec, quod Tydidæ temeraria dextera fecit,
 Numina sunt telis ulla petita meis.
 Est mea culpa gravis, sed quae me perdere solum 15
 Ausa sit, et nullum maius adorta nefas.

- Nil nisi non sapiens possum timidusque vocari:
Haec duo sunt animi nomina vera mei.
Esse quidem fateor, meritam post Caesaris iram,
20 Difficilem precibus te quoque iure meis.
Quaeque tua est pietas in totum nomen Iuli,
Te laedi, cum quis laeditur inde, putas.
Sed licet arma feras, et vulnera saeva mineris;
Non tamen efficies, ut timeare mihi.
25 Puppis Achaemeniden Graium Troiana recepit:
Profuit et Myso Pelias hasta duci.
Confugit interdum templi violator ad aram,
Nec petere offensi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non esse; fatemur.
30 Sed non per placidas it mea puppis aquas.
Tuta petant alii. Fortuna miserrima tuta est;
Nam timor eventus deterioris abest.
[Qui rapitur fatis, quid praeter fata requirat?
Saepe creat molles aspera spina rosas.]
35 Qui rapitur spumante salo, sua brachia cauti
Porrigit, et spinas duraque saxa capit.
Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales
Audet ad humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino dubitat committere tecto,
40 Quae fugit infestos territa cerva canes.
Da, precor, accessum lacrimis, mitissime, nostris:
Nec timidis rigidam vocibus obde forem.
Verbaque nostra favens Romana ad Numina perfer,
Non tibi Tarpeio culta Tonante minus.
45 Mandatique mei legatus suscipe causam:
Nulla meo quamvis nomine caussa bona est.
Iam prope depositus, certe iam frigidus aeger,
Servatus per te, si modo server, ero.
Nunc tua pro lapsis nitatur gratia rebus;
50 Principis aeterni quam tibi praestat amor.
Nunc tibi et eloquii nitor ille domesticus adsit,
Quo poteras trepidis utilis esse reis.

EX PONTO EPIST. LIB. II. EP. 2. 301

Vivit enim in vobis facundi lingua parentis;
 Et res heredem reperit illa suum.
 Hanc ego non, ut me defendere tentet, adoro. 55
 Non est confessi caussa tuenda rei.
 Num tamen excuses erroris imagine factum,
 An nihil expediat tale movere, vide.
 Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit,
 Non contrectari tutius esse putem. 60
 Lingua, sile: non est ultra narrabile quidquam.
 Posse velim cineres obruere ipse meos.
 Sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
 Verba face, ut vita, quam dedit ipse, fruar.
 Cumque serenus erit, vultusque remiserit illos, 65
 Qui secum terras imperiumque movent;
 Exiguam ne me praedam sinat esse Getarum,
 Detque solum miserae mite, precare, fugae.
 Tempus adest aptum precibus: valet ipse, videtque
 Quas fecit vires, Roma, valere tuas. 70
 Incolumis coniux sua pulvinaria servat:
 Promovet Ausonium filius imperium.
 Praeterit ipse suos animo Germanicus annos,
 Nec vigor est Drusi nobilitate minor.
 Adde nurus, neptesque pias, natosque nepotum, 75
 Caeteraque Augustae membra valere domus.
 Adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti
 Subdita montanae brachia Dalmatiae.
 Nec dedignata est abiectis Illyris armis
 Caesareum famulo vertice ferre pedem. 80
 Ipse super currum placido spectabilis ore
 Tempora Phoebea virgine nexa tulit.
 Quem pia vobiscum proles comitavit euntem,
 Digna parente suo, nominibusque datis;
 Fratribus assimilis, quos proxima templa tenentes 85
 Divus ab excelsa Iulius aede videt.
 His Messallinus, quibus omnia cedere debent,
 Primum laetitiae non negat esse locum.

- Quidquid ab his superest, venit in certamen amoris;
90 Hac hominum nulli parte secundus eris.
Hunc colis, ante diem per quem decreta merenti
Venit honoratis laurea digna comis.
Felices, quibus hos licuit spectare triumphos,
Et Ducis ore Deos aequiparante frui.
95 At mihi Sauromatae pro Caesaris ore videndi,
Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.
Si tamen haec audis, et vox mea pervenit istuc;
Sittua mutando gratia blanda loco.
Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab aevo,
100 Si quid habet sensus umbra diserta, petit.
Hoc petit et frater: quamvis fortasse veretur,
Servandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus petit hoc: nec tu potes ipse negare,
Et nos in turbae parte fuisse tuae.
105 Ingenii certe, quo nos male sensimus usos,
Artibus exceptis, saepe probator eras.
Nec mea, si tantum peccata novissima demas,
Esse potest domui vita pudenda tuae.
Sic igitur vestrae vigeant penetralia gentis:
110 Curaque sit Superis Caesaribusque tui:
Mite, sed iratum merito mihi Numen, adora;
Eximat ut Scythica me feritate loci.
Difficile est, fateor, sed tendit in ardua virtus:
Et talis meriti gratia maior erit.
115 Nec tamen Aetnaeus vasto Polyphemus in antro
Accipiet voces Antiphatesve tuas:
Sed placidus facilisque Parens, veniaeque paratus;
Et qui fulmineo saepe sine igne tonat;
Qui cum triste aliquid statuit, fit tristis et ipse:
120 Cuique fere poenam sumere poena sua est.
Victa tamen vitio est huius clementia nostro:
Venit et ad vires ira coacta suas.
Qui quoniam patria toto sumus orbe remoti;
Nec licet ante ipsos procubuisse Deos;

Quos colis, ad Superos haec fer mandata sacerdos; 125
 Adde sed et proprias in mea verba preces.
 Sic tamen haec tenta, si non nocitura putabis.
 Ignoseas: timeo naufragus omne fretum.

EPISTOLA III.

M A X I M O.

Maxime, qui claris nomen virtutibus aequas,
 Nec sinis ingenium nobilitate premi;
 Culte mihi, quid enim status hic a funere differt?
 Supremum vitae tempus adusque meae: 5
 Rem facis, afflicto non aversatus amicum,
 Qua non est aevo rarior ulla tuo.
 Turpe quidem dictu, sed, si modo vera fatemur,
 Vulgus amicitias utilitate probat.
 Cura quid expediat prius est, quam quid sit ho-
 nestum: 10
 Et cum Fortuna statque caditque fides.
 Nec facile invenias multis e millibus unum,
 Virtutem pretium qui putet esse sui.
 Ipse decor, recte facti si praemia desint,
 Non movet, et gratis poenitet esse probum.
 Nil, nisi quod prodest, carum est. I, detrahe menti 15
 Spem fructus avidae, nemo petendus erit.
 At reditus iam quisque suos amat, et sibi quid sit
 Vtile, sollicitis supputat articulis.
 Illud Amicitiae quondam venerabile numen
 Prostat, et in quaestu pro meretrice sedet. 20
 Quo magis admiror, non, ut torrentibus undis,
 Communis vitii te quoque labe trahi.
 Diligitur nemo, nisi cui Fortuna secunda est.
 Quae, simul intonuit, proxima quaeque fugat.

- 25 En ego, non paucis quondam munitus amicis,
Dum flavit velis aura secunda meis;
Vt fera nimbo tumuerunt aequora vento,
In mediis lacera puppe relinquer aquis.
Cumque alii nolint etiam me nosse videri,
30 Vix duo proiecto tresve tulistis opem.
Quorum tu princeps: nec enim comes esse, sed
auctor,
Nec petere exemplum, sed dare dignus eras.
Te, nihil exacto, nisi nos peccasse fatentem
Sponte sua probitas officiumque iuvant.
35 Iudice te mercede caret, per seque petenda est
Externis virtus incommutata bonis.
Turpe putas abigi, quia sit miserandus, amicum;
Quodque sit infelix, desinere esse tuum.
Mitius est lasso digitum supponere mento;
40 Mergere quam liquidis ora natantis aquis.
Cerue, quid Aeacides post mortem praestet
amico:
Instar et hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus Stygias comitavit ad undas:
A Stygiis quantum sors mea distat aquis!
45 Adfuit insano iuuenis Phoeus Orestae:
Et mea non minimum culpa furoris habet.
Tu quoque magnorum laudes admitte virorum;
Vtque facis, lapso, quam potes, affer opem.
Si bene te novi; si, quod prius esse solebas,
50 Nunc quoque es, atque animi non cecidere tui;
Quo fortuna magis saevit, magis ipse resistis,
Vtque decet, ne te vicerit illa, caves.
Et bene uti pugnes, bene pugnant efficit hostis.
Sic eadem prodest caussa, nocetque mihi.
55 Scilicet indignum, iuuenis rarissime, ducis,
Te fieri comitem stantis in orbe Deae.
Firmus es; et quoniam non sunt ea, qualia velles,
Vela regis quassae qualiacunque ratis.

Quaeque ita concussa est, ut iam casura putetur,
 Restat adhuc humeris fulta ruina tuis. 60
 Ira quidem primo fuerat tua iusta, nec ipso
 Lenior, offensus qui mihi iure fuit.
 Quique dolor pectus tetigisset Caesaris alti,
 Illum iurabas protinus esse tuum:
 Vt tamen audita est nostrae tibi cladis origo: 65
 Diceris erratis ingemuisse meis.
 Tum tua me primum solari litera coepit;
 Et laesum flecti spem dare posse Deum.
 Movit amicitiae tum te constantia longae;
 Ante tuos ortus quae mihi coepta fuit. 70
 Et quod eras aliis factus, mihi natus amicus:
 Quodque tibi in cunis oscula prima dedi;
 Quod, cum vestra domus teneris mihi semper ab annis
 Culta sit, esse vetus nunc tibi cogor onus.
 Me tuus ille pater, Latiae facundia linguae, 75
 Quae non inferior nobilitate fuit,
 Primus ut auderem committere carmina Famae
 Impulit: ingenii dux fuit ille mei.
 Nec, quo sit primum nobis a tempore cultus,
 Contendo fratrem posse referre tuum. 80
 Te tamen ante omnes ita sum complexus, ut unus
 Quolibet in casu gratia nostra fores.
 Ultima me tecum vidit, moestisque cadentes
 Excepit lacrimas Italis ora genis;
 Cum tibi quaerenti, num verus nuntius esset, 85
 Attulerat culpa quem mala fama meae;
 Inter confessum dubie dubieque negantem
 Haerebam, pavidas dante timore notas:
 Exemploque nivis, quam solvit aquaticus Auster,
 Gutta per attonitas ibat oborta genas. 90
 Haec igitur referens; et quod mea crimina primi
 Erroris venia posse latere vides;
 Respicias antiquum lapsis in rebus amicum;
 Fomentisque iuvas vulnera nostra tuis.
 Ov. T. III. U

95 Pro quibus optandi si nobis copia fiat,
 Tam bene promerito commoda mille precer.
 Sed si sola mihi dentur tua vota; precabor,
 Ut tibi sit salvo Caesare salva parens.
 Haec ego, cum faceres altaria pinguia ture,
 100 Te solitum memini prima rogare Deos.

~~~~~
EPISTOLA IV.

A T T I C O.

Accipe colloquium gelido Nasonis ab Istro,
 Attice, iudicio non dubitande meo.
 Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici?
 Deserit an partes languida cura suas?
 5 Non ita Di tristes mihi sunt, ut credere possim,
 Fasque putem iam te non meminisse mei.
 Ante meos oculos tua stat, tua semper imago est:
 Et videor vultus mente videre tuos.
 Seria multa mihi tecum collata recordor:
 10 Nec data iucundis tempora pauca iocis.
 Saepe citae longis visae sermonibus horae:
 Saepe fuit brevior, quam mea verba, dies.
 Saepe tuas factum venit modo carmen ad aures;
 Et nova iudicio subdita Musa tuo est.
 15 Quod tu laudaras, populo placuisse putabam:
 Hoc pretium curae dulce recentis erat.
 Vtque meus lima rasmus liber esset amici,
 Non semel admonitu facta litura tuo est.
 Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
 20 Nos via, nos iunctis curva theatra locis.
 Denique tantus amor nobis, carissime, semper,
 Quantus in Aeacide Actorideque fuit.
 Non ego, securae biberes si pocula Lethes,
 Excidere haec credam pectore posse tuo.

Longa dies citius brumali sidere, noxque 25
 Tardior hiberna solstitialis erit.
 Nec Babylon aestum, nec frigora Pontus habebit,
 Calthaque Paestanas vineet odore rosas:
 Quam tibi nostrarum veniant obliviae rerum.
 Non ita pars fati candida nulla mei. 30
 Ne tamen haec dici possit fiducia mendax,
 Stultaque credulitas nostra fuisse, cave:
 Constantique fide veterem tutare sodalem
 Qua licet, et quantum non onerosus ero.

EPISTOLA V.

SALANO.

Condita disparibus numeris ego Naso Salano
 Praeposita misi verba salute meo;
 Quae rata sit cupio, rebusque ut comprobet omen,
 Te precor a salvo possit, amice, legi.
 Candor, in hoc aevo res intermortua paene, 5
 Exigit, ut faciam talia vota, tuus.
 Nam fuerim quamvis modico tibi cognitus usu,
 Diceris exiliis ingemuisse meis.
 Missaque ab extremo legeres cum carmina Ponto:
 Illa tuus iuvit qualiacunque favor. 10
 Optastique brevem salvi mihi Caesaris iram;
 Quod tamen optari, si sciat, ipse sinat.
 Moribus ista tuis tam mitia vota dedisti:
 Nec minus idcirco sunt ea grata mihi.
 Quoque magis moveare malis, doctissime, nostris, 15
 Credibile est fieri conditione loci.
 Vix hac invenias totum, mihi crede, per orbem,
 Quae minus Augusta Pace fruatur, humum.
 Tu tamen hic structos inter fera proelia versus
 Et legis, et lectos ore favente probas: 20

- Ingenioque meo, vena quod paupere manat,
Plaudis; et e rivo flumina magna facis.
Grata quidem sunt haec animo suffragia nostro;
Vix sibi cum miseros posse placere putes.
25 Dum tamen in rebus tentamus carmina parvis,
Materiae gracili sufficit ingenium.
Nuper ut huc magni pervenit Fama triumph;
Ausus sum tantae sumere molis opus.
Obruit audentem rerum gravitasque nitorque:
30 Nec potui coepti pondera ferre mei.
Illic, quam laudes, erit officiosa voluntas.
Caetera materia debilitata iacent.
Quod si forte liber vestras pervenit ad aures;
Tutelam, mando, sentiat ille tuam.
35 Hoc tibi facturo, vel si non ipse rogarem,
Accedat cumulus gratia nostra levis.
Non ego laudandus, sed sunt tua pectora, lacte,
Et non calcata candidiora nive.
Mirarisque alios, cum sis mirabilis ipse,
40 Nec lateant artes, eloquiumque tuum.
Te iuvenum Princeps, cui dat Germania nomen,
Participem studii Caesar habere solet.
Tu comes antiquus, tu primis iunctus ab annis,
Ingenio mores aequiparante, places.
45 Te dicente prius fit protinus impetus illi:
Teque habet, elicias qui sua verba tuis.
Cum tu desisti, mortaliaque ora quierunt,
Clausaque non longa conticuere mora;
Surgit Iuleo iuvenis cognomine dignus,
50 Qualis ab Eois Lucifer exit aquis.
Dumque silens adstat, status est vultusque disert,
Spemque decens doctae vocis amictus habet.
Mox, ubi pulsa mora est, atque os coeleste solutum,
Hoc Superos iures more solere loqui.
55 Atque, Haec est, dicas, facundia Principe digna:
Eloquio tantum nobilitatis inest.

Huic tu cum placeas, et vertice sidera tangas,
 Scripta tamen profugi vatis habenda putas.
 Scilicet ingeniis aliqua est concordia iunctis,
 Et servat studii foedera quisque sui. 60
 Rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
 Rectorem dubiae navita puppis amat.
 Tu quoque Pieridum studio, studiose, teneris;
 Ingenioque faves, ingeniose, meo.
 Distat opus nostrum; sed fontibus exit ab isdem: 65
 Artis et ingenuae cultor uterque sumus.
 Thyrsus enim vobis, gestata est laurea nobis;
 Sed tamen ambobus debet inesse calor.
 Vtque meis numeris tua dat facundia nervos;
 Sic venit a nobis in tua verba nitor. 70
 Iure igitur studio confinia carmina vestro,
 Et commilitii sacra tuenda putas.
 Pro quibus ut maneat, de quo censeris, amicus,
 Comprecor ad vitae tempora summa tuae:
 Succedatque tuis orbis moderator habenis. 75
 Quod mecum populi vota precantur idem.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

EPISTOLA VI.

G R A E C I N O.

Carmine Graecinum, qui praesens voce solebat,
 Tristis ab Euxinis Naso salutatur aquis.
 Exsulis haec vox est, praebet mihi litera linguam:
 Et, si non liceat scribere, mutus ero. 5
 Corripis, ut debes, stulti peccata sodalis:
 Et mala me meritis ferre minora doces.
 Vera facis, sed sera, meae convicia culpa.
 Aspera confesso verba remitte reo.
 Cum poteram recto transire Ceraunia velo,
 Vt fera vitarem saxa, monendus eram. 10

EX PONTO EPIST. LIB. II. EP. 7. 311

Proxima subsequitur, quid agas, audire voluptas,
 Et si, quicquid agas, sit tibi cura mei.
 Nec dubito quin sit: sed me timor ipse malorum 5
 Saepe supervacuos cogit habere metus.
 Da veniam, quaeso, nimioque ignosce timori.
 Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
 Qui semel est laesus fallaci piscis ab hamo,
 Omnibus unca cibus aera subesse putat. 10
 Saepe canem longe visum fugit agna, lupumque
 Credit; et ipsa suam nescia vitat opem.
 Membra reformidant mollem quoque saucia tactum:
 Vanaque sollicitis incutit umbra metum.
 Sic ego Fortunae telis confixus iniquis, 15
 Pectore concipio nil nisi triste meo.
 Iam mihi fata liquet, coeptos servantia cursus,
 Per sibi consuetas semper itura vias.
 Observare Deos, ne quid mihi cedat amice,
 Verbaque Fortunae vix puto posse dari. 20
 Est illi curae me perdere, quaeque solebat
 Esse levis, constans et bene certa nocet.
 Crede mihi, si sum veri tibi cognitus oris,
 Nec fraus in nostris casibus esse potest;
 Cinyphiae segetis citius numerabis aristas, 25
 Altaque quam multis floreat Hybla thymis:
 Et quot aves motis nitantur in aëra pennis:
 Quotque natent pisces aequore, certus eris:
 Quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
 Quos ego sum terra, quos ego passus aqua. 30
 Nulla Getis toto gens est truceulterior orbe:
 Sed tamen hi nostris ingemuere malis.
 Quae tibi si memori coner perscribere versu,
 Ilias est fatis longa futura meis.
 Non igitur vereor, quod te rear esse verendum, 35
 Cuius amor nobis pignora mille dedit:
 Sed quia res timida est omnis miser; et quia longo
 Tempore laetitiae ianua clausa meae est.

- Iam dolor in morem venit meus: utque caducis
40 Percussu crebro saxa cavantur aquis:
Sic ego continuo Fortunae vulneror ictu:
Vixque habet in nobis iam nova plaga locum.
Nec magis assiduo vomer tenuatur ab usu,
Nec magis est curvis Appia trita rotis;
45 Pectora quam mea sunt serie caecata laborum;
Et nihil inveni, quod mihi ferret opem.
Artibus ingenuis quaesita est gloria multis:
Infelix perii dotibus ipse meis.
Vita prior vitio caret, et sine labe peracta:
50 Auxilii misero nil tulit illa mihi.
Culpa gravis precibus donatur saepe suorum:
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adiuvat in duris alios praesentia rebus:
Obruit hoc absens vasta procella caput.
55 Quaenon horruerint tacitam quoque Caesaris iram?
Addita sunt poenis aspera verba meis.
Fit fuga temporibus levior: proiectus in aequor
Arcturum subii, Pleiadumque minas.
Saepe solent hiemem placidam sentire carinae:
60 Non Ithacae puppi saevior unda fuit.
Recta fides comitum poterat mala nostra levare:
Ditata est spoliis perfida turba meis.
Mitius exsilium faciunt loca: tristior ista
Terra sub ambobus non iacet ulla polis.
65 Est aliquid, patriis vicinum finibus esse:
Ultima me tellus, ultimus orbis habet.
Praestat et exsulibus pacem tua laurea, Caesar:
Pontica finitimo terra sub hoste iacet.
Tempus in agrorum cultu consumere dulce est:
70 Non patitur verti barbarus hostis humum.
Temperie coeli corpusque animusque iuvantur:
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Est in aqua dulci non invidiosa voluptas:
Aequoreo bibitur cum sale mista palus.

Omnia deficiunt; animus tamen omnia vincit. 75

Ille etiam vires corpus habere facit.

Sustineas ut onus, nitendum vertice pleno est;

At flecti nervos si patiare, cadet.

Spes quoque, posse mora mitescere Principis iram,

Vivere ne nolim deficiamque, cavet. 80

Nec vos parva datis pauci solatia nobis,

Quorum spectata est per mala nostra fides.

Coepta tene, quaeso; nec in aequore desere navem:

Meque simul serva, iudiciumque tuum.

EPISTOLA VIII.

MAXIMO COTTA E.

Redditus est nobis Caesar cum Caesare nuper,

Quos mihi misisti, Maxime Cotta, Deos.

Vtque tuum munus numerum, quem debet, haberet,

Est ibi Caesaribus Livia iuncta suis.

Argentum felix, omni que beatius auro, 5

Quod, fuerat pretium cum rude, numen habet.

Non mihi divitias dando maiora dedisses,

Coelitibus missis nostra sub ora tribus.

Est aliquid, spectare Deos, et adesse putare;

Et quasi cum vero numine posse loqui. 10

Praemia quanta, Dei! nec me tenet ultima tellus:

Vtque prius media sospes in Vrbe moror.

Caesareos video vultus, velut ante videbam;

Vix huius voti spes fuit ulla mihi.

Vtque salutabam, numen coeleste saluto. 15

Quod reduci tribuas, nil, puto, maius habes.

Quid nostris oculis nisi sola Palatia desunt?

Qui locus, ablato Caesare, vilis erit.

- Hunc ego cum spectem, videor mihi cernere Romam.
20 Nam patriae faciem sustinet ille suae.
Fallor? an irati mihi sunt in imagine vultus;
Torvaque nescio quid forma minantis habet?
Parce, vir immenso maior virtutibus orbe,
Iustaque vindictae supprime lora tuae.
25 Parce, precor, saeculi decus indelebile nostri;
Terrarum dominum quem sua cura facit.
Per patriae nomen, quae te tibi carior ipso est;
Per nunquam surdos in tua vota Deos;
Perque tori sociam, quae par tibi sola reperta est,
30 Et cui maiestas non onerosa tua est;
Perque tibi similem virtutis imagine natum,
Moribus agnosci qui tuus esse potest;
Perque tuos, vel avo, vel dignos patre nepotes,
Qui veniunt magno per tua vota gradu;
35 Parte leva minima, nostras et contrahe poenas;
Daque, procul Scythico qui sit ab hoste, locum.
Et tua, si fas est, a Caesare proxime Caesar,
Numina sint precibus non inimica meis.
Sic fera quamprimum pavido Germania vultu
40 Ante triumphantes serva feratur equos.
Sic pater in Pylios, Cumaeos mater in annos
Vivant; et possis filius esse diu.
Tu quoque, conveniens ingenti nupta marito,
Accipe non dura supplicis aure preces.
45 Sic tibi vir sospes, sic sint cum prole nepotes,
Cumque bonis nuribus quas peperere nurus
Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Drusus
Pars fuerit partus sola caduca tui.
Sic tibi fraterni mature funeris ultor
50 Purpureus niveis filius instet equis.
Annuite o timidis, mitissima numina, votis.
Praesentes aliquid prosit habere Deos.
Caesaris adventu tota gladiator arena
Exit; et auxilium non leve vultus habet.

Nos quoque, vestra, iuvet, quod, qua licet, ora 55
videmus:

Intrata est Superis quod domus una tribus.
Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,
Quique Deum coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis invidit inutile fatum;
Quos dedit ars votis, effigiemque colo. 60
Sic homines novere Deos, quos arduus aether
Occulit: et colitur pro Iove forma Iovis.
Denique, quae mecum est, et erit sine fine, cavete,
Ne sit in invisio vestra figura loco.
Nam caput e nostra citius cervice recedet, 65
Et patiar fossis lumen abire genis:
Quam caream raptis, o publica numina, vobis.
Vos eritis nostrae portus et ara fugae.
Vos ego complectar, Geticis si cingar ab armis:
Vosque meas aquilas, vos mea signa sequar. 70
Aut ego me fallo, nimiaque cupidine ludor:
Aut spes exilii commodioris adest.
Nam minus et minus est facies in imagine tristis;
Visaque sunt dictis annuere ora meis.
Vera precor fiant timidae praesagia mentis: 75
Iustaque quamvis est, sit minor ira Dei.

EPISTOLA IX.

C O T Y I R E G I.

Regia progenies, cui nobilitatis origo
Nomen in Eumolpi pervenit usque, Coty:
Fama loquax vestras si iam pervenit ad aures,
Me tibi finitimi parte iacere soli;
Supplicis exaudi, iuvenum mitissime, vocem: 5
Quamque potes profugo, nam potes, affer opem

- Me Fortuna tibi, de qua ne conquerar, hoc est,
Tradidit; hoc uno non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro littore nostrum,
10 Ne fuerit terra tutior unda tua.
Regia, crede mihi, res est, succurrere lapsis:
Convenit et tanto, quantus es ipse, viro.
Fortunam decet hoc istam: quae maxima cum sit,
Esse potest animo vix tamen aequa tuo.
15 Conspicitur nunquam meliore potentia caussa,
Quam quoties vanas non sinit esse preces.
Hoc nitor ille tui generis desiderat; hoc est
A Superis ortae nobilitatis opus.
Hoc tibi et Eumolpus, generis clarissimus auctor,
20 Et prior Eumolpo suadet Erichthonius.
Hoc tecum commune Deo: quod uterque rogati
Supplicibus vestris ferre soletis opem.
Nam quid erit, quare solito dignemur honore
Numina, si demas velle iuvare Deos?
25 Iupiter oranti surdas si praebeat aures;
Victima pro templo cur cadat icta Iovis?
Si pacem nullam pontus mihi praestet eunti,
Irrita Neptuno cur ego tura feram?
Vana laborantis si fallat vota coloni,
30 Accipiat gravidae cur suis exta Ceres?
Nec dabit intonso iugulum caper hostia Baccho,
Musta sub adducto si pede nulla fluant.
Caesar ut imperii moderetur frena precamur,
Tam bene quo patriae consulit ille suae.
35 Vtilitas igitur magnos hominesque Deosque
Efficit; auxiliis quoque favente suis.
Tu quoque fac prosis intra tua castra iacenti,
O Coty, progenies digna parente tuo.
Conveniens homini est, hominem servare, voluptas,
40 Et melius nulla quaeritur arte favor.
Quis non Antiphaten Laestrygona devovet? aut quis
Munifici mores improbat Alcinoi?

Non tibi Cassandreus pater est, gentisque Pheraeae;
 Quive repertorem torruit arte sua:
 Sed quam Marte ferox, et vinci nescius armis, 45
 Tam nunquam, facta pace, cruoris amans.
 Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes,
 Emollit mores, nec sinit esse feros.
 Nec regum quisquam magis est instructus ab illis,
 Mitibus aut studiis tempora plura dedit. 50
 Carmina testantur; quae, si tua nomina demas,
 Threïcium iuvenem composuisse negem.
 Neve sub hoc tractu vates foret unicus Orpheus;
 Bistonis ingenio terra superba tuo est.
 Vtque tibi est animus, cum res ita postulat, arma 55
 Sumere, et hostili tingere caede manum;
 Atque, ut es, excusso iaculum torquere lacerto,
 Collaque velocis flectere doctus equi;
 Tempora sic data sunt studiis ubi iusta paternis,
 Vtque suis humeris forte quievit opus; 60
 Ne tua marcescant per inertes otia somnos,
 Lucida Pieria tendis in astra via.
 Haec quoque res aliquid tecum mihi foederis affert:
 Eiusdem sacri cultor uterque sumus.
 Ad vatem vates orantia brachia tendo, 65
 Terra sit exiliis ut tua fida meis.
 Non ego caede nocens in Pontica littora veni;
 Mistave sunt nostra dira venena manu:
 Nec mea subiecta convicta est gemma tabella
 Mendacem linis imposuisse notam. 70
 Nec quidquam, quod lege veter committere, feci:
 Et tamen his gravior noxa fatenda mihi est.
 Neve, roges quid sit; stultam conscripsimus Artem.
 Innocuas nobis haec vetat esse manus.
 Ecquid praeterea peccarim, quaerere noli: 75
 Vt pateat sola culpa sub Arte mea.
 Quidquid id est, habui moderatam vindicis iram:
 Qui nisi natalem nil mihi demsit humum.

Hac quoniam careo; tua nunc vicinia praestet,
80 Inviso possim tutus ut esse loco.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

EPISTOLA X.

M A C R O.

Ecquid ab impressae cognoscis imagine gemmae
Haec tibi Nasonem scribere verba, Macer?
Auctorisque sui si non est annulus index,
Cognitane est nostra litera facta manu?
5 An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
Nec repetunt oculi signa vetusta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmaeque manusque,
Exciderit tantum ne tibi cura mei;
Quam tu vel longi debes convictibus aevi,
10 Vel mea quod coniux non aliena tibi;
Vel studiis, quibus es, quam nos, sapientius usus;
Utque decet, nulla factus es Arte nocens.
Tu canis aeterno quidquid restabat Homero,
Ne careant summa Troica bella manu.
15 Naso parum prudens, Artem dum tradit amandi,
Doctrinae pretium triste magister habet.
Sunt tamen inter se communia sacra poëtis;
Diversum quamvis quisque sequamur iter.
Quorum te memorem, quamquam procul absu-
mus, esse
20 Suspikor; et casus velle levare meos.
Te duce, magnificas Asiae perspeximus urbes:
Trinacris est oculis, te duce, nota meis.
Vidimus Aetnaea coelum splendescere flamma;
Suppositus monti quam vomit ore gigas;
25 Hennaeosque lacus, et olentia stagna Palici,
Quaque suis Cyanen miscet Anapus aquis.

Nec procul hinc Nymphen, quae, dum fugit Elidis
 amnem,

Tecta sub aequorea nunc quoque currit aqua.

Hic mihi labentis pars anni magna peracta est.

Eheu quam dispar est locus ille Getis! 30

Et quota pars haec sunt rerum, quas vidimus ambo,

Te mihi iucundas efficiente vias!

Seu rate caeruleas picta sulcavimus undas:

Esseda nos agili sive tulere rota.

Saepe brevis nobis vicibus via visa loquendi; 35

Pluraque, si numeres, verba fuere gradu.

Saepe dies sermone minor fuit; inque loquendum

Tarda per aestivos defuit hora dies.

Est aliquid, casus pariter timuisse marinos;

Iunctaque ad aequoreos vota tulisse Deos: 40

Et modo res egisse simul; modo rursus ab illis,

Quorum non pudeat, posse referre iocos.

Haec tibi si subeant, absim licet, omnibus horis

Ante tuos oculos, ut modo visus, ero.

Ipsa quidem extremi cum sim sub cardine mundi, 45

Qui semper liquidis altior exstat aquis;

Te tamen intueor, quo solo pectore possum:

Et tecum gelido saepe sub axe loquor.

Hic es, et ignoras: et ades celeberrimus absens:

Inque Getas media visus ab Vrbe venis. 50

Redde vicem: et, quoniam regio felicius ista est,

Illic me memori pectore semper habe.

EPISTOLA XI.

R V F O.

Hoc tibi, Rufe, brevi properatum tempore mittit
 Naso, parum faustae conditor Artis, opus:
 Vt, quamquam longe toto sumus orbe remoti,
 Scire tamen possis nos meminisse tui.
 5 Nominis ante mei venient oblivia nobis,
 Pectore quam pietas sit tua pulsa meo.
 Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
 Quam fiat meriti gratia vana tui.
 Grande voco lacrimas meritum, quibus ora rigabas,
 10 Cum mea concreto sicca dolore forent.
 Grande voco meritum, moestae solatia mentis;
 Cum pariter nobis illa tibi que dares.
 Sponte quidem, per seque mea est laudabilis uxor;
 Admonitu melior fit tamen illa tuo.
 15 Namque quod Hermiones Castor fuit, Hector Iuli,
 Hoc ego te laetor coniugis esse meae.
 Quae, ne dissimilis tibi sit probitate, laborat;
 Seque tui vita sanguinis esse probat.
 Ergo, quod fuerat stimulis factura sine ullis,
 20 Plenius auctorem te quoque nacta facit.
 Acer, et ad palmae per se cursurus honores,
 Si tamen horteris, fortius ibit equus.
 Adde, quod absentis cura mandata fideli
 Perficis, et nullum ferre gravaris onus.
 25 O referant grates, quoniam non possumus ipsi,
 Di tibi: qui referent, si pia facta vident.
 Sufficiatque diu corpus quoque moribus istis,
 Maxima Fundani gloria, Rufe, soli.

- Non avis obloquitur: silvis nisi si qua remotis
Aequoreas rauco gutture potat aquas.
Tristia per vacuos horrent absinthia campos,
Conueniensque suo messis amara loco.
25 Adde metus, et quod murus pulsatur ab hoste:
Tinctaque mortifera tabe sagitta madet:
Quod procul haec regio est, et ab omni devia cursu
Nec pede quo quisquam, nec rate, tutus eat.
Non igitur mirum, finem quaerentibus horum
30 Altera si nobis usque rogatur humus.
Te magis est mirum non hoc evincere, coniux;
Inque meis lacrimas posse tenere malis.
Quid facias, quaeris? quaeras hoc scilicet ipsum
Inuenies, vere si reperire voles.
35 Velle parum est: cupias, ut re potiaris, oportet;
Et faciat somnos haec tibi cura breues.
Velle reor multos. Quis enim mihi tam sit iniquus,
Optet ut exsilium pace carere meum?
Pectore te toto, cunctisque incumbere nervis,
40 Et niti pro me nocte dieque decet.
Vtque iuvent alii, tu debes vincere amicos,
Vxor; et ad partes prima venire tuas.
Magna tibi imposita est nostris persona libellis.
Coniugis exemplum diceris esse bonae.
45 Hanc cave degeneres: ut sint praeconia nostra
Vera, vide; Famae quo tuearis opus.
Vt nihil ipse querar; tacito me Fama queretur,
Quae debet, fuerit ni tibi cura mei.
Exposuit mea me populo Fortuna videndum;
50 Et plus notitiae, quam fuit ante, dedit.
Notior est factus Capaneus a fulminis ictu:
Notus humo mersis Amphiaraus equis.
Si minus errasset, notus minus esset Vlixes;
Magna Philoctetae vulnere fama suo est.
55 Si locus est aliquis tanta inter nomina parvis;
Nos quoque conspicuos nostra ruina facit.

EX PONTO EPIST. LIB. III. EP. I. 323

Nec te nesciri patitur mea pagina; qua non
 Inferius Coa Battide nomen habes.
 Quicquid ages igitur, magna spectabere scena:
 Et pia non parvis testibus uxor eris. 60
 Crede mihi; quoties laudaris carmine nostro,
 Qui legit has laudes, an mereare, rogat.
 Vtque favere reor plures virtutibus istis,
 Sic tua non paucae carperé facta volent.
 Quare, tu praesta, ne livor dicere possit: 65
 Haec est pro miseri lenta salute viri.
 Cumque ego deficiam, nec possim ducere currum;
 Fac tu sustineas debile sola iugum.
 Ad medicum specto, venis fugientibus, aeger:
 Ultima pars animae dum mihi restat, ades. 70
 Quodque ego praestarem, si te magis ipse valerem,
 Id mihi, cum valeas fortius, ipsa refer.
 Exigit hoc socialis amor, foedusque maritum:
 Moribus hoc, coniux, exigis ipsa tuis.
 Hoc domui debes, de qua censeris, ut illam 75
 Non magis officiis, quam probitate, colas.
 Cuncta licet facias; nisi sis laudabilis, uxor,
 Non poterit credi Marcia culta tibi.
 Nec sumus indigni; nec, si vis vera fateri,
 Debetur meritis gratia nulla meis. 80
 Redditur illa quidem grandi cum fœnore nobis,
 Nec te, si cupiat laedere, livor habet.
 Sed tamen hoc factis adiunge prioribus unum;
 Pro nostris ut sis ambitiosa malis.
 Vt minus infesta iaceam regione, labora; 85
 Claudia nec officii pars erit ulla tui.
 Magna peto, sed non tamen invidiosa roganti.
 Vtque ea non teneas, tuta repulsa tua est.
 Nec mihi succense, toties si carmine nostro,
 Quod facis, ut facias, teque imitere, rogo. 90
 Fortibus assuevit tubicen prodesse; suoque
 Dux bene pugnantés incitat ore viros.

Nota tua est probitas, testataque tempus in omne
Sit virtus etiam non probitate minor.

95 Non tibi Amazonia est pro me sumenda securis,
Aut excisa levi pelta gerenda manu.

Numen adorandum est; non ut mihi fiat amicum,
Sed sit ut iratum, quam fuit ante, minus.

Gratia si nulla est, lacrimae tibi gratia fient.

100 Hac potes, aut nulla, parte movere Deos.

Quae tibi ne desint, bene per mala nostra cavetur:
Meque viro flendi copia dives adest.

Vtque meae res sunt; omni, puto, tempore flebis.
Has Fortuna tibi nostra ministrat opes.

105 Si mea mors redimenda tua, quod abominor, esset:
Admeti coniux, quam sequereris, erat.

Aemula Penelopes fieres, si fraude pudica
Instantes velles fallere nupta procos.

Si comes extincti manes sequerere mariti,

110 Esset dux facti Laodamia tui.

Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
Corpus in accensos mittere forte rogos.

Morte nihil opus est, nil Icarotide tela.

Caesaris at coniux ore precanda tuo:

115 Quae praestat virtute sua, ne prisca vetustas
Laude pudicitiae saecula nostra premat:

Quae Veneris formam, mores Iunonis habendo,
Sola est coelesti digna reperta toro.

Quid trepidas, et adire times? non impia Procne,

120 Filiave Aeëtae voce movenda tua est:

Nec nurus Aegypti, nec saeva Agamemnonis uxor;
Scyllave, quae Siculas inguine terret aquas:

Telegonive parens vertendis nata figuris;

Nexave nodosas angue Medusa comas.

125 Femina sed Princeps, in qua Fortuna videre
Se probat, et caecae crimina falsa tulit.

Qua nihil in terris, ad finem Solis ab ortu,
Clarius, excepto Caesare, mundus habet.

EX PONTO EPIST. LIB. III. EP. 1. 325

Eligito tempus, captatum saepe, rogandi,
 Haereat adversa ne tua navis aqua. 130
 Non semper sacras reddunt oracula sortes;
 Ipsaque non omni tempore fana patent.
 Cum status Urbis erit, qualem nunc auguror esse;
 Et nullus populi contrahet ora dolor:
 Cum domus Augusti, Capitoli more colenda, 135
 Laeta, quod est, et sit, plenaque pacis erit;
 Tum tibi, Di faciant, adeundi copia fiat,
 Profectura aliquid tum tua verba puta.
 Si quid aget maius, differ tua coepta; caveque
 Spem festinando praecipitare meam. 140
 Nec rursus iubeo, dum sit vacuissima, quaeras.
 Corporis ad cultum vix vacat illa sui.
 Curia cum patribus fuerit stipata verendis;
 Per rerum turbam tu quoque oportet eas.
 Cum tibi contigerit vultum Iunonis adire, 145
 Fac sis personae, quam tueare, memor.
 Nec factum defende meum: mala caussa silenda
 est,
 Nil nisi sollicitae sint tua verba preces.
 Tam lacrimis demenda mora est: submissaque
 terrae
 Ad non mortales brachia tende pedes. 150
 Tum pete nil aliud, saevo nisi ab hoste recedam:
 Hostem Fortunam sit satis esse mihi.
 Plura quidem subeunt: sed iam turbata timore
 Haec quoque vix poteris ore tremante loqui.
 Suspitor hoc damno tibi non fore; sentiat illa 155
 Te maiestatem pertimuisse suam.
 Nec, tua si fletu scindentur verba, nocebit.
 Interdum lacrimae pondera vocis habent.
 Lux etiam coeptis facito bona talibus adsit:
 Horaque conveniens, auspiciumque favens. 160
 Sed prius imposito sanctis altaribus igni,
 Tura fer ad magnos vinaque pura Deos.

E quibus ante omnes Augustum numen adora;
 Progeniemque piam, participemque tori.
 165 Sint utinam mites solito sibi more; tuasque
 Non duris lacrimas vultibus adspiciant.

EPISTOLA II.

C O T T A E.

Quam legis a nobis missam tibi, Cotta, salutem,
 Missa sit ut vere, perveniatque, precor.
 Namque meis sospes multum cruciatibus aufers;
 Vtque sit e nobis pars bona salva, facis.
 5 Cumque labent alii, iactataque vela relinquunt;
 Tu lacerae remanes ancora sola rati.
 Grata tua est igitur pietas: ignoscimus illis,
 Qui cum Fortuna terga dedere fugae.
 Cum feriant unum, non unum fulmina terrent;
 10 Iunctaque percusso turba pavere solet.
 Cumque dedit paries venturae signa ruinae,
 Sollicito vacuus fit locus ille metu.
 Quis non e timidis aegri contagia vitat,
 Vicinum metuens ne trahat inde malum?
 15 Me quoque amicorum nimio terrore metuque,
 Non odio, quidam destituere mei.
 Non illis pietas, non officiosa voluntas
 Defuit: adversos extimere Deos.
 Vtque magis cauti possunt timidique videri,
 20 Sic appellari non meruere mali.
 At meus excusat caros ita candor amicos;
 Vtque habeant de me crimina nulla, favet.
 Sint hac contenti venia, signentque licebit,
 Purgari factum me quoque teste suum.
 25 Pars estis pauci potior, qui rebus in arctis
 Ferre mihi nullam turpe putastis opem.

EX PONTO EPIST. LIB. III. EP. 2. 327

Tunc igitur meriti morietur gratia vestri,
 Cum cinis absumto corpore factus ero.
 Fallar, et illa meae superabit tempora vitae.
 Si tamen a memori posteritate legar. 30
 Corpora debentur moestis exsanguia bustis:
 Effugiunt structos nomen honorque rogos.
 Occidit et Theseus, et qui comitavit Oresten:
 Sed tamen in laudes vivit uterque suas.
 Vos etiam seri laudabunt saepe nepotes; 35
 Claraque erit scriptis gloria vestra meis.
 Hic quoque Sauromatae iam vos novere Getaeque:
 Et tales animos barbara turba probat.
 Cumque ego de vestra nuper probitate referrem;
 Nam didici Getice Sarmaticeque loqui; 40
 Forte senex quidam, coetu cum staret in illo,
 Reddidit ad nostros talia verba sonos:
 Nos quoque amicitiae nomen bene novimus, hospes,
 Quos procul a vobis frigidus Ister habet.
 Est locus in Scythia, Tauros dixere priores, 45
 Qui Getica longe non ita distat humo.
 Hac ego sum terra, patriae nec poenitet, ortus.
 Consortem Phoebi gens colit illa Deam.
 Templa manent hodie vastis innixa columnis;
 Perque quater denos itur in illa gradus. 50
 Fama refert illic signum coeleste fuisse.
 Quoque minus dubites, stat basis orba Dea.
 Araque, quae fuerat natura candida saxi,
 Decolor affuso tincta cruore rubet.
 Femina sacra facit, taedae non nota iugali; 55
 Quae superat Scythicas nobilitate nurus.
 Sacrifici genus est, sic instituere priores,
 Advena virgineo caesus ut ense cadat.
 Regna Thoas habuit, Maeotide clarus in ora:
 Nec fuit Euxinis notior alter aquis. 60
 Sceptra tenente illo, liquidas fecisse per auras
 Nescio quam dicunt Iphigenian iter.

- Quam levibus ventis sub nube per aëra vectam
Creditur his Phoebe deposuisse locis.
65 Praefuerat templo multos ea rite per annos,
Invita peragens tristitia sacra manu.
Cum duo velifera iuvenes venere carina:
Presseruntque suo littora nostra pede.
Par fuit his aetas, et amor: quorum alter Orestes,
70 Alter erat Pylades. Nomina fama tenet.
Protinus immitem Triviae ducuntur ad aram,
Evincti geminas ad sua terga manus.
Spargit aqua captos lustrali Graia sacerdos,
Ambiat ut fulvas infula longa comas.
75 Dumque parat sacrum, dum velat tempora vittis;
Dum tardae caussas invenit usque morae;
Non ego crudelis, iuvenes ignoscite, dixit;
Sacra suo facio barbariora loco.
Ritus is est gentis. Qua vos tamen urbe venitis?
80 Quove parum fausta puppe petistis iter?
Dixit: et, audito patriae pia nomine virgo,
Consortes urbis comperit esse suae.
Alter at e vobis, inquit, cadat hostia sacri;
Ad patrias sedes nuntius alter eat.
85 Ire iubet Pylades carum periturus Oresten.
Hic negat: inque vicem pugnat uterque mori.
Exstitit hoc unum, quo non convenerit illis.
Caetera par concors et sine lite fuit.
Dum peragunt pulchri iuvenes certamen amoris;
90 Ad fratrem scriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
Humanos casus adspice, frater erat.
Nec mora; de templo rapiunt simulacra Dianae:
Clamque per immensas puppe feruntur aquas.
95 Mirus amor iuvenum, quamvis abiere tot anni,
In Scythica magnum nunc quoque nomen habet.
Fabula narrata est postquam vulgaris ab illo;
Laudarunt omnes facta piamque fidem.

Scilicet hac etiam, qua nulla ferocior, ora
 Nomen amicitiae barbara corda movet. 100
 Quid facere Ausonia geniti debetis in Vrbe,
 Cum tangant diros talia facta Getas?
 Adde, quod est animus semper tibi mitis, et altae
 Indicium mores nobilitatis habet;
 Quos Volesus patrii cognoscat nominis auctor; 105
 Quos Numa maternus non neget esse suos:
 Adiectique probent genitiva ad nomina Cottae,
 Si tu non esses, interitura domus.
 Digne vir hac serie, lapso succurrere amico
 Conveniens istis moribus esse puta. 110

EPISTOLA III.

FABIO MAXIMO.

Si vacat exiguum profugo dare tempus amico,
 O sidus Fabiae, Maxime, gentis, ades:
 Dum tibi, quae vidi, referam; seu corporis umbra,
 Seu veri species, seu fuit ille sopor.
 Nox erat: et bifores intrabat Luna fenestras, 5
 Mense fere medio quanta nitere solet.
 Publica me requies curarum somnus habebat,
 Fusaque erant toto languida membra toro;
 Cum subito pennis agitatus inhorruit aër;
 Et gemit parvo mota fenestra sono. 10
 Territus in cubitum relevo mea membra sinistram:
 Pulsus et e trepido pectore somnus abit.
 Stabat Amor vultu, non quo prius esse solebat,
 Fulcra tenens laeva tristis acerna manu.
 Nec torquem collo, nec habens crinale capillis; 15
 Nec bene dispositas comtus, ut ante, comas.
 Horrida pendebant molles super ora capilli;
 Et visa est oculis horrida penna meis.

- Qualis in aëriae tergo solet esse columbae,
20 Tractantum multae quam tetigere manus.
Hunc, simul agnovi, neque enim mihi notior alter,
Talibus affata est libera lingua sonis:
O puer, exsilii decepto caussa magistro,
Quem fuit utilius non docuisse mihi;
25 Huc quoque venisti, pax est ubi tempore nullo,
Et coit adstrictis barbarus Ister aquis?
Quae tibi caussa viae? nisi uti mala nostra videres?
Quae sunt, si nescis, invidiosa tibi.
Tu mihi dictasti iuvenilia carmina primus:
30 Apposui senis, te duce, quinque pedes.
Nec me Maeonio consurgere carmine, nec me
Dicere magnorum passus es acta ducum.
Forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus et ignis
Ingenii vires comminuere mei.
35 Namque ego dum canto tua regna, tuaeque parentis,
In nullum mea mens grande vacavit opus.
Nec satis id fuerat; stultus quoque carmina feci,
Artibus ut posses non rudis esse meis.
Pro quibus exsilium misero mihi reddita merces:
40 Id quoque in extremis, et sine pace, locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis;
In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Praemia nec Chiron ab Achilli talia cepit,
Pythagoraeque ferunt non nocuisse Numam.
45 Nomina neu referam longum collecta per aevum,
Discipulo perii solus ab ipse meo.
Dum damus arma tibi, dum te, lascive, docemus,
Haec te discipulo dona magister habet.
Scis tamen, ut liquido iuratus dicere possis,
50 Non me legitimos sollicitasse toros.
Scripsimus haec istis, quarum nec vitta pudicos
Contingit crines, nec stola longa pedes.
Dic, precor, ecquando didicisti fallere nuptas;
Et facere incertum per mea iussa genus?

EX PONTO EPIST. LIB. III. EP. 3. 331

An sit ab his omnis rigide submota libellis, 5.
 Quam lex furtivos arcet habere viros?
 Quid tamen hoc prodest, vetiti si lege severa
 Credor adulterii composuisse notas?
 At tu, sic habeas ferientes cuncta sagittas;
 Sic nunquam rapido lampades igne vacent; 6c
 Sic regat imperium, terrasque coërceat omnes
 Caesar, ab Aenea qui tibi fratre nepos;
 Effice, sit nobis non implacabilis ira;
 Megue loco plecti commodiore velit.
 Haec ego visus eram puero dixisse volueri. 65
 Hos visus nobis ille dedisse sonos:
 Per, mea tela, faces, et per, mea tela, sagittas,
 Per matrem iuro, Caesareumque caput;
 Nil, nisi concessum, nos te didicisse magistro;
 Artibus et nullum crimen inesse tuis. 70
 Vtque hoc, sic utinam defendere caetera posses!
 Scis aliud, quod te laeserit, esse magis.
 Quidquid id est, neque enim debet dolor ille referri,
 Non potes, a culpa, dicere, abesse tua.
 Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres: 75
 Non gravior merito vindicis ira fuit.
 Vt tamen adspicerem, consolarerque iacentem,
 Lapsa per immensas est mihi penna vias.
 Haec loca tum primum vidi, cum matre rogante
 Phasias est telis fixa puella meis. 80
 Quae nunc cur iterum post saecula longa revisam,
 Tu facis, o castris miles amice meis.
 Pone metus igitur; mitescet Caesaris ira:
 Et veniet votis mollior hora tuis.
 Neve moram timeas, tempus, quod quaerimus, instat: 85
 Cunctaque laetitiae plena triumphus habet.
 Dum domus, et nati, dum mater Livia gaudet;
 Dum gaudes Patriae magne Ducisque Pater:
 Dum tibi gratatur populus, totamque per Urbem
 Omnis odoratis ignibus ara calet: 90

Dum faciles aditus praebet venerabile templum;
 Sperandum nostras posse valere preces.
 Dixit; et aut ille est tenues dilapsus in auras,
 Coeperunt sensus aut vigilare mei.
 95 Si dubitem, quin his faveas, o Maxime, dictis,
 Memnonio cygnos esse colore putem.
 Sed neque mutatur nigra pice lacteus humor:
 Nec, quod erat candens, fit terebinthus, ebur
 Conveniens animo genus est tibi: nobile namque
 100 Pectus, et Herculeae simplicitatis habes.
 Livor, iners vitium, mores non exit in altos;
 Vtque latens ima vipera serpit humo.
 Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum:
 Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
 105 Ergo alii noceant miseris, optentque timeri:
 Tinctaque mordaci spicula felle gerant.
 At tua supplicibus domus est assueta iuvandis:
 In quorum numero me precor esse velis.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

EPISTOLA IV.

R U F I N O.

Haec tibi non vanam portantia verba salutem
 Naso Tomitana mittit ab urbe tuus;
 Vtque suo faveas mandat, Rufine, Triumpho:
 In vestras venit si tamen ille manus.
 5 Est opus exiguum, vastisque paratibus impar:
 Quale tamen cunque est, ut tueare, rogo.
 Firma valent per se, nullumque Machaona
 quaerunt:
 Ad medicam dubius confugit aeger opem.
 Non opus est magnis placido lectore poetis:
 10 Quamlibet invitum difficilemque tenent.

EX PONTO EPIST. LIB. III. EP. 4. 333

Nos, quibus ingenium longi minuere labores,
 Aut etiam nullum forsitan ante fuit,
 Viribus infirmi, vestro candore valemus.
 Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
 Cunctaque cum mea sint propenso nixa favore, 15
 Praecipuum veniae ius habet ille liber.
 Spectatum vates alii scripsere triumphum.
 Est aliquid memori visa notare manu.
 Nos ea vix avidam vulgo captata per aurem
 Scripsimus: atque oculi fama fuere mei. 20
 Scilicet affectus similes, aut impetus idem,
 Rebus ab auditis conspicuisque venit?
 Nec nitor argenti, quem vos vidistis, et auri,
 Quod mihi defuerit, purpuraque illa, queror.
 Sed loca, sed gentes formatae mille figuris 25
 Nutrissent carmen, proeliaque ipsa, meum.
 Et regum vultus, certissima pignora mentis,
 Iuissent aliqua forsitan illud opus.
 Plausibus ex ipsis populi, laetoque favore,
 Ingenium quodvis incaluisse potest. 30
 Tamque ego sumsissem tali clamore vigorem,
 Quam rudis audita miles ad arma tuba.
 Pectora sint nobis nivibus glacieque licebit,
 Atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
 Illa ducis facies, in curru stantis eburno, 35
 Excuteret frigus sensibus omne meis.
 His ego defectus, dubiisque auctoribus usus,
 Ad vestri venio iure favoris opem.
 Nec mihi nota ducum, nec sunt mihi nota locorum
 Nomina: materiam vix habuere manus. 40
 Pars quota de tantis rebus, quam Fama referre,
 Aut aliquis nobis scribere posset, erat?
 Quo magis, o lector, debes ignoscere, si quid
 Erratum est illic, praeteritumve mihi.
 Adde, quod, assiduam domini meditata querelam, 45
 Ad laetum carmen vix mea versa lyra est.

- Vix bona post tanto quaerenti verba subibant:
Et gaudere aliquid, res mihi visa nova est.
Vtque reformidant insuetum lumina Solem,
50 Sic ad laetitiam mens mea segnis erat.
Est quoque cunctarum novitas carissima rerum:
Gratiaque officio, quod mora tardat, abest.
Caetera certatim de magno scripta triumpho
Iam pridem populi suspicor ore legi.
55 Illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus:
Illa recens pota est, nostra tepescit aqua.
Non ego cessavi, nec fecit inertia serum:
Ultima me vasti sustinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt,
60 Factaque eunt ad vos, annus abisse potest.
Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
An sera carpas paene relictam manu.
Quid mirum, lectis exhausto floribus horto,
Si duce non facta est digna corona suo?
65 Deprecor, haec vatum contra sua carmina ne quis
Dicta putet: Pro se Musa locuta mea est.
Sunt mihi vobiscum communia sacra, poëtae;
In vestro miseris si licet esse choro.
Magnaque pars animae mecum vixistis, amici:
70 Hac ego vos absens nunc quoque parte colo.
Sint igitur vestro mea commendanda favori
Carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
Scripta placent a morte fere: quia laedere vivos
Livor, et iniusto carpere dente solet.
75 Si genus est mortis male vivere; terra moratur:
Et desunt fati sola sepulcra meis.
Denique opus nostrae culpetur ut undique curae,
Officium, nemo, qui reprehendat, erit.
Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas:
80 Hac ego contentos auguror esse Deos.
Haec facit, ut veniat pauper quoque gratus ad aras;
Et placeat caeso non minus agna bove.

Res quoque tanta fuit, quantae subsistere summo
 Aeneïdos vati grande fuisset onus.
 Ferre etiam molles elegi tam vasta triumphis 85
 Pondera disparibus non potuere rotis.
 Quo pede nunc utar, dubia est sententia nobis;
 Alter enim de te, Rhene, triumphus adest.
 Irrita verorum non sunt praesagia vatum.
 Danda Iovi laurus, dum prior illa viret. 90
 Nec mea verba legis, qui sum submotus ad Istrum,
 Non bene pacatis flumina pota Getis:
 Ista Dei vox est: Deus est in pectore nostro.
 Haec duce praedico vaticinorque Deo.
 Quid cessas currum, pompamque parare triumphis, 95
 Livia? iam nullas dant tibi bella moras.
 Perfida damnatas Germania proiicit hastas.
 Iam pondus dices omen habere meum.
 Crede, brevisque fides aderit; geminabit honorem.
 Filius, et iunctis, ut prius, ibit equis. 100
 Prome, quod iniicias humeris victoribus, ostrum.
 Ipsa potest solitum nosse corona caput.
 Scuta, sed et galeae gemmis radiantur et auro,
 Stentque super vinctos trunca tropaea viros.
 Oppida turritis cingantur eburnea muris; 105
 Fictaque res vero more putetur agi.
 Squalidus immissos fracta sub arundine crines
 Rhenus, et infectas sanguine portet aquas.
 Barbara iam capti poscunt insignia reges,
 Textaque fortuna divitiora sua. 110
 Et quae praeterea virtus invicta tuorum
 Saepe parata tibi, saepe paranda facit.
 Di, quorum monitu sumus eventura locuti,
 Verba, precor, celeri nostra probate fide.

EPISTOLA V.

MAXIMO COTTAE.

- Quam legis, unde tibi mittatur epistola, quaeris?
 Hinc, ubi caeruleis iungitur Ister aquis.
 Ut regio dicta est, succurrere debet et auctor,
 Laesus ab ingenio Naso poeta suo.
- 5 Qui tibi, quam mallet praesens afferre salutem,
 Mittit ab hirsutis, Maxime Cotta, Getis.
 Legimus, o iuvenis, patrii non degener oris,
 Dicta tibi pleno verba diserta foro.
 Quae, quamquam lingua mihi sunt properante per
 horas
- 10 Lecta satis multas, pauca fuisse queror.
 Plura sed haec feci relegendo saepe; nec unquam
 Non mihi, quam primo, grata fuere magis.
 Cumque nihil toties lecta e dulcedine perdant,
 Viribus illa suis, non novitate, placent.
- 15 Felices, quibus haec ipso cognoscere in actu,
 Et tam facundo contigit ore frui!
 Nam quamquam sapor est allata dulcis in unda,
 Gratus ex ipso fonte bibuntur aquae.
 Et magis adducto pomum decerpere ramo,
- 20 Quam de caelata sumere lance iuvat.
 At nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
 Quod legi, tua vox exhibuisset opus.
 Utque fui solitus, sedissem forsitan unus
 De centum iudex in tua verba viris.
- 25 Maior et implesset praecordia nostra voluptas,
 Cum traherer dictis annueremque tuis.
 Quem quoniam fatum, vobis patriaue relictis,
 Inter inhumanos maluit esse Getas:
 Quod licet, ut videar tecum magis esse, legenda
- 30 Saepe, precor studii pignora mitte tui:

- At si cauta parum scripsisset dextra, quis esses,
Forsitan officio parta querela foret.
5 Cur tamen, hoc aliis tutum credentibus, unus,
Appellent ne te carmina nostra, rogas?
Quanta sit in media clementia Caesaris ira,
Ex me, si nescis, certior esse potes.
Huic ego, quam patior, nil possem demere poenae,
10 Si iudex meriti cogerer esse mei.
Non vetat ille sui quemquam meminisse sodalis:
Nec prohibet tibi me scribere, teque mihi.
Nec scelus admittas, si consoleris amicum:
Mollibus et verbis aspera fata leves.
15 Cur, dum tuta times, facis ut reverentia talis
Fiat in Augustos invidiosa Deos?
Fulminis afflatus interdum vivere telis
Vidimus, et refici, non prohibente Iove.
Nec, quia Neptunus navem lacerarat Vlixis,
20 Leucothœe nanti ferre negavit opem.
Crede mihi, miseris coelestia numina parcunt:
Nec semper laesos, et sine fine, premunt.
Principe nec nostro Deus est moderatior ullus.
Iustitia vires temperat ille suas.
25 Nuper eam Caesar facto de marmore templo,
Iampridem posuit mentis in aede suae.
Iupiter in multos temeraria fulmina torquet,
Qui poenam culpa non meruere pari.
Obruerit saevis cum tot Deus aequoris undis,
30 Ex illis mergi pars quota digna fuit?
Cum pereant acie fortissima quaeque, vel ipso
Iudice, delectus Martis iniquus erit.
At, si forte velis in nos inquirere, nemo est,
Qui se, quod patitur, commeruisse neget.
35 Adde, quod extinctos vel aqua, vel Marte, vel igni,
Nulla potest iterum restituuisse dies.
Restituit multos, aut poenae parte levavit
Caesar; et in multis me velit esse precor.

An tu, cum tali populus sub Principe simus,
 Alloquio profugi credis inesse metum? 40
 Forsitan haec domino Busiride iure timeres,
 Aut solito clausos urere in aere viros.
 Desine mitem animum vano infamare timore.
 Saeva quid in placidis saxa vereris aquis?
 Ipse ego, quod primo scripsi sine nomine vobis; 45
 Vix excusari posse mihi videor.
 Sed pavor attonito rationis ademerat usum:
 Cesserat omne novis consiliumque malis.
 Fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
 Terrebar titulo nominis ipse mei. 50
 Hactenus admonitus memori concede poëtae,
 Ponat ut in chartis nomina cara suis.
 Turpe erit ambobus, longo mihi proximus usu
 Si nulla libri parte legare mei.
 Ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit; 55
 Non ultra, quam vis, officiosus ero.
 Teque tegam, qui sis: nisi cum permiseris ipse.
 Cogetur nemo munus habere meum.
 Tu modo, quem poteras vel aperte tutus amare,
 Si res est anceps ista, latenter ama. 60

EPISTOLA VII.

A M I C I S.

Verba mihi desunt eadem tam saepe roganti,
 Iamque pudet vanas fine carere preces.
 Taedia consimili fieri de carmine vobis,
 Quidque petam, cunctos edidicisse reor.
 Nostraque quid portet iam nostis epistola, quamvis 5
 Charta sit a vinclis non labefacta suis.
 Ergo mutetur nostri sententia scripti,
 Ne toties contra, quam rapit annis, eam.

- Quod bene de vobis speravi, ignoscite, amici:
10 Talia peccandi iam mihi finis erit.
Nec gravis uxori dicar: quae scilicet in me
Quam proba, tam timida est, experiensque parum.
Haec quoque, Naso, feres: etenim peiora tulisti.
Iam tibi sentiri sarcina nulla potest.
15 Ductus ab armento taurus detrectat aratrum:
Subtrahit et duro colla novella iugo.
Nos, quibus assuevit fatum crudeliter uti,
Ad mala iam pridem non sumus ulla rudes.
Venimus in Geticos fines; moriamur in illis:
20 Parcaque ad extremum, qua mea coepit, eat.
Spem iuvet amplecti; quae non iuvat irrita semper;
Et fieri cupias si qua, futura putes.
Proximus huic gradus est; bene desperare salutem,
Seque semel vera scire perisse fide.
25 Curando fieri quaedam maiora videmus
Vulnera, quae melius non tetigisse fuit.
Mitius ille perit, subita qui mergitur unda;
Quam sua qui tumidis brachia lassat aquis.
Cur ego concepi Scythicis me posse carere
30 Finibus, et terra prosperiore frui?
Cur aliquid de me speravi lenius unquam?
An Fortuna mihi sic mea nota fuit?
Torqueor en gravius; repetitaque forma locorum
Exsiliū renovat triste, recensque facit.
35 Est tamen utilius, studium cessasse meorum:
Quam, quas admorint, non valuisse preces.
Magna quidem res est, quam non audetis, amici:
Sed si quis peteret, qui dare vellet, erat.
Dummodo non vobis hoc Caesaris ira negarit;
40 Fortiter Euxinis immoremur aquis.
-

*EPISTOLA VIII.**MAXIMO.*

Quae tibi, quaerebam, memorem testantia curam
 Dona Tomitanus mittere posset ager.
 Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro:
 Sed te, cum donas, ista iuvare solent.
 Nec tamen haec loca sunt ullo pretiosa metallo. 5
 Hostis ab agricola vix sinit illa fodi.
 Purpura saepe tuos fulgens praetexit amictus:
 Sed non Sarmatica tingitur illa manu.
 Vellera dura ferunt pecudes, et Palladis uti
 Arte Tomitanae non didicere nurus. 10
 Femina pro lana Cerealia munera frangit:
 Suppositoque gravem vertice portat aquam.
 Non hic pampineis amicitur vitibus ulmus:
 Nulla premunt ramos pondere poma suo.
 Tristia deformes pariunt absinthia campi, 15
 Terraque de fructu quam sit amara docet.
 Nil igitur tota Ponti regione sinistri,
 Quod mea sedulitas mittere posset, erat.
 Clausa tamen nisi Scythica tibi tela pharetra:
 Hoste precor fiant illa cruenta tuo. 20
 Hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos.
 Haec viget in nostris, Maxime, Musa locis.
 Quae quamquam misisse pudet, quia parva videntur,
 Tu tamen haec, quaeso, consule missa boni.

*EPISTOLA IX.**B R U T O.*

Quod sit in his eadem sententia, Brute, libellis,
Carmina nescio quem carpere nostra refers:
Nil nisi me terra fruar ut propiore rogare;
Et, quam sim denso cinctus ab hoste, queri.
5 O quam de multis vitium reprehenditur unum!
Hoc peccat solum si mea Musa, bene est.
Ipse ego librorum video delicta meorum;
Cum sua plus iusto carmina quisque probet.
Auctor opus laudat. Sic forsitan Agrius olim
10 Thersiten facie dixerit esse bona.
Iudicium tamen hic nostrum non decipit error;
Nec, quidquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur, si me videam delinquere, peccem,
Et patiar scripto crimen inesse, rogas:
15 Non eadem ratio est, sentire et demere morbos.
Sensus inest cunctis; tollitur arte malum.
Saepe aliquod cupiens verbum mutare, relinquo:
Iudicium vires destituuntque meum.
Saepe piget, quid enim dubitem tibi vera fateri?
20 Corrigere, et longi ferre laboris onus.
Scribentem iuvat ipse favor, minuitque laborem;
Cumque suo crescens pectore fervet opus.
Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
Magnus Aristarcho maior Homerus erat.
25 Sic animum lento curarum frigore laedit,
Vt cupidi cursor frena retentat equi.
Atque ita Dî mites minuant mihi Caesaris iram,
Ossaque pacata nostra tegantur humo;
Vt mihi conanti nonnunquam intendere curas,
30 Fortunae species obstat acerba meae.

Vixque mihi videor, faciam quod carmina, sanus;
 Inque feris curem corrigere illa Getis.
 Nil tamen e scriptis magis excusabile nostris,
 Quam sensus cunctis paene quod unus inest.
 Laeta fere laetus cecini, cano tristia tristis. 35
 Conveniens operi tempus utrumque suo est.
 Quid, nisi de vitio scribam regionis amarae?
 Utque solo moriar commodiore, precer?
 Cum toties eadem dicam, vix audior ulli:
 Verbaque profectu dissimulata carent. 40
 Ettamen haec eadem cum sint, non scribimus isdem:
 Vnaque per plures vox mea tentat opem.
 An, ne bis sensum lector reperiret eundem,
 Vnus amicorum, Brute, rogandus erat?
 Non fuit hoc tanti; confesso ignoscite, docti. 45
 Vilior est operis fama salute mea.
 Denique materiae, quam quis sibi finxerit ipse,
 Arbitrio variat multa poëta suo.
 Musa mea est index nimium quoque vera malorum;
 Atque incorruptae pondera testis habet. 50
 Nec liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
 Litera, propositum curaue nostra fuit.
 Postmodo collectas, utcunque sine ordine, iunxi:
 Hoc opus electum ne mihi forte putes.
 Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis 55
 Causa, sed utilitas officiumque, fuit.

P. OVIDII NASONIS
EPISTOLARVM
EX PONTO
LIBER QVARTVS.

EPISTOLA I.

SEXTO POMPEIO.

Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo,
Debitor est vitae qui tibi, Sexte, suae.
Qui si non prohibes a me tua nomina poni,
Accedet meritis haec quoque summa tuis.
5 Sive trahis vultus; equidem peccasse fatebor.
Delicti tamen est caussa probanda mei.
Non potuit mea mens, quin esset grata, teneri.
Sit precor officio non gravis ira pio.
O quoties ego sum libris mihi visus in istis
10 Impius, in nullo quod legerere loco!
O quoties, alii vellem cum scribere, nomen
Retulit in ceras inscia dextra tuum!
Ipse mihi placuit mendis in talibus error;
Et vix invita facta litura manu est.
15 Viderit ad summum, dixi. Licet ipse queratur;
Hanc pudet offensam non meruisse prius!
Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen
Oblitus potero non tamen esse tui.
Idque sinas oro; nec fastidita repellas
20 Verba: nec officio crimen inesse putes.

Et levis haec meritis referatur gratia tantis.
 Sin minus; invito te quoque gratus ero.
 Nunquam pigra fuit nostris tua gratia rebus:
 Nec mihi munificas arca negavit opes.
 Nunc quoque nil subitis clementia territa fatis 25
 Auxilium vitae fertque feretque meae.
 Vnde, roges forsán, fiducia tanta futuri
 Sit mihi: quod fecit quisque tuetur opus.
 Vt Venus artificis labor est et gloria Coi,
 Aequeoreo madidas quae premit imbre comas: 30
 Arcis ut Actaeae vel eburna vel aenea custos
 Bellica Phidiaca stat Dea facta manu:
 Vindicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum;
 Vt similis verae vacca Myronis opus;
 Sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum; 35
 Tutelaeque feror munus opusque tuae.

EPISTOLA II.

S E V E R O.

Quod legis, o vates magnorum maxime regum,
 Venit ab intonsis usque, Severe, Getis.
 Cuius adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
 Si modo permittis dicere vera, pudet.
 Orba tamen numeris cessavit epistola nunquam 5
 Ire per alternas officiosa vices.
 Carmina sola tibi memorem testantia curam
 Non data sunt. Quid enim, quae facis ipse, darem?
 Quis mel Aristaeo, quis Baccho vina Falerno,
 Triptolemo fruges, poma det Alcino? 10
 Fertile pectus habes, interque Heliconae colentes
 Vberius nulli provenit ista seges.
 Mittere carmen ad hunc, frondes erat addere silvis,
 Haec mihi cunctandi caussa, Severe, fuit.

- 15 Nec tamen ingenium nobis respondet, ut ante:
Sed siccum sterili vomere littus aro.
Scilicet ut limus venas excaecat in undis,
Laesaque suppresso fonte resistit aqua;
Pectora sic mea sunt limo vitiata malorum:
20 Et carmen vena pauperiore fluit.
Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum;
Esset, crede mihi, factus et ille Getes.
Da veniam fasso; studiis quoque frena remisi:
Ducitur et digitis litera rara meis.
25 Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,
Qui prius in nobis esse solebat, abest.
Vix venit ad partes, vix sumtae Musa tabellae
Imponit pigras paene coacta manus.
Parvaeque, ne dicam scribendi nulla voluptas
30 Est mihi: nec numeris nectere verba iuvat.
Sive quod hinc fructus adeo non cepimus ullos,
Principium nostri res sit ut ista mali:
Sive quod in tenebris numerosos ponere gressus,
Quodque legas nulli, scribere carmen, idem est.
35 Excitat auditor studium: laudataque virtus
Crescit; et immensum gloria calcar habet.
Hic mea cui recitem, nisi flavis scripta Corallis,
Quasque alias gentes barbarus Ister habet?
Sed quid solus agam? quaque infelicia perdam
40 Otia materia, surripiamque diem?
Nam quia nec vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quae clam tacitum tempus abire solet;
Nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret,
Oblectat cultu terra novata suo:
45 Quid, nisi Pierides, solatia frigida, restat,
Non bene de nobis quae meruere Deae?
At tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
Vtiliter studium quod tibi cedit, ama,
Sacraque Musarum merito cole: quodque legamus
50 Huc aliquod curae mitte recentis opus.
-

EPISTOLA III.

AMICO INSTABILI.

Conquerar, an taceam? ponam sine nomine crimen?
 An notum, qui sis, omnibus esse velim?
 Nomine non utar, ne commendere querela;
 Quaeraturque tibi carmine fama meo.
 Dum mea puppis erat valida fundata carina, 5
 Qui mecum velles currere, primus eras.
 Nunc, quia contraxit vultum Fortuna, recedis,
 Auxilio postquam scis opus esse tuo.
 Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri:
 Quisque sit, audito nomine, Naso, rogas. 10
 Ille ego sum, quamquam non vis audire, vetusta
 Paene puer puero iunctus amicitia.
 Ille ego, qui primus tua seria nosse solebam,
 Qui tibi iucundis primus adesse iocis.
 Ille ego victor, densoque domesticus usu: 15
 Ille ego iudiciis unica Musa tuis.
 Idem ego sum, qui nunc, an vivam, perfide, nescis?
 Cura tibi de quo quaerere nulla fuit.
 Sive fui nunquam carus, simulasse fateris:
 Seu non fingebas, inveniere levis. 20
 Aut age dic aliquam, quae te mutaverit, iram:
 Nam nisi iusta tua est, iusta querela mea est.
 Quae te consimilem res nunc vetat esse priori?
 An crimen, coepi quod miser esse, vocas?
 Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas; 25
 Venisset verbis charta notata tribus.
 Vix equidem credo, sed et insultare iacenti
 Te mihi, nec verbis parcere, Fama refert.
 Quid facis, ah demens? cur, si Fortuna recedat,
 Naufragio lacrimas eripis ipse tuo? 30

- Haec Dea non stabili, quam sit levis, orbe fatetur,
 Quem summum dubio sub pede semper habet.
 Quolibet est folio, quavis incertior aura.
 Par illi levitas, improbe, sola tua est.
- 35 Omnia sunt hominum tenui pendentia filo:
 Et subito casu, quae valuere, ruunt.
 Divitis audita est cui non opulentia Croesi?
 Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
 Ille Syracosia modo formidatus in urbe,
- 40 Vix humili duram repulit arte famem.
 Quid fuerat Magno maius? tamen ille rogavit
 Submissa fugiens voce clientis opem.
 Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
 Indigus effectus omnibus ipse magis.
- 45 Ille Iugurthino clarus Cimbrique triumpho,
 Quo victrix toties Consule Roma fuit:
 In coeno latuit Marius, cannaque palustri:
 Pertulit et tanto multa pudenda viro.
 Ludit in humanis divina potentia rebus:
- 50 Et certam praesens vix habet hora fidem.
 Littus ad Euxinum, si quis mihi diceret, ibis,
 Et metues, arcu ne feriare Getae;
 I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos:
 Quidquid et in tota nascitur Anticyra.
- 55 Sum tamen haec passus: nec si mortalia possem,
 Et summi poteram tela cavere Dei.
 Tu quoque fac timeas; et, quae tibi laeta videntur,
 Dum loqueris, fieri tristia posse puta.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

EPISTOLA IV.

S E X T O P O M P E I O.

Nulla dies adeo est australibus humida nimbis,
 Non intermissis ut fluat imber aquis.

EX PONTO EPIST. LIB. IV. EP. 4. 349

Nec sterilis locus ullus ita est, ut non sit in illo
 Mista fere duris utilis herba rubis.
 Nil adeo Fortuna gravis miserabile fecit, 5
 Ut minuant nulla gaudia parte malum.
 Ecce domo, patriaque carens, oculisque meorum,
 Naufragus in Getici littoris actus aquas;
 Qua, tamen inveni, vultum diffundere caussa
 Possem, Fortunae nec meminisse meae. 10
 Nam mihi cum fulva tristis spatiarer arena,
 Visa est a tergo penna dedisse sonum.
 Respicio: nec corpus erat, quod cernere possem:
 Verba tamen sunt haec aure recepta mea:
 En ego laetarum venio tibi nuntia rerum, 15
 Fama per immensas aëre lapsa vias.
 Consule Pompeio, quo non tibi carior alter,
 Candidus et felix proximus annus erit.
 Dixit: et, ut laeto Pontum rumore replevit,
 Ad gentes alias hinc Dea vertit iter. 20
 At mihi, dilapsis inter nova gaudia curis,
 Excidit asperitas huius iniqua loci.
 Ergo ubi, Iane biceps, longum reseraveris annum,
 Pulsus et a sacro mense December erit;
 Purpura Pompeium summi velabit honoris; 25
 Ne titulis quidquam debeat ille suis.
 Cernere iam videor rumpi penetralia turba:
 Et populum laedi deficiente loco.
 Templaque Tarpeiae primum tibi sedis adiri;
 Et fieri faciles in tua vota Deos. 30
 Colla boves niveos certae praebere securi,
 Quos aluit campis herba Falisca suis.
 Cumque Deos omnes, tum quos impensius aequos
 Esse tibi cupias, cum Iove Caesar erit.
 Curia te excipiet, Patresque e more vocati 35
 Intendent aures ad tua verba suas.
 Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore:
 Utque solet, tulerit prospera verba dies;

EX PONTO EPIST. LIB. IV. EP. 5. 6. 351

Aut, populi reditus positam componet ad hastam,
Et minui magnae non sinet urbis opes. 20
Aut, ut erunt Patres in Iulia templa vocati,
De tanto dignis Consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitam natoque salutem;
Deque parum noto consulet officio.
Tempus ab his vacuum Caesar Germanicus omne 25
Auferet. A magnis hunc colit ille Deis.
Cum tamen a turba rerum requieverit harum;
Ad vos mansuetas porriget ille manus:
Quidque parens ego vester agam, fortasse requireret.
Talia vos illi reddere verba velim: 30
Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
Quam prius a miti Caesare munus habet.
Te sibi, cum fugeret, memori solet ore referre,
Barbariae tutas exhibuisse vias.
Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem, 35
Effectum cura pectoris esse tui.
Addita praeterea vitae quoque multa tuendae
Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus ut meritis referatur gratia, iurat,
Se fore mancipium tempus in omne tuum. 40
Nam prius umbrosa carituros arbore montes,
Et freta velivolae non habitura rates,
Fluminaque in fontes cursu reditura supino;
Gratia quam meriti possit abire tui.
Haec ubi dixeritis, servet sua dona, rogate. 45
Sic fuerit vestrae caussa peracta viae.

~~~~~
EPISTOLA VI.

B R U T O.

Quam legis, ex illis tibi venit epistola, Brute,
Nasonem nolles in quibus esse, locis.

- Sed, tu quod nollis, voluit miserabile fatum.
Heu mihi, plus illud, quam tua vota, valet!
5 In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est:
Iam tempus lustris transit in alterius.
Perstat enim Fortuna tenax, votisque malignum
Opponit nostris insidiosa pedem.
Certus eras pro me, Fabiae lux, Maxime, gentis,
10 Numen ad Augustum supplice voce loqui.
Occidis ante preces; caussamque ego, Maxime,
mortis,
Nec fueram tanti, me reor esse tuae.
Iam timeo nostram cuiquam mandare salutem:
Ipsum morte tua concidit auxilium.
15 Coeperat Augustus deceptae ignoscere culpae;
Spem nostram, terras deseruitque simul.
Quale tamen potui de coelitis, Brute, recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi.
Quae prosit pietas utinam mihi; sitque malorum
20 Iam modus, et sacrae mitior ira domus!
Te quoque idem, liquido possum iurare, precari,
O mihi non dubia cognite Brute nota.
Nam cum praestiteris verum mihi semper
amorem;
Hic tamen adverso tempore crevit amor.
25 Quique tuas pariter lacrimas nostrasque videret,
Passuros poenam crederet esse duos.
Lenem te miseris genuit Natura, nec ulli
Mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit.
Ut qui, quid valeas, ignoret, Marte forensi,
30 Posse tuo peragi vix putet ore reos.
Scilicet eiusdem est, quamvis pugnare videtur,
Supplicibus facilem, sontibus esse trucem.
Cum tibi suscepta est legis vindicta severae;
Verba velut tinctum singula virus habent.
35 Hostibus eveniat, quam sis violentus in armis,
Sentire, et linguae tela subire tuae:

Quae tibi tam tenui cura limantur, ut omnes
 Istius ingenium corporis esse negent.
 At si quem laedi Fortuna cernis iniqua,
 Mollior est animo femina nulla tuo. 40
 Hoc ego praecipue sensi, cum magna meorum
 Notitiam pars est inficiata mei.
 Immemor illorum, vestri non immemor unquam,
 Qui mala solliciti nostra levastis, ero.
 Et prius, heu nobis nimium conterminus! Ister 45
 In caput Euxino de mare vertet iter:
 Vtque Thyesteae redeant si tempora mensae,
 Solis ad Eoas currus agetur aquas:
 Quam quisquam vestrum, qui me doluistis ad-
 entum,
 Arguat ingratum non meminisse sui. 50

EPISTOLA VII.

VESTALIS.

Missus es Euxinas quoniam, Vestalis, ad undas,
 Vt positis reddas iura sub axe locis:
 Adspicis en, praesens, quali iaceamus in arvo:
 Nec me testis eris falsa solere queri.
 Accedet voci per te non irrita nostrae, 5
 Alpinis iuvenis regibus orte, fides.
 Ipse vides certe glacie concrecere Pontum.
 Ipse vides rigido stantia vina gelu.
 Ipse vides, onerata ferox ut ducat Iazyx
 Per medias Istri plaustra bubulcus aquas. 10
 Adspicis et mitti sub adunco toxica ferro,
 Et telum caussas mortis habere duas.
 Atque utinam pars haec tantum spectata fuisset,
 Non etiam proprio cognita Marte tibi!
 Ov. T. III. Z

- 15 Tenditis ad primum per densa pericula pilum:
Contigit ex merito qui tibi nuper honos.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
Ipsa tamen virtus ordine maior erat.
Non negat hoc Ister: cuius tua dextera quondam
20 Puniceam Getico sanguine fecit aquam.
Non negat Aegyptos, quae, te subeunte, recepta
Sensit in ingenio nil opis esse loci.
Nam dubium, positu melius defensa manuve,
Urbs erat in summo nubibus aequa iugo.
25 Sithonio regi ferus interceperat illam
Hostis, et ereptas victor habebat opes,
Donec fluminea devecta Vitellius unda
Intulit, exposito milite, signa Getis.
At tibi, progenies alti fortissima Dauni,
30 Venit in adversos impetus ire viros.
Nec mora; conspicuus longe fulgentibus armis,
Fortia ne possint facta latere, caves:
Ingentique gradu contra ferrumque locumque,
Saxaque brumali grandine plura, subis.
35 Nec te missa super iaculorum turba moratur,
Nec quae vipereo tela cruore madent.
Spicula cum pictis haerent in casside pennis:
Parsque fere scuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus;
40 Sed minor est acri laudis amore dolor.
Talis apud Troiam Danais pro navibus Ajax
Dicitur Hectoreas sustinuisse faces.
Vt propius ventum est, admotaque dextera dextrae,
Resque fero potuit cominus ense geri;
45 Dicere difficile est, quid Mars tuus egerit illic,
Quotque neci dederis, quosque, quibusque modis.
Ense tuo factos calcabas victor acervos;
Impositoque Getes sub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum Primi minor ordine Pili:
50 Multaque fert miles vulnera, multa facit.

Sed tantum virtus alios tua praeterit omnes,
 Ante citos quantum Pegasus ibat equos.
 Vincitur Aegypsos: testataque tempus in omne
 Sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

XX

EPISTOLA VIII.

S V I L L I O.

Litera sera quidem, studiis excolte Suilli,
 Huc tua pervenit, sed mihi grata tamen.
 Qua, pia si possit Superos lenire rogando
 Grátia, laturum te mihi dicis opem.
 Vt iam nil praestes, animi sum factus amici 5
 Debitor; et meritum, velle iuvare, voco.
 Impetus iste tuus longum modo duret in aevum;
 Neve malis pietas sit tua lassa meis.
 Ius aliquod faciunt affinia vincula nobis,
 Quae semper maneant illabefacta precor. 10
 Nam tibi quae coniux, eadem mihi filia paene est:
 Et quae te generum, me vocat illa virum.
 Heu mihi, si lectis vultum tu versibus istis
 Ducis, et affinem te pudet esse meum!
 At nihil hic dignum poteris reperire pudore, 15
 Praeter Fortunam, quae mihi caeca fuit.
 Seu genus excutias; Equites, ab origine prima,
 Vsque per innumeros inveniemur avos:
 Sive velis, qui sint, mores inquirere nostros;
 Errorem misero detrahe, labe carent. 20
 Tu modo si quid agi sperabis posse precando,
 Quos colis, exora supplice voce Deos.
 Dî tibi sunt Caesar iuvenis: tua numina placa.
 Hac certe nulla est notior ara tibi.
 Non sinit illa sui vanas antistitis unquam 25
 Esse preces. Nostris hinc pete rebus opem.

- Quamlibet exigua si nos ea iuverit aura,
Obruta de mediis cymba resurget aquis.
Tunc ego tura feram rapidis sollennia flammis;
30 Et, valeant quantum numina, testis ero.
Nec tibi de Pario statuam, Germanice, templum
Marmore. Carpsit opes illa ruina meas.
Templa domus vobis faciant urbesque beatae:
Nasò suis opibus, carmine, gratus erit.
35 Parva quidem fateor pro magnis munera reddi,
Cum pro concessa verba salute damus.
Sed qui, quam potuit, dat maxima, gratus abunde
est;
Et finem pietas contigit illa suum.
Nec, quae de parva Dīs pauper libat acerra,
40 Tura minus, grandi quam data lance, valent.
Agnaque tam lactens, quam gramine pasta
Falisco,
Victima Tarpeios inficit icta focos.
Nec tamen, officio vatum per carmina facto,
Principibus res est gratior ulla viris.
45 Carmina vestrarum peragunt praeconia laudum:
Neve sit actorum fama caduca cavent.
Carmine fit vivax virtus; expersque sepulchri,
Notitiam serae posteritatis habet.
Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas;
50 Nullaque res maius tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti;
Et quisquis contra, vel simul arma tulit.
Quis Thebas septemque duces sine carmine nosset,
Et quidquid post haec, quidquid et ante fuit?
55 Dī quoque carminibus, si fas est dicere, fiunt:
Tantaque maiestas ore canentis eget.
Sic Chaos, ex illa naturae mole prioris,
Digestum partes scimus habere suas:
Sic affectantes coelestia regna Gigantas,
60 Ad Styga nimbifero vindicis igne datos.

EX PONTO EPIST. LIB. IV. EP. 8. 357

Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,
 Alcides capta traxit ab Oechalia.
 Et modo, Caesar, Avum, quem virtus addidit astris,
 Sacrarunt aliqua carmina parte tuum.
 Si quid adhuc igitur vivi, Germanice, nostro 65
 Restat in ingenio, serviet omne tibi.
 Non potes officium vatis contemnere vates:
 Iudicio pretium res habet ista tuo.
 Quod nisi te numen tantum ad maiora vocasset,
 Gloria Pieridum summa futurus eras. 70
 Sed dare materiam nobis, quam carmina, mavis:
 Nec tamen ex toto deserere illa potes.
 Nam modo bella geris, numeris modo verba coërces,
 Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.
 Vtque nec ad citharam, nec ad arcum segnis 75
 Apollo est;
 Sed venit ad sacras nervus uterque manus;
 Sic tibi nec docti, nec desunt principis artes:
 Mista sed est animo cum Iove Musa tuo.
 Quae quoniam nec nos unda submovit ab illa,
 Vngula Gorgonei quam cava fecit equi; 80
 Prosit, opemque ferat communia sacra tueri:
 Atque isdem studiis imposuisse manum.
 Littora pellitis nimium subiecta Corallis
 Vt tandem saevos effugiamque Getas,
 Clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo, 85
 Qui minus Ausonia distet ab Vrbe, loco;
 Vnde tuas possim laudes celebrare recentes,
 Magnaque quam minima facta referre mora
 Tangat ut hoc votum coelestia, care Suilli,
 Numina, pro socero paene precare tuo. 90

*EPISTOLA IX.**G R A E C I N O.*

Vnde licet, non unde iuvat, Graecine, salutem
Mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis.
Missaque Dî faciant Auroram occurrat ad illam,
Bis senos fasces quae tibi prima dabit:
5 Vt, quoniam sine me tanges Capitolia Consul,
Et fiam turbae pars ego nulla tuae,
In domini subeat partes, et praestet amici
Officium iusso litera nostra die.
Atque ego si fatis genitus melioribus essem,
10 Et mea sincero curreret axe rota;
Quo nunc nostra manus per scriptum fungitur, esset
Lingua salutandi munere functa tui.
Gratatusque darem cum dulcibus oscula verbis:
Nec minus ille meus, quam tuus, esset honor.
15 Illa, confiteor, sic essem luce superbus,
Vt caperet fastus vix domus ulla meos.
Dumque latus sancti cingit tibi turba Senatus,
Consulis ante pedes ire viderer Eques.
Et quamquam cuperem semper tibi proximus esse,
20 Gauderem lateri non habuisse locum.
Nec querulus, turba quamvis eliderer, essem:
Sed foret a populo tum mihi dulce premi.
Prospicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Densaue quam longum turba teneret iter.
25 Quoque magis noris, quam me vulgaria tangant,
Spectarem, qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in sella nossem formata curuli:
Et totum Numidae sculptile dentis opus.
At cum Tarpeias esses deductus in arces,
30 Dum caderet iussu victima sacra tuo;
Me quoque secreto grates sibi magnus agentem
Audisset, media qui sedet aede, Deus:

EX PONTO EPIST. LIB. IV. EP. 9. 359

Turaque mente magis plena, quam lance, dedissem
 Ter quater, imperii laetus honore tui.
 Hic ego praesentes inter numerarer amicos; 35
 Mitia ius Urbis si modo fata darent.
 Quaeque mihi sola capitur nunc mente voluptas,
 Tunc oculis etiam percipienda foret.
 Non ita Coelitibus visum est, et forsitan aequis
 Nam quid me poenae caussa negata iuvet? 40
 Mente tamen, quae sola loco non exulat, utar:
 Praetextam, fascēs adspiciamque tuos.
 Haec modo te populo reddentem iura videbit;
 Et se secretis finget adesse locis.
 Nunc longi reditus hastae supponere lustrī 45
 Cernet, et exacta cuncta locare fide.
 Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
 Publica quaerentem quid petat utilitas.
 Nunc, pro Caesaribus, Superis decernere grates;
 Albave opimorum colla ferire boum. 50
 Atque utinam, cum iam fueris potiora precatus,
 Vt mihi placetur numinis ira, roges!
 Surgat ad hanc vocem plena pius ignis ab ara;
 Detque bonum voto lucidus omen apex.
 Interea, qua parte licet, ne cuncta queramur; 55
 Hic quoque te festum Consule tempus agam.
 Altera laetitiae, nec cedens caussa priori,
 Successor tanti frater honoris, erit.
 Nam tibi finitum summo, Graecine, Decembri
 Imperium, Iani suscipit ille die. 60
 Quaeque est in vobis pietas, alterna feretis
 Gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
 Sic tu bis fueris Consul, bis Consul et ille;
 Inque domo bimus conspicietur honor.
 Qui quamquam est ingens, et nullum Martia summo 65
 Altius imperium Consule Roma videt;
 Multiplicat tamen hunc gravitas auctoris honorem:
 Et maiestatem res data dantis habet.

- Iudiciis igitur liceat Flaccoque tibi-
70 Talibus Augusti tempus in omne frui.
Vt tamen a rerum cura propiore vacabit;
Vota precor votis addite vestra meis;
Et, si quem dabit aura sinum, laxate rudentes;
Exeat e Stygiis ut mea navis aquis.
75 Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus; et illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
Hic arcu fisos terruit ense Getas.
Hic captam Trosmin celeri virtute recepit,
80 Infecitque fero sanguine Danubium.
Quaere loci faciem, Scythicique incommoda coeli;
Et quam vicino terrear hoste, roga;
Sintne litae tenues serpentis felle sagittae:
Fiat an humanum victima dira caput;
85 Mentiar, an coëat duratus frigore pontus;
Et teneat glacies iugera multa freti.
Haec ubi narrarit, quae sit mea fama, require;
Quoque modo peragam tempora dura, roga.
Nec sumus hic odio, nec scilicet esse meremur:
90 Nec cum Fortuna mens quoque versa mea est.
Illa quies animo, quam tu laudare solebas,
Ille vetus solito perstat in ore pudor.
Sic ego sum longe, sic hic, ubi barbarus hostis,
Vt fera plus valeant legibus arma, facit;
95 Rem queat ut nullam tot iam, Graecine, per annos
Femina de nobis virve puerve queri.
Hoc facit, ut misero faveant adsintque Tomitae;
Haec quoniam tellus testificanda mihi est.
Illi me, quia velle vident, discedere malunt:
100 Respectu cupiunt hic tamen esse sui.
Nec mihi credideris: extant decreta, quibus nos
Laudat, et immunes publica cera facit.
Conueniens miseris haec quamquam gloria non est,
Proxima dant nobis oppida munus idem.

EX PONTO EPIST. LIB. IV. EP. 9. 361

Nec pietas ignota mea est: videt hospita tellus 105
In nostra sacrum Caesaris esse domo.
Stant pariter natusque pius, coniuxque sacerdos,
Numina iam facto non leviora Deo.
Neu desit pars ulla domus; stat uterque nepotum:
Hic aviae lateri proximus, ille patris. 110
His ego do toties cum ture precantia verba,
Eoo quoties surgit ab orbe dies.
Tota, licet quaeras, hoc me non fingere dicet,
Officii testis, Pontica terra, mei.
Pontica me tellus, quantis hac possumus ora, 115
Natalem ludis scit celebrare Dei.
Nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
Misit in has si quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo laevus fuerat sub Praeside Pontus,
Audierit frater forsitan ista tuus. 120
Fortuna est impar animo, talique libenter
Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec vestris damus haec oculis, procul Vrbe remoti:
Contenti tacita sed pietate sumus.
Et tamen haec tangent aliquando Caesaris aures. 125
Nil illum, toto quod fit in orbe, latet.
Tu certe scis hoc, Superis adscite, videsque,
Caesar; ut est oculis subdita terra tuis.
Tu nostras audis inter convexa locatus
Sidera, sollicito quas damus ore, preces. 130
Perveniant istuc et carmina forsitan illa,
Quae de te misi coelite facta novo.
Auguror his igitur flecti tua numina; nec tu
Immerito nomen mite Parentis habes.

EPISTOLA X.

A L B I N O V A N O.

Hic mihi Cimmerio bis tertia ducitur aestas
Littore, pellitos inter agenda Getas.
Ecques tu silices, ecquod, carissime, ferrum
Duritiae confers, Albinovane, meae?
5 Gutta cavat lapidem; consumitur annulus usu;
Et teritur pressa vomer aduncus humo.
Tempus edax igitur, praeter nos, omnia perdet!
Cessat duritia mors quoque vieta mea.
Exemplum est animi nimium patientis Vlixes,
10 Iactatus dubio per duo lustra mari.
Tempora solliciti sed non tamen omnia fati
Pertulit; et placidae saepe fuere morae.
An grave sex annis pulchram fovisse Calypso,
Aequoreaue fuit concubuisse Deae?
15 Excipit Hippotades; qui dat pro munere ventos,
Curvet ut impulsos utilis aura sinus.
Nec bene cantantes labor est audisse puellas;
Nec degustanti lotos amara fuit.
Hos ego, qui patriae faciant obliviam, succos
20 Parte meae vitae, si modo dentur, emam.
Nec tu contuleris urbem Laestrygonis unquam
Gentibus, obliqua quas obit Ister aqua.
Nec vincet saevum Cyclops feritate Phyacen:
Qui quota terroris pars solet esse mei;
25 Scylla feris trunco quod latrat ab inguine monstris,
Heniochae nautis plus nocuere rates.
Nec potes infestis conferre Charybdin Achaeis,
Ter licet epotet, ter vomat illa fretum.
Qui quamquam dextra regione licentius errant;
30 Securum latus hoc non tamen esse sinunt.

EX PONTO EPIST. LIB. IV. EP. 10. 363

Hic agri infrondes, hic spicula tincta venenis:
 Hic freta vel pediti pervia reddit hiems:
 Vt, qua remus iter pulsus modo fecerat undis,
 Siccus contempta nave viator eat.
 Qui veniunt istinc, vix vos ea credere dicunt. 35
 Quam miser est, qui fert asperiora fide!
 Crede tamen: nec te caussas nescire sinemus,
 Horrida Sarmaticum cur mare duret hiems.
 Proxima sunt nobis plaustri praebentia formam,
 Et quae praecipuum sidera frigus habent. 40
 Hinc oritur Boreas, oraeque domesticus huic est;
 Et sumit vires a propiore loco.
 At Notus, adverso tepidum qui spirat ab axe,
 Est procul; et rarus languidiorque venit.
 Adde quod hic clauso miscentur flumina Ponto, 45
 Vimque fretum multo perdit ab amne suam.
 Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypanisque,
 Cratesque
 Influit et crebro vortice tortus Halys:
 Partheniusque rapax, et volvens saxa Cynapes
 Labitur; et nullo tardior amne Tyras. 50
 Et tu, femineae Thermodon cognite turmae;
 Et quondam Graiis Phasi petite viris.
 Cumque Borysthenio liquidissimus amne Dy-
 raspes,
 Et tacite peragens lene Melanthus iter.
 Quique duas terras, Asiam Cadmique sororem 55
 Separat, et cursus inter utramque facit.
 Innumerique alii, quos inter maximus omnes
 Cedere Danubius se tibi, Nile, negat.
 Copia tot laticum, quas auget, adulterat undas:
 Nec patitur vires aequor habere suas. 60
 Quin etiam stagno similis, pigraeque paludi,
 Caeruleus vix est, diluiturque color.
 Innatat unda freto dulcis, leviorque marina est;
 Quae proprium misto de sale pondus habet.

Nuntia nam luctus mihi nuper epistola venit:
 Lectaque cum lacrimis sunt tua damna meis. 10
 Sed neque prudentem solari stultior ausim,
 Verbaque doctorum nota referre tibi:
 Finitumque tuum, si non ratione, dolorem
 Ipsa iam pridem suspicor esse mora.
 Dum tua pervenit, dum litera nostra recurrens 15
 Tot maria ac terras permeat, annus abit.
 Temporis officium solatia dicere certi est:
 Dum dolor in cursu est, dum petit aeger opem.
 At cum longa dies sedavit vulnera mentis;
 Intempestive qui fovet illa, novat. 20
 Adde quod, atque utinam verum tibi venerit omen!
 Coniugio felix iam potes esse novo.

~~~~~
EPISTOLA XII.

T U T I C A N O.

Quo minus in nostris ponaris, amice, libellis,
 Nominis efficitur conditione tui.
 Ast ego non alium prius hoc dignarer honore:
 Est aliquis nostrum si modo carmen honos.
 Lex pedis officio naturaque nominis obstant: 5
 Quaque meos adeas, est via nulla, modos.
 Nam pudet in geminos ita nomen findere versus,
 Desinat ut prior hoc, incipiatque minor:
 Et pudeat, si te, qua syllaba parte moratur,
 Arctius appellem, Tuticanumque vocem. 10
 Nec potes in versum Tuticani more venire;
 Fiat ut e longa syllaba prima brevis.
 Aut producatur, quae nunc correptius exit;
 Et sit porrecta longa secunda mora.
 His ego si vitiis ausim corrumpere nomen, 15
 Ridear, et merito pectus habere neger.

- Haec mihi caussa fuit dilati muneris huius,
Quod meus adiecto foenore reddet ager.
Teque canam quacunque nota: tibi carmina mittam,
20 Paene mihi puero cognite paene puer.
Perque tot annorum seriem, quot habemus uterque,
Non mihi, quam fratri frater, amate minus.
Tu bonus hortator; tu duxque comesque fuisti,
Cum regerem tenera frena novella manu.
25 Saepe ego correxi sub te censore libellos;
Saepe tibi admonitu facta litura meo est:
Dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
Cum te Pierides perdocuere tuae.
Hic tenor, haec viridi concordia coepta iuventa
30 Venit ad albentes illabefacta comas.
Quae nisi te moveant, duro tibi pectora ferro
Esse, vel invicto elausa adamante putem.
Sed prius huic desint et bellum et frigora terrae;
Invisus nobis quae duo Pontus habet;
35 Et tepidus Boreas, et sit praefrigidus Auster,
Et possit fatum mollius esse meum;
Quam tua sint lapso praecordia dura sodali.
Hic cumulus nostris absit, abestque, malis.
Tu modo per Superos, quorum certissimus ille est,
40 Quo tuus assidue Principe crevit honor;
Effice, constanti profugum pietate tuendo,
Ne sperata meam deserat aura ratem.
Quid mandem, quaeris? peream, nisi dicere vix est;
Si modo, qui periit, ille perire potest.
45 Nec, quid agam, invenio, nec quid nolimve velimve:
Nec satis utilitas est mea nota mihi.
Crede mihi; miseros prudentia prima relinquit:
Et sensus cum re consiliumque fugit.
Ipse, precor, quaeras, qua sim tibi parte iuvandus:
50 Quoque viam facias ad mea vota vado.
-

EPISTOLA XIII.

C A R O.

O mihi non dubios inter memorande sodales,
 Quique, quod es, vere, Care, vocaris; ave.
 Vnde saluteris, color hic tibi proutinus index,
 Et structura mei carminis esse potest.
 Non quia mirifica est, sed quod nec publica certe: 5
 Qualis enim cunque est, non latet esse meam.
 Ipse quoque, ut chartae titulum de fronte revellas,
 Quod sit opus, videor dicere posse, tuum.
 Quamlibet in multis positus noscere libellis;
 Perque observatas inveniere notas. 10
 Prodent auctorem vires quas Hercule dignas
 Novimus, atque illi, quem canis, esse pares.
 Et mea Musa potest, proprio deprensa colore,
 Insignis vitiis forsitan esse suis.
 Tam mala Thersiten prohibebat forma latere, 15
 Quam pulcra Nireus conspiciendus erat.
 Nec te mirari, si sint vitiosa, decebit
 Carmina, quae faciam paene poëta Getes.
 Ah pudet! et Getico scripsi sermone libellum:
 Structaque sunt nostris barbara verba modis. 20
 Et placui, gratare mihi, coepique poëtae
 Inter inhumanos nomen habere Getas.
 Materiam quaeris? laudes de Caesare dixi.
 Adiuta est novitas numine nostra Dei.
 Nam patris Augusti docui mortale fuisse 25
 Corpus; in aetherias numen abisse domos:
 Esse parem virtute patri, qui frena coactus
 Saepe recusati ceperit imperii.
 Esse pudicarum te Vestam, Livia, matrum,
 Ambiguum nato dignior, anne viro. 30

Esse duos iuvenes, firma adiumenta Parentis,
 Qui dederint animi pignora certa sui.
 Haec ubi non patria perlegi scripta Camena,
 Venit et ad digitos ultima charta meos;
 35 Et caput et plenas omnes movere pharetras,
 Et longum Getico murmur in ore fuit.
 Atque aliquis, Scribas haec cum de Caesare, dixit,
 Caesaris imperio restituendus eras.
 Ille quidem dixit, sed me iam, Care, nivali
 40 Sexta relegatum bruma sub axe videt.
 Carmina nil prosunt; nocuerunt carmina quondam:
 Primaque tam miserae caussa fuere fugae.
 At tu per studii communia foedera sacri,
 Per non vile tibi nomen amicitiae;
 45 Sic capto Latiis Germanicus hoste catenis,
 Materiam vestris afferat ingeniis;
 Sic valeant pueri, votum commune Deorum:
 Quos laus formandos est tibi magna datos;
 Quanta potes praebe nostrae momenta saluti:
 50 Quae nisi mutato nulla futura loco est.

EPISTOLA XIV.

T V T I C A N O.

Haec tibi mittuntur, quem sum modo carmine
 questus,
 Non aptum numeris nomen habere meis.
 In quibus, excepto quod adhuc utcunque valemus,
 Nil, te praeterea quod iuvet, invenies.
 5 Ipsa quoque est invisita salus: suntque ultima vota,
 Quolibet ex istis scilicet ire locis.
 Nulla mihi cura est, terra quam muter ut ista:
 Hac quia, quam video, gratior omnis erit.

EX PONTO EPIST. LIB. IV. EP. 14. 369

In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
 Mittite, praesenti dum careamus humo. 10
 Styx quoque, si quid ea est, bene commutabitur Istro:
 Si quid et inferius, quam Styga, mundus habet.
 Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo;
 Proxima Marticolis quam loca Naso Getis:
 Talia succensent propter mihi verba Tomitae, 15
 Iraque carminibus publica mota meis.
 Ergo ego cessabo nunquam per carmina laedi,
 Plectar et incauto semper ab ingenio?
 Ergo ego, ne scribam, digitos incidere cunctor;
 Telaque adhuc demens, quae nocuere, sequor? 20
 Ad veteres scopulos iterum devertor, ad illas,
 In quibus offendit naufraga puppis, aquas?
 Sed nihil admisi: nulla est mea culpa, Tomitae;
 Quos ego, cum loca sim vestra perosus, amo.
 Quilibet excutiat nostri monumenta laboris; 25
 Litera de vobis est mea quæsta nihil.
 Frigus, et incursus omni de parte timendos,
 Et quod pulsetur murus ab hoste, queror.
 In loca, non homines, verissima crimina dixi,
 Culpatis vestrum vos quoque saepe solum. 30
 Esset perpetuo sua quam vitabilis Ascra,
 Ausa est agricolae Musa docere senis.
 At fuerat terra genitus, qui scripsit, in illa,
 Intumuit vati nec tamen Ascra suo.
 Quis patriam sollerte magis dilexit Vlixæ? 35
 Hoc tamen asperitas indice nota loci est.
 Non loca, sed mores scriptis vexavit amaris
 Scepheus Ausonios, actaque Roma rea est.
 Falsa tamen passa est aequa convicia mente,
 Obfuit auctori nec fera lingua suo. 40
 At malus interpretæ populi mihi concitat iram,
 Inque novum crimen carmina nostra vocat.
 Tam felix utinam, quam pectore candidus, essem!
 Exstat adhuc nemo saucius ore meo.

Ov. T. III.

A a

Confiteor: testere licet: signate Quirites.
 Nil opus est legum viribus: ipse loquor.
 Inter opes et me, rem parvam, pone paternas.
 Pars ego sim census quantulacunque tui.
 Quam tua Trinacria est, regnataque terra Philippo, 15
 Quam domus Augusto continuata Foro;
 Quam tua, rus oculis domini, Campania, gratum,
 Quaeque relictæ tibi, Sexte, vel emta tenes:
 Tam tuus en ego sum; cuius te munere tristi
 Non potes in Ponto dicere habere nihil. 20
 Atque utinam possis, et detur amicius arvum;
 Remque tuam ponas in meliore loco!
 Quod quoniam in Dis est, tenta lenire precando
 Numina, perpetua quæ pietate colis.
 Erroris nam tu, vix est discernere, nostri 25
 Sis argumentum maius, an auxilium.
 Nec dubitans oro: sed flumine saepe secundo
 Augetur remis cursus euntis aquae.
 Et pudet, et metuo, semperque, eademque precari;
 Ne subeant animo taedia iusta tuo. 30
 Verum quid faciam: res immoderata cupido est.
 Da veniam vitio, mitis amice, meo.
 Scribere saepe aliud cupiens delabor eodem:
 Ipsa locum per se litera nostra rogat.
 Seu tamen effectus habitura est gratia; seu me 35
 Dura iubet gelido Parca sub axe mori;
 Semper inoblita repetam tua munera mente:
 Et mea me tellus audiet esse tuum:
 Audiet et coelo posita est quaecunque sub illo:
 Transit nostra feros si modo Musa Getas. 40
 Teque meae caussam servatoremque salutis:
 Meque tuum libra norit et aere minus.

EPISTOLA XVI.

A D I N V I D V M.

- Invide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
Non solet ingeniis summa nocere dies:
Famaque post cineres maior venit: et mihi nomen
Tunc quoque, cum vivis annumerarer, erat:
5 Cum foret et Marsus, magnique Rabirius oris,
Iliacusque Macer, sidereusque Pedo:
Et, qui Iunonem laesisset in Hercule, Carus;
Iunonis si non iam gener ille foret:
Quique dedit Latio carmen regale Severus;
10 Et cum subtili Priscus uterque Numa:
Quique vel imparibus numeris, Montane, velaequis
Sufficis; et gemino carmine nomen habes:
Et qui Penelopae rescribere iussit Vlixen,
Errantem saevo per duo lustra mari:
15 Quique suam Troezena, imperfectumque dierum
Deseruit celeri morte Sabinus opus:
Ingeniique sui dictus cognomine Largus,
Gallica qui Phrygium duxit in arva senem:
Quique canit domitam Camerinus ab Hercule
Troiam;
20 Quique sua nomen Phyllide Tuscus habet:
Velivolique maris vates, cui credere possis
Carmina caeruleos composuisse Deos:
Quique acies Libycas Romanaque proelia dixit;
Et Marius, scripti dexter in omne genus,
25 Trinacriusque suae Perseidos auctor, et auctor
Tantalidae reducis Tyndaridosque Lupus:
Et qui Maeoniam Phaeacida vertit, et una
Pindaricae fidicen tu quoque, Rufe, lyrae:
Musaque Turrani Tragicis innixa cothurnis:
30 Et tua cum socco Musa, Melisse, levis:

EX PONTO EPIST. LIB. IV. EP. 16. 373

Cum Varus Gracchusque darent fera dicta tyrannis;
Callimachi Proculus molle teneret iter:
Tityrus antiquas et erat qui pasceret herbas,
Aptaque venanti Gratius arma daret:
Naïdas a Satyris caneret Fontanus amatas, 35
Clauderet imparibus verba Capella modis:
Cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
Nomina longa mora est, carmina vulgus habet:
Essent et iuvenes, quorum quod inedita cura est,
Appellandorum nil mihi iuris adest; 40
Te tamen in turba non ausim, Cotta, silere;
Pieridum lumen, praesidiumque fori;
Maternos Cottas cui Messalasque paternos
Maxima nobilitas ingeminata dedit:
Dicere si fas est, claro mea nomine Musa, 45
Atque inter tantos, quae legeretur, erat.
Ergo submotum patria proscindere, livor,
Desine, neu cineres sparge, cruenta, meos.
Omnia perdidimus: tantummodo vita relicta est,
Praebeat ut sensum materiamque malis. 50
Quid iuvat extinctos ferrum dimittere in artus?
Non habet in nobis iam nova plaga locum.

P. OVIDII NASONIS

I B I S.

Tempus ad hoc, lustrisiam bis mihi quinque
peractis,
Omne fuit Musae carmen inerme meae:
Nullaque, quae possit, scriptis tot millibus, exstat
Litera Nasonis, sanguinolenta legi.
5 Nec quemquam nostri, nisi nos, laesere libelli:
Artificis periit cum caput Arte sua.
Vnus, et hoc ipsum est iniuria magna, perennem
Candoris titulum non sinit esse mei.
Quisquis is est, nam nomen adhuc utcunque tacebo,
10 Cogit inassuetas sumere tela manus.
Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
Non sinit exsilio delituisse suo;
Vulneraque immitis requiem quaerentia vexat:
Iactat et in toto nomina nostra foro:
15 Perpetuoque mihi sociatam foedere lecti
Non patitur miseri funera flere viri:
Cumque ego quassa meae complectar membra
carinae;
Naufragii tabulas pugnat habere mei:
Et qui debuerat subitas exstinguere flammās;
20 Is praedam medio raptor ab igne tulit.
Nititur, ut profugae desint alimenta senectae;
Heu quanto nostris dignior ipse malis!
Dī melius! quorum longe mihi maximus ille est,
Qui nostras inopes noluit esse vias.

Huic igitur meritas grates, utcunque licebit, 25
Pro tam mansueto pectore semper agam.
Audiet haec Pontus, faciat quoque forsitan idem,
Terra sit ut propior testificanda mihi.
At tibi, calcasti qui me, violente, iacentem,
Quamlibet et misero debitus hostis ero. 30
Desinet esse prius contrarius ignibus humor;
Iunctaque cum Luna lumina Solis erunt;
Parsque eadem coeli Zephyros emittet et Euros;
Et tepidus gelido flabit ab axe Notus;
Et nova fraterno veniet concordia fumo; 35
Quem vetus accensa separat ira pyra;
Et Ver Autumno, Brumae miscebitur Aestas;
Atque eadem regio Vesper et Ortus erunt:
Quam mihi sit tecum, positis, quae sumsimus, armis,
Gratia, commissis, improbe, rupta tuis; 40
Quam dolor hic unquam spatio evanescere possit,
Leniat aut odium tempus et hora meum.
Pax erit haec nobis, donec mihi vita manebit,
Cum pecore infirmo quae solet esse lupis.
Prima quidem coepto committam proelia versu: 45
Non soleant quamvis hoc pede bella geri.
Vtque petit primo plenum flarentis arenae
Nondum calfacti velitis hasta solum:
Sic ego te ferro nondum iaculabor acuto:
Protinus invisum nec petet hasta caput. 50
Et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello:
Teque brevi, qui sis, dissimulare sinam.
Postmodo, si perges, in te mihi liber Iämbus
Tincta Lycambeo sanguine tela dabit.
Nunc, quo Battiades inimicum devovet Ibin, 55
Hoc ego devoveo teque tuosque modo.
Vtque ille, historiis involvam carmina caecis:
Non soleam quamvis hoc genus ipse sequi.
Illius ambages imitatus in Ibide, dicar
Oblitus moris iudiciiue mei. 60

- Et quoniam, qui sis, nondum quaerentibus edo;
Ibidis interea tu quoque nomen habe:
Utque mei versus aliquantum noctis habebunt;
Sic vitae series tota sit atra tuae.
- 65 Haec tibi natali faxo Ianique Kalendis
Non mentituro quilibet ore legat.
Di maris et terrae, quique his meliora tenetis
Inter diversos cum Iove regna polos;
Huc precor, huc vestras omnes advertite mentes,
- 70 Et sinite optatis pondus inesse meis.
Ipsaque tu Tellus, ipsum cum fluctibus Aequor,
Ipse meas, Aether, accipe, summe, preces:
Sideraque, et radiis circumdata Solis imago;
Lunaque, quae nunquam, quo prius, orbe
micas;
- 75 Noxque tenebrarum specie reverenda tuarum;
Quaeque ratum triplici pollice netis opus;
Quique per infernas horrendo murmure valles
Imperiuratae laberis, amnis, aquae;
Quasque ferunt torto vittatis angue capillis
- 80 Carceris obscuras ante sedere fores;
Vos quoque, plebs Superum, Fauni, Satyrique,
Laresque,
Fluminaque, et Nymphae, Semideumque genus;
Denique ab antiquo Divi veteresque novique,
In nostrum cuncti tempus adeste, Chao.
- 85 Carmina dum capiti malefido dira canuntur,
Et peragunt partes ira dolorque suas:
Annuite optatis omnes ex ordine nostris;
Et pars sit voti nulla caduca mei.
Quaeque precor, fiant: ut non mea dicta, sed illa
- 90 Pasiphaës generi verba fuisse putet.
Quasque ego transiero poenas, patiatur et istas.
Plenius ingenio sit miser ille meo.
Neve minus valeant fictum execrantia nomen
Vota, minus magnos commoveantve Deos:

Illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin; 95
Qui se scit factis has meruisse preces.
Nulla mora est in me: peragam rata vota sacerdos,
Quisquis ades sacris, ore favete, meis.
Quisquis ades sacris, lugubria dicite verba:
Et fletu madidis Ibin adite genis: 100
Ominibusque malis, pedibusque occurrite laevis:
Et nigrae vestes corpora vestra tegant.
Tu quoque, quid dubitas ferales sumere vittas?
Iam stat, ut ipse vides, funeris ara tui.
Pompa parata tibi est: votis mora tristibus absit. 105
Da iugulum cultris, hostia dira, meis.
Terra tibi fruges, amnis tibi deneget undas:
Deneget afflatus ventus et aura suos.
Nec tibi Sol clarus, nec sit tibi lucida Phoebe:
Destituant oculos sidera cuncta tuos. 110
Nec se Vulcanus, nec se tibi praebeat aër.
Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
Exsul, inops erres, alienaque limina lustres:
Exiguumque petas ore tremante cibum.
Nec corpus querulo, nec mens vacet aegra dolore: 115
Noxque die gravior sit tibi, nocte dies.
Sisque miser semper: nec sis miserabilis ulli.
Gaudeat adversis femina virque tuis.
Accedat lacrimis odium, dignusque putere,
Qui, mala cum tuleris plurima, plura feras. 120
Sitque, quod est rarum, solito defecta favore
Aerumnae facies invidiosa tuae.
Caussaue non desit, desit tibi copia mortis.
Optatam fugiat vita coacta necem.
Luctatusque diu cruciatos spiritus artus 125
Deserat, et longa torqueat ante mora.
Evenient. Dedit ipse mihi modo signa futuri
Phoebus: et a laeva moesta volavit avis.
Certe ego, quae voveo, Superos motura putabo:
Speque tuae mortis, perfide, semper alar. 130

Finiet illa dies, quae te mihi subtrahet olim:

Finiet illa dies, quae mihi tarda venit.

Et prius hanc animam, nimium tibi saepe petitam,

Auferet illa dies, quae mihi sera venit;

135 Quam dolor hic unquam spatio evanescere possit:

Leniat aut odium tempus et hora meum.

Pugnabunt iaculis dum Thraces, Iäzyges arcu,

Dum tepidus Ganges, frigidus Ister erit:

Robora dum montes, dum pabula mollia campi,

140 Dum Tiberis flavas Tuscus habebit aquas;

Bella geram tecum: nec mors mihi finiet iras;

Saeva sed in manes manibus arma dabit.

Tum quoque, cum fuero vacuas dilapsus in auras,

Exanimis manes oderit umbra tuos.

145 Tum quoque factorum veniam memor umbra
tuorum:

Insequar et vultus ossea larva tuos.

Sive ego, quod nolim, longis consumtus ab annis:

Sive manu facta morte solutus ero:

Sive per immensas iactabor naufragus undas;

150 Nostraque longinquus viscera piscis edet:

Sive peregrinae carpent mea membra volucres;

Sive meo tingent sanguine rostra lupi:

Sive aliquis dignatus erit supponere terrae,

Aut dare plebeio corpus inane rogo:

155 Quidquid ero, Stygiis erumpere nitar ab oris,

Et tendam gelidas ultor in ora manus.

Me vigilans cernes: tacitis ego noctis in umbris

Excutiam somnos, visus adesse, tuos.

Denique quidquid ages, ante os oculosque
volabo;

160 Et querar, et nulla sede quietus eris.

Verbera torta dabunt sonitum; nexaeque colubris

Conscia fumabunt semper ad ora faces.

His vivus furiis agitabere; mortuus isdem.

Et brevior poena vita futura tua est.

Nec tibi contingent funus lacrimaeque tuorum. 165
Indeploratum proiciere caput :
Carnificisque manu, populo plaudente, traheris;
Infixusque tuis ossibus uncus erit.
Ipsae te fugient, quae carpunt omnia, flammae:
Respuet invisum iusta cadaver humus. 170
Vnguibus et rostro tardus trahet ilia vultur;
Et scindent avidae perfida corda canes :
Deque tuo fiet, licet hac sis laude superbus,
Insatiabilibus corpore rixa lupis.
In loca ab Elysiis diversa fugabere campis; 175
Quasque tenet sedes noxia turba, coles.
Sisyphus est illic saxum volvensque petensque;
Quique agitur rapidae vinctus ab orbe rotae;
Quaeque gerunt humeris perituras Belides undas,
Exsulis Aegypti, turba cruenta, nurus. 180
Poma pater Pelopis praesentia quaerit, et idem
Semper eget, liquidis semper abundat aquis;
Iugeribusque novem qui summus distat ab imo,
Visceraque assiduae debita praebet avi.
Hic tibi de Furiis scindet latus una flagello, 185
Vt sceleris numeros confiteare tui:
Altera Tartareis sectos dabit anguibus artus:
Tertia fumantes incoquet igne genas.
Noxia mille modis lacerabitur umbra; tuasque
Aeacus in poenas ingeniosus erit. 190
In te transcribet veterum tormenta reorum;
Manibus antiquis caussa quietis eris.
Sisyphe, cui tradas revolubile pondus, habebis:
Versabunt celeres nunc nova membra rotae.
Hic erit, et ramos frustra qui captet et undas: 195
Hic inconsumto viscere pascet avem.
Nec mortis poenas mors altera finiet huius:
Horaque erit tantis ultima nulla malis.
Inde ego pauca canam; frondes ut si quis ab Ide,
Aut summam Libyco de more carpat aquam. 200

Nam neque, quot flores Sicula nascantur in Hybla,
Quotve ferat, dicam, terra Cilissa crocos:
Nec cum tristis hiems Aquilonis inhorruit alis,
Quam multa fiat grandine canus Athos:
205 Nec mala voce mea possint tua cuncta referri,
Ora licet tribuas multiplicata mihi.
Tot tibi, vae misero, venient talesque ruinae,
Vt cogi in lacrimas me quoque posse putem.
Illae me lacrimae facient sine fine beatum:
210 Dulcior hic risu tunc mihi fletus erit.
Natus es infelix; ita Di voluere; nec ulla
Commoda nascenti stella levisque fuit.
Non Venus affulsit, non illa Iupiter hora:
Lunaque non apto Solve fuere loco.
215 Nec satis utiliter positos tibi praebeuit ignes,
Quem peperit magno lucida Maia Iovi.
Te fera, nec quidquam placidum spondentia, Martis
Sidera presserunt, falciferique senis.
Lux quoque natalis, ne quid, nisi triste, videres,
220 Turpis et inductis nubibus atra fuit.
Haec est, in Fastis cui dat gravis Allia nomen;
Quaeque dies Ibin, publica damna, tulit.
Qui simul impurae matris prolapsus ab alvo
Cinyphiam foedo corpore pressit humum;
225 Sedit in adverso nocturnus culmine bubo,
Funereoque graves edidit ore sonos.
Protinus Eumenides lavere palustribus ulvis,
Qua cava de Stygiis fluxerat unda vadis;
Pectoraque unxerunt Erebeae felle colubrae:
230 Terque cruentatas increpuere manus:
Gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.
Hic primus pueri venit in ora cibus.
Perbibit inde suae rabiem nutricis alumnus;
Latrat et in toto verba canina foro:
235 Membraque vinxerunt tinctis ferrugine pannis,
A male deserto quos rapuere rogo:

Et, ne non fultum nuda tellure iaceret,
Molle super silices imposuere caput:
Iamque recessurae viridi de stipite factas
Admorunt oculis usque sub ora faces. 240
Flebat, ut est infans fumis contactus amaris;
De tribus est cum sic una locuta soror:
Tempus in immensum lacrimas tibi vovimus istas,
Quae semper caussa sufficiente cadant.
Dixerat. At Clotho iussit promissa valere: 245
Nevit et infausta stamina pulla manu.
Et ne longa suae praesagia diceret horae;
Fata canet vates qui tua, dixit, erit.
Ille ego sum vates: ex me tua vulnera disces;
Dî modo dent vires in mea verba suas, 250
Carminibusque meis accedant pondera rerum,
Quae rata per luctus experiare tuos.
Neve sine exemplis aevi cruciari prioris;
Sint tua Troianis non leviora malis.
Quantaque clavigeri Poeantius Herculis heres, 255
Tanta venenato vulnera crure geras.
Nec levius doleas, quam qui bibit ubera cervae,
Armatusque tulit vulnus, inermis opem.
Quique ab equo praeceps in Aleïa decidit arva;
Exitio facies cui sua paene fuit. 260
Id, quod Amyntorides, videas; trepidumque mi-
nistro
Praetentes baculo, luminis orbus, iter.
Nec plus adspicias, quam quem sua filia rexit;
Expertus scelus est cuius uterque parens.
Qualis erat, postquam est iudex de lite iocosa 265
Sumtus, Apollinea clarus in arte senex.
Qualis et ille fuit, quo praecipiente columba
Est data Palladiae praevia duxque rati.
Quique oculis caruit, per quos male viderat
aurum:
Inferias nato quos dedit orba parens. 270

Pastor ut Aetnaeus, cui casus ante futuros
Telemus Eurymides vaticinatus erat.
Ut duo Phinidae, quibus idem lumen ademit,
Qui dedit: ut Thamyrae, Demodocique caput.
275 Sic aliquis tua membra secet, Saturnus ut illas
Subsecuit partes, unde creatus erat.
Nec tibi sit melior tumidis Neptunus in undis,
Quam cui sunt subitae frater et uxor aves.
Sollertique viro, lacerae quem fracta tenentem
280 Membra ratis Semeles est miserata soror.
Vel tua, ne poenae genus hoc cognoverit unus,
Viscera diversis scissa ferantur equis.
Vel quae, qui redimi Romano turpe putavit,
A duce Puniceo pertulit, ipse feras.
285 Nec tibi subsidio sit praesens numen; ut illi,
Cui nihil Hercei profuit ara Iovis.
Utque dedit saltus de summo Thessalus Ossa;
Tu quoque saxoso praecipitere iugo.
Aut velut Euryali, qui sceptrum cepit ab illo,
290 Sint artus avidis anguibus esca tui.
Vel tua maturet, sicut Minoïa fata,
Per caput infusae fervidus humor aquae;
Utque parum miti, sed non impune, Prometheus,
Aërias volucres sanguine fixus alas.
295 Ac, velut Etracides, magno ter ab Hercule quintus,
Caesus in immensum proiciare fretum.
Aut, ut Amyntiaden, turpi dilectus amore
Oderit, et saevo vulneret ense puer.
Nec tibi fida magis misceri pocula possint,
300 Quam qui cornigero de Iove natus erat.
More vel intereas capti suspensus Achaei,
Qui miser aurifera teste pependit aqua.
Aut ut Achillidae cognato nomine clarum
Opprimat hostili tegula iacta manu.
305 Nec tua, quam Pyrrhi, felicius ossa quiescant;
Sparsa per Ambracias quae iacuere vias.

Nataque ut Aeacidæ, iaculis moriaris adaetis:
Non licet hoc Cereri dissimulare nefas.
Vtque nepos dicti nostro modo carmine regis
Cantharidum succos dante parente bibas. 310
Aut pia te caeso dicatur adultera: sicut,
Qua cecidit Leucon vindice, dicta pia est.
Inque pyram tecum carissima pignora mittas;
Quam finem vitæ Sardanapalus habet.
Vtque Iovis Libyci templum violare parantis, 315
Acta Noto vultus condant arena tuos.
Vtque necatorum Darei fraude secundi,
Sic tua subsidens devoret ora cinis.
Aut, ut olivifera quondam Sicyone fugato,
Sit frigus mortis caussa famesque tuæ. 320
Aut, ut Atarnites, insutus pellē iuveni
Turpiter ad dominum præda ferare tuum.
Inque tuo thalamo ritu iugulere Pheræi;
Qui datus est leto coniugis ense suæ.
Quosque putas fidos, ut Larissæus Alevas, 325
Vulnere non fidos experiare tuo.
Vtque Milon, sub quo cruciata est Pisa tyranno,
Vivus in occultas præcipiteris aquas.
Quæque in Adimantum, Phliasia regna tenentem,
Ab Iove venerunt, te quoque tela petant. 330
Aut ut Amastriacis quondam Lenæus ab oris
Nudus Achillea destituaris humo.
Vtque vel Eurydamas ter circum busta Thrasylli
Est Larissæis raptus ab hoste rotis.
Vel qui, quæ fuerat tutatus moenia sæpe, 335
Corpore lustravit non diuturna suo:
Vtque novum passa genus Hippomeneïde poenæ,
Tractus in Actæa fertur adulter humo:
Sic, ubi vita tuos invisâ reliquerit artus,
Vltiores rapiant turpe cadaver equi. 340
Viscera sic aliquis scopulus tua figat; ut olim
Fixa sub Euboico Graia fuere sinu.

- Vtque ferox periit et fulmine et aequore raptor;
Sic te mersuras adiuuet ignis aquas.
345 Mens quoque sic Furiis vecors agitetur, ut illi
Vnum cui toto corpore vulnus erat.
Vtque Dryantidae Rhodopeia regna tenenti,
In gemino dispar cui pede cultus erat.
Vt fuit Oetaeo quondam, generoque draconum.
350 Tisamenique patri, Callirhoësque viro.
Nec tibi contingat matrona pudicior illa,
Qua potuit Tydeus erubuisse nuru.
Quaeque sui Venerem iunxit cum fratre mariti,
Locris in ancillae dissimulata necem.
355 Di quoque tam faciant possis gaudere fideli
Coniuge, quam Talai, Tyndareique, gener.
Quaeque parare suis letum patruelibus ausae
Belides assidua colla premuntur aqua.
Byblidos et Canaces, sicut facit, ardeat igne:
360 Nec, nisi per crimen, sit tibi nota soror.
Filia si fuerit; sit quod Pelopea Thyestae;
Myrrha suo patri, Nyctimeneque suo.
Filia neve magis capiti sit fida parentis,
Quam tibi vel, Pterela, vel tibi, Nise, fuit.
365 Infamemque locum sceleris quae nomine fecit,
Pressit et inductis membra paterna rotis.
Vt iuvenes, pereas, quorum fastigia vultus
Olim Pisaeae sustinuere foris.
Vt qui perfusam miserorum saepe procorum
370 Ipse suo melius sanguine tinxit humum.
Proditor ut saevi periit auriga tyranni,
Qui nova Myrtoae nomina fecit aquae.
Vt qui velocem frustra petiere puellam;
Dum capta est pomis tardior illa tribus.
375 Vt qui tecta, novi formam celantia monstri,
Intrarunt caecae non redeunda domus.
Vt quorum Aeacides misit violentus in altos
Corpora cum senis altera sena rogos.

Vt quos, obscuri lusos ambagibus oris,
Legimus infandae Sphinga dedisse neci. 380

Vt qui Bistoniae templo cecidere Minervae;
Propter quod facies nunc quoque tecta Deae
est.

Vt qui Threïcii quondam praesepia regis
Fecerunt dapibus sanguinolenta suis.
Therodamanteos ut qui sensere leones; 385

Quique Thoanteae Taurica sacra Deae.
Vt quos Scylla vorax, Scyllaeque adversa Cha-
rybdis,

Dulichiae pavidos eripuerunt rati:
Vt quos dimisit vastam Polyphemus in alvum:
Vt Laestrygonias qui subiere domos. 390

Vt quos dux Poenus mersit putealibus undis,
Et iacto canas pulvere fecit aquas.

Sex bis ut Icaridos famulae periere, procique,
Inque caput domini qui dabat arma procis.
Vt iacet Aonio luctator ab hospite fusus, 395

Qui, mirum, victor, cum cecidisset, erat.
Vt quos Antaei fortes pressere lacerti;
Quosque ferac morti Lemnia turba dedit.

Vt qui post longum sacri monstrator iniqui
Elicuit pluvias victima caesus aquas. 400

Frater ut Antaei, quo sanguine debuit, aras
Tinxit; et exemplis occidit ipse suis.

Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis
Impius humano viscere pavit equos.
Vt duo diversis sub eodem vindice caesi 405

Temporibus Nessus, Dexamenique gener.
Vt pronepos, Saturne, tuus, quem reddere vitam
Urbe Coronides vidit ab ipse sua.

Vt Sinis, et Sciron, et cum Polypemone natus,
Quique homo parte sui, parte iuvenus erat. 410

Quique trabes pressas ab humo mittebat in auras,
Aequoris adspiciens huius et huius aquas.

- Quaeque Ceres vidit laeto pereuntia vultu
Corpora Thesea Cercyonea manu.
415 Haec tibi, quem meritis precibus mea devovet ira
Eveniant, aut his non leviora malis.
Qualis Achaemenides Sicula desertus in Aetna,
Troica cum vidit vela venire, fuit.
Qualis erat nec non fortuna binominis Iri,
420 Quique tenent pontem, quae tibi peior erit.
Filius et Cereris frustra tibi semper ametur,
Destituatque tuas usque petitus opes.
Vtque per alternos unda labente recursus
Subtrahitur presso mollis arena pedi;
425 Sic tua nescio quo semper fortuna liquescat:
Lapsaque per medias effluat usque manus.
Vtque pater solitae varias mutare figuras
Plenus inexstincta deficiare fame.
Nec dapis humanae subeant fastidia: quaque
430 Parte potes, Tydeus temporis huius eris.
Atque aliquid facias, a vespere rursus ad ortus
Cur exsternati Solis agantur equi.
Foeda Lycaoniae repetes convivia mensae,
Tentabisque cibi fallere fraude Iovem.
435 Teque aliquis posito tentet vim numinis opto:
Tantalides tu sis, Tereidesque puer.
Et tua sic latos spargantur membra per agros;
Tanquam quae patrias detinuere vias.
Aere Perilleo veros imitere iuencos,
440 Ad formam tauri conveniente sono.
Vtque ferox Phalaris, lingua prius ense resecta,
More bovis, Paphio clausus in aere gemas.
Dumque redire voles aevi melioris in annos,
Vt vetus Admeti decipiare socer.
445 Atque eques in medii mergare voragine coeni,
Dummodo sint fati nomina nulla tui.
Atque utinam pereas, veluti de dentibus orti
Sidonia iactis Graia per arva manu.

Et quae Penthides fecit, fraterque Medusae,
 Eveniant capiti vota sinistra tuo. 450
 Et quibus exiguo volucris devota libello est,
 Corpora proiecta quae sua purgat aqua.
 Vulnera totque feras, quot dicitur ille tulisse,
 Cuius ab inferiis culter abesse solet.
 Attonitusque seces, ut quos Cybeleia mater 455
 Incitat, ad Phrygios, vilia membra, modos.
 Deque viro fias nec femina nec vir, ut Attys;
 Et quantias molli tympana rauca manu.
 Inque pecus subito Magnae vertare Parentis:
 Victor ut est celeri victaque versa pede. 460
 Solaque Limone poenam ne senserit illam,
 Et tua dente fero viscera carpat equus.
 Aut, ut Cassandreus, domino non mitior illo,
 Saucius ingesta contumuleris humo.
 Aut, ut Abantiades, aut ut Cygneius heros, 465
 Clausus in aequoreas praecipiteris aquas.
 Victima vel Phoebos sacras macteris ad aras,
 Quam tulit a saevo Theudotus hoste necem.
 Aut te devoveat certis Abdera diebus,
 Saxaque devotum grandine plura petant. 470
 Aut Iovis infesti telo feriare trisulco:
 Vt satus Hipponoo, Dosithoësque pater.
 Vt soror Autonoës, ut cui matertera Maia est:
 Vt temere optatos qui male rexit equos.
 Vt ferus Aeolides, ut sanguine cretus eodem, 475
 Quo genita est, liquidis quae caret Arctos aquis.
 Vt Macedo rapidis icta est cum coniuge flammis;
 Sic, precor, aetherii vindicis igne cadas.
 Praedaque sis illis, quibus est Latonia Delos
 Ante diem rapto non adeunda Thaso. 480
 Quique verecundae speculantem labra Dianae,
 Quique Crotopiaden diripere Linon.
 Neve venenato levius feriaris ab angue,
 Quam senis Oeagri Calliopesque nurus:

- 485 Quam puer Hypsipyles: quam qui cava primus
acuta
Cuspide suspecti robora fixit equi.
Neve gradus adeas Elpenore cautius altos:
Vinique feras vini, quo tulit ille modo.
Tamque cadas domitus, quam quisquis ad arma
vocantem
- 490 Iuvit inhumanum Thiodamanta Dryops:
Quam ferus ipse suo periit mactatus in antro
Proditus inclusae Cacus ab ore bovis:
Quam qui dona tulit Lernaëo tincta veneno,
Euboicasque suo sanguine tinxit aquas.
- 495 Vel de praecipiti venias in Tartara saxo,
Vt qui Socraticum de nece legit opus;
Vt qui Theseae fallacia vela carinae
Vidit: ut Iliaca missus ab arce puer;
Vt teneri nutrix, eadem matertera, Bacchi:
- 500 Vt cui caussa necis serra reperta fuit;
Lydia se scopulis ut virgo misit ab altis,
Dixerat invito quae mala verba Deo.
Feta tibi occurrat patrio popularis in arvo,
Sitque Phayllaeae caussa leaena necis.
- 505 Quique Lycurgiden letavit, et arbore natum,
Idmonaque audacem, te quoque rumpat aper.
Isque vel exanimis faciat tibi vulnus: ut illi,
Ora super fixi quem cecidere suis.
Sive idem simili pinus quem morte peremit:
- 510 Phryx et venator sis Berecyntiades.
Si tua contigerit Minoas puppis arenas;
Te Corcyraeum Cressia turba putet.
Lapsuramque domum subeas, ut sanguis Alevae:
Stella Leoprepidae cum fuit aequa viro.
- 515 Vtque vel Evenus torrenti flumine mersus,
Nomina des rapidae, vel Tiberinus, aquae.
Astacidaeque modo decisa cadavere trunco,
Digna feris, homini sit caput esca tuum.

Quodque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis,
Des tua succensae membra cremanda pyrae. 520
Inclususque necem cavea patiaris, ut ille
Non profecturae conditor historiae.
Utque repertori nocuit pugnacis Iambi,
Sic sit in exitium lingua proterva tuum.
Utque parum stabili qui carmine laesit Athenas, 525
Invisus percas deficiente cibo.
Utve lyrae vates fertur periisse severae;
Causa sit exitii dextera laesa tui.
Utque Agamemnonio vulnus dedit anguis Orestae:
Tu quoque de morsu virus habente cadas. 530
Sit tibi coniugii nox prima novissima vitae.
Eupolis hoc periit et nova nupta modo.
Utque cothurnatum cecidisse Lycophrona narrant;
Haereat in fibris fixa sagitta tuis.
Aut lacer in silvis manibus spargare tuorum: 535
Sparsus ut est Thebis angue creatus avo.
Perque feros montes tauro rapiente traharis:
Ut tracta est coniux imperiosa Lyci.
Quodque suae passa est pellex invita sorori,
Excidat ante pedes lingua resecta tuos. 540
Conditor ut tardae, Blaesus cognomine, Cyrrhae,
Orbis in innumeris inveniare locis.
Inque tuis opifex, vati quod fecit Achaeo,
Noxia luminibus spicula condat apis.
Fixus et in duris carparis viscera saxi: 545
Ut cui Pyrrha sui filia fratris erat.
Ut puer Harpagides referas exempla Thyestae,
Inque tui caesus viscera patris eas.
Trunca geras saevo mutilatis partibus ense,
Qualia Mimnermi membra fuisse ferunt. 550
Utve Syracosio praestricta fauce poëtae,
Sic animae laqueo sit via clausa tuae.
Nudave derepta pateant tua viscera pelle:
Ut Phrygium cuius nomina flumen habet.

Aëra si misso vacuum iaculabere disco,
Quo puer Oebalides, ictus ab orbe cadas. 590
Si qua per alternos pulsabitur unda lacertos,
Omnis Abydena sit tibi peior aqua.
Comicus ut mediis periit, dum nabat, in undis;
Et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
Aut ubi ventosum superaris naufragus aequor, 595
Contacta pereas, ut Palinurus, humo.
Vtque cothurnatum vatem tutela Dianae,
Dilanient vigilum te quoque turba canum.
Aut ut Trinacrius, salias super ora gigantis,
Plurima qua flammis Sicanis Aetna vomit. 600
Diripiantque tuos insanis unguibus artus
Strymoniae matres; Orpheos esse ratae.
Natus ut Althaeae flammis absentibus arsit,
Sic tuus ardescat stipitis igne rogos.
Vt nova Phasiaca compressa est nupta corona, 605
Vtque pater nuptae, cumque parente domus;
Vt cruor Herculeos abiit diffusus in artus;
Corpora pestiferum sic tua virus edat.
Qua sua Penthiden proles est ulta Lycurgum,
Haec maneat teli te quoque plaga novi. 610
Vtque Milon, robar diducere fissile tentes;
Nec possis captas inde referre manus.
Muneribusque tuis laedaris, ut Icarus; in quem
Intulit armatas ebria turba manus.
Quodque dolore necis patriae pia filia fecit, 615
Vincula per laquei fac tibi guttur eant.
Obstructoque famem patiaris limine tecti,
Vt legem poenae cui dedit ipsa parens.
Illius exemplo violes simulacra Dianae,
Aulidis a portu qui leve vertit iter. 620
Naupliadaeve modo ficto pro crimine poenas
Morte luas: nec te non meruisse iuvet.
Aethalion vita spoliavit ut Isidis hospes,
Quem memor a sacris nunc quoque pellit Ion.

392 P. OVIDII NASONIS IBIS.

625 Vtque Melanthea tenebris a caede latentem
 Prodidit officio luminis orba parens;
 Sic tua coniectis fodiantur pectora telis;
 Sic, precor, auxiliis impediare tuis.
 Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles,
 630 Acta Phrygi timido; nox tibi talis eat.
 Nec tu, quam Rhesus, somno meliore fruaris
 Quam comites Rheso tum necis, ante viae:
 Vt quos cum Rutulo morti Rhamnete dederunt
 Impiger Hyrtacides, Hyrtacidaeque comes.
 635 Cliniadaeque modo circumdatus ignibus atris
 Membra feras Stygiae semicremata rati.
 Vtque Remo muros auso transire recentes,
 Noxia sint capiti rustica tela tuo.
 Denique Sarmaticas inter Geticasque sagittas,
 640 His precor ut vivas, et moriari locis.
 Haec tibi tantisper subito sint missa libello:
 Immemores ne nos esse querare tui.
 Pauca quidem, fateor; sed Dî dent plura rogatis,
 Multiplicentque suo vota favore mea.
 645 Postmodo plura leges; et nomen habentia verum:
 Et pede quo debent acria bella geri.

P. OVIDII NASONIS
F R A G M E N T A.

EX MEDEA.

Quintil. lib. VIII. cap. V. Nam cum sit rectum,
nocere facile est, prodesse difficile, vehementius
apud Ovidium Medea dicit,

Servare potui. Perdere an possim rogas?

Item:

Feror huc illuc, ut plena deo.

Sen. Suasor. III.

EX EPIGRAMMATIS.

Cur ego non dicam, Furia, te furiam?

Fab. lib. IX. cap. III.

Item:

Ride, si sapis, o puella, ride.

Pelignus, puto, dixerat Poëta.

Mart. lib. II. Epigr. XLI.

Item:

Larte ferox caeso Cossus opima tulit.

Prisc. lib. V.

EX PHAENOMENIS.

Tot numero, talique deus simulacra figura

Imposuit coelo: perque atras sparsa tenebras

Clara pruinosaë iussit dare lumina nocti.

Lactant. lib. II. de Orig. Err. cap. V.

Ov T. III.

C c

Pleiades ante genu septem radiare feruntur.
Sextantum apparent: sub opaca septima nube est.

*Probus in Georgica Virgilii, in cuius vulgatis
libris hi versus depravatissimi leguntur.*

In Priapeiis quaedam Ovidii exstare, eruditi arbitrantur. Ex illo certe, cuius initium, Obscura poteram tibi dicere, Seneca Pater lib. I. Controvers. II. hunc versum adducit,

Dum timet alterius vulnus inepta loci.

Servius in iv. Georg., ubi agit de Eurydice, citat ex Ovidio, *Bis rapitur, vixitque semel.* Quod in auctore nostro nunc nusquam comparet.

Scholiastes vetus Horatii *ad lib. II. od. V. Gyges nomen pueri ex insula Cnido Veneri sacra. Huius autem pueri pulchritudinem laudat etiam Ovidius. Atqui in iis, quae exstant, laudat nullibi.*

Quintilianus *lib. XII. cap. X. Sed evanescent haec atque emoriuntur comparatione meliorum. Ut lana tincta fuso citra purpuram placet. At si contuleris eam lacernae, conspectu melioris obruatur, ut Ovidius ait. Quae nullo negotio in metrum redacta Iambum tragicum efficient et duos hendecasyllabos,*

Vt lana tincta purpuram citra placet.
At si contuleris eam lacernae,
Conspectu melioris obruatur.

In Notis enim ad Epist. VII. communem esse ultimam in contuleris, dederis, credideris, et similibus syllabam monemus.

Seneca Controvers. X. ex Declamatione Ovidii quadam haec producit: Quidquid laboris est in

hoc est, ut uxori virum, et viro uxorem diligere concedas. Necesse est deinde, iurare permittas, si amare permiseris. Quod habuisse nos iusiurandum putas? Tu nobis religiosum nomen fuisti. Si mentiremur, illa sibi iratum patrem invocavit, ego socerum. Parce pater, parce socer: non peieravimus. Ecce obiurgator noster, quam effrenato amore fertur. Quamquam esse filiam preceris. Carum quidem, quod illum ab indulgentia sua avocet. Dî boni, quomodo hic amavit uxorem? amat filiam, et abdicat. Dolet periclitatam esse, et ab eo abducit, sine quo negat se posse vivere: queritur periculum eius, qua paene caruit hic, qui amare caute iubet. Facilius in amore finem impetres, quam modum. Tunc hos ponis terminos, ut nihil faciant, nisi considerate, nihil promittant, nisi ut ius facturi; omnia verba ratione et fide ponderent. Senes sic amant. Pauca nosti, pater, crimina: et litigavimus aliquando, et decidimus: et fortasse, quod non putas, peieravimus. Quid ad patres pertinet, quod amantes iurent? si vis credere, nec ad Deos pertinet. Non est quod tibi placeas, uxor, tanquam prima peccaveris. Periit aliqua cum viro, periit aliqua pro viro: illas tamen omnis aetas honorabit, omne celebrabit ingenium. Fer, socer, felicitatem tuam. Magnum tibi quam parvo constat exemplum! in reliquum diligentiores facti sumus; errorem nostrum confitemur: exciderat iurantibus, esse tertium, qui magis amaret: sic, Dî, sit semper. Persevera, socer: recipe filiam: ego, qui peccavi, poena dignus sum. Quare uxore necata, socero caussa sim orbitatis? Discedam e civitate: fugiam: exsulabo: utcunque potero, desiderium misera et crudeli patientia perferam. Morerer, si solus moriturus essem.

396 P. OVIDII NASONIS FRAGMENTA.

In codice poematiorum veterum longe antiquissimo, quem apud V. cl. Petrum Scriverium vidi, Ovidio hoc epigramma ineditum adscribebatur,

Iam nitidum liquidis Phoebusiubar intulit undis,
Emeritam renovans Tethyos amne facem.
Astra subit niveis Phoebe subvecta iuven-
cenis,
Mitis et aetherio labitur axe sopor:
Alludunt teneri tremulis cum matribus agni,
Lacteolasque animas lacteus humor alit.

In eodem codice Argumenta librorum Virgilianorum nostro etiam adscribebantur, ut et in multis aliis exemplaribus vetustis, quae vidi. Sed perperam. Denique in antiquo libro Georgii Fabricii, hoc epigramma de Lucretia Nasonis nomen ostentabat,

Cum foderet ferro castum Lucretia pectus,
Sanguinis et torrens egrederetur, ait;
Procedant testes, me non placuisse tyranno,
Ante virum sanguis, spiritus ante Deos.

Sed iam satis. Nam illas ineptissimorum hominum de Pulice, Philomela, et his similes nugas quis Ovidio adscribi patienter aut aequo animo ferat? Carmen etiam Panegyricum ad Pisonem ad alia iam castra iure optimo transivit. HEINS.

